

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 01708

DI GESHIKHTE FUN MAYN LEBN

Esther Shechter

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אסתר שעכטער

אסתור שעכטער

די געשיכטע פון
מיין לעפּוּ

וועיניפֿעַן 1951

א ירושה
מיינע קיינדע

MY LIFE HISTORY

BY ESTHER SHECHTER

נערך על ידי דאס יידישע ווארט — וויניפאג מאניטאבא, קאננדע

פֿוֹן מִין פָּאַטְעָרָם צְוֹזָאָה

... "אַ מענטשנָס גַּעֲזָוָנָט אֵין
זַיִן גַּרְעַסְטָעָר פָּאַרְמָעָן"

מיין פָּאַטְעָר אֵין גַּעַשְׁטָאַרְבָּן אֵין 1881, אֵין עַלְטָעָר פֿוֹן
36 יָאָר אַלְטָה, נַגְּךָ אַלְעַנְגַּרְעָדָר קְרָאנְקָהִיט.

אֵיךְ בֵּין דָּאָן גַּעֲזָוָנָט אַ קִינְדָּ פֿוֹן 14 יָאָר.
וּוֹעֵן מִין פָּאַטְעָר הַאֲטָט גַּעַהְאַלְטָן בְּיָם שְׁטָאַרְבָּן, הַאֲטָט עַד
צְוֹזָאָמַעְנְגַּרְעָפָן זַיִן עַבְּנִיהִיט אֵון גַּעַזְגָּט : "מַיִת אַלְעָ מַיִינָע
פָּוֹטְעָרָס אֵין דֵי שָׁאָפָעָם; מַיִטָּן גַּעַנְצָן וַיְלַבְּעָר אֵין דֵי קָאַמְּדָן—
פָּאַרְבְּלִיְיבָן מַיִינָע קִינְדָּעָר אַרְעָמָע יְתָוִים . . . דָעַם מַעֲנְטָשָׁנוּ
גַּרְעַסְטָעָר פָּאַרְמָעָן אֵין זַיִן גַּעֲזָוָנָט — קִינְדָּעָר הַיט אֶפְ אַיְיעָד
גַּעֲזָוָנָט" . . .

מַיִת דֵי וּוֹעַרְטָעָר אַוְיָף דֵי לִיפָּן אֵין מִין פָּאַטְעָר אַוְיָסָט
גַּעַגְאַנְגָּעָן . . .

卷之二

אָמֵן שְׁנַכְתָּעַד בְּזִבְפָּעָה. כְּגֻלְלָה

**אויסצ'יזעונג פון "יונא" ווואס די מחברין האט געראאנן פאר
באשריבן איר ליעננס-געישייכט.**

בִּיאָנְרָאַפִּישׁוּ נָאָטִיכָּן

מיינע קינדרער-יאָרֶן

אַיד בֵּין גַּבְּיוֹרָנוּ גַּעוֹווֹאָרוֹן אִין 1867, אַיִן מַעֲזְשְׁבִּיּוֹשׁ (מַעֲזְשְׁבִּיאָוֹשׁ), פַּארְאַלְיעֶרֶר נַבְּעֶרְנִיעֶר, רַסְלָאָנָה, בֵּין בַּאלְעַבְּאַטְשָׁע עַלְטָעָרָן, מַיִין פָּאַטְעָה, מַשָּׁה מַרְגְּלִוִּית, אַדְעָרֶר מִשָּׁה טָאַלְצָעָם, וּוֹי מַעַן הָאָט אִים גַּעֲרוֹפָן, נַאֲדָא בְּאַבְּעָן פָּוּן מַיִין מוֹטָעָרָס צָה, אִין גַּעוֹווֹן אַגְּרוּסָרֶר לְמָדוֹן, אִירָאָרֶר אַמְשָׁבִיל וּוֹאָסָה הָאָט גַּעַר שְׂטָמָט פָּוּן אַבְּאַרְמְטָעָר לְמוֹדְשָׁעָר מִשְׁפָּחָה אִין וּוּאַלְאַטְשִׁיסָּק, וּוּאַלְיָנָעָר נַבְּעֶרְנִיעֶר, אַוִּיאָפֶר דָּעָר עַסְטְּרִיכְיָשָׁר גַּרְנָנִיעֶר.

אַלְסָ קִינְדָּרֶן אַכְּטָיָר גַּעֲדָעָנָךְ אִירֶ, אָזָ בֵּין אַונְדָּזָ אִין הוּוֵי פְּלָעָן זִיד צְוֹאַמְעַנְקָוּמָוּן אַלְעָלָ מַשְׁכִּילִים. עַס אִין דָּאוּן גַּעוֹווֹן דִּי עַפְּאַכְעָ וּוֹעַן דִּי מַשְׁכִּילִים הָאָבָּן בַּאַקְעַמְפָט דִּי חַסְידִים אִין מַיִין פָּאַטְעָר הָאָט זִיד אַקְטִיוֹן באָטְיָוִיקָט אִין דָּעָם דָּאַיְקָן אַידְעָשָׁן קָאָמָּה.

מַיִין פָּאַטְעָר הָאָט גַּעַהָאָט אַרְיִיכָּעָ בַּבְּיָלִיאַטְעָקָפֶן הַעֲבָרְעִישׁ סְפָרִים אָזָן צְוֹאַנְדָּזָ אַיִן הוּוֵי פְּלָעָן אַרְיִינְקָוּמָוּן דִּי דָּאַמְּלָסְטְּרִיךְ הַעֲבָרְעִישׁ צִיּוֹנוֹנָן גַּעַוְעָן זְשָׁרָנָאָלָן, וּוֹי דָעָר "חַלְיוֹץ", דִּי "חַצְפִּירָה" אִין דָעָר "הַשְּׁחָר" פָּוּן פרִיז סְמָאַלְעָנָסְקִי.

מִיר זַיְנָעָן גַּעוֹווֹן פַּיר קִינְדָּרֶן אִין דָעָר מַשְׁפָּחָה, אַיִן דָעָר עַלְטָסְטָעָ, בֵּין גַּעַגְגָנָעָן אִין חַדְרָאַבְּגָלִיָּר מִיטָּמִינָעָ בַּרְיַדְעָלָעָן. מַיִין פָּאַטְעָר הָאָט אַוִּיד גַּעַוְאַלְטָמָ אַוִּיד וְאַלְ קָאנְגָעָן לְיַיְעַנְעָן אַזְוִיְבָּן יְדִישָׁ, הָאָב אַיִד שָׁוֹן גַּעַהָאָט דָעַרְיוֹף אִין אַנְדָעָר לְעַרְעָרָן. אַגְּנָעַפְּאַגְּנָעָן לְיַיְעַנְעָן יְדִישָׁ, הָאָב אַיִד פָּוּן דָעָר צִיּוֹנוֹג "קוֹל מְבָשָׁר", וּוֹאָס אִין אַרְיוֹנְסְגַּעַנְגָּעָן אִין אַדְעָם, אַוְנְטָעָר צְעַדְעָרָן בְּרוּמִס רַעַדְאַצְיָעָן, אִין 1869.

אַיִד בֵּין גַּעוֹווֹן דָעָס עַרְשָׁטָע יְדִישָׁ כִּיְדָל אִין מַעֲזְשְׁבִּיּוֹשׁ, צָו לְעַרְנָעָן זִיד אַוִּיד אַנְדָעָר שְׁפָרָאָבָן, וּוֹי רַוְשִׁישָׁ אַוְן דִּיטְשָׁ. עַס אִין אַנְטָטָשָׁן אַיִן דִּי פְּרָאָגָעָן: וּוֹ נַעֲמַת מַעַן אַלְעַרְעָה? וּוֹיְלָ אִין מַעֲזְשְׁבִּיּוֹשׁ אִין דָאָן קִיְיָן רַוְשִׁישָׁ עַלְעַמְנָטָאָר שָׁוֹלָן נַאֲדָר נִיט גַּעַוְוָן. אַזְעַלְכָעָ שָׁוֹלָן הָאָבָן וְזִיד דָאָן מַאֲלָקָט גַּעַפְּנָעָן נַאֲדָר אִין דִי נַעַסְעָרָעָ שְׁמַעְטָעָ אִין רַוְסָלָאָנָן.

מַיִין עַרְשָׁטָעָר לְעַרְעָר אִין גַּעוֹווֹן מַעְכָּל דִּינְיָים, וּוּעַמְעָם פָּאַטְעָר אִין גַּעוֹווֹן אַפְּאַלְקָאָוָאָי שְׁנִיְידָרָעָ (מַעֲזְשְׁבִּיּוֹשׁ אִין גַּעוֹווֹן אַמְּלִיטְרִישָׁ שְׁטָעַטָּלָן). דָעָם שְׁנִיְידָרָס קִינְדָּרֶן הָאָבָן זִיד גַּעַלְעָרָנָט אִין אַדְעָם אַזְוִי וְזִיְמָעָן דִּינְיָים אִין גַּעוֹווֹן אַזְוִי "עַקְסְטָרְנִיקָּ", פְּלָעָגָט עַר זִיְעָר אַפְּטָק קָוְמִין קִיְיָן מַעֲזְשְׁבִּיּוֹשׁ אַזְוִי אַיִד הָאָב בֵּין אַיִם גַּעַלְעָרָנָט. וּוֹעַן דָעָם פָּאַלְקָאָי אִין טְרָאַנְסְפְּעָרִירָט גַּעוֹווֹאָרוֹן פָּוּן מַעֲזְשְׁבִּיּוֹשׁ אִין אַנְדָעָר שְׁטָמָטָה, אִין דָעָר שְׁנִיְידָרָעָ אַזְוִי אַוְועָקָפָה פָּוּן אַונְדָּזָ אַיִד בֵּין אַזְוִי אַרְוֹם גַּעַבְּלִיבָּן אַזְוִי לְעַרְעָרָה. עַס אִין בֵּין אַונְדָּזָ אַיִן שְׁמַעְלָגָעָן אַזְוִי אַרְעַמְעָרָפְּרִיצָם זֹו, וּוּמְעַמְעַן זֹוִין פָּאַטְעָר הָאָט נִיט גַּעַקְאָנָט אַזְוִיְשָׁהָלָטָן אַיִן דָעָר גַּרְוּסָרֶר שְׁטָמָטָה, כְּדִי עַר זְאַלְ דָאַרְטָ פָּאַרְזָעָן זְיַוְן לְעַרְנָעָן, אַיִן עַר פָּאָר אַשְׁטִיקָל צִיּוֹט גַּעוֹווֹאָרוֹן מַיִין לְעַרְעָרָה. דָעַנְאָד אִין אַיִינָעָר אַ

דובינסקי פון קייגו, געוווארן מײַן לערדר. ער איז געווין אַפָּאָרָאַטְשִׁיךְ בְּיָמֵי פָּאָלָק אָנוּ הָאָט וִידְאָונְטָעָגָעָנוּמוּן צֹו לְעַרְנָעָן מִיטְדִּי עַטְלָעֶכְעַ "אֲפִיקָּוֹרְדָּהָרְסִׁיךְ" קִינְדָּרָהָרְ, דִּי רַוְּסִׁישָׂע שְׁפָרָאָר.

איין 1881, ווען אַיר בֵּין אלְטָ גַּעֲוָאָרָן 14 יָאָה, אַיז מִינְיָן פָּאָטָעָר גַּעַד שְׁטָאָרְבָּוֹן אָנוּ מִינְיָן בַּילְדָּוֹגְהָאָט וִידְאָוָן גַּעַנְדִּיקְטָה. מִינְיָן מוּטָהָר הָאָט גַּעַהָאָלְטָן אָוּ אַיְדִּישָׂע טָאָכְטָעָר דָּאָרָה נָאָרָהָקָּאָנוּ דָּאוֹנוּןָעָן אָוּ לְיַעַנְעָן דָּעַם טִוִּיטְשְׁ-חָוּמָש.

איין 1863 אַיז קִיְּן מְעוֹשְׁבָּיוֹשְׁ אַרְאָפְּגָעָקוּמוּן מְרוֹדְכִּי סְפָעָקְטָאָר אָ�ן דִּי הַשְּׁכָלָה הָאָט וִידְאָרָט צְעַבְּלִיטָה, אָנוּ דִּי וּוּאָרְצְלָעָן וּוּאָסְמִינְיָן פָּאָטָעָר הָאָט פָּאָרְפָּאָנְצָטָה, הָאָבָּן וִידְאָצְבָּלִיטָה אָנוּ צְעוֹוָאָקְסָן. אַוִיד מְרוֹדְכִּי סְפָעָקְטָאָר אַיז גַּעַוְוָעָן מִינְיָן לְעַרְעָרָ פָּאָר אַקְרָצְעָר צִיְּתָה. אַירְאָה גַּעַלְיָעָנָט זַיְּן עַרְשָׁטָן רַאְמָאָן "אָוּ אָנְאָמָעָן" נָאָרָהָקָּאָנוּ. אַיז אָוּ אַרְיָנִינוֹאָלָה.

עם אַיז כְּדָאי צֹו דָּעָרְמָאָנָעָן אַן אַיְנְצִידָעָנָט, אָוּ וְעַזְעַזְעַטְעָמָן יְוּמְ-בִּיפְרָהָר אָנוּ שָׁוֹלָ אָרִיָּן בַּיְּ אַונְגָּזָן אַיְן שְׁטָעָטָה, הָאָט מַעַן אַיְם אַוְיסְגַּעַזְעַטְמָן דִּי פָּעַנְצְּטָרָה.

איין דָּעַם זַעַלְבָּן יָאָר אַיז סְפָעָקְטָאָר אַפְּגָעָפָּאָרָן קִיְּן פָּעַטְעַרְבָּוָרָג, אַיז דָּעַר רַעְדָּקְצִיעָע פָּוָנָם "הַמְּלִיחָה", וְעַזְעַזְעַטְמָן הָאָט גַּעַדְרָפְטָה דְּרַשְ׀יָינָעָן "דָּאָם יְדִּישָׂע פָּאָלָקָם בְּלָאָטָה". גַּעַקְעָמוּן אָהָהָן אַיז מְרוֹדְכִּי סְפָעָקְטָאָר אַוִוָּה דָּעַר רַעַד קַאְמְעַנְדָּקְצִיעָע פָּוָן מָאִיר פָּרָאָנְקְפָּוָרְטָהָר, אַיְן גַּעַנְגָּרְמָאָן, אַמְשָׁבְּיָלִיךְ, מִיטְהַוְּכָעָר וּוּאַעַלְתָּעָכְעָר בַּילְדָּוָנָגָה, וּזְעַלְכָּעָר אַיז אַוִיד גַּעַוְוָעָן אַן אַבְּאָנָעָטָן פָּוָן "הַמְּלִיחָה". פָּרָאָנְקְפָּוָרְטָהָר הָאָט גַּעַדְרָפְטָה זַיְּן אַיז פָּעַטְעַרְבָּוָרָג צְוָלָבְּ מִסְחָרָה, הָאָט עַר וִידְאָזְעַזְעַטְמָן צְעַדְרָבוּמוּן אָנוּ אַיז גַּעַזְעַטְמָן, אוּ עַר קָאָן פָּעַזְעַנְלָעָר סְפָעָקְטָאָה, אוּ עַר קוּמָט אָפְּטָהָר אָרִיָּן אַיז זַיְּן חַיָּזָה, אָנוּ אַיז עַר, מְרוֹדְכִּי סְפָעָקְטָאָה, וּוּטְזַיְּן אַיז גַּעַדְרָפְטָהָר אַיז דָּעַם "יְדִּישָׂע פָּאָלְקְסְבָּאָטָה" וּוּאָסְמִינְיָן דְּרַשְ׀יָינָעָן.

אַיד בֵּין גַּעַוְוָאָרָן אַן אַבְּאָנָעָטָן פָּוָן דָּעַם "יְדִּישָׂע פָּאָלְקְסְבָּאָטָה" אָנוּ מִינְיָן צְוָוָיִי יָאָר פָּוָן דָּעַר דָּאָזְיָקְעָר צְיָוְתָוָגָה, פָּאָר דִּי יָאָרָן 5-1894, גַּעַפְּנִינָעָן זַיְּד אַיצְטָן אַיז דָּעַר יְדִּישָׂע פָּאָטְיָוָגָה פָּוָן דָּעַר נִוְּרִיאָרְקָעָר פָּאָלְקִיךְ לִיְּבָרְעָרִי (שְׁטָאָטָמְשָׂעָר בִּיבְּלָאָטְעָקָה), 42 טָבָּע סְטוּרִית אָנוּ קָטָע עַוְוָנָיהָ וּוּהָזָן אַירְאָה זַיְּיָ אַוְוָעְגַּעְשָׂעָנָקָט אַיז 1930 אַלְסָמְתָה.

איין 1884 אַיז צֹו אַונְגָּזָן אַרְאָפְּגָעָקוּמוּן אַקְזִּיאָנְעָרָהָרָב מִיטְנוּ נָאָמָעָן וּוּוִים, אַיז אַיְנְקָלָאָגָן מִיטְנוּ דָּאָמְאָלְסְטָדִיקָן גַּעַוְוָעָן אַיז רַוְּסָלָאָה, אַיז יְעַדְעָר שְׁטָעָטָל מִזְוֹ חָאָבָן אַקְזִּיאָנָעָן דָּאָבִינָרָה.

אַירְאָה זַיְּד בָּאָקָעָטָן מִיטְדָּעָר פָּאָמְילִיעָה. דָּעַם רַאְבִּינְעָרָס צְוָוָיִי טְעָבָּה טָעָר הָאָבָּן שְׁוִין גַּעַהָאָט גַּעַנְדְּקָט דִּי גַּימְנָזִיָּה, אַיז קִיְּוָה. אַבָּעָר צְוָוָיִב דָּעַם וּוּאָסְמִינְיָן זַיְּד הָאָבָּן נִיטְגַּעַת קִיְּן וּוּוּינְרָעָבָט אַיז קִיְּוָה הָאָבָּן זַיְּיָ גַּעַמְזָוָת קִומְעָן מִיטְזִיְּרָעָר עַלְטָעָן קִיְּן מְעוֹשָׁבָּיוֹשָׁה. זַיְּיָ הָאָבָּן מִיר גַּעַנְעָבָן אַוְמוּסְטָעָ לְעָקָבָן צִיעָם אַיז צְוָוָגְנָרִיָּה אַירְאָה זַיְּלָ זַיְּד קִאנְעָן לְעַרְנָעָן אַוִוָּה אַקְשָׁאָרָה.

אַירְאָה בֵּין דָּאָזָן אלְטָ גַּעַוְוָעָן 19 יָאָר אַיז הָאָבָּה שְׁוִין גַּעַלְיָעָנָט דִּי רַוְּסִׁישָׂע לִיטְעָרָאָטוֹר, מִינְיָעָ פָּרִינְדִּיסָּם, דָּעַם רַאְבִּינְעָרָס קִינְדָּרָהָרָב, הָאָבָּן מִיד צְוָוָגְנָרָעָט אַיז קִיְּן אַדְעָם דָּעַם "אַבְּשָׁטָשָׁעָטָוָוָאָ פָּרָאָסְוּעָשָׁטָשָׁעָנָעָ" לְעַרְנָעָן אַוְמוֹזִיסָּטָם, הָאָבָּן זַיְּיָ מִיד פָּאָרוֹזְבָּרָטָם.

מיר אויז געפֿעלן געוווארן דער דאזוקער פלאן: אויזו ווי מײַן מוטער האט דארט רייכער קרובים, וועלן זוי מוד שטיזן, און צו לערנָען זיך וועט מיד אויר ניט קאסטן, בליבט נאָר די פֿראָגַע: ווּ נעמֶט מען אויף הוזאָות הדרְדָּה? וועגן מײַן פֿלאָאָחָב אַיד מײַן מוטער ניט דערצִיַּלְטָן. אַיד האָב זיך געַ מאָכָט קְרָאנָק אָזֶן דער דאָקְטָאָר פֿון אָונְדוֹזָעָר שְׁטָעָטָל האָט גַּעֲזָאנְט מײַן מוטעה, אוּ אַיד דָּאָרָפּ פֿאָרָאָפּ אַוּפּ צְוִיָּה חְדִשִּׁים זיך באָרוֹן אָזֶן אָדָעֵסָעָר יִם.

איןָם חְוִדָּש יוֹנִי, פֿוֹנְמַן יָאָר 1886, בין אַיד אַפְּגַּעַפְּאָרָאָן קְיַיָּו אָדָעָס. דער קְאָזָאנָעָן רָאָבִינָהָר, ה' ווּיַּם, האָט מִיר גַּעֲגָבָן צַוְּיַיָּנָעָן, דִּי פְּרִיסְאָזְשָׁנָעָ פְּאוּוּרָעָנָיָ (אָדוֹאָקָטָן) ה' מַאָרְגָּאַלִּים אָזֶן דָּר. צָאָצָקָן, אָזֶן צו נאָר אַצָּאָל אַנְדָּעָרָעָ פְּעַרְזָעָנְלָעְכְּפִיטָן, וּוּעָמָעָס נַעֲמָעָ אַיד גַּעֲדָעָנָק לִידְעָר נִיט, אָזֶן אוּזָוִי בֵּין אַיד אַגְּנָעְקָומָעָ קְיַיָּו אָדָעָס מִיט גְּרוּזִישָׁן האָפְּגָּוּנוֹגָן.

פֿאָרָפּאָרָן בֵּין אַיד צו מײַן פְּאָטָעָרָם אָן אַנְקָל, נְתָן הָאָרָאָוּיָּז, אַוּפּ דָּרָעָ צְיִינְיָנָר גַּעַסְמָעָ (שְׁפָעַטָּעָר דִּי מַאָלָאָרָאָסִיקָעָ). מײַן עַלְטָעָרָעָפְּטָעָר אַיְזָן אַלְיוֹן נִיט גַּעֲוָעוֹן קְיַיָּו גְּרוּסָעָר גְּבִירָ. עַר האָט גַּעֲהָאָלָטָן אַסְקָלָאָד פֿון קוֹילָן. עַר אַיְזָן אוּזָה גַּעֲוָעוֹן אַיד אַדְמָשָׁכִילָן. אַיד האָב אַיְם דָּרָעָצִילָט וּוּעָגָן מײַן פֿלאָן, אָזֶן אוּזָה וּוּלָ פְּאָרוּעָצָן מײַן לְעָרָנָהָן, אָזֶן אַיְם אוּזָה דָּרָמָאָנָט וּוּעָגָן מִין רִיכָּן קְרוּבָּ, אָבְרָהָמָלָ גְּרִינְבָּרָהָרָה. עַר האָט מִיד גַּעֲצָחָתָן אַיד זָאָל אַיְם אַנְשָׁרִיבָּן אַדְמָשָׁרָטָן, בְּרוּיָה אַיְזָן מײַן מִיטָּעָרָמָעָן נַעֲמָעָן.

מיַן דָּרָיְכָרָ קְרָובָּה האָט דָּמָאָלָסָט גַּעֲוָוִוָּט אַוּפּ נִיקָּאָלְיָוָסָקָי בּוּלָּהָ וּוּאָרָה. וּוּעָן אַיד בֵּין אַחֲין נַעֲקָוְמָעָן אַיְזָן גַּעֲשָׁטָאָנָעָן אַשְׁוּוֹצִיאָר בְּיַיְד דָּרָעָ טִיר אַיְזָן אַיד האָב אַיְם אַפְּגַּעַגְּבָן מִין בְּרוּוֹן. עַמְּה האָט נִיט גַּעֲנוּמָעָן לְאָנָגָן וּוּעָרָ אַיְזָן צְרוּקָגְּקָוְמָעָן אַוְן מִיר דָּרָלְוִוְבָּט אַרְיָנְצָקוּמוּמָעָן. אַיד האָב מִין קְרוּבָּ דָּרָעָצִילָט צְוְלִיבָּ וּוּסָם אַיד בֵּין גַּעֲקָוְמָעָן קְיַיָּו אָדָעָס אַיְם אוּזָה בְּאוּוֹזָן מִינְיָנָעָ רַעַקְאָמְנָדָאָצִיעָ בְּרוּיָוָ וּוּסָם אָונְדוֹזָעָר רָאָבִינָהָר פֿון מְעוֹשָׁבָוֹזָן, ה' ווּיַּם, האָט מִיר גַּעֲגָבָן צו זִיְינָעָ קְלָעָנָה. דָּאָם פֿוֹלָ בְּיִגְעָשְׁטִיעָרָט צו מִין דָּרָפְּאָלָגָן. אַיד האָב אָבְרָהָמָלָ גְּרִינְבָּרָהָר אַיד דָּרָעָצִילָט אַזָּאָדָעָ שְׁטִיָּוּזָה אַזָּאָדָעָ דָּרָעָ צְיִינְיָנָר גַּעַסְמָעָ אָסָה, האָט עַר מִיר גַּעַחְיִיסָן. קְוּמָעָן צו אַיְם אַחֲיִים, וּוּאָוָאָלָעָ אַיְזָן שְׂוִין פָּאָרָ מִיר אַרְאָנוֹשִׁירָטָן גַּעֲוָוָרָן.

אַיד בֵּין אוּזָוִי אַפְּגַּעַגְּבָן אַיְזָן אָדָעָס זַעַם חְדִשִּׁים צִוְּתָן. גַּוְתָּעָלְעָרָם האָכוֹן מִיד אַונְטָעָרִיכָטָן. אַחֲיִים האָב אַיד גַּעֲשָׁרִיבָן, אָזֶן אַיד וּוּיָסָ נִיט וּוּעָן אַיד וּוּלָ צְרוּקָמָעָן . . .

דָּרָעָרוּיָל אַיְזָן מְעוֹשָׁבָוֹזָה זִיד פָּאָרָלְאָפָּוָן אָזֶן גַּעֲשִׁיכְטָעָ: מִינְיָנָר אַחֲהָ, מִשָּׁה גְּלִיוּזָה, וּוּעָמָעָן עַס האָט אַוְן גַּעַצְיָוָן צו בְּלִדְגָּנָה, אָוָן עַר פְּלָעָנָט אלְעַמָּלָ פֿאָרָוָן חַיָּן אַוְן צְרוּקָ קְיַיָּו וּשְׁיָטָאָמָוָר, מַחְמָת זִינָעָן עַלְטָעָרָן הַאָבָן אַיְם דָּרָאָט נִיט גַּעֲוָאָלָט אַוְיסְחָאָלָטָן, האָט אַרְוִוְסָגְּנָבָעָט בְּיַיְד זַוְּיָוִי הַוּנְדָעָט דָּאָלָאָר אָזֶן אַיְזָן אַנְטָלָאָפָּוָן אַיְבָעָרָן גְּרָעָנִיָּץ צו פֿאָרָן קְיַיָּו אַמְּוֹרִיקָעָן. אַיְזָן שְׁטָעָטָל אַיְזָן דָּמָאָלָסָט אַדוֹיָסָ אַפְּלָאָגָן, אָזֶן אַסְטָרָ טָאָלְצָעָס (אוּזָה הָאָט מַעַד מִיד גַּעֲרוּפָן אַיְזָן מְעוֹשָׁבָוֹזָה), אַיְזָן אַנְטָלָאָפָּוָן חַיָּונָה. מִשָּׁה גְּלִיוּזָה זִיד לְעַבְעָד (דִּישָׁקָעָן).

מיַן בָּאָבָע האָט גַּעֲשָׁרִיבָן צו דִּי קְרוּבִים אַיְזָן אָדָעָס, אָזֶן אַיד האָב אַפְּגַּעַגְּבָן נַאֲרָט מײַן מִוטָּה, זַאֲנְדָּרִיךָ אָזֶן אַיד דָּאָרָפּ זַיךְ קְרוּרָן, אָזֶן צו זַיךְ אַיד זָאָל צְוְרִיקָמָעָן אַחֲיִים. אוּזָה האָב זִיד גַּעֲמָוֹת צְוְרִיקָקָרָן קְיַיָּו מְעוֹשָׁבָוֹזָה.

מיד האט שוין אבער געצווינן אין דער ברויטער וועלט אריאן . . .

אין 1886 האט שוין מעשביוש געהאט זיינט אונטעליגענטע יוננמא, וועלכע האט גענריינדערט אונטעליגענטע. אין דער דאיקער ביבלאטטע ווועס זיינען אריינגעקוממע פיל צייטונגגען און זוורנאלו אופּ רוסיש און העבר ריעיש. איינציגיטיך מיט דער הערבריעשר ליטעראטור האט מען אויד געליענט ראי אומלעגאלע דוטעראטור.

איין ענער צייט האט זיך אויד געפנט אדרוקער אין מעשביוש. איד האב זיך באקענט מיט א יוננמאן פון קאמענעיז'פֿאָדָָלְסָק וואס האט געארבעט און דער דרכערוי, און ער האט בי מיר געפרוגט צי וואלט איד געוואלט פאָרָן מיט אים קיין אמעריקע.

דא איז מיר אריינגעפֿאָלָן א געדאנק אין קאָפּ: אוזו ווי מיין מוטער און כיוין באָבע ווילז איד זאל חתונה האבן, וואלט אפשר געווונן א נוטער פלאַן איד זאל טאָקע חתונה האבן, און מיט דִי עטְלָעֶבָּן הוֹנְדָּרָעָט רָובְּלָן זאלז מיר דערנָאָד אָפְּפָאָרָן קֵיָן אָמָּרִיקָע. מיין משפחָה איז געווונן זיינָר שטָאָרָק קעגּוֹן דעם שידָּרָה, אָבער איד האָבָּן מִינָּס אָוִיסְגָּפְּרִיטָן אָון האָבָּן חתונה געהאט מיט דעם דָּזָּוִין יוננמאן קעגּוֹן זיינָר ווילז. איד האָבָּן שפְּטָעָר זיינָר טִיעָר באָצָּאָלָט פָּאָר דעם אַיבְּגָּרְגָּאָיְלָטָן שְׁרִיטָן.

איין 1887, אַיְם עטְלָעָר פּוֹן 20 יָאָר, האָבָּן חתונה געהאט. באָלָד נאָר דער חתונה זיינָען מיר אָפְּגָּעָפָּאָרָן קֵיָן קאמענעיז'פֿאָדָָלְסָק. מיין מאָן האָט געוֹאנָט אָז ער ווילז זיך געזעגּען מיט זיָן משפחָה — מיט אָן אלְטָן זיָרָן אָוֹ אָשׁוּעָסָטָר. זיָן פָּאָטָעָר אַיְן שְׂוִין פָּאָר לְאָנָּגָן יָאָרָן געווונן אָן אָמָּרִיקָע, אָבער ער האָט אָחִים קִינְמָאָל נִיט גַּשְׁרוּבָּן. דער זיידָע האָט מִין מאָן ווַיְוַיְטָר נִיט גַּעֲלָאָטָט פָּאָרָן אָון מיר זיינָען פָּאָרְבְּלִיכָּן אַיְן קאמענעיז'פֿאָדָָלְסָק.

אוזו ווי אַיְן קאמענעיז'פֿאָדָָלְסָק האָט מען געקאנט לְעָרְנָעָן אָוּף אָקוֹרָשָׁרָעָן, האָבָּן אָיד גַּעֲדָעָנָקָט דָּא צָו פָּאָרְזָעָן ווַיְוַיְטָר מִין שְׁטוּדִין. ווּעַן אָיד בֵּין אָפְּגָּעָפָּאָרָן פּוֹן מעשביוש האָבָּן מִינְיָן פְּרִוִּינְטָם, אָון באָונְדָּרָעָט דער רָאָבִינָאָר, הַ זְּוּיִינָה, מִיד גַּעֲרָאָטָן אָיד זאל פָּאָרְזָעָן מִין לְעָרְנָעָן. לעצָעָר האָט מִיר אָוּדָה מִיטְגָּעָנָבָן אָרָעָקָמָעָנדָאָצָעָן בְּרִיוֹן צָוָם רָאָבִינָאָר אַיְן קאמענעיז'פֿאָדָָלְסָק, הַ בְּלֹוְשְׁטָיִין, אָון זיינָר אָשׁוּעָסָטָר, מִידָּאָטָמָה פרעָנָה, ווּלְכָעָ אָז אָלְיוֹן גַּעֲוָונָן אָז נְרָאְדוּרָטָע אָקוֹשָׁאָרָעָן. דָא האָבָּן גַּעֲלָוָן דִי עֲרָשָׁטָע אַנְטְּוִישָׁוֹגָן אַיְן מִין פָּאָרְהִירָאָטָן לְעָבָן — מִין מאָן האָט מִיר מִין אָפְּלִיקָאָצָעָ אָוּף אָקוֹשָׁאָרָעָקָעָרָקָטָן נִיט גַּעֲוָאָלָט אַונְטְּעָרְשְׁרִיבָּן. "ער דָאָרָף נִיט קֵיָן ווּבָבָא פָּאָרָן קֵיָן אָמָּרִיקָע."

מיין מאָן האָט אַיְן קאמענעיז'פֿאָדָָלְסָק קֵיָן שְׁטָעָלָעָן נִיט געקאנט קְרִינָן אוֹ די 500 רָובְּלָן נְדוּזָה זיָן בִּיסְלָעָר אָוּסְגָּעָרָנוּן. דָרְרוּוִיל אָיז גַּעֲקָמָעָן אָ קִינְדָּר. אָחִים האָבָּן אָיד ווּעַן מִינְיָן צְרוֹת נִיט געקאנט שְׁרִיבָּן, ווּלְזָהָר מִין משפחָה אַיְן לְכַתְּחִילָה גַּעֲוָונָן קעגּוֹן דעם שְׁרוֹדָה, אָון אָיד האָבָּן גַּעֲוָאָלָט חתונה האָבָּן נאָר כְּדֵי צָו קְאָנוּן פָּאָרָן קֵיָן אָמָּרִיקָע . . .

עם האט זיר פאר מיר דאו אונגעפאנגען א סדרה פון ואנדערונגען:
 צווערטש קיין אדעם, דערנאנד אין טאוורייטשעפער גובערני, פון דארט קוין
 בעסאראכאייע און דערנאנד צוריק קיין אדעם. אונדזער צואצענעלעבן איז געוווען
 א צראדייקעה, מיר האבו זיד ניט פארישטאנען... צוויי באזונדרער וועלטן —
 מורה מיט מערב. סינדר זיגען געוממען אומגעונטשן... .

אין 1900 האב איד שווין אליגן געהאט איד רוקעררי אין אידעם, אוו
דרער רישעלעומסקא גאנס. מײַן מאָן פֿלענט פִּיל אַרוּמְפָּרְזָן אין ניקָּלָיְיעָו,
יאַלְטָע, יְעוֹפָאַטָּרְעֵי אָוּן אַנדְרָע שְׁטָעֵט, נָאָך בָּאַשְׁטָעַלְגָּנְגָּעָן, אָוּן אַיד בֵּין
גַּעֲוּוֹן דִּי פָּאַרְוּאַלְטָרְיוֹן פּוֹן דָּרְרָהְרְיִי. עַר פֿלְעַנְט אַפְּטָה בָּרְעַנְגָּעָן באָ
שְׁטָעַלְגָּנְגָּעָן וּוְאָס האָבוֹן גַּעֲמוֹת דּוּרְכְּגִינְיָן דִּי צְעַנְזָוָר אָוּן אַיד האָבָ אַוְיפָּ זַיְקָיְוָן
דָּרְלְיוֹבָעָנִישׁ נִיטְגָּמָנָט קְרִינְיָן. מִיְּן מאָן פֿלְעַנְט פָּאַדְרָעָן אַיד זָאָל דִּי
בָּאַשְׁטָעַלְגָּנְגָּעָן דָּרְקָוּן אָוּן דָּרְלְיוֹבָעָנִישׁ, וּוְאָס אַיד האָב זַיךְ אַנטְזָאָטָן, אָוּן
ער פֿלְעַנְט מִיר פָּאַרְוָאַרְפָּוּן פָּאַרְוָאַס אַיד העַלְפָה אַרוּסִים דִּי בּוּנְדִּיסְטָן, פּוֹן
וועַלְכָּע אַיד האָב גָּאָרְגִּישָׂט נִיט . . .

איך פליג מיט אים ארנומנטירין, או צו זיין א פאליטוישר פארברער-
כער אין א כבוד — א קריינגעלאָר פארברעבער צו זיין איי אבער א חרטה
אוו א שאנדע . . . ער האט דעם דאיוקו שטאנדרפונקט ניט געמיילט אוון עס
איין איבער דעם בי אונדז געומטען או אפטע אונקעריעען און קריינעריען.

איך האב נהחאת גוטע פריינט אונן לאנדסלייט פון מעוזיביזש, ועוד-
מעם אינטערליגענטע, באוועסטוניקע ליידער האבן באלאגנט צו דער בונדישער
פֿאַרטֿמִינְטֿ, אונן איר פֿלְעָג זוי פֿיל מאָל אַרְוִוִיסְהָעֵלֶן אַין זַיְעַר אָוּמְלָעָנְאַלְעַד דָּרוֹ
קָעָרְיִי, וְזַי קְוִיפָּן פֿאָר זַי שְׂרִיפְתֿ אַוְיְפָן נַאֲמָעַן פֿון מִין טִיפָּאָגָרְאַפֿ. דָּאַס
הָאָתָּמָן מִין מָאוֹ נִיט גַּעֲוֹאַלְטַן לְיִידְן אַוְן עַר פֿלְעָגַט שְׁטָאַרְקַן פֿרָאַטְעַסְטִירַן
קָעָנוּ דָּעַם.

עם איז געקו מען דערצון, או מיר האבן זיך געמוֹזַט גטוּ . . .

מִינָע אַמִּיגָּרָאנְטָן-יָאָרָן

איך האב חתונה נעהאט אין אדעם צום צוועיטון מאל פאר זוויינר אן אינטעליגנטן אוו באווסטוניקון יונגענמאן, וועלכער איז געווארזן מיינע געטרויינער חבר איז ליעבו אוו אויבערגעגעבענער פאטער צו מיינע קינדרער.

אין 1904 איזנסנברגאָן די רוסיש-יאפֿאנזיעש מלכחה. מיאן מאן איז געווען אַזְפָּאַסְנָאִי" (רעדערוֹן) סאלדָם, און ווען מען האט גערופּן די "זְפָּאַסְנָעַ" פּוֹ זְיָנוּן יָאָרֶן, האט ער נִיט גְּעוּוֹלָט נִין אַיז מלכחה זיך שלאנָן פָּאָר רָוִשְׁוֹן צָהָר, דָּעַם צָרוֹר הֵיכָדִים, אָונָ ער אַיז אוּוּקְעַנְעַפְּאָרְן קִין קָאנָנדָע. אַיר בֵּין מִיטְּ די קִינְדָּעָר גַּעֲלָבִין אַיז אַרְעָם.

עם חאכון זיך דמאלאסט ארגאניזירט א צאל יונגעלאויט אין אידען צו פפאראן קיון קאנדאע צו ווערן פארמערטס. מען האט זוי פארשפראָבן צו געבען "האמיטעטס" דאָרטוֹן אוּן זוי אַרוֹיסעהָלְטָן דורך דער "אַיקָּא", וואָם איז גענְגִּינְדָּעַט געוווארן מיט דער היילְפַּט פּוֹנֵם באָרטן הירש פְּאנֶנד.

באלד ווי די אימיגראנטז זייןען אונגעקומען קיין מאנטרעאל, האט זוי דער קאמעיטט פארדרופו און דערקלערט, או זוי זאלן א羅יסגין זוכן ארבעט דערוועוויל, ביזן פרולינגן. זוי זייןען אונגעקומען אין נאוועמברען האבן גע-

דארפט וארטו בייז פריילינג, בי זו מען ווועט קאנען זוי באזען אוניך "האמ-
סטעדס". מיין מאן, וועלכער אין פון פאָר געווען אַדרוקער, האט אַין מאָנְטַ-
רָאֵל קיון אַרבעט ניט געקאנט באַקומווען. אין מאָנְטָרָאֵל זוּינָן דָּמָאַלָּסְטָן נאָ-
דַּיְגַּעַן קיון יִדְרִישַׁע אַדְרָעָר רֹסִישָׁע דָּרוֹקְעָרִיעָן, אָנוֹ קיון עַנְגְּלִישָׁהָט עַר-
נִיט געקאנט. אָזֶן ווֹי קיון קְרוּבִּים אָנוֹ קיון פְּרִיּוֹנְטָהָט עַר אַין מאָנְטָרָאֵל
נִיט געהאת, האט עַר דָּעֲרוֹנוֹיֵל גַּעֲווֹנוֹינְטָן אַין אִימְגְּרָאַנטְהָבוֹן.

דערוּוֹיָל האט מעז גענומען ארכבעטער אין וואלד אריאן אויסצ'ווארבטען
רוּיעַ מאטעריאַלְן. מײַז מאן האט באשלאָסן צו פאָרָן אין וואלד אריאן ארכבעטן
אייבערן ווינטער, און אין פרילינְג צוּרִיקְקְומָעָן קִיןְ מאַנטְרָעָאלְ צוּ נָעָמָעָן אַ
הַאמְסְטֶדְן. גַּעֲזָאנְט האט מעז זַיִן אוּדְרָעָן וואלד אריאן נִיטְוּוּיטְסְטָן
פָּוּן מאַנטְרָעָאלְ.

מיין מאן האט אַפְּנָעָרְכַּט אִיז ווֹאלֶה עֲבוֹדָת פָּרָה, דָּעַם גַּאנְצָן
וּוַיְמַתָּה אָזֶן פְּרִילִינְגֶּן, ווֹעֵן עֶרֶב הָאָט גַּעוֹוָלָט צְרוּקִיפָּאָרְזָן קִיּוֹן מַאנְטְּרָעָאָל,
הָאָט עֶרֶב נַעֲמָת אַוְיף הַזְּכָאוֹת. מֵעַן הָאָט דִּי אַרְבָּעָטָר אַפְּנָעָרְכַּט, ווֹעֵן
מֵעַן הָאָט זַוִּי גַּעֲזָאנְט אֹז דָּעַר ווֹאלֶד אִיז נִיט ווַיְוַיט פָּזָן מַאנְטְּרָעָאָל, אָז מַעַן
הָאָט זַוִּי פָּאָרִיפְרַט נִיט ווַיְוַיט פָּזָן — ווַיְנוֹיְפָעַן. בָּאיַן בְּרִירָה הָאָט שׁוֹן מַיְוַן
כִּיאָן גַּעֲמֹזֶט אַרְיִינְפָּאָרְזָן קִיּוֹן ווַיְנוֹיְפָעַן אַנְשָׁמָאָט אֹז פָּאָרְזָן קִיּוֹן מַאנְטְּרָעָאָל.

נקומען קיז ווינפער האט זוי בייס סטיעישן באגענט ר' לייזער סעקטער, דער שמש פון ביהיעך שול, וועלכער פלאעט אפוארטן די באגען מיט די אימיגראנטו וואס קומען פון מאנטעראל, טאמער ווינשן צוישן זוי פאראן אויד יידן, וויל מערכטנס פלאען אין יענער צויט פארן לאטישן אויה וואלד ארבעם, אין **ספֿעַצְיָעַלְעַ אַיְזָגָרָאנְטַוּן** וואנגאנען.

בדר שמש האט נפרענט מיון מאן צי ער איז איד און צי ער האט דלא פרוינט. מיון מאן האט אים גענטפערט או ער איז איד, און או קיין פרוינט האט ער דא ניט.

— קומט מיט מיר אין הנט אורהים, — האט מו. סקטער צו אים גוואגט.

מיון מאיו האט מיטגנוןמען אויך צוויי לאטישו, וועלכע ער האט געואנט דעם שם שמש זייןעו יידן, אבער זוי קאנען ניט ריזון גוט קיין יידיש. די צוויי לאטישן האבן אויך קייןעם ניט געהאט אין וויניפגען. דער הנסטה אורהדים אין געוען אוין קעלער פון דער בית יעקב שוֹל.

מיון כוון האט זיך נאכגעפערענט צו עס איז דא פאראו אַ יידישע דראָר
שעררי און מען האט אים איבערגעגעבן או קיין אנדערע דראָקעריעין, אומעטער

עננגלייש זייןנען דא ניטא, און או די אינדוסטריע בעליא איז נאר דא ניט אנטו ווילקט.

מיון איז געוען זיעיר פארצ'זיווילט פונם געדאנק או ער ווועט דא
קיין ארבעט ניט קאנען קריינז. מען האט אים דערצ'יזלט אוין זויניפען איז
פאראן אַ ווילטערטיקע בָּרוֹיִ, מְרָסָ. טָעֵפָעָר, וּוְעַלְכָּעָ וּוְעַט פָּאָר אַים מְעַלְגָּעָד
קָאנָעָן גַּעֲפִינָּן אַ שְׁמַעְלָאָ.

— דו קאנטס נאדר קיון ענגליש ניט רויידן, — האט אים דער באלאע-
באמ גענטפערט מיט א שמייכל, — אבער אויפֿ אַ רְזִינְיַה צו בעטן, האסטו זיך
שווין אויסגעלערנט . . . אבער דעם ריעיז האט ער אים געגעבן.

די לאגע פון מיין מאן האט זיד איזוי צו ביסלעדר פארבעטערט אונז מיין מאן איזו דערנאנדר געווארן דער פאָרמאן איזו דער זעלבערד דראָקעַרְיַי, וווע ער האט געארבעט בעין ליעצטן טאג פון זיזי לעבן.

* * * *

ארח האב ניט געקאנט פאָרָן צוֹזָאמָן מיט די קינדרער, וויל איד האב ניט געקאנט קריין קייז נובערנאָטָרְסְּקִי פָּאֵס צְלִיבְּ דַעַם וָאֶסְמִין מאָז אַז אָזָעָקָנָעָפָּרָן אָזְמָלָעָנָאָל, אָז גַּנְבָּעָנוּ דַי רַעֲנֵץ מיט פִּינָּה קִינְדָּעָר אִזְׁנָעָוּ אָז אָזָמָעָנָלְכָּעָ זָאָד. אִיד האב מיט מיְזָן יַוְנָסְטָן קִינְדָּגָנָבָעָט דַי גַּרְעָנִיָּ אִזְׁנָעָוּ אָזְמָלָעָנָאָל. דָּאָס אִזְׁנָעָוּ מִיר נִיט אָנְגָּעָקָמָשׂ זַוְּעָר מַחְמָת אִיד האב אִזְׁנָעָוּ אָזְמָלָעָנָאָלְשִׁיק. דָּאָס אִזְׁנָעָוּ מִיר אָסְדָּרְכָּוִים פּוֹן מיְזָן פָּאָטָעָרְמָשׂ מַשְׁפָּחָה. מִיט אִיד שְׁפָעָטָעָר הָאָטָם מַעַן מִיר אִיד אָרְיָה בָּרְגָּעָרְאָכָּט דַי אָנְדָעָרְעָ דַרְיוּ קִינְדָּעָר. אִזְׁנָעָוּ פּוֹן 12 יָאָה, הָאָטָם אָכְבָּעָר מִיזְׁנָעָרְעָ עַרְשָׁטָעָר מַאָן פָּאָרְהָאָלְטָן, כְּדַי מִיד צַו באָ שְׁטָרָאָפָּן . . . זַיְזָן אַיְגָּעָנָעָ שׁוּעָטָמָה, קְלָאָרָא וַיְסָמָא, הָאָטָם מִיר זַוְּעָר פִּילָּ אַרְיוֹנוּהָאָלְפָּוּ אַרְיָה בָּצָוְרָנָהָנָשׂוּ דַי אָנְדָעָרְעָ קִינְדָּעָר.

עם איז מיר געוווען זייןער שועער אויפּן האָרֶצְן צו פֿאָרֶלְאָזְן אֹאַ קָוְלְטוֹד
רעעלָן סְבִּיבָה, ווי אַידָּךְ האָבָּן גַּעהֲמָת אַיז אַדְּעָם; אֹאַ ברִיּוּטָן באַקְאַנְטְּשָׁאָפְּטָן
אַינְטָמְלִיגְנְּגָטָן פְּרִינְטָן . . . אַכְבָּרָן ווּזְן אַידָּבָן בֵּין אַנְגְּנָעָמָן קִיּוֹן ווַיְיַעֲפָג אָנוֹ
הָאָבָּן דָּרְזָעָן דִּי הַילְאָעָרָעָן חַיוּלָעָד; אַיז דִּי נָאָסָן ווַיְיַעֲנָן נָאָר אַפְּלִיכְוֹן קִיּוֹן
"סְעוּרָם" (קָאָנָלְוֹאָצְּעִיךְ) נִיט גַּעֲוָועָן; דִּי שְׁפָרָאָרָה האָבָּן אַיד אָוִיד נִיט גַּעֲקָאנְט
— אַנְּיָ מִיר גַּעֲנָוָרָן זַוְּשָׂר בִּימְבָּר אַיְפּוֹן האָרֶצְן . . .

איך האב באולד אויסגעשריבן דעם "נאואסטט" פון אדרעס; בין ארויין געכומען איז א יידישער קראם איז דערזען דעם "פארווערטס" — האב איך אים באולד אבאנירט . . . מײַן מאן האט מיר צונגעבען מות, איז איך זאל זיך אויסלערנען די שפראה, וועל איך ניט זיין איזוי פארצ'זוייפלט. איך האב שוּג, אוֹיד דערוואָרבּן זיך אַינְיקָע באַקָּאנְטָע, מענטשן וואָס זוּגַען אַנְגַּעַטָּמָען אַרְום דער זעלכער צוּיט וואָס אַיד בֵּין גַּעֲכּוּמָען.

אין יענער צוּיט האט מיט מיר פֿאַסִּירֶט אַזָּא עַפְזָאָר:

אין يولִי 1905, אַחְודְש פֿאַר מִיּוֹן אַנְקָוּמָעָן קִיּוֹן ווּינְיֻפְעָגָה האט זיך דָא גַעֲפָנָט אַיטָאנְס דַעֲפָרְטָמָעָט סְפָאָר. פֿאַר אַגְוּסְטֶר צוּיט האַבָּן זַיְן אַנְגַּעַט פֿירְט אַסְעִיל אַוְיף רַעֲנַדְמַאְנְטָלְעָן צַו אַיְין דָאַלָּהָר, בְּלוּזָו אַיְין כָּאַנְטָל צַו אַקְסְטָמָעָר. האט מיר מִיּוֹן מאָן גַעֲזָאנְטָה, אוֹ אַיד דַאְרָפָט נִיטָּהָרִין קִיּוֹן סְפָר, נָאָר נָאָכְטָאָו דָאָס ווּאָס די נַעֲדָרָעָ פְּרִוּזָו טָוּזָו אַזְוּ זיך אַוְיד קוּפְּטָן אַמְאָנְטָל. ווּזָו מִיּוֹן מאָן אַיְין אַוְונָט גַעֲכּוּמָעָן פֿוֹן דָעָר אַרְבָּעָט אַזְוּ מִיךְ גַעֲפְּרָעָט צַי אַיד האַבָּן זַיְן עַקְוּבָּט אַרְעַזְיָאנְטָה, האַבָּן אַיד אַים גַעֲעַטְפָּעָט אַזְוּ דָאָס אַזְוּ בְּלוּזָו פֿאַר קְאַסְטָמָעָרָט, אַבְעָר אַיד בֵּין בֵּין אַיטָאנְס גַעֲנָוּמָעָן נָאָר נִיטָּהָרִין קִיּוֹן קְאַסְטָמָעָר . . . מִיּוֹנָעָ בְּאַקְּאַנְטָע האַבָּן פֿוֹן מִיר גַעֲלָכְט אַזְוּ מִיר גַעֲזָאנְט אַזְוּ ווּזָו זַיְן עַקְוּמָעָן צַו אַיטָאנְס, האַבָּן זַיְן דַעְם סְעִילְסְמָאָן אַנְגַּעַטָּמָעָן בְּיַיְדָר הָאָנָט אַזְוּגַעַוּזָו ווּאָס זַיְן ווּילְזָן האַט עַר עַס זַיְן פֿאַרְקְוּפָט.

מיַיְן מאָן האַט זיך שׂוֹן גַעֲפִילְט אַבְיִילְט בעַסְטָר אַיְן זַיְן לְאַגָּע — ער האַט שׂוֹן גַעֲקָאנְט אַבְיִילְט די שְׁפָרָאָה, שׂוֹן גַעֲלִיעָנָט אַזְוּגַעַשׂ צִוְּיוֹנוֹגָה גַעֲנָוּמָעָן אַגְּוָתָן גַעֲהָאָלָט, לְוִיט דָעָר דַאְמָאַלְסְטְּרִיקָעָר צִוְּיט — צִוְּיוֹרָאָזְנָה צַוְּאוֹנִצְיָיךְ דָאַלָּאָר אַזְוּאָר . . .

מיַיְן קִינְדָעָר האַבָּן אַיד אַוְעַקְעַשְׂקָט אַיְן סְקוֹל. מיַיְן עַלְטָעָרָר וּזָו אַיְן דָאָן גַעֲוּזָו אַרְוּזָו זַעֲכָזָן יָאָר אַלְטָמָ, אַיְן שׂוֹן גַעֲהָאָט גַעֲנִידָקָט די "קָזְוָאָנָע יְעוּרְיוּוּסְקָאָיָא אָוְטְשִׁילְיְשָׁשָׁע" אַיְן אַדָּעָט. ער האַט דַאְרָט אַוְיד גַעֲהָאָט אַיְן דִירְישָׁן לְעָרָה, ווּלְכָבָר אַיְן מִיר רַעֲמָעָנְדָרָט גַעֲוָאָרָן פֿוֹן "דַעְם זַיְדָן", מַעֲנְדָעָלָעָ מַוכְרָסְפָּרִים (אַבְרָאָמָוּזִישָׁ), ווּלְכָבָר אַיְן מִיּוֹן צִוְּיט גַעֲוּזָו ער פֿרִוְנִיצְיָפָאָל אַיְן דָעָר אַדְעָסְטָר תַלְמוֹד תּוֹרָה.

קיַיְן עַנְגְּלִישָׁע קְלָאָסָן פֿאַר דַעְרוֹאַקְסְמָעָן יְדִישָׁע קִינְדָעָר אַיְן נָאָר דָאָן אַיְן ווּינְיֻפְעָגָה נִיט גַעֲוּזָו, האַבָּן אַיד פֿאַר מִיּוֹן עַלְטָעָר וּזָו צַוְּגָעָנוּמָעָן אַפְּרִוְוָאָטָן לְעָרָה. ער האַט זיך אַוְיד גַעֲלָרָנָט צַו זַיְן אַדְרָוקָעָר, אַפְּאָר ווּלְכָבָר ער האַט זיך אַגְּנוּפָאָגָנוּ לְעָרָנָנוּ נָאָר אַיְן אַדְעָס. ער האַט דָאַגְּעָרָבָעָט אַיְן דָעָר עַרְשָׁתָעָר יְדִישָׁסְאָצְיָאָלִיסְטָשָׁר ווּנְעַטְלָעָבָר צִוְּתוֹנָג "דַעְרָ קָרְיָעָר". שְׁפָעָר אַיְן גַעֲוָאָרָן אַזְוּגַעַוּזָו אַגְּנָמָט, מִיט ווּאָס ער באַשְׁעָפְטִיקָט זיך נָאָר דַעְרָפָאָלְגָרִיָּד בֵּין חִינְטִיקָוּן טָאג.

אַיְן יְעַנְעָם יָאָר האַט זיך שׂוֹן גַעֲהָאָט אַגְּנָהָיָבָן אַז טְרָאָס יְדִישָׁע אַיְמִינְגָרָאָנָטָן קִיּוֹן ווּינְיֻפְעָגָה. עַס זַיְינָנוּ גַעֲכּוּמָעָן אַחֲרָיָה ווּנְגַעְלִיָּה מִיט פֿאָרְשִׁיָּה דָעָנָע אַיְדָעָלָן אַזְוּגַעַוּזָו, ווּיְסָצְיָאָלְדַעְמָאָקָרָאָטוֹ, צִוְּנוֹיסְטָן, אַנְאָרָכִיסְטָן, טְעַרְטָאָטָרְיאָלִיסְטָן אַזְוּ זַיְן האַבָּן אלָעָגָרָנָדָעָט קְלוּבָן מִיט אַבָּא ווּסְטוּזְוִינְיָקָעָר פֿוּרְעָוָשָׁאָפָט.

עַס האַט זיך באֹלְד אַגְּנוּפָאָגָנוּ אַגְּנוּלְשָׁאָפְטָלְעָד קְוּלְטוּרָעָלְעָר לְעָבוּז.

עם איז געגרינדעת געוווארן אַ בִּבְּלִיאָטֶעֶם, אַ דְּרָאָמָּטִישָׁעֶר פָּאָרִיָּן, וְוּלְּכָבָר
האט אפט געשפֿילט טעאטער פָּאָר קָוְלְטָוְרָעֵלֶעֶת צוועגן; מען האט אפט אַראָפֶּז
געבראָכֶט פָּוֹ נְיוֹרִיךְ בָּאוּסְטָעָן רְעַדְנָעָרָס — יַעֲדָרָ פָּאָרָטִיָּי אַיר "רְבִּין".
די הַבָּרוּ סִיכְ בְּעַנְפִּיטְ סָאַסִּיטִי, אַיז געגרינדעת געוווארן, אָזָן אוּידָ דָעָר
אַרְבָּעָטְרָדְרִינְג, וּוּ מִינְזָ אַיז גַּעֲוָאָרָן אַמִּטְנָגְלִידְ ... אַיז וּוּנִינִיפָּעָן זִינְעָנוּ
אלָעָ וְאַדְ צַגְעָקָומָעָן נְיוֹ אַמִּינְגָּרָאנְטָן, אַינְטָלְגָּעָנְטָן יוֹנְגָּלִיּוּט.

די ערשות וידישע קָאָפְּרָאָרָטוּזָע בעקרוי איז געגרינדעת געוווארן,
אונטער דער פָּאָרָוָאָלְטָוָנָגְ פָּוֹ יְשָׁרָאֵל פָּרָאָרָן. עַמְּ אַיז אוּידָ כְּדָאי צַוְּ דָעָר
מאָנָעָן, אָז פִּיוּלְ לְעַכְצִיעָר, וְוּלְכָבָר אַיז שְׂוִין דְּמָאָלְסָטְ גַּעֲוָעָן אַן "אַלְדָּרְטִיְמָעָרְ" (פָּוֹן די פִּיאָנָעָרָן). האט נִיטְ דָּעָלָאָזְ אַז מַעַן זָאַלְמָכְן אַ טְרָאָסָט
פָּוֹן כְּשָׁרָעְ פְּלִיְישְׁ. עַר האט געפענט אַ בּוֹטְשְׁעָרָשָׁאָפְ אַזְן פָּאָרָקִיפָּטְ פְּלִיְישְׁ
צַוְּ זַעַקְםָעָט אַפְּוָנָט.

מיַט דער צִיְתְּ אַבָּן זִיר אוּידָ געפענט פָּאָרָיקָן אַזְן מעַן האט אַנְרָ
גַּהְהָוִבָּן אַגְּטִיטָוּן די אַרְבָּעָטָעָר זַיְזַיְלָן וּוּרְזַיְלָן "וּוּנְאָן מַעְנָטָשָׁן".

אַיד בֵּין בִּיסְלָעָכְוּזְ צַגְעָוָוָנָט גַּעֲוָאָרָן צַוְּ דָעָר שְׁמָטָט וּוּנִינִיפָּעָן.
הַאָבָן זִיר אַוְסְגָּעָלְעָרָנְטָן די שְׁפָרָאָד פָּוֹ לְאָנָדָן, די עַקְאָנָמִישָׁעָ לְאָנָעָה האט זִיר
מִיר אַיזָּ פָּאָרָעָטָעָט, נָאָדָא קִינְדָּ פָּוֹ גַּעֲבָרִיןְ גַּעֲוָאָרָן ... אַיד בֵּין קְרָאָנָק
גַּעֲוָאָרָן אַזְן אַפְּגָעָלְעָנָן אַיְאָרָ צִיְתְּ אַיזָּ שְׁפִּיטָאָלָן, בֵּין צְרוּחָ גַּעֲוָנָט גַּעֲוָאָרָן
אוֹזָמָרָה האָבָן גַּעֲלָעָבָט גְּלִיקָלָעָד אַזְן צְופְרִידָן.

געַזְעַלְשָׁאָפְּטָלָעָרָה האָבָן מִיר זִיר אַוְסְגָּעָלְעָבָט צְוִישָׁן די רַאֲדִיקָלָן.
מִיר האָבָן נִיטְ בָּאָלָאָנְגָּט צַוְּ קִיְיָן פָּאָלִיטִישָׁעָרָ פָּאָרָטִיָּן, מִיר זַיְנָעָן אַבָּעָר גַּעֲוָעָן
נַאֲצִיאָנָאָל גַּעֲשְׁטִימָטָן, אַזְן אַזְיָן זַיְנָעָן מִיר פָּוֹ אַמִּינְגָּרָאנְטָן גַּעֲוָאָרָן.
וּוּסָעָם זַיְנָעָן אַנְגָּעָקָומָעָן די פָּרָאָזְוָנִיצְיָעָלָן וְוּאָלָן, האָבָן די סָאַצִּיאָלָן
דָּעַמְאָקָרָאָטָן אַרְוִיסָגָעָשְׁטָעָלָן אַזְן אַיְינָעָנָעָם קָאָנְדִּירָאָטָן, אַזְן עַגְלִישָׁן מִיטָּן
נָאָמָעָן פָּוֹלְטָשְׁעָרָ. סָ. האָרָטָן גְּרָיָן, דָעָר בָּאָקָאָנְטָעָרָ אַדוֹזָאָקָאָטָן, אַיז גַּעֲוָעָן דָעָר
קָאָנְדִּירָאָטָן פָּוֹן די לִיבְרָאָלָן. עַמְּ אַיזָּ דָאָן אַוְיְנָעָקָומָעָן די פָּרָאָגָן: וּוּנְעָטָמָן
שְׁעוֹ אַצְיוֹטָוָנָגְ צַוְּ אַגְּטִיטָרָן פָּאָרָן סָאַצִּיאָלִיסְטִיָּשָׁן קָאָנְדִּירָאָטָן? אַיְנָעָ אַלְיְבָרָאָלָעָ
הַאָבָן דְּמָאָלְסָטְ עַקְוִיסְטִירָטָן די צְוִוְיָיָן עַגְלִישָׁן צְיוֹטָוָנָגָן, אַיְנָעָ אַלְיְבָרָאָלָעָ
אוֹזָן די צְוִוְיָטָעָ אַקְאָנְסָעָרָוָאָטִיוָּוָט.

די וַיְדִּישָׁעָ סָאַצִּיאָלְדָעָמָאָקָרָאָטָן האָבָן דָאָן געפענט אַקְאָמְפִּיוֹן צַוְּ
גְּרִינְדָן אַיְדִּישָׁעָ צְיוֹטָוָנָגְ אַזְן האָבָן אַרְאָפָן: עַבְּרָאָכָטְ גַּעֲנָאָסָעָ וּסְמָאָן, פָּוֹן די
שְׁטָאָטָן, וְוּלְכָבָרָה האָט דָוְרָבְּגָעְפּוּרְטָן דָעָם קָאָמְפִּיוֹן מִיטְ גְּרוּיָס דָעַבְּאָלָגָן. אַזְוִיָּן
אוֹ אַיזָּ 1910, אַיזָּ אַיזָּ וּוּנִינִיפָּעָן גַּעֲגָרָינְדָעָט גַּעֲוָאָרָן אַיזָּ דָעַשְׁטָאָסָאַצִּיאָלִיסְטִיָּשָׁן
טִישָׁע וּוּאַכְּבָנְקָאָטָן, "דָעָרָ קוּרִירָ", וְוּלְכָבָרָ אַיזָּ די אַיְנָצִיקָעָן וַיְדִּישָׁעָ צְיוֹטָוָנָגְ
אַיזָּ מָעָרָבָן קָאָנָאָדָעָ בֵּין צָוְם הַיְּינָטִיקָן טָאגָן, אַיזָּ דָעַשְׁיָינְטָן אַונְטָרוּן גַּעֲמָעָן
דָּאָסָמָיָה יְדִישָׁעָ וּוּאָרָטָן". מִיְּזָן מִאָן הַאָט צְזָוָאָמָעָנָעָשְׁטָעָלָט די עַרְשָׁטָעָ דָרְקָה
מַאֲשִׁין אַיזָּ מִיְּזָן עַלְטָסְטָעָ זָוָן, וּוּיְסָמָאָן, הַאָט אַיזָּ אַנְטָיָלָן גַּעֲנוּמָעָן אַיזָּ דָעָר
עַרְשָׁטָעָ יְדִישָׁעָ צְיוֹטָוָנָגְ אַיזָּ וּוּנִינִיפָּעָן.

די עַרְשָׁטָעָ צְיוֹטָוָנָגְ אַיזָּ אַפְּגָעָדְרָקָטְ גַּעֲוָאָרָן אַיזָּ מָאָרָטָן, אַיזָּ דָעָם 7 טָן
אַפְּרִילָן אַיזָּ מִיְּזָן מִאָן קְרָאָנָק גַּעֲוָאָרָן אַיזָּ אַכְּטָ טָעָג אַרְוּם אַיזָּ עַרְגָּעָ
שְׁטָאָרָבָן. אַיד בֵּין גַּעֲלִיבָן מִיטְ פִּינְגְּ קִינְדָּרָה, דָעָר עַלְטָסְטָעָ פָּוֹן וְוּלְכָבָרָ אַיזָּ
גַּעֲוָאָרָן אַכְּזָן יָאָרָ לְאָלָט אַזְן דָעָר יְינָסְטָעָרָ דָרְיָוָן יָאָרָ לְאָלָטָן.

אט דער דאזיךער פארלוסט איזו געוווען אַ גרויסער ניט נאָר פֿאָר מִיר אָזֶן פֿאָר מִינְעָן קִינְדָּרָה, נִאָר אָזֶיד אָזֶן דָּס גַּעֲוֹעַן אַ גַּרְוִיסָּר פֶּאָר לְדָעַת הַגְּנָעָר וַיְדִישָׁעַ רַאֲדִיקָּלָעַר קָאָלָאנְיָעַ בְּכָלְלָה. עָר אִיז גַּעֲוֹעַן אַן אַנְטָעַ לְיִגְעַנְתָּה, באַוּוֹסְטוּנִיקָּה, ערְלָעְבָּר יַדְישָׁעַ יְוָנְגָעָרָמָּאָן; אַ באַוּוֹסְטוּנִיָּה קָעֵר מִיטְגְּלִידָר פּוֹן זַיְן יוֹנִיאָן, די "אמְעָרִיקָּעַן פֶּעַדְעָרְעִישָׁאָן אָפֶּה לְעַיבָּאָר".

אַיד בֵּין גַּעֲלִיבָּן אָזֶן מִיטְלָעַן צָו לְעַבְּנָן פֿאָר מִין וַיְוִיטְעָרְדִּיקָּעַר עַקְוִיסָּד טָעַנְתָּה. צַוְּיָי עַלְמָעָרְעָר זָוָן פְּלָעַנט מִיר גַּעֲבָּן צָעַן דָּלָאָר אָזֶיד פּוֹן זַיְן גַּעֲוֹעַן קְלִינְעָן פֶּאָרְדִּינְסְּטָן; צַוְּיָי יְוָנְגָעָה, צַוְּעָלָף אָזֶן פְּרָצִין יַאֲרָאָלָט, אָזֶן אַטְאַכְטָרָעָר פּוֹן נַיְן יַאֲרָה, זַיְן גַּעֲבָּן אָלָעָן נַאֲרָד גַּעֲנָגָנְגָנָעָן אִיז סְקוֹל. אַיד הַאָב אִיךְ זַיְד גַּעֲוָלָף חַונְדְּרָעָט דָּלָאָר אַינְשָׁוּרָעָן פּוֹן מִין מָאָן, הַאָב אִיךְ זַיְד גַּעֲקְוִיפָּט אַחְיוֹן — אַיד אַולְמִיט די קִינְדָּרָה אַבָּן אַדְאָר אַיבָּעָן קָאָפֶן, אָזֶן אַיד אַלְיָוָן הַאָב גַּעֲפְּרוּוֹת עַפְּעָם פֶּאָרְדִּינְעָן . . .

אוֹוִי וַיְיָ אַיד בֵּין אַלְיָוָן גַּעֲוֹעַן גַּט בְּאַקְאַנְטָה מִיט דָעַר דָּרוֹקְ-אַרְבָּעָט, נַאֲרָד פּוֹן אַרְבָּעָט, הַאָב אִיךְ נַעֲפְּרוֹוֹת "קָעְנוּעָסָן" פֶּאָר דָּרוֹקְ-אַרְבָּעָט.

וַיְיָנִיפָּעָג אִיז שָׂוִין דָּאַמְּלָסָט גַּעֲוֹעַן אַ שְׁמָאָט מִיט אַרְוָם דָּרְיִי טְוִיזָּנָט, אַדְעָר מַעַר, יַדְישָׁע פֶּאָמְּלָעָם, מִיט פִּיל יַדְישָׁע גַּעֲשָׁפְּטָה, אָזֶן אַיד הַאָב גַּעֲהָאת פִּיל בְּאַקְאַנְטָשָׁפְּט צַוְּיָוָשׁוֹן וַיְיָ הַאָב אִיךְ זַוְּד בְּאַמְּיָּט צָוְּפָרְדִּינְעָן צָו בִּימְלָעָה. נִיט וַיְוִיט פּוֹן מִין הַוַּיִּה הַאָט זַוְּד גַּעֲפָנָט אַפְּאָרְבִּיךְ, וּוּמַעְן פְּלָעַנט פֶּאָרְכִּיךְטָן אַלְטָעָז וְעַל. מַעְן הַאָט גַּעֲצָאָלָט פִּינְגָּעָט מִעְמָט אַזְּאָק. אַיד פְּלָעַנט אַחְיוֹן אָזֶיד אַפְּט אַרְיָנְגִּיָּוֹן צָו פֶּאָרְדִּינְעָן אַפְּרָעָט. אַיד פְּלָעַג אַוּוּקָגִיָּוֹן צָו דָעַר אַרְבָּעָט, נַאֲכָדָעָט וּוּבָּעָן עַסְן מִיטְמָאָגְ-צִוְּיָוָת אָזֶן דָּרְנָאָנָר וַיְוִידָעָר גַּיְן צָו דָעַר אַרְבָּעָט. אַיד בֵּין גַּעֲוֹעַן צַוְּפִּידָן צָו פֶּאָרְדִּינְעָן אַדְלָאָר אַטְאָג אָזֶן אַזְּמָרָן מִיר נַאֲרָד גַּעֲלִיבָּן אַבְּיָלָן צִוְּיָוָת פָּרָן "קָעְנוּעָסָן". אָזֶן מִיט דָעַם בֵּין אַד גַּעֲוֹעַן צַוְּפִּידָן.

מִיט מִיר הַאָבָן גַּעֲרָבָּעָט אַרְוָם צַוְּאָנְצִיךְ רַוְטָנִיְּשָׁע פְּרוּוֹן. אַיְינְמָאָל וּוּנְעָן אַיד בֵּין אַרְיִינְגָּעָקָמָעָן צָו דָעַר אַרְבָּעָט, זַאֲגָט מִיר אַפְּרָנִי, אָזֶן דָעַר בָּאָדָלָבָּס וּוּלְמִיד כָּעָר נִיתְהָאָבָן. אַיד בֵּין אַרְיִוָּן אַיז אַפְּסָיָן אַזְּמָרָן גַּעֲפְּרָעָגָט פֶּאָרְוָוָאָם, הַאָט עַר מִיר גַּעֲנָטָפְּרָטָם, אוֹ עַר וּוּלְמִיד כָּעָר נִיתְהָאָבָן דָעְרָפָאָר וּוּאָס אַיד רָעָבָי דָעַר אַרְבָּעָט. גַּעֲצָאָלָט הַאָט עַר פּוֹן שְׁטִיקָאָרָבָט . . . אוֹוִי בֵּין אַיד גַּעֲלִיבָּן אַזְּ אַרְבָּעָט.

איּוֹן 1918 אַיז אַוְיָסְגַּעְבָּרָאָכוֹן די פְּלוֹ אַיז וַיְיָנִיפָּעָג אַזְּ מַעְנְטָשָׁן זַיְנְעָן גַּעֲפָאָלוֹן וּוּדִי פְּלִוְגָן. אָז אַגְּעָנְתָּה (בְּ. מִילְּעָד) פּוֹן דִּי יַדְישָׁע צַיְוָנְגָנְגָנָעָן אַיז נִירָד יַאֲרָק, וַיְיָ דִּי "וּוְאַרְחוּוֹת", "די צִיְּטָמָן" אַיז אַיעַצְטָמָן "דָעַר טָאנְגָן", הַאָט מִיד אַנְגָּעָד שְׁטָמָלָט צָו הַעֲלָפָן אַים זַאֲמָלָעָן דִּי אַבְּאַנְעָטָן-אַפְּצָאָלָגָנוֹגָן, אַז אַרְבָּעָט וּוּאָס אַיד טַו בֵּין הַיִּנְטָמָן צִי בִּיסְלָעָד (אַיז צִיְּטָמָן פּוֹן דָעַר "פְּלוֹ" הַאָבָן מַעְנְטָשָׁן מַוָּרָא גַּעֲהָאת אַרְומָצָוּגָיָן זַאֲמָלָעָן...).

וּוּנְעָן זָוָן הַאָט חַתּוֹנָה גַּעֲהָאת, בֵּין אַיד וַיְדָעָר גַּעֲלִיבָּן אָזֶן מִיטְלָעַן צָוְּמָעָן. אַבָּעָר מִין זָוָן, מָאָרִים, הַאָט מִיד גַּעֲשִׁיטָט מִיט וַיְוִילָעָר הַאָט גַּעֲקָאנְטָה.

די יְגַגְּרָעָץ צַוְּיָי יְגַגְּלָעָד הַאָבָן דָעְרוֹוִילָאָר פֶּאָבְּלִיךְ סְקוֹל, האָב אִיךְ זַיְן אַפְּגָעָנְעָבָן זַיְד לְעָרָנְעָן דָעְרוֹוִילָאָר. אַיד הַאָב דָעְרוֹוִילָאָר אַיד אַנְ-

גההויבן פארדינגען צו ביסלעה. אײַינער פון מײַנע זין האט מוזיקאלישע נוינונגגען, האב איד געקויפט אָ פִּינְאָנָּא אָנוֹ אֵיר האט זֶד גַּעֲלָרְנַט שְׁפִּילְן — פִּינְאָנָּא אָנוֹ אֵיר האט פָּאָרְדִּינְט אַבְּסִילְ, אָנוֹ אָזִי אֵיזֶר גַּעֲנָגְנָעָן דִּי צִיט — אֵיד האב גַּעֲלָבְט מִיט דָּעַר האָפְּעָנָגְן צַוְּעַן מִינְעָן קִינְדָּר אַלְסְ מַעֲנְתְּשָׁן אַיְן דָּעַר גַּעֲולְשָׁאָפְט. מִיְּן אִינְצִיקָּעָט אַקְּטָעָר האט זֶד גַּעֲלָרְנַט פָּאָר אָ "סְקוֹל טִיטְשָׁעָר" אָנוֹ דָּעַר יִינְגְּסְטָעָר זָוּן — פָּאָר אָ דְּרָאָגִיסְטָם.

איַן 1920 האָבָן דִּי קִינְדָּר שְׂוִין גַּעֲוָאָלְט גַּרְעָסְטְּרָה הוּוֹן. אֵיד האָב פָּאָרְקִוְּפְּט דָּעַם "קָאָטְעָרוֹשׁ" אָנוֹ מִיט דָּעַר אַוְיסְרָעְכָּנָגְן אָנוֹ דִּי קִינְדָּר וּוּלְן מִיר הַעֲלָפְוּן צָאָלְן דְּרָעְפָּאָה, האָב גַּעֲקוּיפְט דָּאָסְ מִיְּן אַיְזָן אַוְיסְגָּבָּרָאָכוֹן אָבָלְדַּן נַאֲכָרָעָם וּוּיְיָ אֵיד האָב גַּעֲקוּיפְט אַיְזָן אַוְיסְגָּבָּרָאָכוֹן סְטְרִוִּיךְ אָנוֹ וּוּעָן דָּעַר דְּרוּקָעָרִי וּוּמִין זֶוּן האָט גַּעֲרָבָּעָט. עָר אַיְזָן אַרְוִיסְ אָנוֹ סְטְרִוִּיךְ, אָנוֹ וּוּעָן דָּעַר סְטְרִוִּיךְ אָנוֹ גַּעֲשְׁלִיכְתָּעָט גַּעֲוָאָרָה, האָט מִין זֶוּן זֶיְן שְׁטָעַלְעָן נִיט צְוִירְקָגְעָרָאָגְן, וּוּיְיָ אַלְעָ "סְקָעְבָּס" (סְטְרִוִּיךְ-בְּרָעָכָר) זַיְינְעָן גַּעֲוָאָרָוּן "שְׁעָרָה אַלְדָּרָעָם" (אַקְּצִיאָנָעָרָוּן).

אֵיד בֵּין גַּעֲנָגְנָעָן צַוְּעַד יְוִינְאָן אָנוֹ זַיְיָ גַּעֲפְּלָגָטָן: וּוּ אַיְזָן דִּי גַּעֲרָכְטִיקְיָיט? זַיְוָעָר עַנְפָּעָר אַיְזָן גַּעֲוָעָן, אָנוֹ זַיְיָ קַאנְעָן גַּעֲרָנִישָׁטָן נִיט הַעֲלָפְוּן דָּעָרָיוּן.

אַזְוִי אַיְזָן מִין זֶוּן מִיט נַאֲד צְוּוִי יִנְגְּנָלִיט אַרְוִמְגָנָנָגָנָעָן אָ יָאָר צִוְּיָת אָנוֹ אַרְבָּעָט. מִין יִנְגְּנָרָעָר זֶוּן האָט נַאֲד פְּרִיעָר בָּאַשְׁלָאָסָה, אָנוֹ עָר וּוּל נִיט זַיְיָ קִיּוֹן דְּרוּקָעָר, נַאֲד אָ פִּינְאָנָּא לְעָרָעָר. עָר האָט חַתּוֹנָה גַּעֲהָאָט אָנוֹ אַיְזָן אַוְעָקְגָּנְפָּאָרָוּן קִיּוֹן לְאָס אַנְדוּשָׁעָלָעָם, וּוּמִין זֶוּן, וּוּלְכָעָר האָט קִיּוֹן דּוֹשָׁאָב נִיט גַּעֲקָאָנָט קְרִינְגָּה, אַיְזָן שְׂוִין גַּעֲוָעָן פְּרִיעָר.

דָּעַר יִינְגְּסְטָעָר זֶוּן האָט זֶד גַּעֲלָרְנַט אַלְסְ דְּרָאָגִיסְטָם אָנוֹ וּוּעָן עָר האָט גַּעֲהָאָט בְּלִזְוּן נַאֲד אַיְזָן צָוְם גַּרְאָדוֹרָן, האָט עָר זֶד בָּאַרְעָכָנְט, אָנוֹ כָּדִי "צַוְּעוֹרְוּרָן לְאַנְטְּשָׁעָם אָנוֹ פָּאָרְקִוְּפְּט אַיְזִיקְרִים", דָּאָרָף מַעַן קִיּוֹן אַנוֹנִי וּוּרְסִיטְעָט בַּיְלָדָוְגָּן נִיט האָבָן. אַזְוִי זֶד וּוּיְיָ עָר האָט אַיְזָן גַּעֲקָאָנָט גַּטְשְׁפִּילְטָן אָנוֹ אַבְּנָדָר אַיְזָן, וּוּעָן דִּי רַאֲדָאָס זַיְינְעָן אַרְוִיְסָגְעָקָוּמָעָן, האָט עָר פָּוּן מַזְוִיק שְׁפִּילְוָן קִיּוֹן לְעָבָן נִיט גַּעֲקָאָנָט מַאֲכָה, אַזְוִי עָר צְוִירְקָגְעָקָוּמָעָן צַוְּעַד מַאֲמָעָן קִיּוֹן זַיְינְפָּעָן, וּוּוּרָאָזְעָד עָדְהָיוּם. עָר אַזְוִי אָזְעִים אַגְּנָעָמָשְׁעָלָטָר.

מִיְּן טָאָכְטָעָר האָט גַּעֲנְדָּקָט אַלְסְ עַגְּלִישָׁע שְׁוּלְ-לְעָרָעָרִין. אלְעָמִינְעָן קִינְדָּר וּיְיִנְעָן פָּאָרְהִוָּאָט אָנוֹ מַאֲכָה פִּינְעָם לְעָבָן. צְוּוִי זַיְיָ, דְּרוּקָעָר, זַיְינְעָן אַזְוִי לְאָס אַנְדוּשָׁעָלָעָם, אַיְינְעָרָפְוּן זֶוּן זַיְיָ האָט אָנוֹ אַיְינְגָּנָעָן דְּרוּקָעָרִי; מִיְּן טָאָכְטָעָר אַזְוִי נַיְזִירָאָקָה; מִיְּן עַלְטָסְטָעָר זֶוּן אָנוֹ דָּעַר יִנְגָּסְטָעָר זַיְיָ זַיְינְעָן אַזְוִי זַיְינְפָּעָן.

אֵיד האָב מִינְעָן קִינְדָּר גַּעֲנָבָּן אַזְוּלְטָעָבָּעָן וּדְיִשְׁ-נַאֲצִיאָנָאָלָעָן דְּרָעְצִיּוֹנָגָן אַזְוִי זַיְינְעָן זַוְּצָלְעָבָּעָן מַעֲנְתְּשָׁן אַיְזָן דָּעַר הַיְגָעָר גַּעֲולְשָׁאָפְט.

אֵיד לְעָבָן מִיר מִין אַיְזָן אַיְינְגָּנָעָם לְעָבָן. אֵיד האָב פָּאָרְקִוְּפְּט דָּאָס גַּרְוִיסְעָה הוּוֹי מִיט פָּופְצָן יָאָר וּרְוִיק אַזְוִי אַזְוִי 1927 בֵּין אֵיד גַּעֲפָאָרָוּן בָּאַזְוּן מִינְעָן קִינְנָה דָּעַר אַזְוִי לְאָס אַנְדוּשָׁעָלָעָם, פָּוּן וּוּאַגְּנָעָן אֵיד האָב גַּעֲשִׁיבוּן מִינְעָן אַיְינְדָּרוֹדוֹן פּוֹנְמָ דָּאָרְטִיקָה יִדְיִישְׁ-גַּעֲולְשָׁאָפְטָלְעָבָן לְעָבָן אַיְזָן דָּעַר הַיְגָעָר יִדְיִישָׁרְפָּעָסָעָן וּוּעָנָן דָּעַר לְאָגָעָפְוּן יִדְיִישָׁרְפָּעָסָעָן דָּאָרְטָה, האָב אַיְזָן גַּעֲשִׁיבוּן, אַזְוִי 75 טְוִיזָּנָט יִדְיִישָׁרְפָּעָסָעָן מַשְׁחָחוֹת דָּאָרְטָה פָּאָלְקָשָׁוּלָה, אַתְּלָמוֹדְתָה, אַזְוִי רִינְגָּנָט רִינְגָּנָט וּדְיִשְׁ-נַאֲצִיאָנָאָלָעָן לְעָרָנָעָן יִדְיִישָׁרְפָּעָסָעָן — 500 קִינְדָּר. אֵיד בֵּין אַיְזָן גַּעֲוָעָן צְוּוִי מַאֲלָ אַיְזָן נַיְרָה

יאראק. ווען איד בין געקומען צוריק האב איד געקייפט א קטעדזש ווען איד האב פאר זיך דרייז צימערן.

איד ניב זיך נאך איזט אויך אפ' צוביסלעדר מיט געזעלשאפטלעכער אונן קולטודערלער ארבעט, אויף וועלכער איד האב חמיה געפונגנעם צויט, אפיילז ווען די קינדרער זיינגען געווונען צויט. איד באלאנג צו טטלעכע פרויען ארגנא ניזאציעם, וועלכער איד העלה איזטס בי פארשיידענען אונטערנונגנעם אונטערנונגנעם אויף וויפל מניינע אומשטענדז אונן בוחות דערלייזן מיר. איד ניב קליניען ביישטהי ערונגנעם דורך מיין האנטארביבעט. איד פארקופף אליאן די ראלפלס פאר צענדר ליקער דאלארם, פארקופף בילדען צו קולטודערלע, ליטעראריש אונטערנונג מונגען, באלאנג צו דער פראַשְׁוָל, ווען איד האב צוויו ווינטערן איזטסגעעהאלפז דער באגאנטער לערעריו, בבקה גאלאמב, אין די האנטארביבט פלאַסן וואס זי האט אנטגעפריט פאר די יונגעער קינדרער.

איד רוף זיך איזט אפ' איזן דער לאקאלער יידישער פרעסע, מיט מײַינע בריזוילעה, אודר אלע פראבלעמען פון הײַן זידיש-געזעלשאפטלעכען לעבען. איד בין שיין איזט 84 יאָר אלט, אונן ווען איד צי אונטער דעם סד הַכְּבָּד פון מײַינע לעבען, זיך איזט אוֹקייַן גויסע טורעמעס פון גליק האב ניט געהאמ. איד האב איבערגעלבט פיל טראגענדיעס, איד בין איזט אַלעמאָל געווען אַספֿאָרטַן אונן איד בין איזט אויך צופרין. איד געדען זוֹ מײַן באבען איזן ניט געפֿעלן געוואָרין די דאמאלסטדייק אַפְּיוֹרֶסִישׁ ווועטל, ווען אַר אַיְינִיקַן, וועלכער האט געליענט טרפה פֿסְולַה, האט ניט געוואָלט לייענען דעם טיוטיש-חַמֵּשׁ . . . אונן מר, איד אַיְינִיקַן, מיט 75 יאָר שפֿעטער, געפֿעלט איזט זיינט דַּי הַיְוָנִיטַקָּעַ ברוטאַלְיַוְרָטַע וועלט פון מאַטערילאַיזָם . . . ווער ווים. אפשר-אָפְּשָׁה, וועלז מײַינע אַיְינִיקַעַד שוֹן ניט דראָפּן זאנַן אַזְוִי . . . לאָמִיר האָפְּוֹ ! . . .

מיין באָגָעַגָּנָנִישׁ מיט מַנְחָמַס־מַעֲנָדָל אָסִישָׁקִין

אין 1980 בין איד געווונע בי אַברָהָמָעַלְעַ גַּרְנְבָּרְגָּן אַין ברויט קאנַט טאה, אוֹף נַיְקָאַלְיַוְסְקִי בּוֹלוֹוואָה, אונן דארט האב איד זיך באַקענט מיט מַנְחָמַס־מַעֲנָדָל אָסִישָׁקִין.

עם איזן דאמאלסט געווונע דער סאמע אַנְפָאָנָג פון דער חיבת-צִיוֹן באָווענונג. אָסִישָׁקִין איזן דאמאלסט געקומען קיון אַדרעס אונן האט דארט ענרגניש אַנְגַּעַנְתַּר דַּי באָווענונג צוֹאָמָעַן מיט לִילְיַעַנְבָּלָום אַונְדָּן. פֿינְסְקָעָרָן צו פֿאָרָאַנְטְּעָרָטִוָּן די אַדְרָסְעָר מַילְיָאנְדָן זיך זאלן קוּפּוֹן באָדוֹן אַין אָרֶץ-ישראל.

אַברָהָמָעַלְעַ גַּרְנְבָּרְגָּן איזן געווונע אַיְינִעַר פון די געציילטע מַילְיָאנְדָן וועמען עס איזן זיך געלונגען צו פֿאָרָאַנְטְּעָרָטִוָּן אַין דער ארבעט. ער איזן געווונע מיינער אַקרוב אַונְדָּן אַיד פֿלְעָג אַפְּט אַרְיִינְקָומָעַן צו אַים אַין הוּוִין. מיין מאָן האט דאמאלסט קיון שטעלע ניט געהאמ. אונן איד בין געקומען צו אַים ער זאל עפּעס טאָן פֿאָר אַונְדָּן.

— אַיר זוֹיט יונגען מענטשאָן, — זאנט צו מיר מײַן קְרוּב, — פֿאָרט קיון אַרְץִישָׁרָאֵל! עס גַּרְנְדָעַט זיך אַיזט אַ נִיעַ קָאַלְאָנִיעַ, מיטן נַאֲמָעַן דַּיְוִין מאָן, לְצִיוֹן, אַונְדָּן מִיר שְׂקָוָן אַהֲרָן יְנַגְּעַע מענטשאָן . . . קָוָם אַהֲרָן מִיט דַּיְוִין מאָן, מאָרָנוּ דַּרְיִ אַזְוִיגָּנָר בִּיטָּאָג. דָּא וועט אַיד זיך מַנְחָמַס־מַעֲנָדָל אָסִישָׁקִין!

אַיד בין געkomען איזן דער באַשְׁטִימְטָעַ צִוְּיַת אַברָהָמָעַלְעַ גַּרְנְבָּרְגָּן שׁוֹינָם, פֿוֹזִישׁ שְׁטָאָרָקָן, עַל עַגְּאָנְטָן יוֹנְגָּנְמָאָן.

— ווּאֵין דַּיָּן מְאוֹ? — האט ער מיר געפרענט (געעדט האט ער אין רושיש).

— ער זאגט, — האב איד אים גענטבערט, — או ער איז נאך ניט קיון אלטער ויד, ער זאל פאָרוֹן קיון ארץ-ישראל שטאָרבן. דאס איז פאר זיין זוּיד, ניט פאר אים! ..

אָסִישָׁקִין האט זיך אָזֶוַי צַעֲלָכְתָּא, אוֹ עַס קְלִינְגְּטָמְרָטָן מִיד נאָך אַיְצָט זַיִן גַּעֲונְטָעָר, יְוָגְנְטָלְעָכְעָר גַּעֲלְעָכְעָר אַיְן דִּי אָוּיְעָט, אוֹן ער האט מיר געַע-עטפָרט:

— זאגֶן דַּיָּן מְאוֹ, אוֹ אָרְצִי-יִשְׂרָאֵל וּוּעַט דִּי יוֹגְנְטָמְבָּעָן פָּאָר דָּעַם יְדִישָׁוֹן פָּאָלָק צַו לְעַבְנָן אוֹן צַו שְׁמָאָרְבָּן דָּאָרָט אָוּוֹף וַיַּעֲנִינְעָם בָּאָדוֹן! .. אָסִישָׁקִין חָלוֹם אַיְן פָּאָרוֹיְקָלְעָכְט גַּעֲוָאָרָן אָרוֹם דִּי לְעַצְּטָע מִיר נוֹטוֹן פָּוּן זַיִן גַּלְאָרוֹיְד לְעָבָן. ער אַיְן גַּעֲוָוָן יוֹנָן אוֹן האט גַּעֲבָוִיט אָרְצִי יִשְׂרָאֵל, זַיִן נָאָמָעָן וּוּעַט זַיִן אָזִיבְּקָעָר מָאָנוּמָעָט בַּיִם יְדִישָׁוֹן פָּאָלָק.

מיין באָקָאנְטוֹשָׁאָפָט מִיט גַּאֲלְדָּפָאָדָעָן וּמִשְׁפָּחָה

אַיְן פָּאָרְבִּינְדָּוָגָן מִיטָּאָרְבָּהָם גַּאֲלְדָּפָאָדָעָן, דָּעַם גְּרִינְדָּעָר פָּוּן דָּעַם יְדִישָׁוֹן טְעַמְּטָר, אַיְזָוּ וּוּרְטָט צַו דָּרְמָאָנָעָן זַיִן מוֹטָהָר, חַנְחָדְרוֹיְוֹעָן גַּאֲלְדָּפָאָדָעָן, וּוּלְכָעָה האט גַּעַחַת זַיִן גְּרוֹסִין חָלָק אַיְן דָּעַם וּוּסָאָרָר וְזַוְּן האט גַּעַשְׁאָפָן. אַיְדָהָבָגָעָט דָּעַם גְּרוֹסִין כְּבָדָן צַו זַיִן פָּעוֹרָעָנְלָעָר גּוֹטָבָאָקָאנְטָה, אַיְן מִיטָּאָרְבָּהָם גַּאֲלְדָּפָאָדָעָן עַלְתָּעָרָן אַזְוָן דָּעַרְבָּאָנְצָעָר מִשְׁפָּחָה, אַיְן 1896, וּוּעַן זַיִן זַיְנָעָן גַּעַחַקְוָעָן אַהֲיָן פָּוּן אַלְטָקָאנְסָטָאָנְטִי, וּוּלְיָינָעָר גַּוְבָּרְנָעָי.

אַלְעָזְיָירָעָ קִינְדָּעָר זַיְנָעָן שְׁוֹןָן דָּאָמָלְסָטָן גַּעֲוָוָן צַעֲשְׁפָּרִיטָן אַיְן גְּרוֹסָעָר, בְּרִיטָמָעָר וּוּלְטָט .. נָאָר אַיְין טָאָכְטָעָר, מָרָם. פָּעָלְדָּבָרָה, האט דָּאָמָלְסָטָן גַּעֲוָוָינְטָמִיט זַיִן אַיְן אָדָעָם.

אַיְדָהָבָגָעָט בֵּין דָּאָן גַּעֲוָוָן אַיְן מִיּוֹן פָּרִיעָר זַיְנָמָט, אוֹן מָרָם. גַּאֲלָדָעָן אַיְן שְׁוֹן גַּעֲוָוָן אַיְן דִּי הַוְּיכָעָז וּבְעִצְּקָעָר יָאָרָן. עַס אַיְן גַּעֲוָוָן מִיּוֹן גְּרָמְטָעָר פָּאָרְבָּעָנְגָן צַו פָּאָרְבָּעָנְגָן מִיטָּאָרָר אַפָּרָשָׁה, וּוּיְלָזָיְאָן זַיִן גַּעֲוָוָן זַיִן זַיְעָר אַלְגָּוָגָעָאָר אַלְגָּוָגָעָר אַיְינְגָּבָוָרָעָנָעָר אַיְנְטָלְגָּוָגָעָנִי.

וְזַהְאָט מִיר שְׁטָעַנְדִּיקָה דָּעַרְצִיְּלָט וּוּגָן דָּעַם שְׁוּעוֹרָן קָאָמָה, וּוּסָאָס זַיִן האט גַּעַחַת מִיטָּאָרָר אַיְדָהָבָגָעָט אַבְּרָהָמְלָס דָּעַרְצִיְּנָגָן; וְזַיִן פָּלָגָט גַּנְבָּעָנָעָן גַּעַלְטָבָי אַיְרָמָאָן אוֹן שְׁיָקוּן עַס אַבְּרָהָמְלָעָן, קִיּוֹן וּשְׁטָאָמָה, אַיְן דָּעַרְבָּאָרָר נָעָר שָׁוֹלָה, ער זַאֲלָדָרָט קָאָנוֹן פָּאָרוֹזָעָצָן זַיִן לְעָרָנָעָן ..

וּוּיפָל לְיִטְעָרָאָטָר אוֹן אַפְּשָׁאָצָוָנָגָן, האָבָשׂוֹן זַיִן גַּעַלְיוּנָט אַיְבָּעָר גַּאֲלְדָּעָנָעָן, האָבָאָבָגָעָט נָאָרָן דָּעַרְצִיְּלָט זַיִן דָּעַרְמָאָנָט וּוּעַן זַיִן מָוֹתָעָר — חַנְחָדְרוֹיְוֹעָן גַּאֲלְדָּפָאָדָעָן — וּוּלְכָעָה האָט פָּאָרָר אַיְסָאָר זַיִן זַיְעָר פָּיל גַּעַגְּלִיטָעָט אַיְן אִירָעָז וּוּגָנָעָז יָאָרָן.

זַיִן גַּעֲוָוָן אַבְּיִידְרִישְׁוֹינָעָ, אַרְיסְטָאָקָרָאָטִישָׁע, קְלָגָעָ פָּרוֹי.

מיין באָקָאנְטוֹשָׁאָפָט מִיט שְׁלָוָם עַלְיִכְמָנוּן

מִיט שְׁלָוָם-עַלְיִכְמָנוּן האָבָאָבָגָעָט זַיִן זַיְדָהָבָגָעָט באָקָאנְטָה אַיְן אָדָעָם 50 יָאָרָרָזָקָעָט. דָּאָס אַיְן גַּעֲוָוָן אַיְן דָּעַרְדָּקָעָרָיְיָ פָּוּן שְׁוֹיְצָעָר אַיְן גַּאֲלְפָעָרָן.

אַיְדָהָבָגָעָט גַּעַלְיִינְגָּנָט זַיִן אַיְבָּעָרְגָּעְכָּאָפָטָע בְּרוּוֹוֹ אַיְן 1884, אַיְזָוּדָהָבָגָעָט פָּאָקְסְּבָּלָאָט. ער אַיְן גַּעֲוָוָן העַכְסָט צְוָפְּרִידָן וּוּסָאָרָר בֵּין גַּעֲוָוָן אַיְנָעָן פָּוּן זַיִן עַרְשָׁטָע אַבְּאָנְעָטָן אָוּוֹף דָּעַרְפָּאָלְקָסְּבָּלְיָאָטָע.

מיין אכזימ יאריךער יובילוי

עדית אריעל אין "דאס יידישע ווארט"

די וואס קאנען זי — אונז זיינער ווינינס יידז און ווינינגען קאנען זי גוינו. — וועלען קומס גלויבן, או די חמיד יונגען אונז אקטוויז אסתה שעכטער וועודרט שווין מארגען אכציך יאָר אלט. דאס איז אבער א פאקט. — זי איז גע' בוויזן געוואָרן מיט אכציך יאָר צוֹריַק, באַטש זי האט אַרײַסגעוויזן די זעלטנען פֿעַזְקִוִּיטַן צו באָזִינַן די יַאֲרַן אָונֵן זיַּין יַיְנַגְעַר צו אַכְצִיךְ, ווֹי אַנדְרַעַן צו זעַכְצִיךְ.

ניט א סדר מענטישו זיינען זוכח צו איזא יונגן עטער, בפרט ווען זיין דראפּן דורךמאכו איזא שועוּרן לעבענַס-זעג. ווי די השובע יוביילארין. זיין האט דאס דערוגרייכן א דאנק איר טיפּן אינטערעס צום אידומיקון געד זעלשאפטלעכּן ליעבּן איזן אלע זיינע דערשיינונגגען און איינטערסטן זיך איזן איים. — אונז מענטישו וואס אקאנען דאס באזוייזן ווערטן ניט אלט.

הוינט, צו 80 יאר, איז מרכז. שעטבער א סדר אקטוויוער אינס יידיש-געועלשאפטלעכן ליעבען, ווי פיל יונגעראט פון אייר. איז מוטער פאריזן פון די פרץ פאלק שולן, צווישן די פאנגעראט פרויען אוון פיל אנדראדע פרויען-ארגנא-יזויאצעם, איז זי איניע פון די אקטוווסטט אונז נוצלעבסטע מיטנליידערינטן, אונז טראנט צו צו זיינער מעטיקיט מיט ארבעט אונז מיט געלט, וואס זי מאכט פון אייר אינגענער האנט-ארבעט. זי באזוכט מעיר יודישע לעקצייס, אונטער-געמנונגנע אונז באנקטען זי אימצעער אנדראוש, אונז וויל הערו אונז וויסן ואס אודראדע אונז". ניגעריך איז איז זי לאבקצייס בון קעגענירישע ריבטונגגען.

קיוון פאמסירונג אוויף דער יידישער און אלגעמיינער נאם איז ניט אויסער דער ספערע פון איר אינטערעם. מיט אלע אינטערעסירט זי זיך איז אוין איז שטענדייך פארטאן מיט גזועלשאפטעלעכ עראבלעמען. איז עס איזוונדער, וואם די עלטער האט ניט קיוון שליטה אויף איר? ..

"דאָס יידישע ווארטט" האָט אַין אַיר די געטראַיסטע לְזעַרְזָן אָנוּ אַיר
מייטאָרבעטערין. אָנוּ מֵיר באָנְגִיסָּן זַי מִיט באָזונְדָּר פֿאָרגְעָנִיגָּן זַי אַיר
אַכְזִיכְסָטָן גַּבְוִינְטָאָן.

עקבקיט אוייסצולעבן זיך געועטלשאפטלעד אוין דער פולקסטער מסס.

יְפָרָאַנְט פָּעִיזֶשׁ נְאָטִיךְ

אסתה שעכטער צו איר 840 טון גבעורנטאגן, מראגן (שבת), כ"ה א'לו.

צ' איר 80טן גבעוינטאג איז מרט. שעכטער איזנעם פון דוי אקטיטו
ססטע פרויען אויף דער חינגר יודישער נאם, און זי פארעפלט קינמאָל ניט
שטיין פאַר אַזָּמְלָנוּגָעָן אָזֶן עַקְצִיעָם אַיז וועַלְכָע זי אַיז פֿאַרְאַינְטָעַרְעַסְפּֿרִיט. זי
אַיז באָזְונְדָרְמָן אַקְטִיוֹן בֵּין מְוֻתָּעָר פֿאַרְיָין צַוְּיָין 1 פֿרְזִינְפָּלָק שְׁוֹלָן, צוֹוִישָׁן
די פֿינְאַנְסָן פֿרְוּיעָן, אַיז דִּי לַיְעַנְקָרִיּוֹן, אַאֲ... אַן זי טְרָאנְגָּט צַו אַיר אַרְבָּעַט

איין בישטיערונגנע צו פארשיידענע אנדערע טעמיינטן אויף דער יידישער
ונגэм.

"דאָס יידישע ווארט" דראִיקט אַיר אוּס האָרכִיזְקֶסטָע באָרגִירְסָונְגָן אָנוֹ
וועאָרִיםָטָע ווֹנְטָשָׁן, אָז זֵי זָאָל נָאָד זָיִן אַקְטָיו אָוִיף דָּעַר הִינְגָּעָר יִדְּשָׁע
גָּאָס פָּאָר פְּילָי אַרְן.

באגרישונגען

וועניפגע איז א שטאט פון שיינע טעכטער אונ — יונגע באבעס. ווען איד בין א נויארכער שדכו, וואלט איד אראנזישרט ספצעיעלע עמקסדוריסעס מיט בחורם קיון וויניפגע. אונ א פרוי, וואס בי אונדו וואלט זיך נאך געהאלטן איזן מיישב זיין צי זיך זאל האבן א קינד צי ניט, איז זיך זיין וויניפגע שווין א באבעס.

אַרְדָּעֶת מִתְּפֹרְיוֹ אֲוֹן אֵיר טְרָאכְטָמָ צָו זִיר: זַי קוֹקֶט אָוִים גַּאנְצָן
יַוְנָג פָּאָר אַרְיוּ פָּעָרְצִיךְ יַאֲרָ! דָּרְעַצְיִילְטָ זַי אַיְיד בָּאָהָד, אֲוֹן אַרְיוֹ זָוָן אַיְזָן אַכְטָן
אָוֹן-צָוֹוָאנְצִיךְ יַאֲרָ, אֲוֹן אַרְיוֹ אַיְינְקָל נִוְיט שְׂוִין אַיְן בָּעָר שָׁוָל.
סְאַיְן דָּא אַיְן וַיְוַנְּפָעָן: אָפְשָׁר דִּי עַלְטָמְטָעָ וַיְדָעָשָׁ לְעַזְרָעָן אַיְן אַמְעָד
דָּרְקָעָ. זַי אַיְן גַּעֲוָעָן פָּזָן דִּי עַרְשָׁטָעָ אַבָּאָנְעָנְטָן אַמְּאָל, אַיְן 1883, אַוְיָף שָׁלָום
עַלְיכָם פָּאַלְקָסְ-בִּיבְּלָאַטָּעָ. נִוְיט זַי נַאֲדָה הַיְוִינְטָ אַרוּם פָּאַרְקוּפָן בִּילָעָטָן
פָּאָר אַלְטָעָרָאַרְישָׁעָ אַוְנְטָעָרָעָנוּמָוָנָג . . .

אין סט. אנאסטין, פלאירידא, האט כישן מיר אונגעוויז דעם קוואל פון איביקער יונגעט. איד האב פון דעם נטרונקען און עס האט ניט געהאלפן. איד האב כורא, איז אט דער קוואל איז נאדר פארקראכן קיין וויניפגן — און די פרויען וויסן ווי צו טרינקען פון אים.

ב. צ. גאלדבערגן איז "טאג".

* * * *

מיור ווילון זיך משתחז זיין מיטן גאנצז ווינעגעניר יידישן ציבור אוון אויך מיט אונדער היגענד וידישער פרעסע, וואס האט ערשות אפיקיעל גען. פיערט איזער 80 יארקון געבורטסטאגן.

דאש איזו נועויס אַויכטיקע געשענוייש און אַנוֹרְוִיסָע זְבִּחָה וְאַסְלָאָן
כל אדם זוכחה. אַבָּעָר אַיִּה, טִיעָרָע חֶבְרָה אַסְתָּר שְׁעַכְטָה, מִיטָּאַיְעָר שְׁוַיְנָעָם
גִּיסְטִיקָן לְעָבָן, האט עַם כָּשָׂר פָּאָרְדִּינָטָן.

אויף לאנגע יארן קאנענו אנהאלטן אייער ענערניע, אייער קוולטורעלן אוון צעוזלשלאפטעלען אימפֿעט, ווי איר האט עם פארטמאָט בויז איצט.
אייר זאלט נאָדר דערלעבן צו זען אַשענעראָע אוון בעסערע וועלט פֿאָר
דער נאנצער מענטשְׁהִיט אוון אַגְּזעַכְּרֶטְּעַ יְקִידְּשַׁׁע הַיְמִילְּאָנְּד אֵין אֲרִיךְ
ישראל פֿאָרָן עם יִשְׂרָאֵל, ווֹאָס דָּאָס אַיְזָן אייער שטענדיקער טְרוּׂים.
אוון מיר אלְעָזָלָן נאָדר זוּכָה זַיִן צוּ פִּינְעָרְזָן מִיט אַיְיךְ אַינְיָנָעָם אייער
הַונְּדַעַתְּסַטְּן גַּבְּרוֹתְּסַטְּאָג. אַמְּן!

אונטערנעםונגען לכבוד דעת יובל

אר-דוואס נערנינגדעטן יידיש-הברעיישן לערער-יעסמעניאר.

מִיר בָּעֵטָן אַיְדַּי, קֹומֶת אַלְיוֹן אָזֶן בְּרַעֲנֶגֶת מִתְּאַיְוָרָעַ פְּרִוָּינַט אָזֶן בְּאַקָּאנְטָע. דָּרְמִיט וּוּט אַיר אַוְיסְדָּרִיקָן כְּבָוד צָו אַונְדוֹזָעַ יְוִבְּלָאָרָן אָזֶן אַוְיד פָּאַרְזִיבָּרְן דָּעַם קִיּוֹם פּוֹנֵם לְעַרְעָרְסָעְמִינָּא.

* * * *

מיר באדראנקען דעם מומער פארירין קאננסיל בי די פֿרְזַ פֿאַלְקַ שׁוֹלוּן. צוֹוִי גִּרוּעָס וְאַכְּנָה הָאָט דַעַר קָאָנוּסְיָל אַוְיְפְּגַעַטָּאָדוּ דַדְוָר אַיְזָן אָוְנְטַעַר-עַמְוָונְגָן: גַּפְּבִּיעָרֶת דעם 80טָן גַּעֲבָרֶטֶטֶטָאָגָן פּוֹזָן אַונְדוֹזָעָר אַיְבִּיךְ יְוִינְגָעָר אַסְתָּהָר שֻׁבְּכָמָעָר, וְאַסְתָּהָר פְּאַרְדָּנָט אַיְבָּוּלִיָּן. נִימָט אַמְזִיסְטָה הָאָט דַעַר עַלְםַן וְאַזְּיִים אָנוּ אַוְיְפְּרִיכִּיטִּיק אַפְּלָאָדְרִיטָם אַיְרָעָן וּוּרְעָטָעָר: "אִיד בֵּין 20 יָאָר אַלְטָט. מעַן אַאֲרָף אַרְכָּבָעָטָן בֵּין 80 יָאָר צָו קָאָנָעָן בְּלִיבָּן יוֹנָגָן". מִיר וּוּוְילַן אַיְרָן וּוּינְטָשָׁן, אָזוּ בַּיָּם 90טָן גַּעֲבָרֶטֶטֶטָאָגָן אָנוּ שְׁפַּעַטְעָר בַּיָּם 100טָן גַּעֲבָרֶטֶטֶטָאָגָן, זָאַל זַיְאָנוּן אַיְרָבָחָנוּן, בַּי זָעַלְבָּאָס וּוּרְבָּאָשָׂר

אווב עם איז ערנץ' מגנעד א קאמבענאי ציע פון "ביזונעס" מיט פלעושר', איז דאס דערגרויכט געווארן זונטיך אווונט. נאענט צו \$350 איז געשאָפּ געווארן פֿאָרֶן לערער סעמעניאָר אַין מאָנטראָעָל, וואָס איז דער ובלארין אַזְוִי לֵיב. קִיּוֹן שגענער מְתֻחָה פֶּאָר אַרְהָט דער קאנסְיָיל נִיט עקאוּמָן צוּוּרָאָן

באגירסן מיר הארכיטק דרי פיר מוטער פאריזן צויגינו מיטן מאראליישן אונ פינאנציעלו דערפאלג. אוזעלכע אנטטערעמנגען ניבן צו פיל מוט און חוינטיקע שועער צייטן. מיר ווינטשן זוי דאס זעלבע, ואס מיר ווונטשן אסטה שעכטער: צו דערלעבען פיעויזן גוינזיך אונ הונדרערט יארקיע וויבוליישן.

ח' חווית קולטור גראוס, פארו ?ערער סטמינאה,

ראובן מאוזעך, פארזיצער.
משה קאנטאר, סעקרעטאר.

דאנק איסטרוקן

איך באדאנס האציג די משפחה פון "דאם יידישע וארטט" פארן גרויסן כבוד וואס מ'האט מיר צונגעטילט צו מיין 80טן געבורטסטאג, ווי אויך פאר דער מותנה — צוווי בענדער "דער מאן פון נוצרת", פון שלום אש. עס איז פאר מיר געווען אַנְגָּוֹסְטָאַפִּינְגֶּן צו זען דעם עריטאָרִיעַל איז דער פריטטיקדרקער אַוְסְגָּאָבָּעָן פון אַונְדוּזָּרְעָן השובען ציטונג, געשריבן פון אונדזער חשבון רעדאקטאָר, ש. מ. זעלטשען. שבת, 12 אַוְינְגָּר איז איז אַפִּים פון דער רעדאָקְצִיעַ פֿאָרְגָּעְקָמְעָן אַפְּאָרוּיְילָגְמָיט גַּעֲלָדְעָן גַּעֲסְטָמְטָן ווּלְכָעַ האָבוֹן מֵיד בְּאָנוּרִיסְטָמְטָן, ווי. מ. אַגְּרָעִי, מל"א; אַסְאָוּסְקִי, ב. מִילְּהָרָה דער רעדאָקְטָאָר (וּלְכָעַ אַיז צְוִילְבָּמִין כְּבָוד גַּעֲקְמָעָן שבת אַיז אַפִּים) אַאַז. חעריו שטיבערג, ווּלְכָעַ הָאָט פֿאָרְשְׁפָּעְטִיקְמָט. אַיז גַּעֲקְמָעָן מִיט מְרָסְטָמְטָן שטיבערג צו מֵיר אָחִים, מִיר גַּעֲרָבָּאָכְטָמְט אַמְּתָהָנָה (תּוֹרָה מִיט מְפָרְשִׁים, פון דוד דָּרוֹק), אַוְן מֵיד בְּאָנוּרִיסְטָמְט: מָר. אַוְן מְרָסְטָמְט. סִימְקָוָן (פֿאָרוּוּאָלְטָעָר פון דָּיוֹ) וּוּ, מִינְעָן פֿרִיְינְט פֿאָר דִּי לְעַצְתָּע 38 יָאָה, זַיְעָנָן גַּעֲוָוָן זַיְעָר יְמִיטְוּבְּדִיק גַּעֲשְׁטִימָט, מִיט גַּעֲדַעְתָּע טִישָׁן, מִיט גַּעֲטְרָאָנְקָעָן אַוְן צְוִיבָּסְן, ווּ דְּעַר גַּעֲנָצָעָר סְטָעָפְט הָאָט פֿאָרְבָּאָכְט אַוְן מִיד בְּאָנוּרִיסְטָמְט.

די אַיבָּעָרָאָשָׁונָן אַיז פֿאָר מֵיר גַּעֲוָוָן זַיְעָר גַּרְוִיס אַוְן עַס הָאָט מִיד גַּעֲרָבָּאָכְט בְּיוֹ טְרָעָן. אָפְּשָׁר האָבוֹן זַיְעָנָמָט אַטְוָה, האָב אַיך זַיְעָנָמָט טְרָאָכְט.

ווען איך בין אַהֲיָמָגְנָקְמָעָן האָב אַיך גַּעֲטָאָפְט אַצְּלָל בְּקָעָטָן בְּלוֹרְמָעָן, אַיְנִישְׁלִיסְנְדִיק אַיְנְעָם פון מִשְׁה אַיז סָאנְגָּעָן גְּרָעִי, אַיז שְׁבָת אַיז זְוִנטִיסְטָמְט האָב אַיך דָּרְהָאָלְטָמְט פֿיל טְעַלְגָּרָאָבָּעָס אַיז נָאָד בְּלָוּמָעָן פון פֿאָרְשִׁידְעָנָעָן אַרְגָּאָנִיאָצִיעָם, אַפְּילָו פון אַזְוָנָעָן ווּ אַיך בְּאָלָאָגָן נִיט, אַיז אַיך פון יְחִידִים. ווּ גַּעֲמָט מַעַן דִּי ווּרְטָעָרָה, מִינְעָן לְיָבָּעָן פֿרִיְינְט, צו קָאנְעָן אַוְסְטָרִיקָן דָּאנְקָן. אַיך ווּינְטָש אַיך, אַוְן יָאָרְזָן ווּאַס אַיך דָּרְאָפְט נָאָד לְעַבְנָן בְּיוֹ 80 אַוְן דָּרְנָאָד בְּיוֹ 120, וְאַלְמָט אַיך לְעַבְנָן מִיט אַיְעָרָעָפְט אַמְּלִילִים, מִיט גַּעֲזָוָנָט אַיז פֿיל פֿרִיְיד אַיז בְּרָעָנָגָן נָוָצָן דָּעָר גַּעֲזָוָלְשָׁאָפְט אַיז אַשְׁעָרָה אַיז אַבְעָרָעָר ווּלְטָמָט אַיז דָּרְלָעָבָן צו זען דָּאָס יְדִישָׁפָּאָלָק בְּאָנְגְּלִיאָד מִיט אַלְעָפָּעָלָק.

צו מִינְעָן פֿרִיְינְט ווּאַס האָבוֹן מִיד בְּאָנוּרִיסְט דָּרְכָן טְעַלְעָפָּאָן אַיז זַיְעָרָן, ווּיל אַיך זַיְעָן ווּיַּאַיך בְּין גַּעֲקְמָעָן צו אַזְאָד גְּדוֹלָה: אַיך קָאנְטָמְט אַיך דָּרְעָנוּרִיכָן — אַיך דָּרְאָפְט נָאָד ווּלְעָלָן... מִינְעָן פֿעַרְזָעָנְלָעָכָן פֿרִיְינְט אַיז גַּוְטְבָּאָקָאנְט מִינְעָן שְׂוּעָר לְעָבָן, מִיט יָאָרְזָן צְוִוִּיק, ווען איך האָב גַּעֲדָרָפְט זַוְּרָגָן פֿאָר מִינְעָן עַקְוִיסְטָעָנָץ אַיז פֿאָר דִּי דִי קִינְדָּרָעָר ווּאַס אַיך גַּעֲנָנָעָן צו אַיְמָאָנס יְדָרָעָטָג נָאָד נָאָד נִיט גַּעֲוָוָן ווּלְבָסְטָעָנְדִיק. אַיך האָב שְׂוּעָר גַּעֲרָבָּעָט, גַּעֲקָעָנוּוּסָט פֿאָר שְׁנָהָטָבָהָם, גַּעֲוָוָן אַגְּהִילְעָךְ קָאָלְקָטָאָר אַיז פֿיפָּלָס בְּוקָסָטָאָר פֿאָרָן "טָאגִי", גַּעֲנָנָעָן צו אַיְמָאָנס יְדָרָעָטָג נָאָד בְּאָרְגָּנָס אַיז זַיְעָרָפְט צו מְרָסְטָמְט. חַאְלָפְעָרָיָה: מִיט 27 יָאָר צְוָרָק אַיז לְעַבְנָן מִיר גַּעֲוָוָן אַפְּאָרִיךְ ווּוּמְפָלְעָנְטָמְט פֿאָרְלָאָטָעָן אַלְטָעָן וּזְעָק — האָב אַיך דָּרְאָרְטָן אַיך גַּעֲרָבָּעָט... אַיך האָב אַבעָר אַיך אָכְטָוָנָג גַּעֲנָבָן אַוְוָף מִינְעָן גַּיְסְטִיקָר שְׁפִּיאָז, אַיז פֿלָעָג נִין צו לְעַקְצִיעָס אַיז קָוְלְטוּרְעָלָעָן אַונְטָעָרְנָעְמָנָגָן אַיז פֿלָעָג אַוְיד מִינְעָן ווּרְטָשָׁאָפְט נִיט פֿאָרָן נָאָכְלָעָסִיקָן — אַיך האָב צִוְּתָן גַּעֲהָט אַוְיָה אַלְעָמָעָן... ווּיַּוְיל אַיך האָב קִין קָאָרְטָן נִיט גַּעֲשְׁפִּילָטָן, נִיט גַּעֲנָאָגָן זַוְּכוֹ נִיעָן סְטִוְילָס פֿאָר קְלִיְידָעָר אַיז נִיט

נערעדט אויפּן טעלעפּאָן מיטּ די שבנים . . . אַיד פְּלֹעֶג גִּינֶּן שלאָפּוּן 1 אַזְיָגָעֶר אוֹ אַזְפְּשָׁטִינוֹן 7 — האָבּ אַיד גַּעֲנוֹת צִוְּית גַּעֲהָאת.

אונטערצִיעַנְדִּיק דעם סְדִּיחָכְלָ פֿוֹן מֵיָּן לְעָבָן, אֲבָעָר רֵיֶד אַין נִוִּיסְט. אַלְּצַי גַּעֲוֹן אָנוּ גַּעֲהָרט. אַוְּוֹ אָנוּ עַרְאָפְּלָאָן בֵּין אַיד נַאֲדָנִיט גַּעֲפְּלוֹגִיגָּן, הָאָפּ אַיד נַאֲדָר צַו פְּלֹעֶג קִין לְאָס אַנְדוּשָׁעָלָם. אַיד בֵּין דָּארָט גַּעֲוֹן מִיטּ 18 יָאָר צְרוּקָן אָנוּ באַוּונְדָּעָרָט די שִׁינְקִיטָּן פֿוֹן מַעֲדָר נְאָטוֹרָה. אַיד בֵּין צְווּיִי מַאְלָ גַּעֲוֹן אָנוּ נִוְּיָאָרָק אָנוּ אַוְּדָרָט באַזְכִּים לְעַקְבִּים אָנוּ סִימְפָּאוֹזִיםָּס.

אַיד פִּיר מִיר אַלְיָוּן מֵיָּן ווּוּרְטְשָׁאָפּט אָנוּ באַאָרְבָּעָט אַגְּרָטָן פָּאָר מֵיָּן גַּעֲבָרוֹיד. אַיד קָאָן שְׂוִוָּן נִיטּ לְיִוּפּן — נִי אַיד מִיטּ אַשְׁטָּעָקָן, אֲבָעָר אַיד קָוָם נַאֲדָר צַו לְעַקְצִיעָם, באַנְקָעָטָן, לְאַנְטָשָׁעָאָן, פְּאַרְקּוֹוֹפּ רַאֲפָלָס צַו מִינְעָ צְאַלְּרִיְּכָעָ פְּרִיְּנָט אָנוּ נָעַם אָנוּ שְׁנָהָטוֹבָה אַרְדָּרָסָן פֿוֹן מִינְעָ פְּרִיְּנָט וּוָאָס טַלְעָפָּאָנִירָן מִיר וּוָעָן דָּעָם. מֵיָּן פְּוּיְּשָׁע שְׁפִּיוֹן פְּאַרְוָאָרָגָט פָּאָר מִיר די רַעַּנְדִּינְגָּן דָּרָךְ אַיר עַלְטָעָר פְּעַסְיָעָ . . .

וּוּי אַיד וּטַי, מִינְעָ פְּרִיְּנָט, קָאָן מַעַן קוּמָעָן צַו גְּרוּוּסָן כְּבָוד אֲפִילָוּ וּוָעָן מַעַן אַיזְנִיט רַיִּיד. אַיד נִיבּ דָּעָפָּאָר אַיְשְׁרָבָּוחָ צַו פִּילּ גַּעֲולָשָׁאָפְּלָעָבָּעָ פְּרִיְּנָט וּוָאָס אַרְבָּעָטָן לְטָבָּת הַכָּלָל. מַעַן דָּאָרָף נַאֲדָר וּוּלְגָן, וּוּטַי אַיד נִיטּ דָּאָרָפּוֹן מִקְנָא זַיְּן.

מִינְעָ הַאֲרַצִּיקְסְּטָעָ וּוּנְטָשָׁן צַו מִינְעָ פִּילּ פְּרִיְּנָט, אָז דָּאָס נִיְּעָ יָאָר
וְאָל זַיְּ בְּרַעְנָגָן פִּילּ פְּרִיְּד אָנוּ אַיְשָׁוָה צַו אַוְּנְדוּרָעָרָפּ אַלְקָ יִשְׂרָאֵל.
* * *

אַיד דָּרִיךְ אָוִיס מֵיָּן עַפְּנְטָלְעָן דָּאָנָּק צַו אַלְעָ די וּוָאָס האָבּן אַנְטִיּוֹק
גַּעֲנוּמָעָן פָּוָנָם 20 תָּוֹן סְעַפְּטָעַמְבָּעָר בֵּין אַצְּטָמָ, אָז דָּעָר פְּיִיעָרָגָן פֿוֹן מֵיָּן 80 טָוּ
גַּעֲבָרוֹטְסָטָאָגָן. עַס קוּמָעָן מִיר נַאֲדָר אַיְצָט אָנוּ בְּרוּוּן פְּרִיְּנָט מִזְוְנָטָעָר
טַיְּוָן וּוּיִּיטָּם, פֿוֹן מַעְקָסְקָאָ, פֿוֹן לְאָס אַנְדוּשָׁעָלָעָס אָנוּ פֿוֹן נִוְּיָאָרָק. אַיד וְוִילָּ
אַיד בְּאַדְאָגָקָעָן אַלְעָ אַרְגָּאַנְיָאַצְּיָעָס וּוּ אַיד בְּאַלְאָגָן פָּאָר דָּעָם גְּרוּסָן אָנוּ אַוְּמָדָ
פְּאַרְגָּעָסְלָעָכָן כְּבָוד וּוָאָס זַיְּ הָאָבּן מִיר צְגָעַטְוִילָּתָן; צַו דָּעָר מִשְׁפָּחָה “דָּאָס יִדְּרָיָ
שָׁעָ וּוּרָתָּתָן”; צַו דָּי מִוּטָּעָר פְּאַרְיָנָעָן פֿוֹן פְּרִזָּ פְּאַלָּק שָׁוֹלָן, פָּאָר דּוּרְכְּפִּירָן דִּי טָוּ
נָאָוָעָמָבָּה, דָּעָם 8 טָן, אַיְן מֵיָּן נָאָמָעָן לְטָבָּת דָּעָם לְעַרְעָסְטָמָינָה, וּוּלְכָבָּעָ
הָאָטָם אַרְיָנָגָעָבָּרָאָכָט \$850, אָנוּ פָּאָר וּוּלְכָבָּעָר פִּילּ פְּרִיְּנָט נִיבּ מִיר נַאֲדָר אַיְצָט
אָפּ צְוִירָעָ בִּיְשִׁיטִיּוּרָגָעָן; דִּי פְּוּעָלִי צִוְּן פִּיאָנָעָן, וּוָאָס האָבּן גַּעֲמָאָכָט
אָפּ צְוִירָעָלָגָן לְכָבָוד מִיר אַיְן דָּרָר הַיּוֹם פֿוֹן מָרָס. גְּרִינְבָּרָגָן, וּוּ 50 חֲבֽוֹתָן זַיְּרָיָ
נָעַן אַנְוּזָנְד גַּעֲוֹעָן אָנוּ מִידּ פְּאַרְשָׁרְבִּין אַיְסָס סְפָּר הַזָּהָב פָּוָנָם נַאֲצִיאָנָאָל פָּאָנָדָ;
דָּעָם הַדְּסָה קָאָנוּסָיָל, וּוּלְכָבָּר הָאָטָם מִיר צְוָגָעִישָׁקָט אַסְדְּרִטְיִפְּקָאָט אַוְּיָפּ 18
בִּיְמִיעָר גַּעֲפְּלָאָנָצָט אַוְּיָפּ מֵיָּן נָאָמָעָן אַיְזָנִירְשָׁאָלָן; דָּעָם מִוּטָּעָר פְּאַרְיָיָן פֿוֹן
פְּרִזָּ פְּאַלָּק שָׁוֹל (צְוּוֹיָגָן 1), וּוָאָס הָאָטָם מִידּ לְטָבָּת דָּרָר שָׁוֹל; דָּעָם לִיְּוֹסִיךְ לְיִעְנְקָרִיָּוִי,
אָנוּ אַשְׁיִינְעָרָהָמָ, פָּאָר מֵיָּן אַרְבָּעָט לְטָבָּת דָּרָר שָׁוֹל; דָּעָם לִיְּוֹסִיךְ לְיִעְנְקָרִיָּוִי
פָּאָר מִאָבּן מִידּ לְעַבְּסָנְלָעְנְגָלָעָבָּעָ מִיטְּגָלְדָרָעָן אָנוּ דָּעָר וּוּרְטָפּוּלָר מַתָּהָה . . .
אַיד דָּאָנָּק הַאֲרַצִּיק אַלְעָ מִינְעָ פְּרִיְּנָט וּוָאָס זַיְּנָעָן גַּעֲקוּמָעָן צַו דָּעָר טָוּ
אָנוּ גַּעֲמָאָכָט דִּי אַונְטָעָרָנָגָוָנָג אַדְרָפָאָלָן. אַיד בֵּין נִיטּ בְּכוֹחָ צַו בְּאַדְאָגָקָעָן
אַיד אַלְעָמָעָן פְּעַרְזָעָלָלָד. אַיד וּוּינְטָשָׁן אַיד צַו דָּעָרָבָּן אַטְּפִּיעָ עַלְטָעָר מִיטּ
גַּעֲזָנָט אָנוּ אַשְׁעָנְרָעָר אָנוּ יִשְׁרָדְיקָעָר וּוּלְטָמָ אָנוּ אַיְזָלָט אַיְמָשְׁטָאָנד זַיְּן
בִּיְצָוְרָאָן אַיְיָרָאָרָבָּעָט פְּזִישָׁ אָנוּ נִוְּסִיטָּק — דָּאָס וּוּטַי זַיְּן אַיְיָרָמָאָנוּ
מַעַנְטָמָ נַאֲדָר 120 יָאָר.

דערציזילונג איז קארעטפאנדענץ

פסח צוגרייטוונגגען בי אונדזז אין הויז

אין אונדזער שטעהל, מעושביזש, האבן זיך געפונען די דינאסטייעס פון ר' ישראל בעל שם טוב אוון פון דעם אפטער רב. עס האבן זיך דארט אויך געפונען אויך חסידים פון פארשיידענע אנדערע דינאסטייעס, ווי רוזשינער, טאלנער און אנדרער.

אינט שטעהל אויך געוווען אָרבּוּ וְאַסְטְּהָטִים פָּנָם אַפְּטָהָרִים דִּינָאַסְטִיּוּס. די רְבִּיצְיּוֹן אָיז גַּעֲוֹעֵן די טָאַכְטָעָר פָּנָם רְוּשִׁינְעָרִים עַלְצָטוֹן ווֹו. דָּעֶר דָּאוּקָעֶר רְבִּי הָאָט זִיך גַּעֲהָאָט זִיך קְלוֹזָו, ווֹ עַרְתָּה אָט גַּעֲדָאָוָט מִיט זַיְינְגָה חַסִּידִים. פָּוּן אַלְעַטְמָלָעָד אַיז דָּעֶר סְבִּיבָה אַרוֹם פְּלַעַגְנָן קְומָעָן חַסִּידִים צָום רְבִּין זִיך "פְּרָאוּעָן", אַיז דָּאַס שְׁטָעָטָל הָאָט דְּעַרְפָּוּן גַּעֲהָאָט שִׁין פְּרָנָה. עס אַיז אויך געוווען בי אונדזז אַיז שְׁטָעָטָל אַנוֹסְטִיּוּס שָׁוֹל אַיז קְלוֹזָו.

עס אַיז נָאָר אויך גַּעֲשָׁתָאָנָעָן דָּעֶר בעל שם טובס בית מְדֻרְשָׁ, וְאַס אַיז שְׁוֹן גַּעֲוֹעֵן זַיְירְזִיּוּרָאַלְטָן. די חַסִּידִים אַבְּבוֹן דִּינָאַסְטִיּוּס, אַיז דָּעֶר בעל שם טוב הָאָט אַנְגָּעוֹאָגָּט, אַיז בְּזַי דָּאַס בֵּית מְדֻרְשָׁ וְוּטָן נִיט אַיְינְפָּאָלָן, זָאָל מַעַן עַס נִיט פָּאָרִיכְטָן. מַעַן הָאָט נָאָר גַּעֲדָאָוָונָט אַיז דָּעֶר בֵּית-מְדֻרְשָׁ.

עס אַיז אויך געוווען אַלְזָוָו וְאַס הָאָט גַּעֲדָאָוָונָט נִסְחָאַשְׁבָּנוּ. אַיז דָּעֶר דָּאוּקָעֶר שְׁוֹל הָאָט אוֹיד מִין פָּטָעָר גַּעֲדָאָוָונָט, אַיז דְּעַרְפָּאָר הָאָט אוֹיד מִין דִּינָאַסְטִיּוּס "אַפְּיוֹרָס". דָּאַרְטָה אָט אוֹיד גַּעֲדָאָוָונָט דָּעֶר רְבָּ, הָרְבָּ אַבְּרָהָמִיבְּרָעָר בַּיְּקָ, וּוּעַלְכָעֶר אַיז אַרְוִיסְגָּעָקְומָעָן פָּוּן דָּעֶר גַּעַז פָּוּן רְיַעַבְמְדָרִין, אַיז אַיז דָּעֶר דָּאוּקָעֶר קְלוֹזָו הָאָט מַעַן דְּעַרְפָּאָר גַּעֲדָאָוָונָט קְלוֹזָו רְיַעַבְמְדָרִין סִידּוֹר.

אַזְוֵי הָאָט אַונְדָּזָעָר שְׁטָעָטָל, מעושביזש, אַוְיְסְגָּעָזָעָן מִיט 75-80 יָאָר צְרוּיקָ.

פָּוּן די מְנַחְנִים אַיז צְוָגְּרִיטְוֹנָגָּעָן אַיזְוָּף פָּסָח, בי אַונְדָּזָעָן הוֵי, וְאַיְינְטָן שְׁטָעָטָל בְּכָלְלָ, גַּעֲדָעָק אַיז אוֹ שְׁוֹן באָלְדָא נָאָר שְׁבָעוֹות הָאָט מַעַן זִיך גַּעֲנוֹמָעָן גַּרְיָיטָן אַיז פְּרָאַכְטָפָּוּן וּוּסְ-טָוָב. דָּאַס אַיז גַּעֲוֹועַן דָּעֶר סְעָזָאָן פָּוּן רְוִיטָעָן וּוּינְשָׁל אַיז כִּיּוֹן מַוְתָּעָר פְּלַעַגְטָן דָּאַמְּאַלְקָט שְׁטָעָלָן פְּשָׁחְדוּקָן וּוּשְׁבִּיאָק אַיז פְּרָעַנְגָּלָעָן "זַוְאַרְעָנָעָי" (איינְגָּעָמָאָכָּא).

אַיְינְטָן חַוְדֶשׁ אַלְוָלָ, וְוּעַן עַס קְומָעָן אַרְוִיסְ דִּי גַּרְיָעָן אַוְגְּרָעָקָעָם, הָאָט מַעַן גַּעֲזִיעְרָת אַוְגְּרָעָקָעָם אַיזְוָּף פָּסָח. חַנּוֹכָה הָאָט מַעַן נַעֲקִיפָּת לְעַבְדִּיקָעָ גַּעַנְדָּז, זַיְיָ פָּאַרְזָעָצָט אַיז שְׁטִינְגָּן אַזְוֵי דָּרְיוִי וְאַכְּנוּ אַיז זַיְן גַּעֲהָאָדוּעָת זִיך זָאָלָן וּוּרְעָן פָּעָט.

רָאַשׁ חַוְדֶשׁ שְׁבָט פְּלַעַגְטָן קְומָעָן דָּעֶר שְׁוֹסְטָרָן נַעֲמָעָן אַמָּאָס אַיזְוָּף נִיעָז שִׁיך אַיזְוָּף פָּסָח פָּאָר דָּעֶר נַעֲצָעָר פָּאַמְּלִיּוּס. די מַאְמָעָ פְּלַעַגְטָן דָּעַנְאָד נִיעָז אַיז שְׁנַנְטִיקָרָאָם אַיְינְקָוּפָן סְחוּרָה אַיזְוָּף נִיעָז מַלְבּוֹשִׁים לְכָבוֹד פָּסָח, אַיז עַס אַפְּגָעָבָן דָּעֶר שְׁנַיְידָעָר בָּאַצְיְיטָנָס אַוְיְפְּצָוְנִיָּעָן עַס.

דָּעֶר עַרְשָׁתְּן טָאגְ פְּרוּם הָאָט מַעַן שְׁוֹן גַּעֲשָׁתָעָלָט פְּשָׁחְדוּקָן בָּאַרְשָׁתְּשָׁ, אַיז אַ פְּעַסְעַלְעָ — כְּדִי עַס זָאָל זַיְן גַּעֲנוֹג אוֹיךְ פָּאָר אַרְעַמְּלִיּוּט . . .

מְעוֹתְ-חִיטְיוּן הָאָט יַעֲדָר בָּאַלְעָבָאָס גַּעֲזָאָמָלָט אַיז זַיְן זַיְן שָׁוֹל אַדְעָר קְלוֹזָו, אַיז עַס אַוְוּקָגְעָבָן צַו דָּעֶר קְהִילָה. די קְהִילָה הָאָט שְׁוֹן אַיְסְגָּעָפָּוּנָעָן וּוּמָעָן מַעַן דָּאָרָף נַעֲכָנוּ שְׁטִיעָצָע אַיזְוָּף "צַו מְאָכָן פָּסָח".

מצות פלענט מען אנהויבן באקן צוויי וואבן פאר פסה.

אנגעפירט דער מיט האט א "פארראטישק" (אונטערנעםער). ער פלענט אפרדנצען פאר דעם א נרויס הוויא, מיט גרויסע צימערן, און אנטשלען ערמען פרוישן צו קאטען די מצות. און מענער אויף צו קנעטן די מעירעס, ריגלען די מצות און שביברט צו זעצן און באקן די מצות און אויזוון. יעדער באלאבאסטע איי זעקומען און באשטעלט וויפל מצות ז אדרף און האט אליאן אכטונג געגעבען בייז מען האט די מצות אפגעבאקן. עס זייןען געוווען צוויי סארטן מועל, וואס מען האט גענוצט אויף מצות: טונקעלע און וויסערע. נאדר דעם אפבאקן די מצות, אויב די באלאבאסטע איי געוווען א פארמעגלעבע פוריין, פלענט זי געבען בראנפונציגעלט א (טיפ) פאר דרי ארבעטער. א סדר ארעמען בענטשן אין שטעלט פלעגנו ביים מצה "פאררארד" פארדיינען אויף זומטוב.

די מצות האט מען געהאלטן ביין אונדו, איז קיד, ווועס איז געווען א גרויסע שאפע, וווען האט אויך געהאלטן דאס פשחידקע געווען. א גאנץ יאר איז די דזוקע שאפע געווען פאלישאלקסן; די טוף וואס מאַזט באנווץן זום קאכן אום פסה, האט מען געהאלטן און קעלער — אויך איז א פארשלאָסטען שאפע.

צוויי וואכן פאר פסה האט מען געקויפט א פארל — צוויי הינדייקעム — צו האדרווען אויף פסה, און מען האט געשטעטלט וווען פון גרויסע ראָד זשינעקס, אין גרויסע באטְלָס פון טעלעבע קווארט. וויזן אויף ארבּעַבְּסָות אבער איז אויך פשחידין בראָנְפּוֹן, האט מען געקויפט איז וויזן קעלער, וועלענט פלענט דאס אימפְּאָרְטִירְוּן פון ארץישראל.

די צימערן זייןען בי אונדו איז הוויא געוווען געמאָלן און די קיד פלענט געהאלטע. די ווונט פון די צימערן פלענט מען וואשן און די קיד פלענט מען אויסקאָלְכָּן אויף יעדער פסה.

צוויי טאג פאר פסה האט מען געכשרט דעם אויזוון, א נאצְנֵן טאג האט מען געהברענט האָלֶיךָ, בייז דער אויזוון פלענט וווערן וויס פון הייז. איז קיד איז געשטעגען א גרויסע פאס פאר ואָסְטָר א גאנץ יאר. וווען דער ואָסְטָרְפִּירְעָר פלענט ברענצען ואָסְטָר אויף פסה איז די פאס געכשרט געווארן מיט א צעַד גלייטער שטיך איזוון אויף וועלכער עם פלענט אָרוֹפִּינְגְּאָסְוּן וווען זודיקע וואָדָר. די פאס איז אָרוֹמְגַּעֲבָ�ן געווארן מיט א זיפּ פון נײַיר וויסער לְיוֹוֹנְט און דורדר אט דער זיפּ פלענט מען דורךיזיען דאס וואָסְטָר.

צו בדיקת חמץ איז שווין דאס גאנצע הוויא געוווען פשחידק. וווען דער טאמט איז געקומו פון קלויין, נאדר מעיריך, האט ער צעליגנט שטיקלעדר ברויט אויף די פענצטער און און קיד איז דערנארד געאנגען מיט א לִיכְטָל, און דער טאמט נאָר אַים, פון פענצטער צו פענצטער, מיט א סידור און א הילעַרנְדָּר לעפּל איז האנט און מיט א גרויסו בעדרער אָרְיִינְגְּעַשְׂאָרְטָן די שטיקלעדר ברויט אינְסְלָעְפּ, פָּאָרְבּוֹנְדָּן מיט א וויס שטיך לְיוֹוֹנְט און עס אָוּלְגָּעְלִיּוֹט אויף מארגן צו פָּאָרְבּוֹנְדָּן דעם חמץ. דער חמץ איז פָּאָרְקִוְּפּט געווארן דעם רב דורך א שטְרָמְכְּרָה.

אויף מאָרגָן, ער בער פסה, איז מײַן טאמט גענאנגען איזן קלויין, ווי אלע טאג אָכְבָּעָר ער בער פסה האט ער זיך געדאָרְפּט אוֹיסְקוֹפּן, וויל ער איז געוווען אָכְבָּר. די באָבע האט אַים מיטענְגָּעְבָּן געבעקס וואָס מען האט אָיבּעַרְגְּנָאָלָאָזָן ספֿעְצִיעַלְדָּרְפָּאָרְרָפּ פון פּוֹרְמָן — פְּלָאָדָן און אָנדְרָעָר געבעקסן.

ווען דער טاطע איז געקומען פון קלויו האט ער אפנעגעסן, פארברענט דעם חמץ, און אויב מען האט אינגעקופט ניעג לאזוווארג (דישעס), איז ער גענאנגען צום טיריך זיין טובלען. אויפן קיד-טיש האבן מיר געהאט א פסחדיקע ברעם פון יארצ'וריאה, און די באבע פלענט זאגן, איז דער וואס נעמט די ברעם ארויף פון קלער, זאל עס צוריך אראפטואגן, וועט מען דערעלען איבער איאר און עס ווידער טאן אוזו . . .

דער טاطע האט דאו גענומען די ברודערלער און איז מיט זיין געגאנט גען איז מרחץ, מיטגענדיק ניעג, וויסע וועש.
ביי אונדז איז הויז איז געוווען א קרייסטעלעכע ניאנייע צו די קוינדרע. זי האט אויך אונגעטאו אנדערע קלידער, זיך גוט ארכונגעוואשן און ארויס-געאלאפן איזן שיד.

מיר האבן גענווצט דאס גרויסע היילערן שטייל צו מאכו מצהע מעל איז מען האט זיך געשטעטלט קאָכוּן די געפלטער פיש, זיך פון הינדיין קוגעלער און קאמפאת פון פלוימען. די באבע אלויו האט צונגרייט דיאַחרוסט פון וועלשענע ניס מיט צירינג; דעם כריין, אויף מרור, געריבגען כריין, אויף ברפס; געקאָכטע קארטאָפֿל און א גערגעלע פון דער הוּן פאר און ערבת רבישילין און דאס אלײַ איסגעיליגט אויף אָטעלעב.

ווען דער טاطע מיט די ברודערלער זיינען געקומען פונם מרחץ, האט מען פאר די קוינדרע געפרענקלט מצה אָדרער קארטאָפֿל מיט שמאלען. דער טاطע האט בלויו געטרונקען אָגָּלוּן טי, גענומען אָסְפֵּר איז האנט און זיך געליגט אויף דער קאָשעטקהּ. די קוינדרע האט מען אונגעטאו די ניעג מלכושים און די ניעג שיד.

באָלֶד איז מען גענאנגען צו גרייטן די עסְבָּדָעט מיט גרויסע קישנס. דעם טיש האט מען אָרְשָׁפְּרִיטִים מיטן שענטסטן און בעסטן טישטור. די מצות האט מען אָינְגָּנוּווֹיקָּלֶט איז אָשְׁוִיזָּאָוִיסָּגָּעָּנָּיִתְּ הָאָנְטִיכָּלָּ, אִין דָּרְיוִי טיוֹן. דאס הוּן איז געוווען באָלוּיכְּטָן פון אָגָּלוּן טי זיל-ברענער לְיֻכְּטָר. אויפן טיש זיינען געטהָמָּנָּעָן אָוִיסָּגָּעָּנָּלָּטְּ דִּיְיָ כּוֹסְוָתָּ, פָּאָר די קיינדרע קלענער ער און פָּאָר די עַלְתְּמָרָעָרָעָ, אָוּן פָּאָר אַלְיהָהָהָנְבָּיאָ — אָ גְּרוּסָהָר, זיל-ברענער בעכער. דער טاطע איז אוועק מיט די ברודערלער צום דָּאוּנוּן.

ווען דער טاطע איז געקומען פונם דאָוונען האט ער אויסגעטאו די קאָפָּאָטָּע אָוּן אָונְגָּעָטָּאָן אָוִיסָּמָּןְסָּעָן אָוִיסָּמָּאָפָּעָןְסָּעָן, אָוּן זיך געזעט אויף דער עסְבָּדָעט. קיון געט האט זיך דאן צו די סְדָרִים נִיט אָינְגָּעָלָדָן. מען האט צוֹנְעָטָרָאָן אָ גְּרוּסָהָר שִׁיסְלָאָן אָ קְוָאָרָטָן וְוָאָסְעָר צום טיש און דער טاطע האט זיך געוואשן די הענט.

מען האט אָנְגָּעָנָּאָסָּוּן פון דער געשלְּיְוָעָנָּר גְּרָאָפָּיָנָּקָּעָּ דִּיְיָ כּוֹסְוָתָּ מִיט ווֹיָן מְהָאָט אָנְגָּעָפָּאָנָּגָּעָן זָאָנוּ די הָגָּדָה. מִיּוֹן 9-יאָרִיךְ בְּרוֹדָעָרָלְ הָאָט געפרענט די פְּרָר קְשִׁוּתָּאָן דִּיְיָ הָגָּדָה האט נָאָכָּגָּזָּאָגָּט דִּיְיָ גָּנְצָּעָּפָּאָמִילִיעָּ. נָאָכוּ עֲרַשְׁטָן טִילְ פָּוּן דער הָגָּדָה האט מען ווֹידער צוֹנְעָטָרָאָן די שִׁיסְלָאָן וְוָאָסְעָר צוֹ דער עסְבָּדָעט, דער טاطע זאל זיך וואָשָׂן די הענט. מען האט אָפָּגָּעָנָּר אָשְׁטִיקָּלָּ מִצְחָאָ אָזָּאָהָלָּטָּן עַס פָּאָר אָן אָפִיקָּוּןְןְּ אָרְוָנְטָרְלִינְגְּנָדִיקְ עַס אָוּנְטָרְוָןְ קִישְׁוּן פָּוּן דער עסְבָּדָעט.

די מאכליים זייןנע געוווען פיש, יוד פון הינדריקעם, קניידלער, קונגעלעה,
קאמפאמט פון פלויכטען אוון פאסטרנאנ-צ'ימעם. איך געדענק או נאך צום סדר
האט מעו געגעסן פאסטרנאנ-צ'יזמעס.
זו שפוד חמתך האבן זיך אליע אויפגעשטעלט אוון איה, די עטלסטט,
בין געאנגען עפנען די טיר. מיר, קנדער, האבן געקומט דערנאָד צי איז
אליהו הנביאס כוס איז גוואוֹר וויניקער ווין . . .
דעָר צוּוִיטָעָר טַיְלָ פָוּ דָעָר הַגָּדָה אֵיז גַּזְוְונְגָּן גַּוְאָוָרָן בַּיַּ שְׁפָעָט
איַן דָעָר נַאֲכָט.

די בייטאגיע מאכליים זייןנע אויך באשטאנגען פון פיש, יוד, הינדריק,
קעוזלער פון זויערעד בוריקעם אוון ברעמלעדר פון מצח-מעל מיט אייער אוון
שפאלץ, געפרענגלט איז האניק. צום צוּוִיטָעָר סָדָר הַאַט מַעַן גַּעֲקָבָט אַ
בָּאַרְשָׁמָשׁ פָוּ בָּוּרִיקָעָס אוּיך מִיט הִינְדָּיק אַדְעָר הָוּן. אליע מיטגלאָדער פון דער
פאַמְּילִיעָה האָבָן אַפְּגָעָהִיט די פֶּסְחָ מְנַחָּגִים.

חול המועד פֶּסְחָ פְּלַעַנְטָ קְוֻמָּן דָעָר מְלָדָר באַשְׁטָעָלָן זַיְנָעַ תְּלִמְדִידִים
פארוֹן זָמוֹן, אוון וווער עס האָט גַּעֲוֹוִינְט אַיִן אַגְּדוֹנָגָעָנָר דִּירָה פְּלַעַגְטָ גַּיְינְדָּגָעָן
דאָס הוּוֹי פָּאָר די צוּוִיטָעָר וְעַקְסְּ חֲדִישִׁים. די קִינְדָּעָר פְּלַעַנְטָ נִיט גַּיְינְדָּגָעָן
חול המועד פֶּסְחָ — זַיִן פְּלַעַנְטָ שְׁפִּילְעָן אַיִן נִים. די בַּיַּ וּוּמָעָן די קִינְדָּעָר
זַיְנָעַ גַּעֲוֹוָן פָּאָרְקָנְסָט, פְּלַעַגְטָ מַעַן אַרְאָפְּבָרְעָנְגָּן צַוְּגָעָסְטָ דָעָם חַתָּן אַדְעָר
די כלָה, אוּיב זַיִן זַיְנָעַ גַּעֲוֹוָן פָוּ אָן אַנְדָּעָר שְׁטָאָטָט (אַבָּעָר נִיט בַּיַּ חֲסִידִים).

אחרוֹן של פֶּסְחָ פְּלַעַגְטָ מַעַן שְׂוִין גַּיִן צַוְּגָעָסְט אַיְינְעָרָ צֻם צוּוִיטָן.
אט די אליע מְנַחָּגִים האָב אַיך גַּעֲוֹזָן בַּיַּ מִינְעָן עַלְטָעָרָן אַיִן הוּוֹי אוֹן
אַיך האָב זַיִן באַמִּיט אַנְצּוּהָלָטָן די דָאָזְקוּעָט טְרָאָדְצִיעָס אַוְן זַיִן אַיְנְפָלָאַלְעָן
אוֹן מִינְעָן קִינְדָּעָר, אַבָּעָר עס אַיִן שְׂוִין נִיט דָאָס וְעַלְבָּעָ וְאַס אַיך האָב גַּעֲוֹוָן
בַּיַּ מִינְעָן עַלְטָעָר.

מיינער אַפְּטָהָה אַטְרִיסְקָעָר חַסִּידָה, האָט גַּעֲגעָסְט שְׁמִירָה-מִצָּה, אַיִן
פָּאָר אִים גַּעֲוֹוָן אַבָּזְנָדָעָר טְעַפְּלָ אַוְן לְעַפְּלָ מִיט אַטְלָעָר. גַּאֲזִי פֶּסְחָ
הַאָט עַר נִיט גַּעֲגעָסְט קִיּוֹן זַאְר וְאַס אַיִן גַּעֲמָכָט גַּעֲוֹוָרָן פָוּ מצח-מעל אַוְן
דאָס נַאֲצָעָה יוֹזְגָעָזָנָטָהָט נִיט גַּעֲטָאָרט עַסְנָן גַּעֲרָנִיתָן וְאַס אַיִן דָאָס
מצח פָּאָרְבָּאָטָט. נַאֲרָאָחָרוֹן של פֶּסְחָ האָט מַעַן שְׂוִין גַּעֲמָגָט עַסְנָן קִינְדָּעָר
אוֹו קִונְגָּלָעָר פָוּ מצח-מעל.

מיין באָבָע האָט מִיר דָעְצִיְּלָם, אוֹ בַּיַּ אַשְׁכָּו, וּוּן מְהַאָט גַּעֲפָנָט
די טיר פָּאָר אליהו הנְבִיא אַיִן אַמְּאָל די צִיגְעָן גַּעֲרִינְגָעָקָומָעָן אַיִן שְׁטוּב. האָט
מעוֹן זַיִן אַרְוִוְנְגָעָלָאָט אַוְן וּוּן מַעַן אַיִן גַּעֲאנָנָעָן וּוּן צִיגְעָן אַיִן דָאָס
שְׁיוּרָה האָט מַעַן זַיִן דָאָרט גַּעֲטָרָאָפָּן . . . מַעַן האָט גַּעֲזָאָט אַזְיָהוּן הנְבִיא האָט
זַיִן פָּאָרְשָׁטָעָלָט פָּאָר צִיגְעָן . . .

אַ בְּרוּזָלְפָוּן נְיוֹ-יְאָרָק

אַיך בַּיַּ שְׂוִין אַכְטָ טְעַג אַיִן נְיוֹ-יְאָרָק. אליע נְיוֹעָסְט וּוּיסְט אַיר אַזְיָהוּן מִיר.

אלע עלהוועיטהארס אונז דיא סאכטוויס. מיר געזאגט, או נאר קינדרער זיינען דיא ואמלער. זי זיינען אַרומגעלאפָן קלויינע יונגעלאעד מיט נאציאנאָל-פָּאנְד פּוֹשְׁקָעָם. עס איז געוזן אַטְעָגְטָאג. די קינדרער זיינען געוזן אַינְמָע עַלְתָּעָר פּוֹן אַכְטָבִין בֵּין צוּעוּלָה יאָרָה. מען האט ביזען אַרומגעלאפָן אַיבָּעֶר אַז דָּאָס ווּאַס אַיךְ הַאָבָּעָז עַזְוֹעָן, אַיז דָּאָס אַנְיֻעָס פָּאָר מִיר. בֵּין דַּעַם שְׁבַת אַיז דָּאָ גַּעֲוֹעַן פּוֹנְקָט וּוּי אַיז קָאַלְפִּיאָרְנוּעָ, אַבָּעֶר נַעֲכָתָן, שְׁבָת, אַיז אַוְיָסְנָעְפָּאָן דַּעַר עַרְשְׁטָמָר שְׁנִי אַוְיָח צָוּוִי אַינְטָשָׁעָם, עַס אַיז גַּעֲוֹעַן אַבְּיִסְלָל קָאָלָט, אַזְוִי ווּי בֵּין אַונְדוֹ — אַיז יְוִינָה. בָּאָר דִּי קִינְדָּעָר אַיז דָּאָס גַּעֲוֹעַן זַיְיעָר אַגְּרוּסָעָר יוּסְטָבוֹב. טַוְיזָנְטָמָר קִינְדָּעָר פָּאָרָן אַיז דִּי גָּאָסָן מִיטָּלִימָעָד לְעַד אָנוּ ווּאָרְפָּן וּדְיָד מִיטָּשְׁנִיְּקוּלָן. אַמּוֹתָעָר האָט גַּעֲוֹאָלָט אַרְיוּנְעָמָעָן אַיר קִינְדָּאַין הוֹיָה, האָט דָּאָס קִינְדָּגָעְוִוִּינְט אַיז נִיטָּמָעָן מִיטָּלִימָעָן, ווּוְיל שְׁפָעָן טַמְעָר ווּטָעָדָר שְׁנִי צָעְגִּינְיָן אַיז עַר ווּטָעָזְדָּן נִיטָּמָעָן מִיטָּלִימָעָן צָוּ שְׁפִילְזָן . . .

א' לרדר פון קישענעווער תלמוד תורה האט מיר געזנט או עס לער-
נוו בי אים 70 קינדרער — 69 פון זוי צאלן ניט אוו אים קומט שווע פאר
זעם חדשים שכירות. מענו מיה, און וויניפאג, שטאלאץ'ין מיט אונדער צאלן
די לאערר זיעבר זעהאָלט רענגולער איזן אלע יידישע שווען . . .

אלס פרהיבישאניסט און רוזוועלט מיטן ביר . . .
איין די טעאטערם, בעט די אנטראקטן, ווייזט מען פלאקאנט — הווער
וואשנער 1927.

.1927, P 18, 11 —

* * * *

אך בין געוען איז נויראָרַק בי' אַ חנוכה אַנְצָעַרט, איז מעדיס אַז סקווער נאָרדען, לְכֹבֵד דער ערשותער דעררוילונג פון הערבערט לעהמאן אלס גאּווערנֶר אַפּוּ נוּיוִיאָרַק. צענְדְּלִיקָר מִידְלָעָר, פּוֹן דַּי "מַאֲכָבִיּוּר", זַיְנָעָן אַרְוּמְגָנְלָאָפּוּ אַיבָּעָרַן וְאַל אָזְן פָּאָרְקוּיפּט בְּלוּמָעַן. דער מעדיס אַז סַוּעָר נַאֲרָדוֹן גַּעַמְתָּ אַרְיוֹן אַרוֹם 30,000 מענטשָׁן אַז אַצְּנָעַרט אַצְּנָעַרט אַצְּנָעַרט אַצְּנָעַרט האָבוֹן זַיְד באַטְיְלִיקָט אַצְּנָעַרט וּעְלְטָבָּאָרִימְטָע קִינְסְטָלָעָר, אַז אַדְמָס פֿרָאָנְגָּרָאָם האָט זַיְד אַגְּנָעָהָבוֹן פְּוֹנְקָט 8.30. וּוָסָס מִיד האָבָּשָׂאָקָרָט אַז, וּוָסָס מִעְנְטָשָׁן זַיְנָעָן גַּעַקְמָעָן צַו הָעָרָן בְּלוּזּוּ זַיְעָרָעּ בְּאַלְיְבָטּוּ קִינְסְטָה — לְעוֹרָה, אַז דַּאס האָט גַּעַשְּׁאָפּוּ אַכְּסָס אַזְּוּן וְאַל צְוִילָבּ דַּער אַיְמָנְגָּרָאָצִיעּ — מִעְנְטָשָׁן זַיְנָעָן אַרְיְינְגְּעָקְמוֹעָן אַזְּוּן אַרְיְינְגְּעָנְגָּנְגָּעָן אַזְּוּישָׁן דַּי נַוְעָרָן. חַזְוּ יַאֲסֻלְּעָלָה רָאוּנְבָּלָאָט האָט גַּעַבְעַנְשָׁטָם חַנּוֹכָה לִיכְתָּם, וּוָסָס האָט אַזְּוּחָ מִיר גַּעַגְמָאָט אַזְּוֹאָלְדִיקָן אַיְינְדָּרוֹק. שְׁפַעַטָּר אַיְינָס פֿרָאָנְגָּרָאָם אַזְּוֹאָלְדִיקָן אַרְיְינְגְּעָקְמוֹעָן הַעֲרָבָּעָרָט לעַהְמָאָן, אַזְּוֹאָלְדִיקָן פּוֹן אַנְאָרָד אַפְּ הַאֲנָאָרָה, אַזְּוֹאָלְדִיקָן וּוָסָס עַר האָט דָּאָן גַּעֲקָרָאָן אַזְּוֹאָלְדִיקָן אַזְּוֹאָלְדִיקָן פּוֹן אַנְאָרָד אַפְּ הַאֲנָאָרָה, אַזְּוֹאָלְדִיקָן מִין לְעַבָּן נִיטְגָּזְעָן אַזְּוֹאָלְדִיקָן וּוְעַל עַס קִינְכָּאָל נִיטְפָּאָרגְעָסְעָן . . .

אין דער זעלבער צויט האב אויד געליענט אין "פֿאַרווערטס", און לארד מאָרלי קומט פּוֹעַנְגָּלָןְד קִיּוֹן נִירְאַרְק צוֹ דָּעַר "אַרטְמָ" קְאנֶפְּלָעָן. מִיט גְּרוּזִים מֵי, נְאָכָּדָם וּאוֹרֵךְ האָב אַ צִּימָט גְּבָּלָאָנדְשָׁעַט, האָב אויד אַפְּגָּנוּסָט דָּעַם אַפְּסִים פּוֹנְמָ "אַרטְמָ" אוֹן אַרְיָינְקָוּמְעָנְדִּיק, האָב אויד גְּזָעָאנְט, אַן אויד בֵּין פּוֹ וּוּנְיָנְפָּעָג אָוֹן וּאָלָט גְּעוֹואָלָט הָעָרָוּן לאָרְד מְאָרְלִים לְעַקְבִּיעָס (אַלְעַל בְּלִיעָטוֹן זַיְנָעָן) שָׁוֹן גְּעוֹוֹן אַיְסְפָּאָרְקוּפָּט מִיט וּוּנְיָנְפָּעָג). די אַפְּסִים סְקָרְעָטָרָה שְׁעַד האָט מְבִיר גְּעוֹוֹן אַ טְּעַלְעַרְאָמָע פּוֹ וּוּנְיָנְפָּעָג, פּוֹ דָּר. דְּרוֹשָׁעָנָאָפָּה, וּוּלְבָעָ

בעם אז לארד מארלי זאל אויך באזוכן ווינטונג. זו האט מיך אויך באזארגט
מייט א טיקט עז דער ליעכיז אינס אסעמבל זאל פום טעטפל עמנואל.
לארד מארלי, א הוכעה, א שיינער מאנסאפרשיין, האט דעפערירט
ווען דער נוצלעכיות פון דעם "ארט", און אזווי ווי עס איזו יונעם טאג געוווע
לארד מארליים געבורטסטאג, האט מען נאך דער ליעכיז אריינגעבראקט
א ריזוקן געבורטסטאג ליעקער. לארד מארלי האט אפעשניטו דאס ערשות
שטייל ליעקער און דערנאר האט מען געמיילט ליעקער צום עלם, יעדראן א
שטייל, פאר וועלן מען האט ביגעשטיערט פאר דער "ארט" ארבעת, יע-
דערער לויין פארלאנג. אויך איך האב געקופט א שטייל ליעקער און
אפייל צונגשיקט א שטייל דערפון צו אונדיזער השובן דעדاكتאָר פון דער
ציטונג . . .

— ניו-יאָרַק, 1932

* * *

צוווי קארענטפאָנדענץן פון לאָס אַנדְזְשָׁעַלְעַס

די נאטור שיינקיט פון דעם גאט-גאנבענטשטיין לאָנד מיטן שטענדיקן
וונענ-שיין, לאָז איך איבער צו די גרויסען מאָלער און קינסטלעה, נאָר איביסל
פונס הינן יידישן גיסטיקן און עקאָנאָמיישן לעבן וועל איך דאָ פרוּוֹן באָרְיוֹן.
איך האב באָזוכט אלע דערצינגע אינסטיטוטיזעס און זיינר וויניק
קינדרער לערנען ויד דאָ יידיש. עס זייןען דאָ פֿאָרָאָן 75 טוּוּנְטִין, ווי מען
האט מיר אַבְּערנְגָּעָבָן, מיט עטְלְעָכָבָן תְּלְמָדָה תּוֹרָה, און אַין אלע לערנען ויד
אפשר אָרוּם 500 קינדרער; 1 פֿאָלְקָסָשׂוֹל, מיט 120 קינדרער; 1 אַרבְּעַטְעָרְדִּין
שׂוֹל, מיט 70 קינדרעה און 1 רֵיְזָ�-שׂוֹל (ליינקע), מיט 30 קינדרער. איך קומ
אָפְּט אַין דער פֿאָלְקָסָשׂוֹל אָנוֹ די פֿאָרְאוֹאַלְטְּוֹגָן אַרבְּעַטְעָרְדִּין
האלטְּזָן די עַקְוִיסְטָעָנָי פון דער שׂוֹל. אַיצְט גַּיְעַן זַי אָן מיט אַאמְפִּין
אַיבְּערצְבוּעָן די שׂוֹל.

כִּיְטַ דַּעַר עַמִּינְגָּרָצִיָּעָן פּוֹן די יְהֻדָּה מִיטַּ 5-6 יָאָרְ צְרוּיכָה זַיְעַנְוָן אַסְדָּ
מענטשָׁן גַּעֲקוּמָן דַּעַר עַמִּינְגָּרָצִיָּעָן פּוֹן קָאנְדָּאָרָעָן, אָנוֹ עַס אַיְזָן גַּעֲווּאָרָן
מערְ לְעַבָּן אַיְזָן דַּעַר יִדְיּוֹשָׁר דַּעַרְצִינְגָּן. די לְיִנְקָעָן זַיְעַר טַעַטִּיךְ אָנוֹ
האָבוֹן אַקְּפְּוֹרָאָטְיָוֹן צַעֲנָטָר. עַס אַיְזָן בַּיִּזְיּוֹר אַמְרָעָן
דַּעַם הוֹרֶשֶׁעָ, עַרְוּוֹאָרָטָן וַיְיִזְרָאָלָעָן דַּעַם עַדְאָקְטָאָר פּוֹן "הַאָמָּעָד", אָנוֹ
זַיְיָ וּוּלְזָן פַּיְעָרָן זַיְן 25 טָן יְוָלָל. די נַאֲצִינָאָלָעָן באָעוּגָּנוּגָּנוּגָּן, דַּאָקָעָן, זַיְעַנְוָן
אַבְּיסָל שַׁלְּעַפְּרִיךְ. די צַיְוִינִיסְטָן דַּרְוָרָאָרָטָן דַּאָלָוִי לִיפְסָקִי דַּעַם 22 טָן.

זַוְּנִיטִיק, דַּעַם 19 טָן, אַיְזָן גַּעֲוָונָן די עַרְשָׁטָעָ פְּאָרְאוֹאָמְלָוָן זַיְעַרְגָּאָז
נוֹזָוָן די יִדְיּוֹשָׁעָ קְהִילָה, טַשְׁאָרָטִי אַינְסְטִיטּוּצִיָּעָן זַיְעַנְוָן פָּאָרָאָן וּזְיִעַר שִׁינְעָן
אָנוֹ באָקוּוּמָעָ, אַמְשָׁב זַקְנִים, אַחֲסָדָל אַמְתָּה, סָאָנָאָטָרָוִוָּם, אָנוֹ עַס וּוּרְטָט
אַיך גַּעֲבוּוּת אַטְיִיבָּי עַקְּסְפְּבִיעָשָׁנָטָס הָאוּם פָּאָרָן מַעֲנָעָר אָנוֹ פְּרוּוֹעָן.
מען האט לְעַצְטָעָ וּוֹאָד גַּעֲמָאָכָט אַאמְפִּין פָּאָרָן 35 טָיְוָוָנָט דַּאָלָאָר, אָנוֹ וַיִּ
גַּעֲוִוְילָעָר זַיְעַנְוָן דַּאָלָוִי בְּלַלְלָוָרָם. מען דַּאָרָז וַיִּזְרָאָלָעָן דַּאָס
הָאָרֶץ בַּיִּזְמָעָן מַאֲכָט דַּאָס גַּעַלְתָּ. מען טָוָט גַּעַטְעָרָטָן פָּאָר די נַוְּיְלִידָנָן
דַּיְקָעָן וּזְאָס נַוְּיְטִיקָן וַיִּזְרָאָל אַיְזָן מַעֲנָטְלָעָכָר הַיְלָאָ.

די בְּנֵי בְּרִית זַיְעַנְוָן אַיצְטָן גַּעַטְעָרָטָן אַיְזָן טַעַטְפָּלָן, וּזְאָס וּוּטָקָאָסָטָן
אַנדְרָהָאָלְבָן מַיְלִיאָן דַּאָלָאָר, וּזְאָס זַיְיָ וּוּלְזָן מַיִּיד גַּעֲפָאָלָגָן, וּוּלְזָן אַיך זַיִּי
נַעֲרָאָטָן, אָנוֹ דַּאָס גַּעַלְתָּ וּוּלְטָט בְּעַסְעָרָגָן אַוְיְסְגָּעָנוּצָט וּזְאָס צַו בַּוּעָן
שַׂוְּלוֹן פָּאָר קִינְדָּרָעָן.

די עקאנאמישע לאגע איז זיינער א שוערטע. מען דארה זיך גוט מאטען אויף "זו מאכון א לעבן". זיינער וויניק וויניפגער זייןען דא רייך געווארן. אלע בענקען נאך דעם וויניפגער געועלשאפטלען לעבן. איז לאס אנדוושעלעס איז דאס נייסטיקע לעבן — ווערעם האט א מאשין (א קאר). און עס איז טאקט א נויטוונדריקיט.

איין שענמאציעס איז מען דא אויך ניט זשענדע. צורייך מיט צוווי וואכון האט געטראפען או אומגליק ביי א וויניפגער פאמיליע, מר. דילמאן. זיוו טאכטער, א מיידל פון 22 יאהר, האט זיך פארסנטט מיט גאנז. די ערטאָר זאנן או שווין צוווי חרשים ווי זי איז געווען מעלאָנְכָּאַלִיש.

איך וואָט געקטנט שרייבן אסֶד וועגן לאס אנדוושעלעס, וועל איך עס שווין איבערלאָזֶן פאר גרעמערט טאלָאָנטן פון מיר. לאס אנדוושעלעס, 1928.

* * *

ביין אַרוֹיסְפְּלִיעַן פון וויניפְּגַן קִיּוֹן לאס אנדוושעלעס, דעם 17 טוֹן מאָיֵן, 1950, האט מיר באָשווערט דאס האָרֶץ. ניט דערפְּאָר וואָס אַיך האָב מָרוֹאָן וויל זיך רָאָטוּוּן פון דער פָּאָרְפְּלִיעַן. עס זיינען פָּאָרָאָן בִּילְיכְּבָּרָע פון מִיר וואָס דָּאָרְפְּן זיך רָאָטוּוּן, אַיך בֵּין שְׁוִין אוּפְּפָן שְׁפִּיצְּבָּאָרֶן... אַיך האָב אָבעָר מיט די אַיְוָגָעָן גַּעֲזָן דִּי גַּוְאָלְדִּיקָּעָ קָאָטָאָסְטָרְאָפָּעָ פון דער פָּאָרְפְּלִיעַן צָוָן, אַנְפָּאָנְגָּנְדִּיקָּעָ פון סְטָם. ווּיטָאָל אָ�וּ — פָּאָרְמָס, פָּעָלְדָּעָר אָזֶן גַּאנְצָע שְׁטִיטְלָעָר זַיְנָעָן גַּעֲזָן אָונְטָעָר וּאָסְטָר. קִיּוֹן מַעֲנְטָשְׁלָעָכָּע פָּעָן אִיז נָאָר נִיט בְּכָוחַ לאָס אַרוֹיסְצּוֹרְבִּין.

דער ערָאָפְּלָאָן האט זיך אַוְּפָּגָהָבוֹן אָונְטָעָר די וּוֹאָלְקָנָס אָזֶן אִיז פָּאָרְשָׂוּנוֹן פָּוֹנָם אֹוְגָּה. בְּכָלְהַאָב אַיך גַּעֲהָאתָ אָוּוּנְדָּרְבָּאָרָעָ רְיוֹזָע אָזֶן אַיך וּוֹנְטָשָׁאָלָעָ מִינְיָע גַּטְעָ פְּרִינְטָ צַוְּמָאָקָן לְסֻטְרִיזָעָס מִיטָּן ערָאָפְּלָאָן, נָאָר אַוְּפָּאָגָּה נִוטָּן אֹוְפָּן. די רְיוֹזָע פון ווּינְפְּגַן קִיּוֹן לאָס אנדוושעלעס האָט גַּעַן דּוּיְעָתָ 12 שָׁהָה.

בְּבֵין גַּעֲזָן אִיז לאָס אַנְדוּשָׁעָלָעָס מִיט 22 יָאָר צְרוּיקָה, אָבעָר דער דער צִוְּתָהָט זיך דִּי שְׁטָאָט שְׁטָאָרָק צְעַדְפְּרִיטָה אָזֶן דער יִשְׁׁוב אִיז זיך צְעַוָּאָסָּה. דִּי יִדְיָשָׁע בָּאָפְּעָלְקָרְדָּוָנָג האָט זיך פָּאָרְגְּרָעְסָעָרָט פון 75 טוֹוֹזָנָט. עס זיינען צְוָגָעָקוּמָעָן עַטְלָעָכָּע וּוּלְטָלָעָכָּע שְׁוּלָן אָזֶן קָוְלְטוּרְצָעָנָטָרָה. די שְׁוּלָן זיינען צְעַדְפְּרִיטָה אָבעָר דער שְׁטָאָט אָזֶן די בָּאָפְּעָלְקָרְדָּוָנָג האָלָט אִיז אַיז וּוּאָנְדָּרָעָן פון אַיזְן טִוְּלָה שְׁטָאָט אַיזְן צְוָיְוִיטָן.

אוֹפָּה וּוֹיְפָּל עס אִיז שִׁירָאָ יִדְיָשָׁע גַּעֲזָלְשָׁאָפְּטָלָעָר לְעַבָּן קָאנְטָ אַיר זָעָן פון דעם פָּאָקָט, אַזְן דִּי אַיְצְצִיקָּעָ וּוּבְּכָנְטָלְעָכָּבָּעָ יִדְיָשָׁע צִוְּתָנָג, "די קָאָלְפְּאָר נְיָרָ שְׁטִימָעָ", אַיז אַונְטָרְגָּעָנָאָנָעָן מִיט אָ פָּאָרְדָּעָ צְרוּיקָה. אַיך האָב גַּעֲרָדָטָ מִיטָּה. שְׁאָלָתָ אָזֶן אַים פָּאָרְגָּעָוָאָרְפָּן: אַיז דָּאָס וּוּאָס אַיר האָט דער גַּרְיָיכָט פָּאָר 25 יָאָר קָוְלְטוּרְאָרְבָּעָט, וּוּאָס אַיר האָט נִיט לאָנְגָּזְרִיךְ גַּעֲפִיעָרָטָן. פָּאָרְבָּרְעָנְגָּעָנְדִּיקָּעָ דַעַם מַאְרָטָגְנָדוֹזָשָׁפָּן קָוְלְטוּרְצָעָנָטָר ? ..

מָאָרִים שְׁוּוֹאָרִין צִוְּתָהָט זַיְן טְרוּפָע אִיז דָא גַּעֲזָן פִּיר וּוּאָכָּן צִוְּתָהָט אָזֶן גַּעֲהָאתָ אָ פְּנַיְנְצִיעָלָן דָּוְרְכְּפָאָל. עַר האָט גַּעֲשָׁרְאָפָּט די לאָס אנדוושעלעס ערָאָרְגָּה זיינען פָּאָרְגְּוִישָׁת גַּעֲזָן ...
יְיָזָן וּוּאָס זיינען פָּאָרְגְּוִישָׁת גַּעֲזָן ...
יִדְיָשָׁע שְׁוּלָן זיינען פָּאָרָאָן אַיז אלָעָ שְׁטָאָט טִוְּלָן. די יִדְיָשָׁע גַּעַנְגָּט האָט 3 אַרְדְּזָשָׁוּלָן אוֹ 1 פָּאָלָק שְׁוּלָן מִיט אַנְיָה, שִׁינְעָר גַּעֲבִוִּידָע. מִיט 22

יאיר צוריק האבו דארט געלערנט 80 קינדרע, און היינט בלוייז 100 קינדרע...
עם איז איז איד פאראו א קינדרונגארטן פון א צוויי צענדייך קינדרע וואס ערנווען
פון 10 ביז 12 אינדרעפרי. טראנספֿרטאציע ווערט פארווארגט פאר די קינדרע
וואס זוינען וויאיט. עם איז איד פאראו א שיינער צענטער ווועס ערנווען איזום
100 קינדרע. אלע שולו זוינען אוננטישולו. די מיטל-שולו זוינען אלע פאר
אייניגט.

א גוריסעה, ניעיר צענטער איז דער מנורא-הצענטער פון די ציוניסטן.
 איד האב גברעדט מיטו דירעקטאה, האט ער מיר גוזאנט, איז אלע ציוניסטייש
 ארגאניזאציעס האלטן דארטן אפ זיינער פאריזא-אלונגנונגעו. עס איז אויך פראאו
 דארטן אショול, וו ארטן 300 קינדרער לערנען העברעהיש און עס איז דא די תלמוד
 תורה וו מען רעדט נטקיין יידיש און מען לערנט ניט קיון יידיש.
 רבינו זילברשטינן האט דא אויך גנערוינדעת א ישיבה, וו ער איז דער
 באשוויסויה.

פאנדר האט געגעבן געלט און די רײַזְיַגְיעַזְעַז יִידָּן יוֹוּרֶעֶת בִּישְׁטוּיְעָרְנוּגָעָן.
פאנדר האט געגעבן געלט און די רײַזְיַגְיעַזְעַז יִידָּן יוֹוּרֶעֶת בִּישְׁטוּיְעָרְנוּגָעָן.
איך בין פארבייגונגנאנגען אָפָראַכְטְּפָלוּ עֲגַבִּיְעָד, אַרְוָמְגָעַפְּלָאַנְצָט מֵי
בָּלְמוּמָעַן. אִיךְ הָאָבָּגָעַזְעַן אוּס אַיזְנִיט קִיּוֹן וּוֹוּנוֹגָה חִוּזָּן אָוֹרְד נִיטְקִיּוֹן
גַּעוּלְשָׁאַפְּטָלְכָּבָּעָר צָעַנְטָעָר. וּוֹעֵן אִיךְ הָאָבָּגָעַזְעַן זִידְאַגְּנָעְפְּרָעָנָט, הָאָבָּגָעַזְעַן אִיךְ אָוּסִיסְ
גַּעֲפָנוּנָעַן אוּס דָּאָם אַיזְמָקוֹהָ, וּוֹאָסְ קָאַסְט 35 טְוִיזְנָט דָּאַלָּאָה. דָּעָרָן וּוּעַלְפָעָר

מיט עטלעכע זיך האט זיך אויפגעבעויט א ניעדר אינסטייטוט אין בעועערליך היילס. מיטן נאמען וועסטערן דושויש אינסטייטומ, וווע דער הלַּקְומַט זיך צוזמאען. דער צענטער האט א גרויסע שול מיט צווויי רבנים און ארום זיז-פלעצעער. 1,500

איך פארברענונג דא זוייער גוט מײַט מיינע קינדער. איד בין שווין עטעלעכע מאָל געווען איזן סען דיעגען און אויד אין מעסיקא. קוין מעיסיקא לאָזט מען די טוּריסטן דורך און קוינע שׂוּעָרִיקִיטָן, אַבעָר צוֹרְיָקְקֻומְנֶדֶק קָאנְטְּרָאַל לִירָת מען זוייער שְׁמָאָרָך . . . ווי נאָר מען פָּאָרָט אַרְבִּיבָּעָר די גְּרָעָנִיז דָּרוֹזָעַט מען די מעסיקא נאָנָר אַרְעָמְקִיט. מיינע קינדער האָבן כֵּיד אוֹיד גַּעֲנוּמוּן זען רְיוּוּעָרְסִיד דָּרְיוּזָוּן, גַּעֲשְׁפִּילְטָן מִאָרִים שָׂוֹאָרֶץ.

עם קומוּן דא איזט פאר וואָלַף פאר נאָוועַרנָּאָר. דער אִיצְטִיקָעַר
נאָוועַרנָּאָר אָיז אַרְפֶּגְּלוּקָעָנָּאָר אָזֵן קעָנָּא אִים לְוִיְּפָט אַדְמָאָקָרָאָט, דעם פָּאָרָּ
שְׁטָאָרְבָּעָנָּעָם רְזֹוּוּלְטָמָּס זָוּ, וּוְלְכָעָר וּוְעָרָט אַוִּיךְ גַּעַשְׁתִּיכְצָט פָּוּן דַּיְּקָאָמְנוּיסָטָן.
אַיד האָב בְּיַגְעָוָוָוָינָּט אַוְאַלְזְּפָאַרְזָאָמְלָוָנָּג אַונְטָעָרָן פְּרִיעַיוּן הַיִּמְלָל, וּוּ
אַרוּם צְוּוּי טְזִוְּנָת מְעַנְשָׁתָן זְיוּנָעָן אַנוּוּזָעָנד גַּעַוָּעָן. דער יְוִנְגָעָר רְזֹוּוּלְטָ
אַיז אַשְׁוָאָכָעָר רְעַדְנָאָר — נָאָרְנִית צָו פָּאָרְגְּלִיכְוּן אִים מִיט זְיוּן בָּאַרְיִמְטָן
פָּאַטְמָעָר . . .

פָּזְנוּ וַיִּנְפְּגֹעַ הַעֲרָא אֵיד, אֲזֶה דָּם וּוּמָסֻעַר פָּלָט שׂוֹן אַפְּ, אָפְשָׁר וּוּעַט
שׂוֹן אָוִיד אֵין לְאַס אַנְדוּשְׁעַלְעָם וּוּעַרְוָן אַבִּיסָּל וּוּאַרְעַמָּעָר. שׂוֹן צְוֹוִי וּוּאַכְּנוּ וּוּיְיָ
עַם אַיִן בְּמַאֲרָנוּ אֲזֶה קָאָלָט.

— לאמ אנדזעלעס, מאי, 1950.

בריוו איז רעדאקטיע

(א זאמלונג פון געקליבענע בריוו איז וועלכע די מהברין. רופט זיך אפ
אויאך פארשיידענע געזעלשאפטלענע. קולטווילע איז דערציזונג
פראבלעמען אינט הינו יידיישן לאבען פאר די לאצעטער 40 יאר).

וועגן יידישן טענאטער

איך וויל אויסדריקון א האריציקון דאנק צו מאדרם צילען בודקון פאר דעם ניגיטיקון פארגענינגו וואס זי האט מיר פארשאפאט מיטוואר. ווען איך האב זי געוזו שפילון "כאסיע די יתומחה", וואס איך האב איזו געארט צו זען. איך האב שיין געוזו עטילעבע באסיעם, אבער ניט די אמתע באסיע. די קרטיטיך פון דער אויפירונג פון דעם גאנצן אנסאמבל, לאז איך איבער צו די פראפעטיאנטעל קרטיטיקערם.

עד רפהאל ג' אוניב' דער יידישער ביגען.

* * * *

מיון הארץ יקער דאנק צו די געניאילע קונטסטולער יעקל בעזעמי איז בערטא גערסטען פאר דעם גייסטיקן פארגענינז וואס איך האב בעהאטט פון אלעל זויערע פארשטעלונגנען, אונז באזונדרעם פון דעם "לעבעידיקן מות" אונז "נארא". איך בין ניט בעוכח אוייסצודריין די קרייטם. זוי זייןיג געליבט געוואוָן פון אלעל קרייטיקער פון די גראמעטער יידישע אונז ניט-יידישע צייטונגגען אין די שטאטן, וו נאר זוי האבן געשפיטלן.

איך ווינטש זוי, זוי ואלאן פארזועץ זווייר קונסט, וועלכע ברעננט פיל
וואצן דער גאנצער מענטשחהיט, און זוי זאין האבן דעם נרעסטן פיאנאציעלן
ערפאלאג... דעם מאראלאישן ערפאלאג האבן זוי שווין... .

עם טומ מיר זיינר ליז פארוואס דער דראמאטישער פאריזן, ועלכבר אין דער קולטור-טרונגער בי אונדז איז ווינפער, האט ניט צונגעטראן שבת בא בוקעט בלומען צו בערטא גערסטין, וועלכבע האט איזו קוינסטלעריש ארויס-געברארכט איר דאל. איד בין זייכער או אין טעאטער זיינע געוזען 99 פרא-גענטן "נאראס", אבער קיין איינגע פון זוי וואלאט ניט געקאנט אדריסברענגןעו אזא "נארא" ווי מיס גערסטין.

כית גברים פרויד האט דער עולם אויפגענומען די ירידעה, אז די געניאלאָל קינסטלאָר וועלְן נאָד דעם קומענדיקן פרײַטיך אונדז געבען אַזוייד געזונט פארשטעלונג, וועלְכע מיר וועלְן געוויס געדענעקן אונדזער גאנצַּע בעבּן.

* * * *

מיון הארכיז'קער דאנק אידי, חשובער רעדאקטאר, פאר איזער געלונ-גענער קרייטיך איבער דעם קינסטלאער בז'אנר איזן איבער דעם גרויסון פילם "אָזֶן ווּוִינְדֶר", אַיזֶן אַיזֶעֶר "אַנְגֶּב אַרְחָאָה" פֿוֹ לְעֵצְטוֹן דִּינְסְטִיק. מיר האט געונטמ גבענט מאונגע אַבְּקָנְטָע, אוֹ זַי ווּעַט נִיט גַּעֲבָן קִיּוֹן 75 סְעַנְטָן אַזְן ווּעַט בעסער ווּאַרְטָן בֵּין 1941, ווּעַן זַי ווּעַט זַעַן דָּאַס בַּוְּלָד פָּאַר אַ בִּילְקָעַרְוּן פְּרִיזָוּן ווּעַט אָוִים, אַיזֶן זַי קְלִינְגָּרְפּוֹן מִיר). אַיד האָבָּנִיט גַּעֲוָאָלָט ווּאַרְטָן — וועָר ווּוִוִּיס ווּאַס עַס קָאָן נָאָד פְּאָסְרִין . . . אַיד בֵּין אַוְפְּגַּנְשְׁתָּאָנָעָן דִּינְסְטִיק אַיזֶן גְּרוּוּעָן פָּאַרְטָאָג אַזְן בֵּין גַּעֲפָרָן אַיזֶן קָעְפִּיטָּאָל טַעַמְתָּעָר צַו יוֹזֵן פֿוֹן דִּי גַּרְשְׁטָע — בֵּין אַיד אַהֲרִימְגַּעְקָומָעַן מִיט אַגְּרוּסִין קָאָפְּ-זְוּוּיִתִיךְ אַפְּגַּעַעַסן 4% שעָה. דָּעַר 10 מִינְוּטִיקָעָר אַיבְּעָרְרִיסָה האָט מִיד דֻּרְמָמָנָט אַז אַמְּלָיָקָן קוּוִינָס טַעַמְתָּע, ווּ דָעַר עַלְמָה האָט גַּעֲנָעָם סְעַנְדוּוּיְתָשָׁע. נִיט מָעַר ווּאַס אַיזֶן קָעְפִּיטָּאָל זַיְנָעָן זַיְכָּשָׁב אַרְעָבִיקָט גַּעֲוָעָן דְּרָעִיצָה, ווּיְלָל מָעַן האָט זַי גַּט אַוְיְגַּעַהְנוּגָעָרָט. אַיד האָבָּנִיט אַמְּרָקָט, אַז נָאָד דִּי סְעַנְדוּוּיְתָשָׁעָם הַאָבָּנוּ אַזְן

נ��ע פו זוי אויד געכאנט א געמאקן דראעל, וויל עס איז געווען גענווג צויט אוית אלען.

וועגן יידישע דערציזונג פראָבלעמען

שווין אינוקע יאר ווי איד אבעליאו, או די תלמוד תורה זאל אינונפער זומער-ו-אקטזיעס פאר די קינדר ערערע זויערעד לערעה, דערפאר בין איד געועען זויער צופרידן צו ליינגען איזן דער לעצטער אויסנסאנכע פון "דאס יודישע וארטט", או די תלמוד תורה האט אינונפעריט דעם דזאיקן פלאאן פון וואקאר צייעס. עס קאו נאר זיין אشتיקל שטערונג דע טעלעכע דאלאלאר שכירליכמוד וואס די אינסטיטוטיעז וועט פארליךן. איד ביין זיבעה, או עס וועט זיך ניט געפינגען קיין פאטער אדרער מوطעה, וואס זאלן ניט וועלן איז זויער קינדרער לער זאלן זיך פיזיש דערחהאלן, וואס זיין נויטיקן זיך פאר זויער גיניסטיקן אפרו. דאס געזונט פון די קינדר ערער שטייט העבר ווי דאס שכירליכמוד געלט פאר די עטלעכע וואכן וואס וועט זוי קאסטן בעט די קינדר ער וועלן גענישן פון פרישער לופט איז וועלן זיך אפרוען. דאס וועט זוי ברענגען פיל נוצץ איין זויער שפערעדיקן לערנען.

* * * *

אריך וואלט ניט גענעריבן וועגן דעם חנוכה קאנצערט פון ביידע אפּ טוילונגען פון דער פרץ-שול, וויל די פרץ שול נויטיקט זיך ניט מערד אין רעקלאלמעם — אריך 30 יאָריךע עזקיסטען אין די קינדרער ווּאַס זייןען דורך גענאגען די שול, זייןען איר בעטטע רעקלאלמע. מיד החאט אבער דא באזונֿ דערם פֿאָרְאִינְטְּרָעְרִיסְטֶט "די לעבעדיקע מנורה", ווּוֹ אַכְּטֵ קִינְדְּרָהָבָּן פֿאָרְדָּג געשטעלט דעם אַיְבָּיקָן נֵס מִיטְּזָן קִרְנוּגָּלָן בּוּמְלָן, אַגְּנָשְׁרִיבָּן פֿוּן לְעָרָרָעָרָעָן זָלָף. עם איז גּוּוֹן אַיְינְדְּרוּקְפּוֹלְבִּילְד ווּאַס החאט גּעמאָט שְׂטָאָרָקְן דּוּשָׁם.

דער צוועויטער קאנצערט איז דורךעפערט געווארן אין דער אפטהיילונג אונגענטער רושם. איד דער מאן זיך מיט וואסערע שוווערקייטן עס איז אונגענט באזונדר ער. איד דער מאן זיך מיט וואסערע שוווערקייטן עס איז אונגענט קומען צו גראנדן די אפטהיילונג אן הילך פונס וועלטער פאנד... עס קומט א יישרכובח דעם צוועויטן צוועיג מוטער פאראין, כייט דער לרעדערין רבכה גאלאמב בראש: זוי פלאען קומען צו דער עקזעקטווע זיך בעטן איז זיין ווילען זיין פראאנטוארטלער פאר דער נײער שייל, ביין זיין האבן עס געפועטל בוי די שלטער. איצט האב איד געזען זיעיר באליינונג. זוי איז געלונגנע צו פראאנטערערסiron די ענגליישידןידקע עלטערן, וועלכע נעמן איצט א טיפן אינטערעס אין דער יודישער דערציונג פון זיווערע קינדרער אווז זיין געוואָרן אקטיווע טווערט איז דער אפטהיילונג, וואס ווערט באזוכט פון הוּנִי דערט קינדרער.

אין איז איז קורעэр צויט האיז זיין געלונגען דורכזופירן איז שיענעם. גויסטרויכן חנוכה אונטן, בוו שיין געדקטען טישן. יעדער קינד האט זיך אויסגעזיצנט אינס פראנגרם. אבער מיד האט באזונדרעם פראאנטערעסיט דיא באנייסטערונג פון די יונגע עטלען מיט די יידישע קענטענישן פון זיעערעך קינדער.

די פרץ-שול פיערט איצט איד 30-יאריקן יובל. נאדר מיאו מיאנוונג.

דעם גראט דאס נאנצע יידישׁ וויניפג געדארפֿט זיך באטיזיליקן אין דער שימחה,
דער צווניגן.
דער צווניגן.

איך האב אונומלט באגענטן אין יידישן תושב. וויאוועט
עד מיר א יידישן בריוו פון זיין טאכטעה, א נוירס אין האליעווע, קליפאָר-
ניע. אין א שיינען, גוטן יידיש, באשריביט זי חנוכה אונן קריםמעס.
פרעג איד אים: וו האט זי געלערנטן יידיש? — זאנט ער: אין פרץ שוֹל. אונן
אוויו וועלן זיכער זיין פיל הונדרערער קינדרער וואס וועלן ארויס פון דער פרץ
שוֹל, וואס וועלן זיין שטאלצע נאציאנאלע יידן.

זאל זיין געשטארקט דער נייסט פון די פריזשאָל טווערטס פאר דער
דער יידישער דערצינגען!

* * * *

ליענעדיק אין אונדער ציטומונג ווען דרייניגנדער וואס האבן
ויזר געוואלט א羅יסגעבענע פון ארץ-ישראל, וויל זיין האבן נעקאנט
חריגו קיון ארבעתן און קיון דאך איבעןן קאפ, וויל איד זאן עטלאכען ווערטער
וועונן דער חנוכה טראדייציע וואס און איינגעפירט געווארן אין די ייישט
שולן, וואס א דאנק דעם איינופלום פון די לערער גיבן די קינדרער אפ זיינער
חנוכה געלט פאר דער יוננט עלייה, דער הסתדרות א"א. היינטיקס יאר האבן
די קינדרער געבען זיינער וויניק געלט מיטן תריין, או די עטטען גיבן שיין
שווין.

מיוט א פאר ווואכזן צוריק איז דא געווען לואי סיינאָ, סעקרעטאר פון
נַיְדִישׁ נַצְיאָנָאָלָן אַרְכְּבָעֶטֶר פַּאֲרָבָאָן. אַיז אַ לַּקְצִיעַ וּוֹעֲנוֹן אַרְצֵי שִׂרְאָל,
חָאָט עַר אַנְגָּוּווֹן אַוְף דַּי קְרָבָנוֹת, וּוֹאָס עַלְמָעָרוֹן האָבָן גַּעֲרָאָכֶט פַּאֲר אָונְדָּר
הָעָר צְוּוִי טְוִיזָּנָט יָאָרִיךְן חָלוּם — זַיְעָרָע וּגְנָעָן קִינְדָּרָע. וּוֹאָס פַּאֲר אַ בָּאַטְרָעָפֶ
הָאָט אָונְדוּעָר באַשְׁרָעָנְקָטָע הַילָּך. וּוֹאָס מִיר נִיבָּן לְגַבְּיִי עַנְעָן גְּרוּיסָע קְרָבָנוֹת?

אַ פַּאֲר וּוֹעֲרָטָע צַו דַּי קִינְדָּרָע: טַיְיעָרָע קִינְדָּרָלָעָה, אַיר זַוִּיט דַּי
זַוקְנוּנָפֶט פּוֹנֵם יְדִישׁ פָּאַלָּק. חַנּוּכָה אַיז שְׂוִין פָּאַרְבָּעָה, שְׁפָאַרְטָס אַפְּ דַּי
מִתְהָנוֹת וּוֹאָס אַיר באַקְוּמָט פּוֹן אַיְיעָרָע מַאֲטָעָמָאָמָע, זַיְידָעָבָאָבָע אַ"א, אַז
יְוִים צַו יְשָׂרָאֵל, פַּאֲר דַּי וּוֹאָס האָבָן נִימָט קִיּוֹן דַּאֲר אַיבָּעָרָן קָאָפֶ.

איך ביז' ניט בכוח אויסצודריין אין ווערטער דעם פרגונגען וואס
עד דרייטער סדר אין פרץ של האט מיר פארשאפאן. די לעערער קומט אַנְרוּי
שער יישריכוח דערפֿאָר. וויפֿל ענערגעהָן שועוויריקיטן עס זייןען פֿאָראָן
מייט די קינדער וואס קומען פֿון היימען, ווֹ מַרְעַדְתִּי ניט קיין זידיש אָנוֹ די
קינדער פֿאָרְשְׁטִיעָן ניט וואס די לעערער רײַדְן צו זוי (אָן-8) אַירְדְּקָן מִידְעָלָע
וואס ניט אָנוֹ של פֿון קינדערנָאָרטן אָנוֹ, דערצְיָילְטָמְרָה, אוֹ זוֹ לְעַרְנָתְמָן אַיצְטָ
אָרְאָעָע עַלְטָמוֹן רַיְזָן יְרִיזָן. די יְיִדְישָׁן תְּאַגְּשָׁלָעָן דֻּרְצָיִטְמָן שְׂטָלָצָעָ, באָ
וּוּוּמְעָנוּבָּעָס יְהָוָה וְאֶסְאָן וְיְלָוָן, קָאוֹסְנָוָר שְׁפָאָרָאָטָוָה

די לערער פלאאנצן איזן איזן די קינדרער אַליעב צו די יידישע יומטביבם, ווי חנוכה, פורים אַאָ, וועז זוי געמען מותנות פֿוּ זוייערעד עלטערן. זויי אַז�ווערטן אַבער דערציזוינו או זוי דארפּזן זוין ניט נאָר געמערטן, נאָר אָוֹר געבערטן. אַזוי שפֿאָרוֹן די קינדרער אָפּ פּוּ זוייער חנוכהגעטל אָוּן שְׁלַח-מְנוּת פָּאָר די בְּנוּיטְּלִי-יִדְּנִידְקָעַ מעֶבֶר לְיִם. מעַן ערנְט זויי צו זוין געזעלשאָפּטְּלָעַכְּבָעַ מעַנטשְׁטָן.

די קינדרער זיינען אויך די בעטטע סטודענטן ווען זיי קומען אין די קאָר לְעִזּוּשָׁם. דער פרינציפאל פון מאָקְרָעִי סְקוֹל האָט געלְוִיבֶּת די תַּלְמִידִים וָוָסָם קומען פון דער יַדְישָׁעַר טַאנְגְּשָׁוֵל.

לְעִרְעָה, אַיר נִיט אָפּ אַיְיָר גַּעֲזָנָט אָוּן עַנְעָרְגַּעַן פָּאָר דָּרְ יַדְישָׁעַר דָּרְעָצִינְגָּן אָוּן אַיר וָוָט הָאָבָּן אַיְיָר בָּאַלְוִינְגָּן. אַיר דָּרְעָצִיט אָדָּר וָוָסָם וָוָט פָּאָרָעָן דִּי נַאֲלְדָּעָנָעָ קִיטָּס פָּאָר דָּרְ יַדְישָׁעַר שְׁפָרָאָד אָוּן לִיטְעָרָטָר אַין אַיְשְׁרְדִּיקָּעָר וָוָלְטָן, וּוּ אַונְדָּזָרָעָר פָּאָלָק וָוָט זַיְן מִיטָּלָעָר פָּעַלְקָעָר גְּלִיאָר.

* * *

כַּיְיָן יַשְׂרָכָּח צַו די לְעִרְעָה פָּוּ פֿרְץ פָּאָלָק שָׁוֵל פָּאָר די פְּרִוִּיטִיק צַו נַאֲכָּטָן אָוּן נַאֲדָּר מַעְרָה דָּעַם לְעַצְּמָן פְּרִוִּיטִיק צַו נַאֲכָּטָן, וְעַן עַס זַיְינְגָּן גַּעֲזָנָעָן דִּי פְּאָרְשְׁטִיעָרָטָס פָּוּ דִּי אַרְגָּאַנְיָזָאַצְּיָעָם. פָּאָר וָוָלְכָּבָּעָ דִּי קִינְדָּעָר פָּוּ אַלְעָ קָלָסָן הָאָבָּן גַּעֲזָמָלָט חַנוּכָּה גַּעֲלָתָמָלָט, חַמִּישָׁה עָשָׂר בְּשַׁבְּתָן גַּעֲקִיפָּט בִּימָעָר אָוּן פָּוּ שְׁלַחְדִּינְגָּות — צַוְאָמָעָן גַּעֲזָמָלָט \$775. זַיְעָר אַיְינְדָּרוּקָפּוֹל אַיְזָן גַּעֲזָנָעָן וְעַן דִּי קִינְדָּעָר הָאָבָּן בָּאַקְוּמָעָן פָּוּ דָּרְ הַסְּטָדָרוֹת סְעַרְטִיפִּיקָאָטוֹן פָּאָר די אַמְּלָעָרָם פָּוּ דִּי קִינְדָּעָר זַיְעָר אַוּן זַעַם דָּלָאָר. עַס האָט מִיד גַּעֲרִירָת בֵּין טְרָעָרָן, אָוּן אַיר הָאָבָּן מַקְנָא גַּעֲזָעָן דִּי קִינְדָּעָר וָוָסָם הָאָבָּן זַוְּכָּה גַּעֲזָעָן בֵּין זַיְעָר קִינְדָּעָר-עַלְטָעָר צַו וְעַרְעָן דִּי בְּיוּרָם פָּוּ אַונְדָּזָרָעָר מִדְּנִיתָן יִשְׂרָאֵל.

אַ פָּאָר וָוָרְטָעָר צַו די עַלְטָעָר: גַּיט אַיְיָרָעָר קִינְדָּעָר אַיְדִּישָׁעַ דָּרָרָה זַיְינְגָּן. זַיְיָן זַיְינְגָּן אַונְדָּזָרָעָ צֻקְנְפְּטִיקָעָ גַּעֲזָלְשָׁאַפְּטָלְעָבָּעָ טְוָרָעָם. וְעַן זַיְיָן וְעַלְטָעָר וְוָרָעָן, וְעַלְעָן זַיְיָן אַיר אָוּן די לְעִרְעָרָם דָּרְעָמָאָנָעָן צַו גְּנוּטָן.

* * *

בְּלִוְיָן אַ פָּאָר וָוָרְטָעָר וְעַן דָּעַם טְרָאַדִּיצְיָאַנְלָעָן פְּרִוִּיטִיק צַו נַאֲכָּטָן פָּוּ די פֿרְץ פָּאָלָק שָׁוֵל פָּוּ לְעַצְּמָן פְּרִוִּיטִיק, אַוְנַטָּעָר אַוְפְּזִוְּיכָם פָּוּ פָ. זָאַלָּהָ פְּרִינְצִיפָּאָלָל פָּוּ די פְּרִיזְפָּאָלָל שָׁוֵלָן. אַזְוִי וּוּ עַס אַיְזָן גַּעֲזָנָעָמָעָן אַיְזָן חַנּוּכָּה לְכָבְּטוֹן, הָאָבָּן די קִינְדָּעָר פָּוּ די קָלָאָסָן, 1, 2 אַזְוִי 3 אַנְטִילְגְּנָעָמָעָן אַיְזָן דָּעַר פִּיעָרָוָן. אַיר הָאָבָּן גַּעֲהָאתָן גְּרוּוֹסָן פָּאָרְגָּעָנִיבוֹן פָּוּ די קִינְדָּעָר אָוּן עַס קְוּמָט אַ גְּרוּוֹסָר יַשְׂרָכָּחָה די לְעִרְעָר. פָּאָר דָּעַר אַרְבָּעָט וָוָסָם זַיְיָן לִיְגָן אַרְיוֹן. מִיר דָאָרָפָן גַּעֲדָעָקָעָן אָוּן בֵּין סְרוּבָּקָעָר אַיְזָן די יַדְישָׁעַר שְׁפָרָאָד פְּרָעָמָה, וּוּיְלָה די סְבִּיבָה אָוּן די הַיָּם אַיְזָן עַנְגְּלִישָׁן, אָוּן די אַוְפְּגָאָבָעָ פָּאָר די לְעִרְעָר אַיְזָן זַיְעָר אַשְׁוּעָרָעָ.

* * *

לְעַצְּמָן פְּרִוִּיטִיק אַיְזָן "דָּאָס יַדְישָׁעַ וְוָארָטָמָ" גַּעֲזָעָן אַקְלוֹם "100 פְּרִוִּיטִיק צַו נַאֲכָּטָן", וְעַן דָּרְ פְּרִינְצִיפָּאָלָל פָּוּ שָׁוֵלָה, ה' נַאֲלָמָבָּ, דָּעַרְמָאָנָט מִיךְ אַיד זָאַל נִיטָּפָאָרָגָעָסָן צַו 100 פְּרִוִּיטִיק צַו נַאֲכָּטָן פָּוּ שָׁוֵלָה. מִיר הָאָבָּן לְוִיטָּמִיזָה שְׁכַּל דָּרָאָפָן מַעְןָ דָּעַרְמָאָנָעָלָעָ פְּרִוִּיטִיק צַו נַאֲכָּטָן פָּאָרְשָׁאָפָן אַ גְּרוּוֹסָן גַּיְסְטִיקָן דִּי 100 טְרָאַדִּיצְיָאַנְלָעָ פְּרִוִּיטִיק צַו נַאֲכָּטָן דָּעַרְמָט וָוָסָם גַּעֲרָעָנִינוֹן, דָּעַרְמָט וָוָסָם אַיר הָאָבָּן גַּעֲזָעָן וְעַיְלָה גַּעֲדָעָטָר קִינְדָּעָר קְוּמָעָן וְיַדְיָן צַוְאָמָעָן (וּוְאַלְטָן נַאֲרָה די עַלְטָעָרָן אַיר גַּעֲקָמָעָן מִיטָּזָוָי). אָוּן פָּאָרְבָּעָנָגָעָן מַעְרָה וּוּ אַ שָׁעה אַיְזָן אַ גַּיְסְטִיקָה, טְרָאַדִּיצְיָאַנְלָעָלָעָ שְׁבָתְדִּיקָעָר אַטְמָאָסְפָּעָרָעָ, וְעַן דָּרְ פְּרִינְצִיפָּאָל אַדְעָרָאָל לְעִרְעָרָלָעָן אַ בְּלָעָטָלָעָן דָּרְ הַגְּדָה, הוּ

בראנשטיין זינט מיט זוי טראדייציאנעל געאונגע. עמיצער פון די קינדרער לייענט א כאפיטל תנ"ה, א פאמען פון בייליך, ג. ג. פרץ (שומן עליכם לייענד זיינען הערי שטינגבערג, ג. פרידמן, פ. ואָלָף אונְסַטָּאָר).

איך בין זוכעה, אז בוי א סך קינדרער ווועט זיך עס אײַינְקְרִיצָן איז
זוייעֶרֶע יונגעֹ מוחות, און איזן דער שפֿעטער דיקער צוקונפֿט וווען עס ווועט זיך
אויסקּומָען צו פֿאָרָנְעָמָען זוייעֶר פֿלאָז אַינְס גּעוּלְשָׁאָפְטָלְעָן אַוְן קוּלְטָוּרָלְעָן
לְעָבָן, אֲפִילּוּ וווען זיך ווועלְן האָבוֹן אַהֲכָרָעָה אַקָּאָדָמִישׁ בּוּלְדָּוּגָה, ווועלְן זיך
אֲוּיד זיַּן שְׂטָאָלְצָעָה יְהֻדָּה. נִיטּ נָאָר הַוְנְדָרָעָת פֿרְיוּטִיךְ צָו נָאָכְטָן, נָאָר אַיְן דֵּי
טוֹזִינְטָר ווועלְן זיך פֿאָרוֹעָצָן מִיטּ זַיְעָרָע עַלְטָעָרָן, נִיטּ נָאָר אַיְן פֿרְץ שְׁוּלָּה, נָאָר
אֲוּיד אַיְן דֵּי היְמָעָן.

* * * *

צום שלום פון די פרויטיך צו נאכטן אין פריז-שול, דרייך איד אומס
מיין הארץיקן דענק צום פרינצייפאל, ה' גאלאמב, פאר דעם גויסטיקן פאר-
געניניגן וואס איד האב געהאט דעם גאנצן ווינטער, יעדער פרויטיך צו נאכטן,
איד בין מערד ווי זיכעה, או די קינדרער וואס זייןען אරוסים פון פריז-שול, אונז
וועאס וועלן נאר אראים, וועלן פארגעמען וויער פלאז איזו דער הינער יודישער
געועליאכטן, אין דער יודישער קולטור אונז איזן דער היינער שפראר.

איד האב זיך צונעהערט זונטיק, דעם 12 טון מאי, ווי די קינדרער האבן דורךגעפירות פרצעם 25 טון יארצייט און אייניקע קוינדערא, לויט מייזן קרייטיק, זוינען ווערט א סקלאלערישפּ פָּאָר זויערען דעקלאלמאציעס און לייענען פרצעם מעשות. די דאזוקע קוינדערא וועלן שווין ניט גיין פָּאָרלווֹרָן פָּאָר דער יידישער שפְּרָאַר און קָלְטוֹר.

את ווועט איזט די וויניפגענער יידישע טעאטער גרווע שפילו"ו אונד אונז זינגן", אויף יידיש איזן דאמיניאן טעאטעה, יוני 7טן און 8טן. די גרוועה האט דאס געשפֿליך לעכטן ווינטער אויף ענגלאַש, מיט גוּרִיס דערפֿאָלָג. איזט וועלן זי דאס שפֿילו"ו איזט יידיש. די יידישע וויניפֿגען דארך ניט פֿאָר-פֿעלן צו זען עס. עס באטיליקון זיך איזן דעם קינדרער וואָס האבן גראָדְוָרט פֿון די היגע יידישע שוֹלֵן. את זען מיר שווין אַן אַנְפָאָגָן פֿון דער יידישער יונגנט וואָס זאָרגנט פֿאָר דער יידישער קולטור אָון שפֿראָאַד. פֿיל באַרְמְטָעָס סטארם אַין האָלוּווֹו, זיינען אוֹיסְגָּנוּאָקָסֶן פֿון די דראָמאַטִּישׁע קָלוּבָן בַּיּוֹם אַנְפָאָגָן פֿון זיינער קָאָרְיעָרָע אָון זיִי בַּרְעַנְגָּעָן כְּבָוד צוֹם יְדִישָׁן פֿאָלָה. מענער אָון פְּרוּיעָן, גִּיט צוֹ מוֹט דער יונגנט פֿאָר אַיר דערפֿאָלָג.

* * * *

מיון הארץיקער דאנק צום פרינציפאל, און די לערער. פארן גויסטיקן פאָרגעניגו וואָס אַיד האָכְנַהְטָמָט, ווען מיון אַיִינְקָל, שווינ- דעלע שעכטה, פונם ערשותן קלאס טאנְגְשָׁוָל, אַיְזָעְקוּמוּן אַהֲיָם פָּוֹן דער מסעודה אָוּן גַּעֲזָנְטָן: באָכְעָן, פָּאָרוּוָס בִּיסְטוֹ נִיט גַּעֲזָעָן? דוֹ וּוּאַלְסָט אַוְיד גַּעֲחָתָט פָּאָרְגָּעָנְגָּנוּן. אַיד וּוּאַלְטָט גַּעֲזָאַלְטָט דער פרינציפאל זָאֵל יַעֲדָר וּוּאַד מאָכְן אָזָא סֻודָּה, אַיר וּוּאַלְטָט אַפְּלָו נִיט גַּעֲגָנְגָּעָן אַיְזָאָו". די קִינְדָּעָר פָּזָו די עַלְתָּרָעָד קְלָאָסְזָו זַיְנָעָן גַּעֲזָעָן גַּעֲזָעָן אַקְטִיאָרָן. עַס פָּאָרְדִּיסְטָט מִיד זַיְוּעָר וּוּאָס אַסְטָּרָעָן האָכוּן נִיט גַּעֲקָאָנְטָן זַיְן בַּיִּדְעָר קִינְדָּעָר סֻודָּה, וּוּוּיְלָאָס זַיְנָעָן אַסְטָּרָעָן גַּעֲזָעָן אַיְבָּעָר 400 קִינְדָּעָר.

ביי דער געלגענהייט וויל איד אויר אויסדריקן מיין דאנק פאר די פרויטיך צו נאכטן וועלכע פארשאפן מיר גרויס פארגענינגן. די שעה וואס איד פארברענען אונז זע די קינדרער אין א שבתדיינער שטימונה, וו יעדער קינד ברענען ארוויס זיינע פאייקיטן ליינגעדים זיינע קאמפֿאָזְצִיעַם, וואס ער שריבט אליאין אונז לײַענענדיק די לֵיטַעֲרָאָטוֹה, פֿאָזְיַעָה, זיינען אונז טאנצּן — איז זיינער שיין. די קאָפֿיטַלְעָד פֿון דער אָגָָה וואס וועגן געליעינט, ווערטן צוועפאָסט צו דער אַיצְטְקָעָר צִיטִים. עס ווערט אָוִיד געגעבען 15 מינוט גוטע מזוויך, פֿון היגע קאנצְעָרֶט שְׂפִילְעָרֶט
קומט אלע פרויטיך צו נאכט אין פריז'זאל — אָוִיד וועט האבן אַגְּוִיסְטִיקָן פֶּאָרְגָּעָנִינְגִּן!

* * *

מיין אַיְינִיקָָלָס גַּרְאָדוֹרְוָנָג פֿון קְאָאָס 7, טאג שוֹל, אָיו בַּי צִיר אָ גַּרְוִיסְעָר יוֹמְטָוב. אָיד גַּעַרְעָךְ ווּפְּלָל מֵיְיר אָיו אַגְּנָעָקְמוֹעָן צו באָווען מַיְינָעָן קִינְדְּרָעָר אָזְזִין אַיְינִיקָָל וְאָלָא אַרְבְּעָנִינְגִּין פֿון קִינְדְּרָאָגָָרטָן אָין טָאגּ שְׁוֹל, ווֹיל ווֹי אלעָ קִנְדְּרָעָר גַּבּוּרָעָנָעָן, האָבָָן זַיְמָרָא גַּהְאָט פְּאָרָן קִינְדָּס עֲנֶגְלִישָׁן אַקְצָעָנָט. מַיְינָעָן קִינְדְּרָעָר זַיְנָעָן אַיצְטָ צּוּפְּרִידָן (אָיד גַּעַרְעָךְ ווּעָן מַיְינִיקָָל אָיז גַּעַוּעָן אַין גַּרְיָיד 2, האָט זַי גַּעַזְאָט צו דער מַוְטָּרָה: דוֹ דָּאָרָפְּסָט נַיְזָן אָיזְזָ פְּרִיזְיָשָׁל וְזַיְדָוְסְלָעָרָנָעָן גַּוְטָ יִדְיָישָׁ רִיזָּדָן). מַיְינָעָן קִינְדְּרָעָר שָׁאָצְעָן אַיצְטָ אָפְּ ווּאָס די טָאגּ-שְׁוֹל האָט גַּעַבְּעָן זַיְנָעָרָן. אַיךְ בַּי זַיְכָּהָר, אָז אָ סְדָּר טָאטָעָס אָזְן מַאְמָעָס ווּאָס זַיְנָעָן אַפְּשָׁר צּוֹ דִּרְיָיְצִין יַאֲרָלָט, ווּוְיָסָן נִיט אַזְוִיפְּלָן פֿון יִדְיָישָׁר גַּשְׁכְּבָּעָן אַוְן יִדְיָישָׁר לְטִימְעָרָאָט ווּיְיָדָעָן עֲנֶגְלִישָׁה. אַיְינִיקָּעָן קִינְדְּרָעָר האָבָָן גַּעַנְוּמָעָן פְּרִיזָּוֹן פְּאָר זַיְעָרָעָן עֲנֶגְלִישָׁעָן אוֹזְיָדִישָׁ עַסְיָעָן.

די יִדְיָישָׁר קִינְדְּרָעָר, וועלכע קּוּמָעָן אָרוּסָים פֿון די טָאגּ-שְׁוֹלָן, זַיְנָעָן די בעסטע תְּלִמְדִים אָין די עֲנֶגְלִישָׁעָן סְקוֹלָם אָזְן קָאָלְעָדוֹזָעָם.
אָיד בָּאָגְּרִיסְט אִיךְ, לִיבְּעָ עַלְטָעָרָן, צּוֹ אַיְיָרָעָ קִינְדְּרָעָר גַּרְאָדוֹרְוָנָג פֿון גַּרְיָיד 7 טָאגּ-שְׁוֹל. אָיד האָט אָז אָיר ווּעָט פְּאָרְזָעָצָן צּוֹ שִׁיקָּן אַיְיָרָעָ קִינְדְּרָעָר אָין די הַעֲכָרָעָ קָוָסָן פְּאָר יִדְיָישָׁן ווִיסָּן.

אָ גַּרְוִיסְעָר יִיְשָׁר כּוֹחַ קּוֹמֶט די עַרְשָׁטָה בְּוּיָּרָס אָזְן שְׁוֹל-טוּעָרָס, וועלְ-כֻּעַ האָבָָן גַּעַלְיָינָט דָּעַם גַּרְוְנְדְּשִׁטְיָין פְּאָר דָּעַר יִדְיָישָׁוּלְטְּלָעְבָּר שְׁוֹל מִיט 32 יַאֲרָ צּוּרָקָן. אָיר האָט אַיְיָר בָּאָלוֹנוֹנָג ווּאָס הַוְּנְדָרְטָעָר קִינְדְּרָעָר האָבָָן בָּאָזְזָ קּוּמָעָן אַיְדִּישָׁ-גָּאָצִיָּאָנָלָעָ דָּעַרְצִיָּוָגָן, אָזְן זַיְבָּרָעָנָעָן שְׁוֹן נַזְעָן דָּעַר גַּעַע-זַעַלְשָׁאָפָּט.

מַיְינָעָן לִיבְּעָ אַיְינִיקָּלָהָר, דָּאָס רַעַדְתָּ צּוֹ אַיְיךְ אָ באָכָּעָ וּוּלְכָּעָ אָיז שְׁוֹן דָּוְרְכָּגָעָנָגָעָן דָּאָס לְעָבוֹן. אָיד שְׁמַיְיָ שְׁוֹן בַּיְמָ שְׁפִּיזְבָּאָרגָן. וְאָל זַיְדָן אָיד אַיְינִקְרִיצְן אָיזְזָ זְבָּרוֹן די עַטְלָעָכָּעָ וּוּעַרְטָעָר ווּאָס אָיד וּלְ אָיד אַיצְטָ זַאֲגָן: אָיר האָט פְּאָרְבָּרָאָכָּט 7 יַאֲרָ אָזְן דָּעַר יִדְיָישָׁר שְׁוֹל אַוְנְטָעָר גַּוְטָ לְעָרָר אָזְן דָּעַרְצִיָּר. אָבָּר אָזְן זְבָּרוֹן יַאֲרָ האָט זַיְדָן נַאֲדָן נִיט פְּאָרְעָנְדִיקָּט אַיְיָרָיְדִּישָׁ ווּוְיָסָן אָיר דָּאָרָפְּטָ נַאֲדָן פְּאָרְזָעָצָן וּוּיְיָטָה, בַּין די הַעֲכָרָעָ קָוָסָן. אָוִוָּפָ אָיד ווּט לְיִנְזָן די אַחֲרוֹתָה פְּאָר יִדְיָישָׁר דָּעַרְצִיָּוָגָן אָזְן גַּעַזְעָלְשָׁאָפָּטְלָעְבָּר אָרְבָּעָט. אָוּוּ וּוּיְיָיְרָעָעָלְטָעָרָן זַיְנָעָן די פְּאָרְזָעָצָרָס פֿון די עַרְשָׁטָעָ פִּיאָאָר.

נערו פון יידייש-וועטלעכבר שול, אוזי זאלאט איר פלאכטן וויטער די גאנט דראונען קיט — וועט איר ברענונגנו כבוד צו איינער עלאטערן אוּנוּ נוצץ צו דעם יידישן פאָלַק.

איך באנרים אויך די לערער צו דער גראדזירונג פון זיעערעד תלמידים. וווע נעמט מען די ווערטער וואט זאלין קאנען אפשאנצן איינער גויסטיקע ענער-גיאע און פיוישן כוח וואס איר גיט אוווק פאר יידישער דערציונגע. איד פיל, איז די בענטע באלוינונג פאר לערער איז זונ זונ זיעער תלמידים פארוזען לערנען יידיש וויסן און וווען מיטגלאידער אין דער צוקונפט פאר יידישער דערציונגע און יידישער קולטור.

* * * *

איך וויל באניריסון די תלמידים פון פרץ פאלק של וואס האבן גרא-
דז'וירט פון די הצעיר עורך קורסן. עם פארדריסט מיך זוייר וואס איד האב ניט
געחאת דעם כבוד און פרגענינגן צו זיון ביום גראדיירונג באאנקעטן. איד
וווינטש זי איז זוייר לאנגער וועג איזן ליעבען, וועלכער וועט שונן געוועס זיון
אייז א שענערעד און יושדרדיקער וועלט. זאל זיון דערפאלגנוייד און זוי זאלן
ברענגען נוצץ דער גאנצער מענטשהייט און דעם יידישן פאלק בפרט, ארנען-
מענדיק א השובן פלאז אינס יידיש-געועלשבאפטען און קולטראעלן ליעבען.

איצט עטלעכ וווערטער צו די צוווי דערפֿאָלְגַּרְיִיכּ קִינְדְּעָרְגָּרְטָן לע-
רעדרינס, פרידעדיילען קושנעראו איזן מלכה יאנפּע, וועלכּע ווינזּו בעיןן זייןער
געסט איזן נויעטム לעבען. איד ווינטש זויפּיל גענוןט, גלאיקּעלכּע איזן צופּרי
דענע יאָרֶן. איד בין מערד זויכער או זוועלּו שטײַן בי דער פרײַ-שׂול איזן
פארנעםען א השובן ארט איזן דערציזונג איזן קוֹלוֹטוּרָלְעָר אַרְבָּעַט.

איך וויל אOID באדראנקען דעם פרינצייפאל אוו דער לערערין נאלאמיב. וועלכע האבו מיר צוועטהייט דעם נויסטיקון פארגענינגן אוו כבוד אנטוייל צו געמען אין דער האנט ארבעט, וועלכע מען האט געלערנט די קינדרער פון די יינגערע קלאסן אונטער דער פירעראשאפט פון חברה נאלאמיב. עם קומט איר א יישרכוכח פאר איר אומדערמיד-לעכער ארבעט.

* * * *

איך באנרגים הארץיכים דעם אלומני קילוב וואס האט זיך גענירנדעת בעי דער פרץ שול. איך ווינטש איז זיעיר אונטערנעםונג זאל האבן און פינאנציילן דערפאלגן דצער מאראליישער וועט במיליא קומען). איך האך או אין דער צוקונטפט וועט איר ברעגעגען נוואן דעם יידיש-געזעלשאפטלעכן לעבען. איר זויט די וואס וועלו פארנעמעו דאס פלאז און ווערן די כליל-טוערט אין דער ווינדי בענער נזעטלשאפט.

איך באדאנק ערביי דער לערערין, רבקה נאָאמֶר. פארו גײַסטען
פארגעניןן וואָס אִיד האָב, וועָז אִיד קומּ זונטיש אַינְדערפֿרֵי צוֹ געַבּוֹ דֵי מִידֵּן.
לעכְצִיעַ אין שטריקן.

מען לערנט דיו קינדרע ניען, אויסנערין, שטיריקון, העקלען, מאלו, פלאכטן קישלעה, טמאלערוי, מאכו אַלאקאמאטוו אָוו. אמרת, זי האט ארוסעהעלפערינס אוּז געפינט פארשיידענע ספעציאלייסטן אוּז אלע גע ביטן. עם קומען ארום 70 קינדרע. די עלטערע קינדרע זייןען אינסטראוקט מאכו פאָר די יונגערט.

איך וואלט געווונטשין אלע מאמעס און טאטעם וואס זוייערע קינדרער ערננען אין פרץ של, זוי וואלז' צוקומין זונטיק, 11 אינדעפררי, און זען ווי מען לרענט זוייערע קינדרער האנט-ארבעט. עס קאנען אפֿילוּ קומען אוזעלכע וואס זוייערע קינדרער ערננען ניט אין פרץ של. צום שלום פונם יאָר וועט פֿאָרְ קומען און אויסשטעלונג אין של פון אלע אָרבעטן וואס די קינדרער האבן געטאוּ פֿאָרְ נאנצֶן יאָר.

לאמִיר האָפָּן, אָז אויפֿן ניעם יאָר וועלז' מיר טאָן דאס וועלבע, נאָר מיט פֿרְיוּלְעָכְרָעָה הערצעה, מיט אָ מְפָה אָוֹף הַיְתָלְעָרָן אָז אָ דָעָלְיוֹזָן פֿאָרְן יְדִישָׁן פֿאָלָק.

* * *

איך באָגָרִים די פרץ פֿאָלָק של גַּעֲזָלְשָׁאָפָּט צו אַיר 20 טָן יְבָלָן. איך בֵּין אַרְמוֹנָעָנָאָנָעָן אין זאל פֿוֹר אַוְונָטָן אַוְן הַאָבָּא בְּאַוְונָנְדָרְטָן די אַרְבָּעָט וְוָאָס די של אַחֲט אַוְיפֿגָּעָטָן פֿאָר אַיְרָע 20 זָאָר עַקְוִיסְטָעָן. אַוְוָה וְוִיפָּלְדָּי של אַחֲט בְּיוֹנְגָּעָטָרָאָן צו דָּעָר. יְדִישָׁעָר קָוְלְטָר אָזָן דָּעָצְיוֹזָן אין וּוּנוּפָעָן, קָאָז נאָר אַפְּשָׁאָצָן אָזָא וּזְדָה. חִוּם וּשְׂיטָלָאָוּסָקִי אַדְעָר שְׁמָוָאָל נִיגְעָרָה וְוָאָס האָבָּן אַלְיוֹן גַּעֲשָׁאָפָּן פֿאָר דָּעָר יְדִישָׁעָר לִיטְעָרָאָטוֹר אָז בְּיוֹנְגָּעָטָרָאָן צו דָּעָר יְדִישָׁעָר קָוְלְטָר.

איך ווינטש די טוּער פֿוֹן פרץ של אָז דָּעָם וּוּנְגָּן דָּרָה, וְוָאָס אָז דָּרְכִּי גַּעֲנָגָעָן די של, אָזָן די וְוָאָס וּוּלְזָן נאָר דָּרְכָּמָאָן די של אָז דָּעָר אַזְּקוֹנוּמָטָן זָוְיָן שְׁטוּרָבָן צו אָ יְדִישָׁ-נְאָצִיאָנוּנָאָלְעָר וּלְבָסְטָשְׁטָעָדְרִיקָיָט אָזָן עַבְּנוּ אָז אָזָן פֿוֹן וּשְׂרָ אָזָן גַּעֲרָבְּטִיקִיָּט, צו נְזָעָן פֿוֹן דָּעָר גַּאנְצָעָר מְעַנְשְׁתָּהָיִיט.

* * *

מיָן האָרְצִיקָע באָגָרִסָּוּגָן צומ 25 יְאָרִיקָן יְבָלָן דָּעָר פֿרְיזְשָׁוָל. איך באָגָרִים אַיְהָ, טוּער אָז לְעָרָעָה, סְיִי די וְוָאָס זְוִינָעָן אַיְצָט מִיטָּ דָּעָר שְׁולָ אָזָן סְיִי די וְוָאָס זְוִינָעָן נִיטָּא. איך טָוָא בְּלִיק אָוֹף צְרוּקָן מִיטָּ 25 זָאָר אוּפֿן יְדִישָׁ גַּעֲזָלְשָׁאָפָּטְלָעָן לְעַבְּנוּ אָזָן וּוּנוּפָעָן. דָּאָמָלָכָט אָזָן אַיְצָט — וְוָאָס פֿאָר אָ רִיוְיכָן קָאָלָאָסָאָן בְּיִתְרָאָן די פרץ של האָט גַּעֲמָכָט צו דָּעָר הַיְנָעָר יְדִישָׁעָר גַּעֲזָלְשָׁאָפָּט, צו דָּעָר יְדִישָׁעָר שְׁפָרָאָד אָזָן לִיטְעָרָאָטוֹר . . . אַיְךְ ווינטש אַיְרָ זָאָלָט דָּעָלְעָבָן דָּעָם נְאָלְדָעָנָעָם יְבָלָן מִיטָּ דָּעָר זָעָלְבָּעָר עַנְרָגָנָעָ אָזָן מוֹטָט.

* * *

איך באָגָרִים האָרְצִיךְ דָּעָם 30 טָן יְבָלָן דָּעָר פרץ של אָזָן דָּעָם 25 יְאָרִיקָן יְבָלְיָיָ פֿוֹנָם מְוֻטָּר פֿאָרִין בְּיִי דָעָר שְׁולָ. וּוּ גְּרִינְגָּעָס אָזָן אוּסְטוּסְטוּידָן די דָאָזְקָעָ צִיפְּעָרָן. דָוְרְכְּצְוִיפְּרָן עַס אָזָן לְעַבְּנוּ אָזָן אַכְּבָּר נִיטָּ גַּעֲוָעָן אָזָן גְּרִינְגָּעָס. וּוּעָן מִינְיָן וּבְרָנוּת פֿוֹן 30 יְאָרָ פרְץָ של, זָאָלָט אַיְךְ גַּעֲקָאנָט שְׁרִיבָּנוּ אָסָה, אָזָן אַכְּבָּר מִיןָן גַּעֲוָעָן צָוָר שְׁטָאָנָד נִיטָּ אַמְבָעָסָטָן (אַיְדָן שְׁוִין אָזָן שְׁפִיטָאָל פֿאָר צָוָויִי וְוָאָכוּן צִיְּסָ). אָ נְרוּפָע אַינְטָעַלְיְגָעָנָטָן יְוָנְגָעָלְיִיט אָזָן גַּעֲסָמָעָן קִיְּזָן וּוּנוּפָעָן אָזָן 1906. זָויָה האָבָּן זָויָה פֿאָרָאִינְטָעַסְמָרָט אָזָן קָלוֹטָוְרָגָעָזְעָלְשָׁאָפָּטְלָעָכְּבָּעָר אָרְיָ בעַט אָזָן אַוְדָן אַנְגָּהָוִיכָן טְרָאָכָטָן וּוּעָן אָ יְדִישָׁעָר דָּעָצְיוֹזָן פֿאָר זָויָה קִינְדָּרָעָ. קִיְּזָן זָאָד אָזָן נִיטָּ גַּעֲוָעָן צו שְׁוּעָר פֿאָר די עַרְשָׁע פֿיאָנָעָרָן אָזָן

שול האט זיך געפנט אין "בעדרין סוקול", נאר 4 נ"מ, מיט דר. גינזבורג אלס לערער. מיין טאכטער איז דאן געווען פון די ערשות שילערינס אין יענער של. וואס פאר אショוערן קאמה חאט די של געדארפט אונפין פאר איר עקזיטענץ, סי מאראלייש און סי פינאנצייל . . . עס איז געווען א נליק וואס א צאל פיעק יונגעלייט וואס האבן זיך געלערנט אים אוניווער-סיטעם. זייןען אונגעשטעלט געוואן אלס לערער. שפעטער צו זייןען אראפ-געבראכט געוואן לערער פון איראפאפ. דאס האט געפערט גרויסע, פינאנ-ציעלע אונשטרענונגנען און עס פלען דרכגעפרט וערן ריזוקע אונטערענ-מנגען, ווי באזארה, טاعتער אוננטו, ראפלס אא"ו.

די זריעה וואס די מוערט האבן פארזיט, האט באוירקט וויניפרג און מערב קאנאדע. טויזנטער קינדרער האבן באקומו א יידישע דערציזונג און זייןען אויסגעוואקסן שטאלצע מענטשן, און זייןען שיין איצט אליאן אקטיר ווע שול-טוערט.

די פרץ של איז געווען די ערשות איינציפרין זומערזואקאציעס, צו גינדנ אין קינדרערנארטן, א מוטער פארין א טאנד-שול.

אייר, של טווערט האט איינער באלוינונג איז דעם וואס איר האט אויגעשטעלט איז איביקן מאונומענט פאר זיך, וו טויזנטער קינדרער האבן געקראן א נאציאנאלאע יידישע דערציזונג, און איז די לאכטער יארן קאו מען אפילו זאנן א טראדייציאנאלאע דערציזונג א דאנק דעם פרינציפאל, א. נאלאם. ערשות די שפעטערדייק דורות וועלן קאנען אפשאצין דעם גרויסו בייר טראג וואס די פרץ של טווערט האבן געמאכט צום יידיש-געזעלשלפטלען און קולטערלן לעבן דא אין שטאמט, ווי צו דער יידישער דערציזונג בכלה.

אייר ווינטש איז איר זאלט דערלעבן דעם 50-יאירקן יובל איז א שערנער און א מער יושדריקער וועלטן; איר זאלט דערלעבן צו קינדרער און קינדר קינדרער וואס זאלן פארזען די ארבעט וואס זיירע יידיעס און באבעם האבן אונגעפאנגען.

* * *

אייר וויל באדאנקען דעם פרינציפאל און לערערין פון פריז-שול, מה. און מרים. נאלאמב, פאר צוגרייטן דאס פראגראם פארן אונט וואס דער צויטער צוויגג מוטער פארין בי דער פריז של, האט דורבעגעפרט לעצטן זונטיק. א באזונדר דאנק קומט דעם לערער זאלפ פאר אונזריבן און פאר-לייענען דעם אקט. מיין האיז איז געווען פול מיט פריד ווען איר האב געווען או די ארבעט פון די טווערט פון פריז של פאר די 27 יאה, און כוותער פארין פאר 20 יאה, איז ניט געאנגען לאיבוד. ס'איז שוין פאראן א שיינע זונט ארום דער של וואס נועט פארנמען איר פלאז אין דער צוקונט, פאר יידישער קולטער און דערציזונג.

מיט אמתער פריד האב איז געקופט אויף דער יונט, וועלכע איר קאו אלע בי די געטען, אבער וועלכע זייןען צופיל זיך דא איסצוזעלבענען. איר האפ או דעם ווינטער וועט אונדו די יונט געבן נאר א סד אועלכע גויסטיקע אוננטו.

מווערט פון צוויגג צוויגג, פלאאנצט וואס גרעטער איזער צוויגג, וועלן איר איזער קינדרער ברענונג בבוד און נוצץ צום יידישן פאלק.

* * *

מיין הארציקער דאנק צו א. נאלאמב פאר זיין ארטיקל אין "דאס יידישע ווארט" וועגן די יידישע טאג'שולן. איד רעksamענדערעס צו אלען זייריש-ליינער אוון באזונדער צו די עלטערן וועמעס קינדרער באזונן די אוננט שולן.

ואלאן זיין איבערליךיענען דאס ארטיקל אוון זיך פארטראקטן איבער דעם פראבלעם פון א טאג'שולן, וו די דאס קינד פארברעננט דעם נאנצן טאג און ניט ווען עס קומט אהיים פון אבליק סקול. ווען עס טראפעט אפטמאָל איז עס פארשפליט זיך אויפן וועג און די מאָמע דארה שרוייען: טריינק ניבער די מילה, דו וועסט זיין שפטעט איזן דער יידישער של... איד וויס פון פאקטן וו די קינדרער נארן אָפ די עלטערן איזן קומען אינגעאנצן ניט איזן דער יידישער של. ווען דאס קינד קומט דערנאל אהיים פון דער יידישער של איזן עס שיין צו מיד צו טאָן הייס-ארבעט איזן עס גויט שפטעט שלאָפּן, וואָס איזן אויד ניט גוט פארן קינה, סיַי פּוֹזִישׁן, סיַי נוֹיסְטִיךְ.

מיין אייניקל התאם אונגעוחיבן איינס פרץ של קינדרונגארטען און ווען זי האט גראדיירט האבן אירע עלטערן (קאנדרדר געבורענען) זי געוואָלט שיקון איזן אבליק סקל. זי האבן מניאָ געהאט פאר איר אקצענט. איד האב זיז צאָרעדט צו שיקון זי איזן טאג'שולן איזן אויב עס ווועט וויאָ ניעפֿעלן וועלן זיז זי טראנספֿערין אויפֿן צוויותן יצאָר. מיין אייניקל איזן פֿיעַן עיַן הדע איזן פֿאנַפְּטָן קלאמּ פרץ טאג של איזן זיז זיינען צופֿרידן. דאס קינד קומט אהיים 4 נ"ט איזן האט נאָד צויט פאר מזוק לעקציעס טאנצן, שפֿילָן, מאָכוּן די "לְעַסְמָן" איזן גויט שלאָפּן איזן צויט.

א סדר קינדרער וואָס זיינען דורךגענאנגען די פרץ טאג של זיינען שווין איצט דאָקטוריים איזן זיינען געווען דערפֿאָלְגְּרִיכָּע סטודענטען מיט גרוּיזָן סע אָוּסְצִיכָּעָנָן געווען און סְקָּאָלְעָרְשִׁיפָּס. זיינער עלטערן, אלְיַיְזָן פֿראָפֿעָסִי אָנָּאָלָן איזן אִינְטְּלִיגְּנָעָן, האבן ניט מורה פאר זיינער קינדרערעס אקצענטן.

* * *

איד האב אָבִיסְל פֿאָרְשְׁפֿעְטִיקָט מיט מיין באָגְּרִיסְוָנָגּ צו דער פרץ-פֿאָלָקָ שול וואָס פֿירֶט אִיצְט אָן קָאָמְפִּין פֿאָר 100 טוֹיזְנָט דָּאָלָאָר פֿאָר דער נִיעַר שול נִעַבְּדָע. זאָל זיין אַן אָמוֹלְדִּיקָר שעה.

נאָד מיט זעקס זיך צוֹרֵיךְ האט בּוּעַן גַּרְעָדֶט וועגן דער נִוְטוֹוּנָנִידָן קיימט צו בויען אָ פרץ של אָוּיפֿן ווּוִוִּיטָן צְפּוֹן פֿוֹן שְׂטָמָתָן, ווּוְיל דער יידישער עולם צויט זיך אָרְבִּער אלְזָיָן מַעֲרָאָן וְעַנְעָם גַּעֲנָנָט, ווּוְית פֿוֹן דער אִיצְטִיקָעָר יידישער של. עס אָיזָן אַנְגְּעָקְּטוּמָן שְׂוֹעָר צו גַּעֲפִינָנָן אָ פֿאָסְקִין פֿלאָזָן אָכְּבָר אִיצְט אַיְזָן שְׂוֹן פֿאָרוּוּרְקָלְעָכְט גַּעֲוָוָרָן.

דאָס גַּלְּטָ פֿאָר דער נִעַבְּדָע דָּאָרָף גַּעֲזָמָלֶט ווערָן פֿוֹ פֿרְיוֹוֹאָטָעָ בּוּיָה שְׂטִיעָרָגָעָן. דער קָאָמְפִּין גַּיְיט אָן מיט גְּרוּזָן דָּעָרְפָּאָלָן. מְעַנְשָׁן וואָס ווּוְילְן פֿאָרְאַיְבִּיךְן ווּיְעַר נָאָמָעָן לְדוּרוֹת, גִּבְּוֹן בְּרוּיטָהָאָרְצִיךְ צוֹ דָעָם אָוּיפֿבוֹ פֿאנָד. עַלְטָעָרָן וואָס זַיְעָרָ קִינְדָּר גַּיְוָעָן אָיזָן שול אָן ווּלְעָן דָּאָרְפָּן גַּיְוָעָן אָיזָן שול, דָּאָרְפָּן אָוּוֹדָע אָיזָן פֿאָרְאַינְטְּרָעָסְרָט אָיזָן דָעָם.

דעְרָבִּי ווּלְיַי אָיד דָעְצִיְּלוֹן וועגן אָ צְיוּוֹתָנְגָּאָוּסְמָנִיט וואָס אָיד האב גַּעֲרָאָגָן פֿוֹן מָ. שָׁאָלִיט, לאָס אָנְדוּשָׁעָלָם, ווּוְ ער שְׂוִיבָט וועגן אָ בְּרוּיטָהָאָרְצִיךְ עַדְבָּר בְּיוֹשְׁטִיעָרָגָעָן וואָס קִינְדָּר האָבָן גַּעֲנָבָן צוֹ פֿאָרְאַיְבִּיךְן דָעָם אָנְדָעָסָן פֿוֹ ווּיְעַר מָוּטָה: אָ רִיכְבָּעָ פְּרוּי אָיזָן גַּעֲשָׁטָאָרָבָן אָזָן האט אָיזָן

בערגנעלאָזֶן אַ גְּרוֹיסֶעָ יְרֻשָּׁה פָּאָר אִירָּעָ קִינְדָּעָר. מֵיטַּ יָאָרַ צְרוּיקַ האָבָּן דַּי
קִינְדָּעָר אַוּוּקָגָעָשָׂעָנְקָט 160 אַקְעָר לְאָגָד אַלְסַ מַתְהָה פָּאָר אַ זְׂנוּעָרָקָעָמֶפֶּ
פָּאָר קִינְדָּעָר. מַעַן חָאָט דְּעוּוֹיפַ אַיִינְגָעָרָדָנְט אַ וּוּנְדָעָרָבָּאָרַן זְׂמָעָרָקָעָמֶפֶּ
מֵיטַּ אַלְעַ בְּאַקְוּעָמְלָעְכְּבָּיְטָן, אַיְן אַנְדָּעָסַ פָּזַ זְׂיִיעָרָ מַוְתָּעָר. אַבָּעָר צַוְּוָאָסַ
הָאָט דַּי לְבָעַ מַוְתָּעָר וְעַדְאָרָפָט וּוּאָרָטָן אַזְ אִירָּעָ קִינְדָּעָר וְאַלְןַ פָּאָרָאַיְבָּקָן
אִירָּ נַאֲמָעָן? וּוּעַ זַי שְׁעַקְטַּ דָּאָס אַוּוֹסַק בַּיְ אִירָּעָ לְעָבָן וּוּאָלָט וַיְ גַּעַזְוַן מִיטַּ
אִירָּעָ אַיִינְגָעָן אַוְיָן דָּעַם שְׁיִינְעָם מַאֲנוּמָעָנְטָן . . .

מְדַרְצְּיִילָט וּוּעַן מַשָּׁה מַאֲנַטְעָפְּיָאָרָעָ, דָּעַם בָּאַרְיָמְטָן פִּילְאָנְטָרָאָפֶּ
אוּ זַעַן מַעַן הָאָט גַּעַפְנָט זַיְן צְוָאָה אַיְן מַעַן אַנְטוּשָׁת גַּעַוְאָרָן, וּוּיְלַ עָרָ
הָאָט גַּרְנִיט אַיִבְּעָרְגָּנְעָלָאָזֶן פָּאָר גַּעַוְלָשָׁפְּטָלָעְכָּעָגְ צְוָעָקָן — עָרָהָאָט גַּעַד
שְׁרִיבָן אַיְן דָּעַרְ צְוָאָה, אַזְ עָרָהָאָט גַּעַטָּאָן בַּיְם לְעָבָן וּוּאָסַ אַנְדָּרָעָר טָעוֹן
נַאֲדָר זְׂיִיעָרָ טָוּט.

וּוּרְטָט אַ שְׁוֹתָף אַיְן דָּעַרְ נַיְעָרָ פָּרָץ שָׁוֹל גַּעַבְיָידָעָ, פָּאָרָאַיְבָּקָט אַיִיעָרָ
נַאֲמָעָן מִיטַּ אַמְּאַנוּמָעָנְטָן, דַּעְרָמִיט וּוּאָסַ אִירָּעָ וּוּעַט גַּעַבָּן אַיִעָרָ בִּיְשְׁטִיעָרָוָן
צּוּם בּוּיְפָאנָה.

* * *

אַזְוִי וּוּיְ אַיְדַּ בֵּין אַ קָּנוּיָנָעָר בַּיְ דָּעַרְ טִיְּ פָוָם לִיְעָנְקָרְיוֹן קָאָנוּסְיָל
לְטוּבָת דָּעַרְ נַיְעָרָ פָּרָץ שָׁוֹל גַּעַבְיָידָעָ, וּוּיְלַ אַיְדַּ בִּטְאָנָעָן דַּי וּוּכְטָקִיְּיטָפָו
דָּעַרְ יְיִדְישָׁ וּוּלְטָלָעְכָּרָ טָאָגְרָשָׁוּל.

אַיְדַּ וּוּיְלַ דָּאַ בְּרָעָנָגָעָן אַן עַפְזָאָד מֵיטַּ אַיְוָנָן יְיִדְישָׁן דָּקְטָאָר, וּוּלְכָבָר
אַרְבָּעַט אַיְן אַ שְׁפִיטָאָל אַיְן אַלְבָרָטָא. וּוּיְ פִּילְ הִגְעָן יְיִדְישָׁן קִינְדָּעָר, אַיְזַ עָרָ
דָּעְרָצְוִינְגָן גַּעַוְאָרָן אַיְן אַ הִיְם אַיְן יְדִישָׁרְ קָוְלָטָר אַזְ שְׁפָרָאָד. מַאְכָט וּדְ אַ
מַעַשָּׁה, אַזְ אַיְן דָּעַם שְׁפִיטָאָל וּוּזַ עָרָ אַרְבָּעַט, הָאָט וּדְ יְיִדְישָׁרְ
פָּאַצְיָעָט, וּוּלְכָבָר הָאָט קִיְּן עַגְלָנִישָׁ נִיטַּ פָּאַרְשָׁטָאָנָעָן אַזְ דַּי נִיטְיִדְישָׁעָ
דָּקְטָוִירִים הָאָבָּן אַרְיִינְגָעָרְפָוּן זְׂיִיעָרָ יְיִדְישָׁן קָאָלְגָעָן עָרָ זַאְל וּדְ מַיְטַ אִים
צְוָנוּפְרִידְוָן פָּאָר זַיְ. דָּעַרְ יְיִדְישָׁרְ דָּקְטָאָר אַיְזַ אַבָּעָרְ שְׁטָאָרָק פָּאַרְשָׁעָמָט
גַּעַוְאָרָן, וּוּזַ עָרָהָאָט גַּעַמוֹזָט צְוָנָבָן אַזְ עָרָ פָּאַרְשָׁטִיטִים נִיטַּ זַיְן אַיִינְגָעָן
מַוְתָּעָרְשָׁפָרָאָד . . . וּוּזַ עָרָ אַזְ דָּעְרָנָאָדָר גַּעַוְעָן צַוְּגָעָן עַלְטָעָן,
הָאָט עָרָ זַיְיִ פָּאַרְגָּעָוָוָרָפָוּן הַלְּמָאִ זַיְיִ הָאָבָּן אִים קִיְּן יְיִדְישָׁן נִיטַּ גַּעַלְעָנָט, אַזְ
עָרָהָאָט וּדְ אַוְיִסְגָּעָדְרִיקִיטָן, אַזְ עָרָ וּוּעַט שְׂוִין זַיְן זַיְנָעָן קִינְדָּעָר וְאַלְןַ
קָאָנָעָן זַיְעָרָ שְׁפָרָאָד אַזְןַ קָוְלָטָה, כְּדִי וּוּעַט שְׂוִין זַיְן זַיְנָעָן קִומָעָן אַזְ גַּעַוְלָשָׁפָט
וּוּזַ עָמָן וּוּעַט גַּעַבְרָיוִיכָן זַיְעָרָ שְׁפָרָאָד, וְאַלְןַ זַיְיִ נִיטַּ פָּאַרְשָׁעָמָט וּוּעַרְוָן . . .
אַוְנְטָעָרָנָעָמָונָגָן אַדְרָפָאָלָגָן.

* * *

שְׁוּלְ-טוּהָר, לְעָרָעָר אַזְן בִּישְׁטִיעָרָעָר! צּוּם עַרְשָׁטָן מַאְלַ הָאָבָּן אַיְדַּ גַּעַזְוָן
דָּעַם נִיעָם בְּנִיְּזָן אַזְן עַמְּדָעָמְדָעָנְזָעָמְזָעָן מֵיטַּ 36 יָאָרַ צְרוּיקַ, וּוּזַ עַמְּ
הָאָבָּן זַיְדַּ צְזָוָאָמָעָנָעָנָעָמָעָן 17 יְוָנָגָעָן עַלְטָעָרָן צַוְּגָעָן נִירְנָדוּן אַ יְיִדְישָׁוֹוּלָטָלָעָבָעָ
שְׁוּלָ. מֵיטַּ גְּרוּים מַסְרָתָה נְפָשָׁ אַזְן עַמְּגָעָקָמָעָן בַּיְזָן מַעַזְ זַיְדַּ אַיְינְ
גַּעַבְעָטָן אַזְן דָּעַרְ עַגְלָנִישָׁרְ פָּאַבְלִיסְ סְקוּלְ אַוְיָהְ אַבְעָרָדָן, יְ הַעֲסָטָרָן (חַיְינְטָן
אַיְן יְשָׁרָאָל) אַזְן גַּעַוְוָן פְּרִינְצִיפָּאָל אַזְן דָּרָ. בָּ. נִינְזָוָרָגָן דָּעַרְ לְעָדָרָ.
אַיְדַּ בֵּין נִיטַּ בְּכָוחַ אַפְּצָוָשָׁאָצָן אַיִיעָרָ בִּיְתָרָאָגָן פָּאָר דָּעַרְ יְיִדְישָׁרְ דָּעַרְ

טוערים החבן געשאפו פאר זיך אַאנומענט אָויף דורך לאוּן. אַמְעריקאנער קאנטינענט אוֹן מֵעוֹן לערנט אַסְר פֿון אַיר. די הַגע שול- צוֹויגט אָוּן גַּעֲלָאוּן טִיעָפָע וּאַרְצָלוּן. ווֹוִינְפֿעָג אַיִּז אַמוֹסְטָעָר אָוִיפָן גַּאנְצָן. אַיר האָט עַפְלָאנְצָט אַיְוָג בִּימְלָא מִיט 36 צוֹרֶק. ווָאַס האָט זָוד צַע- הַיִנְטָהָלָט שְׂיוֹן קָעָה בַּיּוֹ 600. פֿון קוֹינְדָּעָגָרטָן בֵּין די העכְבָּרָעָלָסָן. אַיר האָט גַּעֲשִׁיכְטָע פּוֹן מַעֲרָב קָאנְנָאָדָע. אַיר האָט אַנְגָּעָפָנָגָנוּ מִיט 17 קוֹינְדָּעָר אָוּן.

דריבי וויל איד ברענגן און עפּיניאָד: מען האט מיך אַיִינגעַלאָדוֹ צ' דינער, ווֹ אַיד האָב זיך באָקענט מיט צוּווֹי ווּנוּגַעַלְיַיטַס וּאַס זוּינַעַן מיט 18 חֲדָשִׁים צָרוּךְ נַעֲקוּמָן פֿוֹן אָונְגָאנָן. זֶה האָבּוֹן זיך שָׁנְעָלָן אַוְיסְגָּעַלְעַרְטַן לְאָנָּדָרְ שְׁבָרָהּ, לִידְעָרְ אָבְּעָרְ קָאנְעָשְׂן זֶה קִיּוֹן יְדִישַׂ נִיטְרִירְן. זֶה באָרוּעָן עַס זְוִיעָר אָוֹן זָאנָן אָז אַיז וּוּלְכָן לְאָנָר זֶה זְוִינַעַן נַעֲקוּמָן האָט זֶה אַוְיסְגָּעַ פְּעַלְתַּן דֵי יְדִישַׂ שְׁבָרָהּ, אָוֹן זֶה וּוּלְכָן דָּרְפָּאָר שְׁוִין זֶה, אָז זְוּוֹעַר קִינְדָּעָר זָאלְן קִרְעָן אַיְדִישַׂ דָּרְבָּצָוּן.

איך וויל דערפֿאָר באָנְגַּרְסִין די יונְגָע עַלְטָרָן ווֹסֶם נִיבָּן אָפַּי זַוְיעָר
שַׁינְדָּר אֵין קִינְדָּרְגָּרְטָן פּוֹ דָּעַר יְדוֹשִׁׂׂוּעַלְטָלְעָבָר שָׁוֹל. שְׁקָט זַיִן
דָּעַר טָאנְג שָׁוֹל בָּיזְיַי הַכְּבָרָעַ קְרוּסָן, האָטְ קְיוּזְיָן מוֹאָןִיט מִיטְ זַיְעָר אַקְצָעָנִט,
וּוֹעֵן די שַׁינְדָּר קְומָעַן אָזְ אַיְזָן אֲנוֹיְזָעְרִסְטָעַט מִיטְ זַיְעָר יְדוֹשִׁׂׂוּיסָן, זַיְעָנָעַן
זַיִי פּוֹ די בעַסְטָע סְטוּדָעָנְטָן אָזְן גַּעֲוִינְגָּעַן סְקָאַלְעָרְשִׁיפָּס. זַיִי בְּרַעֲנָעַן דָּעְרָנָאָד
נוֹצָן דָּעַר נָאַצָּעַר מַעֲנַתְשָׁהִיט, זַיְעָנָעַן שְׁטָאַלְעָצָעַ יִזְרָן, שְׁטָאַלְעָזָן אַוְיףְּ זַיְעָר
פָּאַלְקָן אָזְן בּוֹעֵן פָּאָר זַיִד אַגְּלִיקָלְעָבָר צּוֹקוֹנְפָּט.

* * * *

* * * *

א הארציקן דאנק צום לרער באסמאן, פאר פרזונטירו מיד מיטו יובל-בוד — 25 יאר עקייסטענץ פון דער שלם עלייכם שול. ווען איד האב

איבערגעלאַי ענט דעם בעור, וואָס איז זיינער האָרכֿיך אָוֹן שְׂיוֹן גַּשְׁרִיבָן פָּזָן
לעֲרֹר אָוֹן שְׁוֹלְטָעוֹר, האָב אַיד זִיךְ פָּאָרטְרָאָכְט אַוְיָךְ צְרוּיךְ מֵיט 25 יָאָה,
וְוָאָס פָּאָר אֶגְוִוּסְרָר יְוִשְׁרִיכָּוּחְעַם קְומָט דִּי עֲרַשְׁטָע בְּווּדָרָם אָוֹן אַיצְטִיקָּעַ שְׁוֹלְטָעוֹרְמָן, וְוָאָס פָּאָר אֶלְאָנְגָּנוֹן אָוֹן שְׁוֹעָרָן וּוְעַגְּזִי יְיַעַנְדָּן דְּרוֹקְגַּעַנְגָּעָן . . . עַם
חָאָטָן גַּבְּרָאָכְט גַּטְוָעָד עֲזַוְּלָתָאָטָן דָּעַר שָׁוֹלְגָּעָן, וּוְעַלְכָּעָן וּוְעַרְטָמָט פָּאָרוֹאָרגָּטָן פָּזָן
שִׁיכְבָּטוֹן פָּזָן דָּעַר יְדִישְׁעָר גַּעַזְלָאָפְּטָלָעָכְקִיטָן, נִיט גַּקְוָקָט אַוְיָךְ דֻּעָם וְוָאָס
זִי אַיז צְעַפְּשָׁאָלָטָן פָּאָלִיטִישׁ . . . עַם אַיז אֶגְרִוּסְעָדָוָה גַּעַזְוָן פָּזָן דִּי
אַיצְטִיקָּעַ שְׁוֹלְטָעוֹרְמָן וְוָאָס זַיְהָבָן נִיט דָּרְמָמָנָט אַינְמָן יְבָלָכְדָּן דִּי נְעַמְּנוֹן
פָּזָן דִּי עֲרַשְׁטָע בְּווּדָרָם . . .

די גוטע גיטל סיימקיז האט מיט פיל דראָדערץ און נשמה געשילדערדעט
25 יאָר מומער פאראיין. זי געדענטקט נאָד אוֹוואָדע מיט וועמען זי איז געשטאָ
גענו בי דער גריינדונג פונם מומער פאראיין און צוּזאמען געארבעט פאר דער
פֿראָגְרֶעַסְיוּעָר יִדְיָוּשָׁר דָּרְצִיּוֹנָה — וּוֹאָט זי גַּעֲדָרָפְּט דָּרְמָאָנָעָן זַיְעָרָעָן
געבעין ..

איך האב להעניק פרויטך געלויונט אין די"ו די באגראסונג פונם באנאנטן פעדאנאגן, מ. בלאלשטיין (געווועזענער לערער פון ארבעתער רינגן שול איזן וויניפאג, איצט אין די שטאטען) אונן איך האב צו זיך געטראכט: וויליפ חכמה איזן גוטספוקיט מען דארף עם באזיצן צו קאנגען זיין איזוי טאלעל' דראנט איזן איזוי שיין אדרויסזאנן דעם אמת די לערער איזן טווער... די ווארטץ... ליען וואס דער לערער בלאלשטיין האט געפלאנצט פאר דער פראנגרעסוווער שול, האבן מיט דער צייט אויסגעוואקסן אויף דער קולטיטוירטער ערעד פאר יודישער דערציונג.

לאמיר האפן, או די שלום עליים שלו ווועט ארויסונגנו גוטע תלמידים
וועאס וועלו ברענגןנו נוצע דעם יידישן פאלק אין אָזֶן פון אַמְתָּן יוֹשֵׁר.

* * * *

ל'יונענדיק די נאטיצן פון דער יידישער ערצעינונג ביואר האב איד
ויזר ערמאנט אין או עפיזאָד וואס האט מיר געטראָפּן מיט 20 יאָר צוֹרַק,
געווּן איד ביז געוּן אין לאָס אַנדזשעלעָם. מיינער אָפרינֶה אַגּוּזענֶעָר
וואָוִינֶיפְּגָעָר תושב, האט מיד אַינְגָּלָאָדָן אוֹפּ אַוְאַדְּגָּר אין אַפְּרַשְׁטָעָטָל
פֿוֹן אַרוּם 20 טוֹיזָנֶט באָפְּעַלְקָעָרָונֶג, אַיְנְשָׁלִינְדִּס 150 יִדְּרָישׁ משְׁפָחוֹת.
פְּרַטְּוִיתִיך, נאָד דער ווּטְשָׁרָעָ, זְוִינְגָּן מיר געאנֶגָּעָן באָטְרָאָכָּטָן דעם נִיעָם
צְעַנְטָעָר וואס האט זִיד גְּבוּמִיט, וואס האט אוֹיד אַינְגָּשָׁלָאָסָן אַתְּתָּ פָּאָר
אַרוּם 60 קִינְדָּרָה. דער רָאָכִי האט מְקֻבָּל שְׁבַּת גְּעוּן אָוּן דערנָאָר פָּאָר
טִוְּיִשְׁתָּחֵט דָּאָס דָּאוּנוּן אַוְיָפּ עֲנֵגְלִישׁ. דער פְּרַעְזִידָעָנֶט, מָר. גָּאַלְדְּשָׁטִין, האט
דאֹ גַּהְאַלְטָן אַרְדָּע אָוּן ערְצִיְּלַט וואס עַס האט אִים גַּעֲמָכָּט צַו גַּעֲבָן
25 טוֹיזָנֶט דָּאַלָּאָר אַוְיָפּ אַיְדִּישׁן צְעַנְטָרָה:

בז' 16 יאר האט ער אליגן געקראנן אידיש-טראדיציאנעלע דערציזנאו
אוו דערנאנד, פאר 23 יאר, אוו ער אוועק פונם אל-פֿאַבִּית. מיט א פאר חדשין
צורייך אוין ער געוווען ביי א פֿאַרְזָאַמְּלָאָג פֿון 300 קרייסטן און נאר צווייoidן.
דארט האט מען גערעדט וועגן בויען א קירד און א שול פאר די קינדרער.
און דאן האט ער זיך פֿאַרטראקטן: וואס ווועט זיין מיט א יידישער דערציזנונג
פאר זיין קינדרער? .. איזיך בז' געוווען א נאסטן, האט מען מיד אויך מכבד געוווען

מייט אַ וואָרט. האָב אוֹד זַיִד דָּמָאַלְסֶט גַּזְוָאנְט: "נוֹט אַיְוּרָעַ קִינְדָּרָעַ אַ יְדִישָׁעַ דָּרְצִינוֹנְגַּן: זָאַלְן זַיִד לְעַרְנָעַן זַיִד שְׁפָרָאַד, זַיִד קָוְלְטוֹרָה, אַז שְׁפָעְטָה, נַאֲד 23 יָאָה, זָאַלְן זַיִד אוֹד דָּרְמָאַנְעָן צַו גַּעַבָּן זַיִד עַרְעַעַן קִינְדָּרָעַ אַ יְדִישָׁעַ דָּרְצִינוֹנְגַּן".

עַדְשֶׁת לְעַצְּטָעַ וְאַדְשֶׁת האָב אוֹד זַיִד גַּעַטְרָאָפָּן מִיט אַ יְנָגְעָר מַוְתָּה, וְעַלְכָּעַ האָט מֵיר גַּזְוָאנְט אוֹז וְעַט אַיְרָעַ קִינְדָּרָעַ נִיט שִׁיקָּן אַיִן אַ יְדִישָׁעַ שְׁוֹלָן, וְוַיִּלְלָא אַרְעָע טָאַטְעָמָאָמָע זַיְנָעָנוּ נִיט מַעַר צְוּוֹשָׁן דַּי לְעַבְדְּלִיקָע — דָּאָרְפָּוּן זַיִד קִין אַ יְדִישָׁעַ נִיט.

לְיבָע עַלְטָעָרוֹ פָּוּן יְוָנָגָע קִינְדָּרָעַן נִיט צּוֹלִיב דַּעַם וְוָסָם מַעַן האָט אַ יְדִישָׁעַ באָבָע מִיט אַ זַּיִדָּן, דָּאָרְפָּוּן דַּי קִינְדָּרָעַ קָאַנְעָן יְדִישָׁעַ, נַאֲרָכְדִּי זַיִדָּן וְזַיִדָּן גַּשְׁבְּכָטָעַ, זַיִדָּר קָוְלְטוֹרָה, בְּפֶרְטָן נַאֲד אַיִצְמָה, וּוּעַן אַונְדוֹשָׁר פָּאַלְקָק אַיִז גַּעַוְאָרוֹן מִיט פָּעַלְקָעָר גַּלְיָיךְ . . . זַיִדָּאָרְפָּוּן פָּאַרְעָצָן דַּי גַּאַלְדָּעָנָע קִיטָּט פָּוּן יְדִישָׁעַ דָּרְצִינוֹנְגַּן אַיִן יְעַדְעָר לְאָנד וּזַיִדָּן גַּעַפְנָעָנוּ זַיִד. שִׁיקָּט אַיְרָעַ קִינְדָּרָעַ אַיִן דַּי יְדִישָׁעַ שְׁוֹלָן — דָּאָס וְעַט זַיִד דַּי הַעֲכָסָטָע יְרוֹשָׁה נַאֲד 120 יָאָה, פָּאָר אַיְיָרָעַ קִינְדָּרָעַ אַוִּיפָּה דָּרוֹתָה לְאָנְגָן.

* * *

אוֹד האָב באָזָוכְט דַּעַם זַוְעַרְקָעָמָפּ פָּוּנָם הַיָּגָן הַשּׁוֹמָר הַצּוֹעָר, נִיט זַוְיָּוִט פָּוּן גַּרְעַנְדְּ-בִּיטְשָׁה, אַוִּיפָּה וְעַגְּצָו זַוְיִקְטָּאָרִיאָה בִּיטְשָׁה. פָּאַרְנְדִּיק צָום קָעָמָפּ האָבָן מֵיר אַבִּיסְלָן גַּבְּאַלְנְדְּזָשָׁעָט (וְוַיִּלְלָא מֵיר זַיְנָעָנוּ גַּעַפְאָרוֹן וְזַיִד "גַּרְנָעָן"), אַבְּעָר דַּי תִּירְחָה אַיִז כְּדָאִי גַּעַוּוֹן. דַּעַר קָעָמָפּ גַּעַפְנָט זַיִד אַיִן זַיִדָּר אַשְׁיָּנָעָם גַּעַנְגָּט נַאֲעַטָּט צָום וְוַאֲסָעָר בֵּי אַ גַּרְוִיסָּן קָלָאָרוֹוִיסָּן זַאְמְדִיבָּרָעָגָן.

דַּי קִינְדָּרָעַ אַרְומָ 35 אַיִז צָאָל, כֵּן יְרָבוֹ קָוְמָט אַ וַיְשָׁר כּוֹחַ פָּאָר זַיִדָּר אַוְיְפָטָה, אַז וְעַלְכָּעָר עַס אַיִז שְׁטִיצָעַ פָּוּן דַּעַר צִיוֹנִיסְטִישָׁעַר באָוּעָנוֹנְגָּן. גַּעַטְרִי צָום "הַשּׁוֹמָר" פְּרִינְצִיפָּט, האָבָן זַיִד אַלְיָהָיָה, אַז וְעַלְכָּעָר עַס אַיִז הַלְּחָה פָּוּן דָּרְעוֹאַקְסָעָנָעָ, אַוְיְגָעָבוֹתָאָט אַ גַּעַבְּיָדָעָר אַזְּצִימָעָר אַזְּנָה, אַזְּנָה אַוְיְגָעַשְׁטָעַלְטָא בִּידְלָעָד (טָעַנְטָמָס) צָום שְׁלָאָפָּהָן, וְזַיִד אַוְיְדָרְפָּלְעָצָרָפּ אַזְּפָאָרָט אַזְּנָה שְׁפָלָן. עַס גַּעַפְנָעָנוּ זַיִד דָּאָרְטָן בְּחוֹרִים אַזְּנָה מִידָּלָעָר אַזְּנָה עַלְטָעָר פָּוּן 10 בֵּיז 20 יָאָה.

יעַדְעָר טָאגָן האָט אַז אַוְיְסָגָעַשְׁטָעַלְטָמָס פְּרָאַגְּרָאָמָס פָּוּן אַרְבָּעָט אַזְּנָה אַקְטָרָי וְוַיְטָעָטָן. זַיִד קָאָבָן אַלְיָהָיָה אַזְּנָה אַלְיָהָיָה, אַזְּנָה יְעַדְעָר טָאגָן זַיִד דַּי קִינְדָּרָעַ דַּעַר מִיט דַּעַר אַרְבָּעָט. דַּי פְּרִיְעָץ צִיּוֹת וְוּוְרָטָפּ אַרְבְּרָאָרָכָט אַזְּנָה לְעַרְנָעָן יְדִישָׁעַ גַּעַשְׁכָּטָעָ, הַעֲבָרָעִישָׁא אַזְּנָה אַזְּנָה דִּיסְקוֹסִים. שְׁבַּת אַרְבָּעָט מַעַן אַינְגָּנָצָן נִיט. נַאֲרָכְדִּי פְּאַרְכְּרָעָנָגָט נַיְסִיטָקָה, רְחֵל נִיטְקָמָאָן (נוֹאַדְרִירָט פָּוּן פְּרִץְשָׁוָה) אַזְּנָה אַבְּיָרְמָאָר, פֵּין אַזְּנָה אַזְּנָה סְפָאָרָט אַזְּנָה שְׁפִילָה; אַבְּרָהָם יְדָאָוּוִיטָשָׁא, אַתְּלָמִיד פָּוּן פְּרִץְשָׁוָה אַזְּנָה אַזְּנָה פְּרִוְּרָלְדָּר לְיִבְּאָוּוִיטָשָׁא, לְעַרְנָט הַעֲבָרָעִישָׁא, אַזְּנָה זַיִנְעָן תַּלְמִידִים שְׁלִיסָּן אַיִז קִינְדָּרָעַ פָּוּן אַלְעָגָן וְוַיְנִפְעָנָגָר יְדִישָׁעַ שְׁוֹלָן — תַּלְמִור תָּרוֹהָה, פְּרִץְשָׁוָה אַזְּנָה שְׁלָמָן עַלְכָּמָשָׁוָל — אַבְּעָר אַזְּנָה קָעָמָפּ זַיִנְעָן זַיִד אלָעָ "אַרְץ-יִשְׂרָאֵל" קִינְדָּרָעַ.

אוֹד האָב זַיִד נַאֲכָנְעַפְרָעָנְטָמָס פָּוּן וְוַאֲנָעָן זַיִד נַעֲמָעָן דַּי מִיטָּלָעָן אַנְצּוֹפִּין דַּעַם קָעָמָפּ, האָבָן זַיִד גַּזְוָאנְט אַזְּנָה דָּמָאַלְסֶט פָּוּן וְוַיְרָעָעָן פְּרִילִינְגָן נַשָּׁא (קָאַנְצָעָרט), פָּוּן אַיְרָעַכְעָר טְיִי וְוַאֲסָם דַּי מַוְתָּעָרָס פָּוּן "הַשּׁוֹמָר" קִינְדָּרָעַ דַּעַר פֵּין דַּוְרָה, פָּוּן מִיטְגָּלְיָדָר אַפְּצָאָל אַזְּנָה פָּוּן בִּישְׁטִיּוּרָנוֹגָעָן פָּוּן דַּי עַלְטָעָר.

צום סוף וויל איד באמערכן, אז גויניפגע ביטש אז אנדערע קעטפס וואלטן זיך געדארפט נעמען א ביישפיל פון "השומר" וויל צו האלטן ריין אזו ציבטיך א קעטפ . . . פרוי פון פאפרילעדר און אָרונדערוש שאַלעכצען, און באוירט אוויה אינגענער אָרבעט. אונדערע צוקונפטייקע קעטפער פאר מדינת ישראל זייןען ווערט געשטייצט צו ווורן.

וועגן יידישער קולטור און ליטעראטור

איד האב געלויינט משה קאנטארס ארטיקל "א האלבע שעה לייענען יידיש", נג האב איד אוד עפעם צו דערציאויל, און איצט איז טאקט די פאַסיקע צייט פאר דעם, און פאָרבינדונג מיט דער קאנפערען פון פאָרטיטיערט פון קולטור אוו יידישער דערציאויל.

אווי וויל איד בין א געהילפֿ קאלערטאַרין בי. ב. מילער פארן "טאג", פאר די לעצטעה 27 יאָר, איז מיר אויסגעקומוין זיך באַקענען מיט א סך יידישע שטיבער. מיט עטלעכע יאָר צוֹריך איז מיר אויסגעקומוין צו קאלעקטן בי א ווינגער יידישער פאמיליע. עס זייןען געווען דריינִינְגֶלְעָד, נאָר צו יונגע צו גניין איז שול. אווי וויל די עלטערטן האבן קיין ענגלייש ניט געקאנט, האבן זיו געלויינט די יידישע ליטעראטור און זייןען גענאנגען צו יידישע לאַנטציעט. דריינִינְגֶלְעָד צייט האבן איד בי זיו געואמלט פארן "טאג", און דערנאָר האבן זיו די צייטונג מעָר ניט געוואָלט. געאנט האבן זיו אָז זיוי האבן מעָר ניט צו גיענען".

עס איז אוועק א צייט און איד האב זיך מיט זי מעָר ניט געטראָפּן. אבער לעצטער ואָר האב איד די פֿרוּ געטראָפּן. זי חאָט זיך זיך דער דערפֿרײַט מיט מיר. איד האב זי געפֿרָענט פֿאָרָוָאָס מעָן זט זי ניט איז דער יידישער נאָס איז צי אַירע קינדער גייען איז אַידישער שול. ענטפֿערט זי מיר מיט א געלעכטער: "מרס. שעכטער, מיר האבן זיך שווין אויסגערגינט. צו מיר איז שטוב קומט אַרְיוֹן די "פֿרִי פֿרָעָם" און ענגליישׁ וּשְׂרָנוֹאָלָן וּאָס מִינְעָיִן יִנְגְּלָעֵד האבן לִיב. איד קאָז שווין אוoid אַבִּיכְלָעַל עַנְגְּלִישׁ".

איד פֿרָעָן זי וּאָס פֿאָר אַידישׁ צוֹמָונָג עס ניט אַיצְט צו זיו אַיז הוה, צי זיו האבן געקייפֿט זאָלְפֿס בּוֹד — ניטאָ קיין צייט צו גיענען! פֿאָר וּאָס שִׁקְט אַיר ניט די קינדער אַיז אַידישער שול? — עס אַיז צו ווֹיִיט אַיז ווֹנְטָעַר אַיז צו קָאָלְט . . . צו וּאָס דָּאָרָפּן זיו אַידישער שול? . . . וּאָס וּוּט זיו דַּי יִדְיָשָׁע שול גַּעֲבָן? . . . אַיד האבן צו מײַן עלטערטן יִנְגְּלָעֵד גענומען אַרְבִּין אוֹיף עטלעכע חדשים פֿאָר זיווּ ברְמַצּוּה — ער האט געאנט אַשְׁיָּינָעַס סְפִּיטְשׁ . . .

איד ענטפֿער אַיד אָז דָּאָס אַיז ניט גענונג. יִדְיָשָׁע קינדער דָּאָרָפּן באַקְוּמָעַן אַיְドִישׁ דערציאויל, דָּאָרָפּן קָאָנָעַן זיִינְר שְׁפָרָאָה, זיִינְר גַּעֲשִׁיכְטָע, זיִינְר קּוֹלְטָוָר אָנוּ זיִינְר טָאָדיִצְיָעָם; זָאָלָן זיוּ שְׁמָאָלְצָע יִדְיָן, ניט שְׁעָמָעַן זיך מִיטָּן נָאָמָעַן יִיד. זיִ אַלְיוֹן דָּרְצִיאַלְט אָז אַיר יִנְגְּסָטָעַר יִנְגְּלָעֵד קומט פּוֹן סְקוֹל אָז זָאָט אַז די עַנְגְּלִישׁ קִינְדָּעַר רָפּוֹן אַים "דוֹשָׁוּ", אָז ער פֿרָעָגְטָן: "צַו וּאָס דָּאָרָפּן מִיר זיוּ יִדְיָוּ?"

איד ענטפֿער אַיר, אָז וּוּעָן זי שִׁקְט אַים אַיז אַז זיך וּדְיָשָׁע שול, זאָלְט ער אַזְּלָכְעָד זָאָכוּ ניט געפֿרָעַט. זי זָאָגָט אָז עס אַיז צו ווֹיִיט, צו קָאָלְט . . .

עם דערומאנט מיד וואס א. נאלאמב האט מיר אמאָל דערציזילט: ווען ער איז אלט געוווען צען יאר, האבן אים די עלטערן פון דארה געשיקט איז שטעהַל ארין זיך לערנצען. איז ער צוֹרִיך אנטְלָאָפּוֹן איזן דארה ארין. עס איז געוווען ווינטער ציטט, האט די מאמע זיך אַיסְגָּשֶׁרְעָן אויַף אים. אַגְּוִין געפֿאָרָן איזן שטעהַל ארין, האט זיך אַיסְגָּשֶׁרְעָן איזן וואָגן אַגְּוִין אַפְּגָּשֶׁקְט צוֹרִיך איזן שטעהַל. זיך האט נַאֲרָנוֹת מַוְרָא גַּהְאָט אַז אָפְּשָׁר אַז אַגְּעָשֶׁקְט צוֹרִיך איזן שטעהַל. אַכְּבָּר ווּ נְעַמֵּט מִן אַזְּלָכְבָּעָן אָפְּלִילוּ אַזְּלָכְבָּעָן בָּאַבָּעָם האָבוֹן מִיר שְׂוִין אָוִיר נִיטָּן!

אַיד קָאָן אַבָּבָע, וואָס אַיר אַיְינְקָל גִּיטָּן אַיז פְּרִיז שְׁוּל, רעדט זַי צוּם קִינְד אַין זַיְעַר אַעֲבָרְאַכְעָנָעָם עַנְגְּלִישׁ. זַגְּ אַיד צַו אַיר: פָּאָרוֹוָס רעדט אַיר נִיט צַו אָוִר יְיִדִּישׁ עַנְטְּפָעָרט זַי, אַז זַי ווּל זַיך אַוְסְלָעָרְנָעָן עַנְגְּלִישׁ רִידָּן.

אַיד קָאָן אַיְזָן, וואָס אַיד פְּלָעָג בַּיִּים קָאַלְעָקְטָן פָּאָרָן "טָאגָן", אַיצְטָ שְׂוִין נִיט. פָּרָעָג אַיד בַּיִּים וּוּלְכָבָעָן יְיִדִּישׁ צִוְּיָוְנָג עַר האַלְט אַיצְטָ. פָּעָרְטָן עַר מִיר: "קָיְין שָׁוֹם יְיִדִּישׁ צִוְּיָוְנָג נִיט". פָּרָעָג אַיד אַים פָּאָרוֹוָס. עַנְטְּפָעָרט עַר מִיר, אַז ער ווּוִינְטָן צְוּוֹשָׁן גּוֹיִים, מִזְוָּעָן עַר האָבוֹן אַז עַנְגְּלִישׁ צִוְּיָוְנָג. "אַיד קָאָן זַי לְיִעְנָעָן, וּוּלְאָט בְּעַסְעָר גַּעַוְאָלָט הָאָבוֹן אַז יְיִדִּישׁ צִוְּיָוְנָג, אַבְּדָר אַמְּאָל קָוְמִיט אַרְיָן דָּעָר גַּיְישָׁעָר שְׁכָן, אַיז נִיט שְׂיוֹן נִיט צַו האָבוֹן אַז הוּא זַי "פְּרִיז פְּרוּעָם". . .

אַיז ווּנִיפְעָנְבִּיטְשׁ בַּיִּז אַיד אַרְיִינְגְּגָאַנְגָּעָן אַיז אַגְּרָסָעָרִי סְתָּאָר, זַיך גַּעַטְרָאָפּוֹן מִיט מִיְּנָעָר אַבָּאָקָאַנְטָר. רִידָּן מִיר צְוּוֹשָׁן זַיך יְיִדִּישׁ, רָופְּטָ זַיך אַפְּצְוִיטָן פְּרִיז צַו אָונְדוֹן: "אַיר דָּאָרְפָּט זַיך שְׁעַמְעָן צַו רִידָּן יְיִדִּישׁ, וּוּן עַנְגְּלִישׁ צִוְּיָוְנָעָן דָּא אַיז סְטָּאָר".

עַס זְיִינְעָן מִיר באַקָּאנְטָן יְוָנָג עַלְטָעָרָן וואָס אַזְּלָכְבָּעָן זְיִוְרָעָן קִינְדָּעָר זְיִינְעָן גַּעַגְאָנְגָּעָן אַיז פְּרִיז שְׁוּל קִינְדָּעָגָאָרטָן. עַס אַיז נִיט גַּעַוְוָן וּוּיְטָ פָּוּן זַיְעַר ווּוִינְגָן. דָּערְנָאָר האָבוֹן זַיך זַיְעַר אַרְיִינְגְּגָאַנְגָּעָן וּוּוִינְטָר נִאָרָד, דִי קִינְדָּעָר האָבוֹן שְׂיוֹן באָלָד גַּעַדְאָרְפָּט אַנְהָוִיכָן זְיִינְעָן אַיז טָאנְשָׁל, זְיִינְעָן דִי קִינְדָּעָר גַּעַגְאָנְגָּעָן אַיז דָּעָר אַפְּטִילְוָנָג בְּזַי 6 אַיהֲן אַזְּוּן מַעַן שִׁקְטָן שְׂיוֹן מַעַר נִיט דִי קִינְדָּעָר אַיז דָּעָר יְיִדִּישָׁעָר שְׁוּל. אַיד טָרָעָך זַיך מִוְּטָן פָּאָטָרָע אַזְּוָנָרָע אַזְּלָכְבָּעָן שְׁוּל דִי קִינְדָּעָר גַּיְעָן, עַנְטְּפָעָרט עַר מִיר. אַיז קִינְדָּעָר שְׁוּל נִיט. זַיְיָ וּוּלְאָט האָבוֹן צִוְּיָט צַו לְעַרְנָעָן יְיִדִּישׁ. זַאְל זַיְעַר אַקְצָעָנָט זַיְוָן מַעַר עַנְגְּלִישׁ. אַיד וּוּלְאָט גַּעַקְאָנְטָן בְּרַעְנָגָע נִאָר אַסְד אַזְּלָכְבָּעָן בְּיוֹשְׁפָלוּ.

אַיד באָגְרוֹס דִי קָאַנְפָּעָרְעָנִי פָּאָר יְיִדִּישָׁעָר דָּערְצִוְּגָן אַז קוֹלְטָר — זַאְל זַיְיָ אַז מַולְדִּיקָר שְׁעהָ. ווּנִיפְעָנְגָּר יְיִדָּן פָּאָלָגָט מָר. קָאַנְטָאָדָס עַצָּה — לְיִעְנָט יְעַדְעָר טָאגָן אַהֲלָבָע שְׁעהָ יְיִדִּישׁ — עַס אַיז אַמְּצִיאָה ! . . .

* * *

אַיד אַיז באָקָאָנְטָן אוּ יְעַדְעָר יְאָה אַנְסָחָדָשָׁ פָּאָרָן יְיִוְשָׁן בָּרוּ, וואָס וּוּרְטָ דָּוְקְלָעָרטָן פָּוּן דִי לִיטְעָרָאָטוֹן אַזְּוָנָטְרוּ-טָוָהָר, אַיז שְׂיוֹן בַּיִּ מִיר אַטְּרָדִיצְיָע צַו שְׁרִיבָן אַפְּאָר וּוּרְטָעָר וּוּנְעָן דָּעָם. דִי יְיִדִּישָׁעָר לִיטְעָרָאָטוֹר, גַּעַשְׁפָּאָפּוֹן פָּוּן אַונְדוּרָעָר בְּאַרְיִמְטָעָה קְלָאַסִּיקָּעָר, וּוּרְטָ אַבְּגָּרְנָעְזָעָצָט אַיז אלְעָ שְׁפָרָאָכוּן, אַכְּבָּר וּוּרְטָ זַיְעָר וּוּיְטָ גַּעַלְיוּנָט פָּוּן דִי יְיִדִּישָׁעָר פָּאַלְקָסְ-מָאָסָן מִיר האָבוֹן שְׂיוֹן אַיצְט אַוְיָף יְיִדִּישָׁ דָּעָם תְּנָ"ד

איבערזעצעט פון יהואש, און אויך דעם מושניות, איבערזעצעט פון דר. שימחה בעטרוישקא (אייצט אויף א באז'ור אין וויניפגען), — זאלן נאר זיין די לויינגער. עם דערמאנט זיך מיר און עפייזאָד: צוּרִיק מיט צוֹווַי אַרְ אַין דָא געועען צוּ גאנַסְט אַידְרֵישׁ יַרְכְּמָעֶרְן מִיטְ אַרְעָה בִּיכְעָה. מִינְיָן אַבְּקָאנְטָעָה האָטָן גַּעֲפִיטָט אַבָּדָה. שְׁפַעְטָעָר מִטְ עַטְלָעָכָעָה חְדָשִׁים פְּרָעָג אַידְ אַרְ, וְוִי גַּעֲפָלָטָט אַידְ דָּאָס בּוֹדָה? דָּרְרוֹפָה עַנְפְּטָעָרָט וְזַיְמָרָה: מְרָם. שְׁכָטָה, וְעַרְ חָטָט עַמְצִית פָּאָרָן יַרְדִּישׁן בּוֹדָה? עַמְצִית נִיטָּאָ קִיּוֹן צִוְּיָה אַבְּעַרְצָוְלִיְיָעָנוּן אַפְּלָוָה אָזְעַגְּלִישׁ בּוֹדָה אָזְעַגְּלִישׁ צִוְּתָוָנָגָן . . . אַגְּנָטְשָׁעָאנָס אַיְזָן דָאָ אַלְעָה וְאָהָרָן אַמְּאָלָן נַאֲדָ צֹוַיְ אַיְזָן אַוְאָהָרָן אַזְעַמָּן הָטָט נִיטְ קִיּוֹן צִוְּיָה צַוְּ לְיַיְעָנוּן . . . וְאָסָ וְעַטְ שְׂוִין זַיְן מִיטְ אַדְרָ שְׁפַעְטָעָרָה? דִּיְ קִינְדָּרָעָר וְאָסָ וְיַיְעָנוּ אָסָ פְּאָלְיוֹ אַיְזָן שְׁוָלָה, אַיְזָן וְעַטְ זַיְיָעָנוּ אַזְוָעָקָפָן שְׁוָלָה גִּיְוָתָמָטָה וְזַיְיָ אַזְעָדָ אַזְוָעָקָפָן דִּיְ שְׁפָרָאָד . . . עַסְגִּיָּט אַזְוָעָקָפָן אַפְּאָרָ אַרְ אָזְעָדָ אַזְוָעָקָפָן אַזְוָעָנָה!

עלטערן, פָּאָרָאָכְלָעָסְקָט נִיטְ פָּוָן אַיְיָעָרָ קִינְדָּרָעָן! פְּלָעָטָן דִּי גַּלְדָּעָן קִיּוֹטָ פָּוָן דָּרָרָ יַרְדִּישׁרָ קָוְלְטָוָרָן! זַאֲלָן יַדְיָעָשָׁרָ דִּכְטָעָרָ קָאָנָעָן!

* * *

אַ דָּאָנָק ๕. רָאָזְנָבָרָגָן פָּאָרָ זַיְן עַנְגָּלִישׁן קָאָלָהָמָה לְכָבָד דֻּעָם יַרְדִּישׁן בּוֹרָה. דֻּעָם יַרְדִּישׁן בּוֹרָ וְוַאֲלָטָמָן גַּעֲמָעָטָן וְוַיְדָמָעָן אַנְאָץָ אַרְ אַזְעָדָ מִיטְ זַיְן אַיְזָן חָודֶשׁ (אַזְעָדָ נִיטְ וְוַאֲרָטָן בּוֹזָה דָרָרָ שְׁרִיְבָרָ קָומָטָה "פָּעָדְלָעָן" מִיטְ זַיְן בּוֹדָה). עַרְ שְׁרִיְבָטָן גַּרְאָה, אַזְעָטָנָאָ נַאֲרָ בּוֹכְעָרָ גַּעֲשָׁרָבָן אַיְזָן יַרְדִּישׁן זַאֲלָמָן קָוְפָּה אַזְעָן לְיַיְעָנוּן, נַאֲרָ אַלְעָה בּוֹכְעָרָ וְאָסָ וְיַיְעָנוּן גַּעֲשָׁרָבָן פָּוָן יַרְדִּישׁרָ שְׁרִיְבָרָ פָּאָרָן יַרְדִּישׁן פָּאָלָק אַזְוָיָּה פְּרָעָמָדָעָ שְׁפָרָאָכוֹן אַזְעָדָ אַזְוָעָצָוּנָעָן גַּעֲמָאָכָטָ פָּוָן קָוְפָּה אַזְעָנָעָן).

בַּיְיָ דָרָרָ גַּעֲלָעָנָהִים וְוַיְלָאָ אַידְרֵישׁן בַּאֲדָאנָקָעָן דֻּעָם חָשָׁבוֹן לְעַקְתָּאָרָ, גַּסְוָה דָאָקָ, פָּאָרָ זַיְעָנוּ צֹוַיְיָ לְעַקְצִיעָם אַיְבָרָ דָרָרָ אַלְטָעָרָ לְיַטְעָרָאָטוֹרָ, — "דָעָרָ אַזְעָרָ פָּוָן קָוְאָלָלָה" אַזְעָן "אַשְׁפָאָצִירָ אַיְבָרָ דָרָרָ אַלְטָעָרָ לְיַטְעָרָיָרָ" — וְוַעֲלָכָעָהָבָן כִּירָ פָּאָרָשָׁאָפָן גַּוְיִיסְטִיקָן פָּאָרָגְעָנָןָן. אַידְ וְוַאֲלָטָ רַעַקְאַמְעַנְדָּרָטָ אַלְעָפָרְוִיְיָן-אַרְגָּאָנוּיָאַצְיָעָס אַזְעָן דִּי לְיַיְעָנְקָרְיוֹן צַוְּ מַאֲכָןָ אַשְׁפָאָצִירָ מִיטְ גַּיְיָ. סַוְּדָאָקָ אַיְבָרָ דָרָרָ אַלְטָעָרָ לְיַטְעָרָאָטוֹרָ, עַסְ וְוַאֲלָטָ אַשְׁפָאָצִירָ פִּילָּ וְנוֹצָן גַּעֲרָאָכָטָ אַזְעָן זַיְעָרָעָ קִינְדָּרָעָם יַדְיָוָשָׁרָ אַזְעָן וְוַעֲלָלְטָעָכָרָ דָעַרְצָיוֹנָגָן. זַיְיָ וְוַאֲלָטָן צַוְּגָנוּוֹיָנָט וְדָקָ אַזְעָן זַיְעָרָעָ קִינְדָּרָעָ צָום יַרְדִּישׁן בּוֹרָ. זַאֲלָן דִּי טָאָטָעָס אַזְעָן מַאֲמָעָס שְׁפָאָצִירָן מִיטְ זַיְעָרָעָ קִינְדָּרָעָ אַזְעָן דָרָרָ אַלְטָעָרָ אַזְעָנָעָן נִיְעָרָ יַדְיָוָשָׁרָ לְיַטְעָרָאָטוֹרָ.

* * *

מִיּוֹן הַאֲרַצְיָקָעָרָ דָאָנָק צַוְּ דְּנִיאָלָ טְשָׁאָרָניָ פָּאָרָ דֻּעָם גַּוְיִיסְטִיקָן פָּאָרָ גַּעֲנִינָן וְאָסָ וְיַיְעָנוּ אַרְטִיקְלָעָן אַזְעָנָהָבָן אַזְעָנָהָבָן צַוְּ טְוַיְוָנְטָעָרָ לְיַיְעָנָעָרָ. זַיְיָנָעָ וְזִיכְרָנוֹת אַזְעָנָהָבָן אַזְעָנָהָבָן אַזְעָנָהָבָן אַזְעָנָהָבָן אַזְעָנָהָבָן אַזְעָנָהָבָן פְּוּלָמִיטָ שְׁרִיְבָרָיָשָׁרָ חַכְמָה. אַידְ אַלְיָיָן בּוֹזָה שְׂוִין אַיְזָן טִיפְעָרָ עַלְטָעָרָ (בַּיְיָ דִּי אַכְצִיךְ), אַזְעָנָהָבָן אַסְרָ אַבְּעַרְגָּעָלְעָבָטָם, אַבְּעָרָמָן דָאָרָף זַיְיָן דְּנִיאָלָ טְשָׁאָרָן נִיְצָוָהָנָעָן דָאָס אַזְעָנָהָבָן אַזְעָנָהָבָן אַזְעָנָהָבָן בּוֹזָה צַוְּ אַכְצִיךְ הָטָט נִאָרָלָן.

טשאָרני אַלְאנְנוּ וועג אָז ער ווועט נאָד באַרייכען דֵי יידישע לִיטֿעראָטוֹר
איָן אַוְשֶׁרְדִּיקָּר וועלט.

* * * *

איך האב איברונויליענט צום צוויותן מאל דאס בוד געללייבענען אונט-אורהחאס", וואס איז אפנעדידיקט געוווארן מיט דריי יאל צורייך, און איז מיין מינונג פארדינט עם דעם פריז איזן דער יידישער ליטערטטור. יעדער וארטט איז געללייבענע פערל. מען קאן אס סד לערנצען פון דעם בוד און איז האב דערפיז געהאט נרויס גויסטיקון פארגונגען. ווי איז פארשטי זייןען נאך פארבליכן אבערגעניצטツ צאל קאפעיס פון דעם בוד און איז רעקאמונדריך יעדערן צו קויפו אַקְפִּיעַ. ווי איז זאלט ניט זיין פארנוומען אַנְגִּזְצָן טאג מיט שוערעד פיזישער אדער גויסטיקער ארכבעט, איז ווען איר נעטט דאס בוד איז האנט און איר וועט איבערלייענען אַפְּאַר אַנְבָּאָרְהָאָס ווען די יומס טובים. אדער וועגן קינדרער-דערציזונג, וועט איר דערפיז אַגְּוִיסְטִיקָן פָּאָר גענגיג און אס סד לערנצען דערפיז.

* * * *

מיון הארכזיקער דאנק צו ב. צ. גאנדרבערג פאר זיין "ענין יעוזס" פון ש. אש קאָלומס אין ("טאָג"). ער זאנט אוּ ער איז ניט געווארן קיון קלעמער, ווען ער פֿלענט נעמַן מוֹווֹקְלָעְכְּצִיעָם by דער נאנגע אין מאַנאָסְטִיר, ווילְ דער וויזל איז אַיס עַהֲנָגָעָן פֶּרֶר די אָוִינָן. אַיד ווּוִוִּיס נִיט ווּפֶלְדִּי מִזְוִיקָלִישׁ ווּלְעַט הַאט פֶּאֲרַלָּאָרְן דָּוָרְדָּעֵם, אַיד ווּוִוִּיס אַבְּעָדָר יָאָ, אָז די יִדְרִישׁ קָוְלְטָוָר חַאָט אָסְד גַּעֲוֹנוּנוּ פָּוּזְן די קָלוֹגָע, לאָנִישׁוּ קָאָלָומָס ווּאָס ער שְׂרִיבָט אַלְעָט טָאג פֶּאֲר טְוִיזָנְטָעָר אָזְן טְוִיזָנְטָעָר יִדְרִישׁ לְיוֹעָנָעָר אָזְן בְּרַעֲנָגָט גְּרוּסָע נָזָן, אָזְן בָּאַרְשָׁאָפָט אַגְּיִסְטִיקָן פָּאָרְגָּנִינְגָן.

* * * *

אוֹזֶם בָּרוּךְ וּוּוֹרַט דָּרְמָאנָט וּוִי אָזֶן דַּי עֲרַשְׁתָּע יְדִירְשׁ קְהִילָּה אֵין
גַּעֲרִינְדָּעַט גַּעֲוָאָרָן פָּוּזְן דַּי עֲרַשְׁתָּע צָוּוִי יְזָדָן, אִימְנוֹרָאנָטְן פָּוּזְן דַּיְתִּישָׁאנָדָן.
דַּי עֲרַשְׁתָּע יְדִירְשׁ קְהִילָּה אֵין גַּעֲרִינְדָּעַט גַּעֲוָאָרָן אֵין מַאֲנַטְרָעָאָלָן, וְעוּן קָאָן
נָאָדָע הָאָט זִיד נָאָר גַּעֲרוֹפּוֹ נַיְפְּרָאָנְקָרְיךָ אָזֶן דַּי עֲרַשְׁתָּע סְפָר תּוֹרָהָם זַיְנָעַן
צָוְגָשְׁקָט גַּעֲוָאָרָן פָּוּזְן לְאָנְדָאָזָן, עֲנְגָלָאָנָדָן. דָּאָס עֲרַשְׁתָּע יְדִירְשׁ בִּית-עַלְמָן,
וּבְכָלְדָּאָס נַאֲצִיאָנָאָלְדָעָלְגָוּזָעָוּז יְדִירְשׁ לְעַבָּן, הָאָט זִיד נָאָר אַנְטוּוֹיקְלָט
אִידְעָר קָאָנָאָדָע אָזֶן גַּעֲוָאָרָן אוֹזֶן גַּעֲנְגִּישָׁע קָאָלָגָנָעָי אָזֶן דַּאֲמָנִינָאָו. עַס וּוּוֹרַט
דָּאָרָט אָוֹד בָּאָשְׁרָבוֹן וּוִי דַּי יְדוֹן זַיְנָעַן גַּעֲקָוּמָן קִיּוֹן וּוּוִינְפָּעָן אַיְן 1876.

די געשיכטע פון יידן איז קאנאדע איז זיינר וויכטיך פארן יונגען דורך
אווע שם לײַענט זיך וויעָד שפאנגענד.

* * *

לְיִעְנֶנְדֶּרֶיך פָּוֹן אַנְפָאָגָן דֵּי זִיכְרוֹנוֹת פָּוֹן פָּ. זָאַלְהָ, אַיְן דַּיְוָוָו, פָּאָרָ
שָׁאָפָּו וְזַי מִיד אַ נִּיסְטִיקָן פָּאָרָגָעָנִיגָּן. עַמְּ הָאָט מִיד אוּזְקָעָפִירָט אַיְוָה 60
יאָרָ צְרוּחָ, צַו מִין גַּעֲבָרְשָׁטָטָט מַעֲזְבִּוּשָׁ . . . אַידָּהָאָבָּא בָּאַשְׁלָאָסָן צַו שְׁרִיבָּן
אַיְדָּמִין אַנְעַרְקָעָנוֹגָן בַּיּוֹם סְוָהָ פָּוֹן אַיְרָעָרָ זִיכְרוֹנוֹת, קָאָזָן אַיְדָּא אַכְּבָּרָ נִיטָּ
הָאַלְטָן וְוָאָרטָן, באַזְוָנְדָעָרָסָן נַאֲכָרָעָט וְוָיָאָרָהָאָבָּא אַיְבָּרָגָעָלָעָנָט לְעַצְטָן פְּרָוִיָּ
טָקָה, וְזַי שְׁוִין אַזְוָן הָאַרְצָיָחָ אַיְדָּא בָּאַשְׁרָיוּבָט דָאָס חַסְידִים-שִׁטְבָּלָן אַיְן בָּרְיסָקָ
מִיטָּ דֵי חַסְידִים אַזְוָן דֻּעָם רְבָּוֹןָ. אַ שָּׁאָד וְוָאָס אַיְרָהָאָט נִיטָּ אַנְטִילָן גַּעַנְגָּמוּן
אַזְוָן חַסְידִים-אַזְוָן אַזְוָן דָאָס וְעַלְבָּעָ גַּעַזְעָן אַזְוָעָ אַיְרָהָרָבָט
אַזְוָן צִוְּיטָנָגָן.

אַידָּוּ וְוָאַלְטָט עַקְעָמָעָנְדָרָט דֵי וְוָאָסָהָן נַאֲדָנָט אַנְעַפָּאָנָגָן לְיִיעָּ
נָעָן אַיְרָעָ זִיכְרוֹנוֹת זַי וְאַלְוָן דָאָס אַנְפָאָגָן פָּוֹן דָעָרָ פָּאָרָגָעָנִיגָּן.
פְּרִוִּיטָקָ. עַמְּ וְוָעָט זַי פָּאָרָשָׁאָפָּו פִּילָּ נִיסְטִיקָן פָּאָרָגָעָנִיגָּן.
אַידָּוּ וְוָינְטָשָׁ אַיְדָּא פִּינְאָנְצִיעָלָן דָעָרָפָאָלָגָן. דָעָרָ מַאָרָאָלִישָׁעָרָ בֵּין אַידָּ
זִיכְרוֹרָ וְוָעָט זַיְוָן וְוָעָן אַיְרָעָרָ זִיכְרוֹנוֹת וְוָעָלָן גַּעַדְרוֹקָט וְוָעָרָן אַזְוָעָ אַזְוָעָ בְּדָרָ פָּאָרָם
אַזְוָן זַיְדָקָוּפָן אַזְוָן דִּי טְזִוְּנְטָעָרָ עַקְעָזְמָפְּלִיאָרָן.

* * *

מִיןָן הָאַרְצָיָחָרָ דָאָנָק צַו מַאָרָקָן פָּאָרָ זִיכְרוֹן גַּעַלְגָּנוֹנָגָן "אַנְבָּאָרָהָאָס"
אַזְוָן באַזְוָנְדָעָרָס פָּאָרָ דֻּעָם פָּאָלָוָם פָּוֹן 28 טָן יָאָנוֹרָ. עַמְּ הָאָט מִיד דָעָרְכִּיאָנָט
אוּ דֵי פְּרוּעָן לְאַנְטְּשָׁעָאָנָסָ (בֵּין קִיּוֹן מַעֲנָעָרָשָׁ בֵּין אַידָּקִינְמָאָל נִיטָּ גַּעַוּוֹן),
וְוָעָן מַדְאָרָף אַפְּגָעָבָן אַ בָּאַרְיכָּתָן דֵי רָעָדָעָ פָּוֹן דָעָרָ פָּאָרָם
זִיכְעָרָיָן אַזְוָן דֵי וְעָדָעָם פָּוֹן אַלְעָ קָאָמִיטָעָמָן צַוְּזָעָמָן מִיטָּן פָּרָאָנְגָּרָאָם פָּאָרָגָעָמָן
דֵי גַּאָנְצָעָ צִוְּתָן אַזְוָן וְוָעָט עַמְּ קָוָמָטָן צָוָם גַּאָסְטְּרָעָדָעָנָעָרָ, בְּלִיּוֹבָטָן שְׂוִין קִיּוֹן גַּעַגְּ
דוֹלָדָ נִיטָּ אַזְוָן דָעָרָ עַולְמָן אַזְוָן הָוָנְגָעָן זַיְדָן אַזְוָן "מוֹפָן" פָּוֹן בְּעַנְסָלָ
לְעַד צַו בְּעַנְקָלָעָרָ, אַזְוָן אַזְוָעָרָ גַּאָסְטְּרָעָדָעָנָרָ בְּלִיּוֹבָטָן שְׂטִיָּן אַזְוָן מִיטָּן דָעָרָ
רָעָדָעָ אַזְוָן וְאַגָּטָן: וְוָעָרָ עַמְּ וְוָיְלָ גַּיְוָן וְאַלְגָּיָן . . .

* * *

אַ וְיִשְׁרְכָּהָזָ צַו דָרָ. וְוִיסְטוּבָּ פָּאָרָ זִיכְרוֹן לְעַצְטָן אַרְטִיקָלָ: "וּוּ אַיְן דֵי
וְיִשְׁשָׁעָ הָיִם?" אַיְן דָעָרָ דָעָרְצִוְּנָגָן פָּוֹן דֵי קִינְדָעָרָ בְּאַשְׁוּדִיקָט עַר דֵי הָיִם.
קִינְדָעָרָ וְוָאָס גַּיְעָן אָרוֹוָסָ פָּוֹן דֵי וְוָעַלְטָלָעָכָעָ שְׁוֹלוֹן אַדְרָעָ תְּלָמָודָ תּוֹרָה, פָּאָרָגָעָסָ
וְוָאָס זַיְיָ הָאָבָן גַּעַלְעָרָנָטָן, אַזְוָן דָעָרָ חַשְׁבָּעָרָ אַקְטָאָרָ בְּאַשְׁוּדִיקָט דָעָרָן דֵי
עַלְטָעָרָן. בְּיַיְ דָעָרָ מַוְתָּעָרָ אַיְן יְדִיְשָׁעָ קָוְלָטָוָרָ וְוָיָאָפָּיָנְטָעָ רָאָדָ צָוָם וְוָאָגָן,
אַזְוָן דָעָרָ פָּאַטָּעָרָ אַיְן "בַּיְיָ צַו מַאָכָן גַּעַלְטָ". לְיִוְן אַיְם נִיטָּ אַיְן קָאָפָּ דֵי יְדִיְשָׁעָ
קָוְלָטָוָרָ. מִיד זִיינְגָעָן בְּאַקְאָנָטָן אַסְדָּה הָיִםָעָן וְוָאָס זִיינְגָעָן אָוִימָגָעָהָלָטָן הָוָנְדָעָרָט
פְּרָאָצָעָנָטָן, סִיְיַ רְעַלְגִּיְעָזָעָן אַזְוָן סִיְיַ יְדִיְשָׁוּעָלָטָלָעָכָעָ, אַבְּעָרָ וְוָאָס פָּאָרָ אַזְוָעָ
הָאָט אַיְרָהָרָבָטָן פָּאָרָ הָעַכְבָּרָעָרָ בְּיַלְדָוָגָן, אַיְן דֵי סְבִיבָהָ דָאַרְטָן לְחַלְוָתָן אַנוֹיִשָּׁעָ
— וְוָאָס פָּאָרָ אַזְוָעָ אַזְוָעָ אַזְוָעָ דָעָרָצָוּ? . . .

* * *

אֵם אָגֶב אֲוֹרָחָה "דַי גַּלְאָמְבָס". דָּרְקָלְעָרֶט דַּעַר שְׁרוּבָעָר, אֲגַלְאָמְבָס וּוּסְטָאָרָק אֲוִיסְפָּעָלָן, אָוּן עָרְדָּרְקָט אַיִּסְטָאָרְקִיטָּן אָז דַי גַּלְאָמְבָס מִינְיָנוֹן טַיְלָן אָסְדָּוּנְיָפָעָגָר אָנוּ קָאנָאָדָעָר יְיָוָן. אַיְדָּב בֵּין פָּוּן דַי עַרְתָּשָׁמָעָו וְאָסְטָיְלָן מִיטָּן אַיִּסְטָאָרְקִיטָּן. בֵּין מִינְיָנוֹן טַיְלָעָטָרָה, פָּאָר דַי זַעַקָּס יְאָרְקָט דַי גַּאָּזָאָסְטָמִיק. בֵּין מִינְיָנוֹן גַּעַוָּעָן אַיְזָן וְוַיְנִיפָּעָגָן, הַאָבָּא אַיִּד פִּילְגָּעָלָרְטָן אָנוּ גַּעַחָטָאָס אֲגַלְאָמְבָס גַּיְסָטִיקָן פָּאָרְגָּעָנְגָוָן פָּוּן דַי 120 טְרָאָדִיצִיאָנְגָלָעָפָיִיטִיק צָוָן נְאָכָלוּן. בֵּין גַּעַוָּעָן גַּעַוָּעָן אֲדָה לְיִעְנָנוּ, צָו וּוּלְכָנוּ הַוְּנְדָרְטָעָר קִינְדָּרָהָאָבוּן זִיד צְנוּהָעָרָטָן.

דער פָּרָלוֹסֶט פָּאַר דָּעַר יוֹגֵנְט אִין זַיְעַר אֲגָרְוִיסֶר אָנוּ אַיר בֵּין זַיְעַר אָנוּ דַּי וּוֹרָצְלָעַן וּוָסֵם נַאֲלָמֵב הָאַט פָּאַרְפָּלָאנְצָט וּוּלְעַן זַיְד צַעְוָאָקְסָן אִין גּוֹטָע פָּרוֹכְּתְּבִּימָעָר.

ווענו רבכה גאנלאםב האב איד זוייער פיל צו שרייבן. בי מײַן טיפער עלטער האב איד געהאט דעם כבוד צו זיין בי איר א געהילך לערערין ווען זי האט ארגאניזיטט קלאסן פאר האנט ארבעט בי דער פרץ שוֹל. איד האב תחמיד באונדערט איד מוט, ענרגניע און נעדר. עם פֿלעגן זיך צוּאָמָעַן קומען יעדער זונטיק אינדערפּרוּ בי 50 קינדר. די דאויקע ארבעט איז ניט געוווען אינגענָשְׁלָאָסְׁן אַינְסְׁפַּּרְאָגְּרָאָם פּוֹן זָעָר שׂוֹל . . .

איך ווינטש זיו א געונטער, גליקעלבע ריזוע אין זיינר נייער היין, וו זיו זיין פארא운ץ זיינר גוטע ארבעט פאר יידישער דערצ'ונגע.

* * * *

ליונענדיק און לואי ראנזעברג און פֿרְוִי פֿאָרְן אַרוּסִים פֿוֹן ווַיְנִיפֿעַן צוֹ
באוזען זיך איז מאנטדרעל, און זיינדיק פֿערזענעלד באקאנט מיט זוי און אַ
גרויסע חסידה פֿוֹ ראנזעברגס ענגליישן קאַלּוּס אַין אָונְדוּזָעָר צִיּוֹנָה, וועלכּוּ
פארשראָפּוּ מיר גּוֹדִים פֿאָרגּוּנָגּוּן, ווֵיל אַיד ווַיְ אָוְיסְדָּרְקָוּן מִינּוּן הָארְצִיכְסְּמָטוּ
וּוֹנְטָשָׁן צוֹ זַיְעַר אָפְּפָאָר.

דעם לעצמו קאלאום "דרויסיך יאר", האב איד עטלעכע מיאאל איבער געלויינט. איד בין ניט בכוח אפזושאצן זיין גרויסן בייטראג צום מערב קאנאדרער יידישן יושב פאר דרייסיך יאר. דער געשיכטער שרייבער וועטעס זיךער באטאנגען און אפזשאצן.

איך ווונטש די ראנזונברוגס א גליקלעבע דיוועז מיט פיל ואַרְן פון געוננט אונן צופרדרנהיט אין זיינער היין. זאל דיז צויזיטע-העלטפֿט פון זיין לאָבען און שאָפּונְג ברעגעגען גוטע ניעס פֿאָר אונדזער מאָרטירער פֿאָלק, ווֹאָס זאל

אויפגערכט ווערט, און איד האָפַ אָזְ דִּי וויניפגעֶר יִדְן ווּעַלְן נָאָר האָבָן דָּאָס פֿאָרגענִין צֹ לְיִוּעֲנָן ווּיְתַעַר זַיְן קָאָלָם אֵין אָונְדוּזָעָר צִיטָוָן גַּעֲדָר פְּרִוִּיטִיק.

* * *

אָיד האָב גַּעֲלִיעָנֶט פַּ. זָאָלְפַּט אַרְטִיקָל ווּעַנְן אַבְרָהָם נָאָלָם, וְאָזְוִי מַעֲקִיסִּיקָא הָאָט גַּעֲפִיעָרֶט זַיְן 56 טָזָן גַּעֲבּוֹרְנָטָאָג נִיט לְאָנְגָּצָרָק, אָזְן וְוִי עַס זַיְנָעָן אָנְגָּקָומָעָן בְּאָגְרִיסְגָּנָגָעָן פָּוּ גַּרְוִיסָעָ פְּעַרְזָעַנְלְעַכְּקִיטָן, אָזְן וְוָאָס תְּלִימִידָּים אָזְן פְּאָרְעָרָעָרָהָבָן גַּעֲשִׁרְבָּן ווּעַנְן אִים אֵין צִיטָוָן גַּעֲנָעָן אָזְן זְשָׂוָנָאָלָן.

אָיד בֵּין נִיט פָּוּ דִי גַּרְוִיסָעָ פְּעַרְזָעַנְלְעַכְּקִיטָן, אָבָעָר אָיד בֵּין גַּרְוִיסָעָ חַסִּידָה פָּוּ דִי נָאָלָםְבָּם. עַס דָּעַרְמָאָנָט מִיךְ אָזְן אָזְן עַפְּיִיאָדָן: אָיְדָעָר דִּי נָאָלָםְבָּס הָאָבָן פְּאָלָאָזָט ווּינִיפָּעָג. באָגָעָנֶט מִיךְ דָּעַר גַּעֲוּעָנֶעָרָפָאָל פָּוּ דָעַר שְׁלוּם עַלְיכָם שְׁוֹלָה, לְ. באָסְמָאָה, אָזְן וְזָאָמָבָס צֹ מִירָן מְרָס. שְׁבַּטְעָה ווּינִיפָּעָג פְּאָרְלִיְּרָט אַגְּרוּסָעָ פְּעַרְזָעַנְלְעַכְּקִיטָן דָּוָרָךְ נָאָלָמְבָס אָזְוּעַפְּקָפָאָרָן. באָטָש אָיד מִות אִים זַיְנָעָן מִירָן צְוַיָּוָן באָזְוּנָדָעָרָעָ ווּעַלְתָּן, אָבָעָר לְעַרְדָּעָם אָזְן שְׁוֹלָה טֻוְרָט דָּאָרְפָּן אָסְדָּ לְעַרְנָעָן פָּוּ אִים אָזְן זַיְן בִּיטָּרָאָג צֹ יוּדִישָׁר דָעַצְיוֹנָג.

עַס לְיִגְּט אִין דָעַם אַגְּרוּסָר אָמָת. זַיְן נָאָמָעָן ווּעַרְטָז וּיְעָרָ אָפְט דָעַרְמָאָנָט מִיט גַּרְוִיסָעָ דָרְדָאָרִיךְ פָּוּ זְיִינָעָ תְּלִימִידִים. אָיד האָב קַעְנָעַנְגָּלְעָרָנֶט דִי נָאָלָמְבָס פָּאָרְ דִּי 6 יִאָרָן וְאָס זַיְנָעָן גַּעֲוָעָן אֵין פְּרִזְשָׁוָל אָזְן הָאָב גַּעֲזָעָן. דָעַם גַּרְוִיסָעָ בִּיטָּרָאָג זַיְעָנוּ צֹ יוּדִישָׁר דָעַצְיוֹנָג. עַס אָזְן בֵּין זַיְן אָזְן אָיְדָעָל.

דִי נָאָלָמְבָס הָאָבָן קִיְּנָמָאָל קִיְּן צִיְּטָן נִיט גַּעֲהָאָט צֹ פְּאָרְבָּרְעָנָעָנוּ פְּרִיוֹוֹטָט מִיט גַּעֲזָעָלְשָׁאָפָּט. עַס דָעַרְמָאָנָט מִירָן, אָזְן נָאָלָמְבָס הָאָט מִיךְ אָמָאָל בְּאָגָעָנֶט אָזְן גַּעֲזָעָגָט: חַבְרָה שְׁכַּטְעָר, וְוּעַן גַּעֲוָעָטָמָעָט דָעַרְמָאָנָט צֹ מִיטָּאָג, זַעַאָר קִיְּנָעָם נִיט פָּאָרְ זַיְהָ. אָיד בֵּין פָּאָרְטָרָאָכָט אָזְן בֵּין אָיד קָוָם אָחָיִם הָאָב אָיד שְׁוֹן עַפְּסָעָן וּוּכְמִיּוּקָעָס אַנְצּוּשָׁרִיבָּן.

דָאָס זְעַלְבָּעָ אָזְן רְבָּקָה. זַיְהָאָט אָזְדִּיקָן קִיְּן צִיְּטָן נִיט גַּעֲהָאָט צֹ פָּאָרְדָּ בְּרַעֲנָגָעָן פְּרִיוֹוֹאָט. אָיד גַּאֲנָצָעָ צִיְּטָהָאָט וְזַיְעָרָדָמָעָט דָעַרְ שְׁוֹלָה, צֹ לְעַרְנָעָן דִי לְאָנְדִּישָׁפָרָהָד, מַזְוִיק אָזְן צֹ זַיְן אָבָלְעָבָסְטָאָעָ אָזְרִיְּהָיָם.

אָיד וּוּנְטִישָׁ דִי נָאָלָמְבָס נָאָר לְאָנָגָעָ יָאָרָן צֹ זַיְן פְּזִוְישָׁ גַּעֲזָעָן אָזְן צֹ זַעַעַן דִי פְּאָרוּוִיסְלְעַכְּבָוָגָן פָּוּ זַיְעָרָ אָירְדָאָלְ פָּאָרְ דָעַרְמָאָנָט דָעַרְמָאָנָט יְדִיְשָׁע שְׁפָרָאָד אָזְן קָוְלָתָה אָזְן אָיְוָרְדִּיקָעָר ווּעַלְתָּן ווּוּאָונְדוּזָעָר פָּאָלָק ווּעַט לְעַבָּן בְּשְׁלָוּם מִיטָּאָלָעָ פְּעַלְקָעָר אָזְן דָעַרְמָאָנָט.

* * *

דָעַרְ קָוְלָטָוָר חָודְשָׁ ווּאָס דָעַרְ קָאָנָאָדָעָר יְדִיְשָׁר קָאָנָגָרָעָס פִּירָט דָרָה, הָאָט זַיְד גַּעֲפָנָט מִיטָּאָבָן קָאָנָקָעָט לְכָבּוֹד דָעַם 40-יְאָרִיךְן יְוּבָּל פָּוּ "דָאָס יְדִיְשָׁע וּוּאָרְטָ" אָזְן דָעַפְּאָרְ קָוְמָט אַגְּרוּסָעָ גַּרְוִיסָעָ יְשִׁרְכָּה דָעַם עַנְגָּרָנִישָׁן סְעָפָרָעָ טָאָרָמ. אָוּוּרְבָּאָד. אָיד בֵּין גַּעֲקָוּמָעָן צֹ דָעַם אָיְנְדָרְוּקְפָּוָלָן בְּאָנָקָעָט קָרָאָנִיְּ שְׁעִירִית אָזְן אָיד הָאָב גַּעֲזָעָן אָשִׁיְּזָבָאָלְוִוִּיכְטָעָנָעָם זָאָל מִיטָּ 300 מְעַנְטָשָׁו — אָלָעָהָבָן אַוְיְסָגָעָן יְוּסְטָוּבָדִיק.

מִיּוֹן דְּמִיּוֹן הָאָט מִיךְ פָּאָרְטָרָאָגָן אָזְיָפָּצָרָק מִיטָּ 45 יָאָרָן, וְוּעַן עַטְלָעָכָעָ בעַבְּוּסְטוּזְוִוִּינְיָקָעָ יְוּנְגָעָלִיָּטָהָבָן גַּעֲפָלָאָנָצָט דִי וּוּאָרְצָלָעָן ווּאָס הָאָבָן זַיְד אָזְיָפָּצָרָק יְפָרְצָרָק, אָזְן אָוּיְבָּן ווּינִיפָּעָג אָזְיָהָיָנָט אָמוֹסְטָעָר פָּוּ אָיְדָיְשָׁר שְׁטָאָטָמ. אָזְן עַס דָאָנָק יְעַנְעָ עַטְלָעָכָעָ עַקְשָׁנִים, מִיטָּ דָעַרְמָאָנָט הַיְּלָאָפָּן אָונְדוּזָעָר חַשְׁבָּעָר צִיטָוָן.

עם איזו מיר צונגעקומווע געזונט צו זען דעם ארויסגעבעה, פיוועס זימקון, מיט זיין פאמיליע, און דעם רעדאקטאר, מארך זעלטשען — נאָר די געשיכטער שרייבער וועלְן קאנען אַפְּשָׁאַצָּן דאס וואָס זוי האָבָן בִּיגִעֲטָרָאָנוֹ פָּאָר 40 יאָר ציַיט צו דער יַדְעַלְכִּים פָּוֹן וַיְנִיגְעַגְּן אָוֹן גָּאנֵץ מַעֲרָב קָאָנָּאָדָּע.

אַיך ווֹיל אַוְיד דַּרְכְּבִּי בַּאֲמָרָקָן צָוּם קָאָנְגָּרָעָם, ווֹעַלְכָּר אַיז אָזֶוַּי פָּאָרָאִינְטַּעַרְעָסְרָת אַיז יַדְעַשְׂרָה קָוְלָטָה, אָוּס ווֹאָלְטָ שָׂוִין לְאָנֵן צִיטָט גַּעֲוָעָן עַר זָאָל אַרוֹיסְנַעַמָּעָן דַּי יַדְעַשְׂרָה פָּאָלָקָם בִּיבְּלַיאָטָעָק פָּוֹנָם קָעַלְעָר אַוְוַיַּפְּאָרְדָּן עַוּנְעָנִי, אָוּן אַיר גַּעַבְּן אַ בְּכְבּוֹדִיקָן פְּלָאָזָן, ווּס זָאָל וַיַּד גַּעֲפִינְעָן אַ שְׁטָעָנִי דַּקְעָר בִּילְיאָטָעָקָר אַ גָּאנֵן טָאָג אָוּן ווּס מַזְאָל קָאָנָעָן אַרְיִינְקָוּמָעָן צַו יַדְעַר צִיטָט לְיַיְעַנְעָן אַ צִּיטְוָנָג אַדְרָעָר אַ בָּוָר. דַּי בִּיבְּלַיאָטָעָק אַיז נִיטָּקִין פָּאָרְטָעָי שָׁעָר עַנִּי, נָאָר דָּאָרָף דִּינְעָן דַּרְעָר גָּאנְצָעָר יַדְעַשְׂרָה גַּעֲזָעַלְשָׂאָפָט אַיז אַלְעָ אַרְעָ שָׁאָטוֹרָנוּנָעָן אָוּן רִיכְטוֹנָגָעָן, אָוּן עַס דָּאָרָף זַיַּן דַּי אַרְבָּעָטָפָט פָּוֹנָם קָאָנְגָּרָעָם צַו ווּזְעָוָן אַוְיד וּוֹעַלְפָעָר פָּאָנָר זָאָל וַיַּשְׁטִיכְנָן בְּכָבוֹד.

* * *

עם קומט אַ יִשְׂרָכּוֹה דַּעַמְּ לְעַרְעָרָ בָּ. צַ. זַאֲרָעְצָקִי, ווֹעַלְכָּר אַיז נִיטָּקִין גַּעַטְעָר לְעַרְעָרָה, נָאָר עַר נַעַמְתָּ אַוְיד אַז אַקְטִיוֹן אַנְטִילָּאָן דַּעַר אַרְבָּעָטָפָט אַרְוּם דַּעַר בִּיבְּלַיאָטָעָק. עַס אַיז אַיצְטָ אַנְגְּשָׁעַטָּלָט גַּעַוְאָרָן אַ נִּיעָר בִּיבְּלַיאָר טַעַקָּאָה, מָר. אַסְפָּעָה, אָוּן דַּי אַרְבָּעָטָפָט ווּוְרָטָן אַנְגְּעַפְּרִיטָט סִיסְטָמָאָטִישׁ. אַ סְּךָ נִיעָר בִּיכְעָר זַיְעָנָעָן אַיְסְגָּעָרְבִּין גַּעַוְאָרָן — זָאָל נָאָר צַוקְמָעָן אַסְּךָ לְיַיְעַנְעָה. אַיך הָאָפָּ אַז דַּי בִּיבְּלַיאָטָעָק ווּוְטָן בְּקָרְבָּן אַוְיד האָבָן אַז אַיְגְּגָעָן הַיּוֹם, ווֹעַלְכָּר ווּוְטָן אַפְּנָן אַ גָּאנֵן טָאָג אַיז נִיטָּפָן 8 בֵּיּוֹ 10 אַיז אַוְונָט.

* * *

אַיז פָּאָרְבִּינְדוֹגָן מִיטָּן בָּאוֹזָר פָּוֹן מִין לְאַנְדְּסָמָאָן, הרָב אָ. בִּיק, האָלָט אַיך פָּאָר מִין חֹבָן כְּבוֹד צַו זַיְעָנָע אַרְוּעָלְטָעָרָן, ווֹעַלְכָּר אַיך האָבָן זַיְעָר גַּעַטְעָרָן, אַפְּצָוְלִיְקָעָנָעָן דַּי באַחְוִיפְּטָוָגָן ווּאָס אַיְינְקָעָה האָבָן דָּא גַּעַמְאָכָט, אַוְיסְדָּרִיךְנְדִיךְ זַיְךְ: "מַעַן קְוָמָת קִין אַמְּעָרְקָעָ אָוּן מַעַן ווּעָרָט אָרָבָּה, אָוּן מַעַן זָאָנָט אוּן מַעַן שְׁטָאָמָט פָּוֹן דָּוְרוֹת רְבָנִים". . . אַיך בֵּין אַ לְעַבְדִּיקָעָר דָּרוֹתָן, אַיך האָבָן אַלְיָוִן גַּעַקָּאָנָט זַיְן עַלְטָעַרְזִיְּדָן אַזְוָן עַלְטָעַרְפָּעָטָר אַלְסָן רְבָנִים, אַיז מִין באַכְּעָה האָט מִיר דָּרְצִיְּלָטָן, אַז זַיְן שְׁטָאָמָעָן פָּוֹן פִּיל דָּרוֹתָן רְבָנִים. מִין פָּאָטָעָר עַהָּ, אַלְיָוִן אַ גְּרוֹיסְעָר לְמַדְנָן אָוּן מְשִׁכְלָן, האָט גַּעַדְוָוָנָט אַיז דַּעַר מַתְּנָגְדִּישָׁעָר קְלוּיָּוָן פָּוֹן זַיְן אַוְרָאָר עַלְטָעַרְזִיְּדָה, אָוּן פְּלָעָגָט לְעַרְנָעָן מִיט זַיְן זַיְדָּוָן אַזְוָן פָּעַטָּעָר צְוָאָמָעָן. זַיְן עַלְטָעַרְזִיְּדָה, רַ' שִׁמְחָה לָעָ, אַיז דָּרְנָאָר גַּעַדָּשָׁפָעָט גַּעַוְוָן רָב אַיז מְעוֹשָׁבְיוֹשָׁה.

נָאָר דַּעַר עַרְשָׁטָעָר ווּוְלְטָמְלָחָמָה, האָבָן אַים דַּי מְעוֹשָׁבְיוֹשָׁה לְאַנְדָּסָהָן לְיִוְתָּאָרָוָה, מִיטָּן דַּעַר פָּאָמִילְיָעָ, פָּאָר זַיְעָר מְעוֹשָׁה בִּזְוָשָׁר שָׂוֹל. זַיְן זַיְדָּעָ אַיז גַּעַשְׁטָאָרָבָּן צְרוּקָ מִיט 13 יַאָרָה, אָוּן זַיְן פָּאָטָעָר אַיז אַיצְטָ רְבָּה אַיז בְּרוּקְלָה, אַיז דַּעַר מְעוֹשָׁבְיוֹשָׁר שָׂוֹל. זַיְגָנָעָר אַ קוֹזְוָן, חַיִּים בִּיהָ, אַיז אַיך אַרְבָּה אַיז בְּרוּקְלָה.

עַס אַיז אַוְיד אַמְּתָן אַזְוָן קָאָן אַמְּאָל זַיְן אַ גְּרוֹיסְעָר יְחִיטָן אַזְוָן אַלְיָוִן גַּעַרְנִישָׁט נִיטָּהָבָן, אַכְּעָרָה וְהָרָב אַבְּרָהָם בִּיק פָּאָרְמָאָגָט אַוְיד יְהָם עַצְמָוּ דָּוְדָה זַיְן גְּרוֹיסָן ווּוְיסָן אַיז תּוֹרָה אָוּן חַכְמָה, מִיט אַקְאָדָעְמִישָׁר אָוּן ווּוְלְטָמְלָחָר בִּיהָדָוָגָן. עַר אַיז אַתְּלִימְדָר פָּוֹן הָרָב קָוָה, פָּוֹן אַרְצִיְּשָׁרָאָל.

מ'פרענעם בי מיר: ווי קומט ער צו די פראגראמעסיווע קרייזן? נו, זייןען די פראגראמעסיוון שווין אויר נעקומען צום שלל, או אָרְבַּיִת אַרְמְלַקְעַן, וואָס פֿאַרט נֵיט אָס שְׁבַּת אָנוֹ גִּיט אָזֶן שְׁוֹל דָּאוֹנוֹן, קָאָן אוֹיר זַיִן אַגְּטַעַר מַאֲרְקָסִיסְטַן . . .

אַיך האָב געהאט אַגְּרַיְסָן נִיסְטִיקָן פָּאַרגְּעַנְגָּן פֿוֹן זַיְנָע פִּיר לְעַקְעַץ. ער האָט נֵיט גַּעֲוָאַלְטַן מֵאַכְּן דַּעַם פְּרוֹמוּן יִידְן פְּרָאַגְּרָעַסְיוֹן יִידְן פְּרוֹם — זַיְנָע לְעַקְעַץ יִנְגָּעַן נֵיט גַּעֲוָעַן קִיּוֹן אַקְּדוּמִישָׁע, נַאֲרַ פֿוֹן גְּרוֹיְסָעַר עַטְיְשָׁעַר מַאֲרָאָל אָזֶן סָאַצְיָאלְעָר גַּעֲרַבְטִיקִיט.

ער האָט באָזְוַצְטַן די פְּרַץְשָׁוֹל אָזֶן גַּעֲוָעַן זַיְעַר בְּאַגְּיִיסְטָעַט. ער זַאנְט אוֹוִיפְּן אַמְּעַרְקָאַנְעָס קָאנְטִינְעָנְט אָזֶן די פְּרַץְשָׁוֹל די בעסְטָע. ער האָט גַּעֲנַעַבְן אַיְשְׁרַבְּכוֹה די שְׁוֹל טּוֹרְוָר וְאָס האָבָן זַיְעַר פִּיל בְּיִגְעַטְרָאָגָן פָּאָר דָּעַר יְזִידְיְשָׁעַר דְּעַרְצִיוֹנָג. זַאלְן נַאֲרַ די עַלְתְּרָעָן קָומָעַן צּוֹם באָוּסְטוֹזִין אָזֶן שִׁיקְוָן די קִינְדְּעַר אָזֶן דָּעַר יְזִידְיְשָׁעַר טָאַגְּשָׁוֹל, וּוּעַט מעַן קָאנְעַן דְּעַרְצִיעַן שְׁטָאַלְצָעַן יִידְן, וְאָס וּוּלְן פְּלַעַכְטַן די נַאֲלְדָעַנְעַן קִיּוֹט פֿוֹן יְזִידְיְשָׁקִיט.

אַיך האָב געהאט ער זַיְעַר פְּרַץְשָׁוֹל צּוֹ פְּאַרְבְּרַעְנְגָּן מִיטּ הָרָב בֵּיק צְוַיְיָ שְׁעָה בְּיַי מִיר אָזֶן הוֹיז אָזֶן וּוּינְטָש אָס נַאֲרַ פִּיל שְׁעַפְרִירְשָׁע יִאָרָן פְּאַרְצְוֹעָצָן די נַאֲלְדָעַנְעַן קִיּוֹט פֿוֹן זַיְנָע אַוְרְדְּלְעָטָרָן אָזֶן אַשְׁעַנְרָעָה, יְשִׁירְדִּיקָעָר וּוּלְטָמָע, אָזֶן וּוּי ער פְּרַעְדִּיקָט.

* * * *

בְּיַי אַפְּשִׁיְידְּ-אָוּוֹנָט פָּאָר י. ל. נְרוֹזְמָאָן, רַעֲדָקְטָאָר פֿוֹן אַרְגְּעַנְטִינְעַר "שְׁפִינְגָּל", זַיְנָעַן גַּעֲוָעַן צְוַיְיָ פְּאַרְשִׁטְיְעָרָס פֿוֹן דִּי הִגְעָדָה דִּיְיִפְּסָטָם (פְּלִיכְלִינְגָּן), וְאָס האָבָן אַוִּיסְגְּעַדְרִיקָט זַיְעַר אַנְטוּשָׁנָג אָזֶן די וּוּינְפְּגָעָר קָוְלְטְרָוּלְעָלָע דְּעַרְגְּרִיבְּוּנְגָּן. מָר. נְרוֹזְמָאָן האָט זַיִן גַּעֲנְפְּטָפְּרָט וְאָס גַּטְעַר בְּעַבְאַכְטָעַר פָּאָר די צְוַיְיָ וְאָס ער האָט דָא פְּאַרְבְּרָאָכָט.

מיַנְעַן לְבָעַ פְּרִיְינָם, אַיך בֵּין נֵיט קִיּוֹן גַּעֲשִׁיכְטָעַדְרִיבְּרָעָן, נַאֲרַ וּוּוּ אַיך בֵּין אַוּוּקְגַּעַפְּאָרָוּן פֿוֹן אַדְעָם, מִיטּ קָאַרְגָּעַן 50 יָאָר צְרוּקָן, וְאָס האָט גַּעֲקָאָכָט אָזֶן גַּעֲלַעַבְטָן אַפְּלְ-בְּלִיטְיקָיִת יִדְיְוָשָׁלְעָבָן אָזֶן קָוְלְטָרָה, שַׁוְּן אַפְּגְּנְעַדְטָעַר פֿוֹן דָּעַר רְוִיְשָׁהָר, אָזֶן אַיך בֵּין אַנְגְּקָוּמָעָן קִיּוֹן וּוּינְפְּגָעָן — אָזֶן מִיר פְּנִיצְעָטָר גַּעֲוָאָרוֹן אָזֶן דָּי אָוּוֹן. אַיך רִידְיָ שְׁוַיְיָ נֵיט פֿוֹן די עַקְּאַנְאָמִישָׁע אַוְשְׁמְעַנְדָּרוֹן פֿוֹן אַמְּדָעַרְנָעָר שְׁטָמָט, נַאֲרַ פֿוֹן די גִּיסְטִיקָע בְּאַדְעַרְפָּעָנִישָׁן צּוֹ וּוּלְכָעָ אַיך בֵּין גַּעֲוָוִינְט גַּעֲוָוָרָה: קִיּוֹן יְזִידְיְשָׁעַר אַרְזָאַמְּלָוָן פְּלָאָזִין, קִיּוֹן אַינְסְטִיטּוּצִיעָם. עַס האָבָן זַיְד שְׁוַיְן דָּאַמְּלָקְטַן גַּעֲפְּנוּנָעָן אָזֶן וּוּינְפְּגָעָן אַרְוֹם טְוִיזָּנָט מְשָׁפָחוֹת, גַּעֲקָוּמָעָן אַהֲרָר אָזֶן די אַכְּזִיקָעָר יָאָרָה, אָזֶן זַיִן האָבָן מִיר גַּעֲזָאָגָט, אָזֶן אַיצְטָ אָזֶן שְׁוַיְיָ אָזֶן גַּזְיָעָר, זַיִן זַיְנָעַן שְׁוַיְיָ אַבְּיִסְלָמָל אַיְינְגְּנָעָרְדָּנָט עַקְּאַנְאָמָישָׁ. עַס האָבָן שְׁוַיְיָ אַוְיד עַקְּוִיסְטָרָט צְוַיְיָ שְׁוֹלָן — אָזֶן אַרְטָאַדְקָסִישָׁ אָזֶן רַעְפָּאָרָם, אָזֶן אַוְיד אַתְּתָּחָת אָזֶן אַלְטָעָר הוֹיז, וְאָס הָאָבָן גַּעֲלַעַנְטָמָעָ קִינְדָּרָע.

די אַיְמִינְגְּרָאַצְיָע פֿוֹן 1904 האָט גַּעֲרָאָכָט אַגְּרָוִיסָן שְׁתָרָאָטָם פֿוֹן יוֹנְטָטָה לְעַכְעַר מִיטּ הַעֲכָרְרָעָר בְּיַלְדָּוָגָן. זַיִן האָבָן נֵיט גַּעֲהָאָטָם קִיּוֹן לְאַגְּדָסְלִיטָט אָזֶן קִיּוֹן מְשָׁפָחה פְּאַרְבִּינְדוֹגָגָעָן אָזֶן אוֹרְדָּי שְׁפְּרָאָרְדָּ נֵיט גַּעֲלָאָטָם. זַיִן האָבָן זַיִד אַבְּרָעָמָעָן נְעַדְאָרָפְּט אַלְיִזְן פְּאַרְאָרָגָן כִּיטְמַעְקָוְסְטָעָן. מַעַן האָט גַּעֲרָאָכָט בְּיַי דָּעַר שְׁוֹעָרְסְטָעָר נֵיט צְוַגְּפָאָסְטָעָר אַרְכָּבָעָט, אַבְּעָר אַוְיד נֵיט פְּאַרְאָנְכְּבָלְעָסְקָט דָּעַם נִיסְטָקָן אַנְהָאָלָט. בְּיִנְאָכָט האָט מַעַן גַּעֲלָעָרָט עַגְּלָיָשָׁ, גַּעֲרָנְדָּעָט קְלוּבָן, אַיְינְשְׁלִיסְנְדִיק אַדְרָאָמְטִישָׁוֹן קְלוּבָן, וְאָס הָאָט גַּעֲשִׁפְּלִיטָט טְעַטְעַר פָּאָר

געזעלשאפטלעכע צוועקן. פון צייט צו צייט האט מען אויך אראפנעראכט די בעסערע לעקטארן פון נויריאך, ווי אויך די בעסטע יידישע קינסטלאער פון טאטער אוון מזוק.

מען איין געקסמען יונגן, האט מען אַנגעהויבן זאָרגן פאר זײַער יידישער דערצינגן. ווייפֶּלְ אַנטְרֶעָגְנוֹגְן אָוֹן עַנְגָּרְנִיעַ האט מען נַעֲדָרְפַּטְ אַנוּעַדְן בֵּין עַם אַיז פָּן 25 מַעַנְטְּשַׁן גַּעֲרִינְדַּטְ גַּעַוּאָרוֹן די יַיְדִּישְׂ-זַוְּעַלְטַלְעַכְעַ שָׁוֹל מִיט 15 קִינְדְּרַעַר ? . . אַיְינְפְּרוֹן דַּעַם עַרְשְׁטַן קִינְדְּרַעְגַּרְטַן אַוְיְפַן אַמְּעַרְקָאנְדַּר קַאנְטִינְעַטְן, די עַרְדְּ שְׁטַעַטְאָגְשָׁוֹל, די עַרְשְׁטַעַ יַיְדִּישְׂ צִיְּוֹנָג ? . . דַּאַס אַיז גַּעַוּזְן דַּעַר נַרְוִיסְעַר בִּיטְרָאָג פָּן די עַרְשְׁטַע וְעַלְטַלְעַכְעַ יְהִזְזַׁן צָוֵם הַיְנָן יִשְׁבַּ אַוְיְפַן גַּבְּיכַט פָּן קוֹלְטוֹר אָוֹן דַּעְרְצִינוֹן.

אייר פרענְטָן: ווי אַיז אַונְדוֹזָעַר יְוֹנְגָּטָן? אָוֹן אַיר זַוִּיט אַנְטְּוִישַׁט אַיז אַיר . . די יְוֹנְגָּטָן אַיז דָּא, סַס וּוּרְטַט גַּאֲרְנִישְׁטַט נִיט פָּאָרְלוֹין . . . ווי האט אַמְּאָלְדָּר. חַיִּים זַשְׁטִילָאָוּסְקִי גַּעֲזָגְטָן: מעַן אַיז נִיט גַּעַלְיְעַנְטַמְּ מִיט אַונְדוֹן, מִיר זַיְינְעַן אַיצְצָט נִיט צַופְּרִידְן, אָוֹן די וּוּסָס וּוּלְעַן קוֹמָעַן נַאַר אַונְדוֹן וּוּלְעַן אַוְיְדָן נִיט זַיְן צַופְּרִידְן . . .

קוּמָט צָו אַונְדוֹג, נַעַמְתָּ אַנְטִילְיָן אָוֹן אַונְדוֹזָעַר אַרְבָּעַט אָוֹן וּוּיְזַט וּוּסָס אַיר קָאנְטָן אַוְיְפְּטָאָן פָּאָר דַּעַר צַוקְנוּפְּטָן.

* * *

אַ לִיטְעָרָאַרְישָׁעַר אָוֹנוֹט אַיז דַּוְרְכְּגַעְפִּירַט גַּעַוּאָרוֹן אַיז הוּוּי פָּן הָעָרִי שְׁטִינְבָּרָה, 130 עַשְׁ סְטְרִיט. וּוּסָס מִיד האַט באַזְוּנְדָּרָם פָּאָרְאַינְטְּעַרְעַסְטָרִיט אַיז זַיְן שַׁיְינְעַן אָוֹן וּוּרְטְפָּנְלָעַ יַיְדִּישְׂעַ בִּבְּלַיְאָטָעַ, וּוּיְדַעְרַ בּוֹד אַיז גַּעַלְיְעַנְטַמְּ גַּעַוּאָרוֹן, ווי אויך זַיְינְעַן אַרְכִּיוֹן מִיט אַוְיְשָׁנְטָן פָּאָר פָּאָרְשִׁידְעַנְעַן יַיְדִּישְׂעַ צִיְּוֹנָגָן פָּן פָּאָרְשִׁידְעַנְעַן צִיְּוֹן, וּוּסָס זַיְינְעַן קַאַבְּן אַ לִיטְעָרָאַרְישָׁן וּוּרְטַט אָוֹן האַכְּבָּן נַאַר נִיט גַּעַהְאָט די מַעְנְכָּקִיט גַּעַדְרָקָט צָו וּוּרְעַן אַיז בּוּדְ-פָּאָרָם. אלֵיז אַיז דַּאְרָטָן סִיסְטָמָמָאַטִּישָׁ אַיְינְגְּנָאַרְדָּטָן.

אַרְוּם 30 גַּעַסְטָן זַיְינְעַן אָנוּזָעַנְד גַּעַוּוּן. מַר. שְׁטִינְבָּרָגְן קָאַן זַיְינְעַ קלְיְעַנְטָן אָוֹן עַר וּוּסָס וּוּסָס צָו לְיִיעַנְעַן פָּאָר זַיִן. עַר האַט גַּעַלְיְעַנְטָן אַיְינְגָּט אַוְיְשָׁצָוֹן פָּן שְׁלָומָן עַלְכְּמָס וּוּרְשָׁק אָוֹן אַוְיְשָׁנְטָן פָּן דָּר. קַאַרְאַלְנִיקָם אוֹן אַרְטִיקְלָן לְכֻבּוֹד דַּעַם 50 יוּבָּלְ פָּן דַּעַר פָּרְיוֹהִיט סְטָטָאָטוֹעָן נַיְרְאָרְקָהָרָהָפָּן: אַ-חַ. רַוְּבִּינְשְׁטִינְסָן אַ פָּעַלְיְעַטָּאָן אָוֹן פָּן קָאוּנוּרָם הַוּמָאָר. די גַּעַסְטָן האַבְּנוֹן זַיְד אַוְיְפְּמָעָרְקוֹם צַוְּגָהָעָרטָן. עַס קַוְמָטָן. שְׁטִינְבָּרָגְן אַ יִשְׁרָכְבָּחָהָפָּר דַּוְרְכְּפָּרָהָן אַזְוּלְכָעָן לִיטְעָרָאַרְישָׁע אָוֹנוֹטָן אַיז "רַיְוּעָר הַיִּתְסָ", וּוּ די יַיְדָן האַבְּנוֹן שִׁין בְּאַלְדָּ פָּאָרְגָּעָן אוֹס אַיז דָּא אַרְיְכָבָעָן יַיְדִּישְׂעַ לִיטְעָרָאַטָּה. מַר. שְׁטִינְכָּה בָּרָגְגָה בְּלִינְגְּטָן צָו זַיִי דַּאָס אַרְיְכָבָעָן יַיְדִּישְׂעַ לִיטְעָרָאַטָּה. מַר. שְׁטִינְכָּה פָּאָרְבָּרְעָנְגָּט אַ נִּיסְטִיקָן אָוֹנוֹטָן, אָוֹן דַּאָס אַיז זַיְכָבָעָר אַ בִּיטְרָאָג צָו דַּעַר יַיְדִּיְּ שְׁעַר קוֹלְטוֹר.

וּוּ די מַאְדָע אַיז, האַט מעַן נַאַר דַּעַר פָּאָרְלָעְוָוָג נַעַנְאָסָן פָּוָנָם שַׁיְינְעַם כִּיבּוֹד וּוּסָס מַרְמָן. שְׁטִינְבָּרָגְן האַט צַוְּגָהָרִיט.

וּוְעָגָן יַיְדִּישְׂעַ אַיְסְטְּרִיטּוֹצְיָעָן אָוֹן אַרְגָּאַנְזָאַצְיָעָן

אַרְוִיסְבָּרְעָנְגָּנְדִּיקָן מִיּוֹן מִיּוֹנְגָּן זַוְּגָּן בִּיטְ�וֹן דַּעַם נַאַמְעַן פָּוָנָם בִּיתָה יְתָוּמִים, ווּלְ אַיר אוֹיך זַאְנוֹן אַ פָּאָר וּוּרְטַטָּר צָו די פְּרוּעָן וּוּסָס בָּאַלְאָנְגָּעָן.

אלזא, אלס אלמנה, פיל איד מיט מיינע אומגלויקעלכע שועטער, די אלמנות און יתומלאה, אוו איד ווים. אז עם טאר איצט קיין פראגע ניט זיוו ווענו דער עקייסטען פון דער אינסטיטוציע, צי דער בית-יתומים וועט טראאנז אוז אדרען אונדרע נאמען.

דר רוסישער שרייבערה, קרילאָוֹ, האט אַזָּא מִין פָּאָבְּלָן: אַלְעַ מִין
הָאָבוֹן באַשְׁלָאָסֶן אוֹ מעַנוּ מוֹ פְּטוֹר וּוּרְעָן פָּוֹן דָּעַר קָאָז, נָאָר וּיְאָזְוֵי דָּאָם צָו
טָאוּן הָאָבוֹן זַוִּי נִיט גַּעֲקָאָנְט זַוִּי דָּרְקָלְעָרְן. צָוּם סּוֹף הָאָט זַוִּי גַּעֲיוֹוּט אָ
מוֹיזָן, אַפְּלוֹאָזָה, וְאָסָה אָט אַזָּה גַּעֲבָעָן אַוְיפְּצָוָה עָגָעָן אַוְיָל דָּעַר קָאָז אָ
גַּלְעָךְ, כָּדִי וּוּעַן דִּי קָאָז וּוּעַט גִּין, זַאֲלָן אלְעַמִּין הָעָרָן דָּאָס גַּלְעָךְ קָלִינְגָּעָן
וּוּלְעָן זַוִּי זַיְד באַהֲאָלָטָן. נָה, אַזָּי וּוּרְר וּוּעַט דָּאָס גַּלְעָךְ אַוְיפְּחָעָגָעָן? אָפְּשָׁר
טְמַאְקָעָן דִּי עַצְּה-גַּעֲבָעָרְיוֹן אַלְיָין? . . . אַבְּעָר דִּי מוֹיזָן, דָּעַר פְּאָזָה, האָט דָּעַר
קָלְעָרְטָן, אוֹ זַי קָאָן נָאָר גַּעֲבָעָן עַצְּוֹת — טָאוּן עַפְּגָעָס קָאָן זַי נִיט? . . .

מית מינווע שווועטער אין אויך דאס זעלבע: זוי קומען מיט שיינע עצות, אבער אויפצ'וואגעגען דעם גלאק לאזונ זוי איבער פאר מר. ראנדינסאָן, זוי מוו אבער פארשטיין או אובּ מר. ראנדינסאָן קאו אויפפהגעגען דאס גלאקל, ווועט ער שווין ווי עס אין די עזה דערויף אויך אויסגעפֿינען . . .

איין פָּרוֹי האט בײַם מיטינגע געפֿרענט : אויב איד רופט דעם
בֵּית יְתֻמִּים אֲיוֹף אַיעַר מִוּתָרֶם נָאָמָן, וּוְאַסְזֹשׁוּ וּוְעַט בְּלִיבִּין פָּאָר אָונְדוֹ? לְוּסָט
מיין מיינונג אייז דאס קיון פרענק ניט. וויל אליך די פָּרוּיעַן מִינְעָנוּ
טאָקָע דעם בִּתְיָהוּמִים, איין שׂוֹין גַּעֲגֹנָה פָּאָר זַי וּוּעָן זַי וּוּלְּן הַעֲלָפָן דער
איןסְטִיטְוּצְיָה, אוו אַוְבָּז זַי גְּלוּבוֹן אַיְן גָּאת, וּוְעַט עַד דָּאָר אַוְואָדָע וּוּסָן אַז זַי
הַאֲכָן גַּעֲהָלָטָן איין דער היְלִיקָעָר אַרְבָּעָט. אוֹיד יַעֲדָע רַעֲכַטְדְּקָעַנְדִּיקָעָר
מענטש, וּוְאָס וּוְעַט זַעַן וּוּזַי הַעֲלָפָן איין דער אַרְבָּעָט וּוְעַט עַד זַי גַּעֲבָן קָרְעָדִיט.
צָוָם סָוָם ווּיל אַיד אַפְּעַלְיוֹן צָו אַלְעַ פָּרוּיעַן זַי זַעַן זַי נִיט אַפְּזָאנָן
פָּז דער נַאֲבָלָעָר אַרְבָּעָט, זַי זַעַן נִיט אַיְן זִינְעָן הַאֲכָן אַזְעַלְכָע נַאֲרִישְׁקִיטָן
וּדְעַר נָאָמָן פָּוָסָמָן אַנְשָׁמָאלָט, נַאֲר דָעַם אַנְשָׁטָאלָט זַעַלְבָּסָט. ?אַמִּיר אַלְעַ
הַעֲלָפָן מֶר. רַאֲבִינָסָאָן איין זַיְן אַונְטָרָעַנְמָוָנָה, אַזְן דָוָרָד פָּאַרְאִינְיִקְמָטָר אַרְ
בעַט קָאנָעַן מִיר הַאֲפָן צָו הַאֲכָן אַ בִּתְיָהוּמִים אַיְן וּוּלְּכָן מִיר נַוְּיָּיקָן זַי
אַזְוִי שְׁבָאָפָּק.

בנוגע רעם אספניו פארן בית יתומים איז וווערט צו דערמאןצעו חרטה פז א געווועגענער מיטיגלידערין פונט אסתער ראביבנסאָן בית יתומים. צוירק מיט 16 יאָר, וווען עס איז פֿאַרגעקּומען די שפֿאלטונג בעי דער ווינויפֿע גער קהילָה, בְּין אִיד גַּעֲוֹן זַיִדְרָעֶפֶשׂ בנוגע דעם צוּוִיטָן יְדִישָׁן פֿאַלְקָם בֵּית יתומים. די צִיְּמָת הָאָט אַבָּעֶר באַוְויִין אָז דער ראביבנסאָן בית יתומים איז אָונְטַרְגַּעַנְגָּנְגָּן אָוֹן עַס הָאָט אַוְיפֿגְּנַבְּלִיט דער פֿאַלְקָם בית יתומים, ווּלְכָעֶר אַיז אַיִּצְתָּא שְׁטַאַלְצָאָס פֿאַרְן קָאנְאַנְדָּרָעָר וַיְדָנוּטָם. קָרְעָדִיטָט פֿאַר דעם דָּאוּקָן דערפֿאָלָגָן אַיז די לְעַצְמָע 10 יאָר, דָּאָרָףְּ מַעַן גַּעֲבָן צָום סּוּפְּרָעָר אַינְטַרְגַּעַנְטָמָן, אַסְאָוּסְקִי, ווּלְכָעֶר אַיז אָ דָרְפֿאָרְגַּעַנְעָר אָז גַּלְעַצְנְדִּיקָּר דָּרְעַצְיָעָר אָזָן אַיבְּרָגְּנַעַגְּבָּעָנָעָר פְּאַטְאָטָר צָו 108 קִינְדָּרָעָר, ווּלְכָעֶר באַקְמוּעָן אַיְדִּישָׁע רַעֲלִינְגִּיעָז דָּרְצִינְגָּה, אָזָן ווּלְכָעֶר אַיז אָ דָרְפֿאָלְגַּרְיִיכָּר "פֿינְאַנְסִיר" פֿאַר דעם אַנְשְׁטָאָלָט, ווּ יְעַד אָונְטַרְגַּעַנְמָנוֹג וַיְיַעַן ווּוְעַרט דָוּרְגַּעַפְּרִיט מִיט דָרְפֿאָלָגָן.

זו מינו גרים באודיוויז האיך די נאנצע צויט ניט געקאנט נעמוץ אנטיל אין דער הייליקער ארבנט, איבער פארשיידגען פריוואט אונ-זאנן. זונט לאעטן יאָר אבער באזוד איד דעם אונשטאטלט פון צויט איז קוק זיך צו ווי אומדרימילדער דער סופעראנטענדענען. די באָר אַפְּ יירעקטאָר אָזֶן די ליידיכ אַקְוִילעָר אַרבעטען.

עם איז דער חוב פון יעדער יידישער משפחה, איז בייז 29טן יונאי, ווען דער גרויסער יומיטוב ווועט געפערטרט ווערטן, זאל פון. גאנץ מערב קאנאנ- דער ייינטום, יעדער משפחה זיין פארשראבן אינס גאלאדענעס בוד וואס דער ביביתיתומיס גיט א羅ים לכבוד דעם 10-יאריךן יוביילוי פון דער נײַער געבידע.

* * * *

איך בין געוענו בי דער ברמצעה פון אהרן קושנער פון די פינך קינדרער וואס געפינען זיד איזן ביהיתאַתימין, וועמעס עלטערן זוינען גע-שטאטראָבן. אלדרערמאָן מ. א. נרעין, האט אויסגענעריקט פֿאָרדראָס וואס אַזויי וויניק מענטשן זוינען געקומען, וויל דאס קינד באָלָאנְגָט צו יעדער ייִזְרָאֵל ? ..

נשבון א משם מעדלאטן או שם רואבן צו נאסטם רואבן סלאנימסקי, פון שיקאנא, וווער לערנט זיד אויף ארב אין בית-מדרש לתורה. אויך ער אין דערצזונגע געווארן אינט היגון בית יתומאים. רואבן לערנט שווין דריי יאָר אין שיקאנא און מיר האפּן ער וועט אוניסוואקסן גאָרוייסער נויסטיקער פֿרער בעי יידן. בִּידיע טעג ראש' השנעה האט ער גערענדט אין בְּית-תִּיחַום פֶּרֶר מִסְתֵּת — דעם ערשותן טאג עקרת יצחק', אין נגלויש; דעם צויזוֹטָן טאג, "תּוֹדוֹתָן יִצְחָק", אין יודיש. מען דערציזלט, או וווען דרויסיש קייזערין יעקטאטערנה האט געובייט דעם ערשותן אוניזווערטיטעט, האט מען זיך שטארק אַנגענטערונגט. האט זי געאנט אַס וועט איז ווערט זיין... אַפְּשָׁר ווּלְכָן מַיר אויך קָאנְגָּעָן אַרְוִיס-

סלאנימסקי, איז וווערט אלע אונשטרעגעונגגען, אפלו איז דער איזטיקער שועען אויב דער וויניפגענער ביתה-יתומיים האט געקאנט ארויגגען אראובן

דרער ציימט. עלטערן טווען אליע פאָר קינדער אַבִּי זַיְצָו מַאֲכָלָן פֿאָר שַׁיְנָעַ, גּוֹטַע
מענטשָׁן פֿאָר זַיְד אָוֹן צַו זְוִיָּר פְּאָלֶק. די קִינדֶּר וּוּלְעַן זַיְן אַיְיָר שְׂתַּאלְעַץ
אוֹיְפָן דָּוָר דָּרוֹת. קוֹמֶט צַו כָּל נְדָרִי, העָרִין רָאָבוֹן סְלָאנִיםְסָפִי וּוּעַט אַרְזָה
זַיְן אַיְיָר גַּחַת.

* * * *

דר עיר פְּרָעוֹזִידָעַנְטַ פָּזָן בֵּיתִ-חִתּוּמִים, מֶרֶךְ קַאנְטָאָרָה דַּעֲרְקָלְעָרָט אַיְן צִיְּנָה אָז פָּאָר דַּי לְעַצְמָע צְוּוִי וְאָכוּן אַיְן דַּי יְדִישׁע נְזֻעַלְשָׁאַפְּטָלְעָבָע מִינְוָנָג אָזִיפְּגָעַנְדָּרְעָטַ גַּנוּאָרוֹן אָיְן וּוּנְיִפְּגָע אָזְנָאָץ מַעֲרָב קַאנְאָדָע, אַיְבָּעָר דַּי פְּלָעַנְעָר צָו גַּעַפְּנָעָן פְּרָיוֹאָטָע הַיְמָעָן פָּאָר דַּי קַינְדָּעָר פָּוָנָס בֵּיתִ-חִתּוּמִים. אַיְוָב דַּעַר פְּרָעוֹזִידָעַנְטַ מִיטַּדָּע בָּאָרְד אָפַד דַּיְרָקְטָאָרָם הַאָבָן גַּעַוּוֹסָט דַּעֲרָפָוֹן, הַאָבָן זַיְיָ עַס נִיטַּגְּדָאָרְפָּט הַאַלְטָאָן בְּסָדוֹ פָּאָר דַּעַר שְׁטָאָטָם, נָאָר זַיְיָ הַאָבָן גַּעַד דַּאָּרְפָּט פָּאָרְרוֹפָּוֹן אַמָּאָסָן פָּאָרְזָאָלְלוֹגָן אָזְן דַּיְרָקְלָעָרָן, אָז דַּי "סָאָשָׁל אַיְדִּיזְׁ דַּזְׁעַנְסָס" וּוּטַם קְוֹמָעַן מִיט אָזָאָ פְּלָאָן (מִידַּךְ אָכָּת זַיְיָ עַס וּוּנְדָעָט זַיְדָן נָאָר נִיט אַיְנָאָגָן אָזְן דַּעַר סָאָשָׁל אַיְדִּיזְׁעָנָסִיס). וּוּעַן מַעַן וּוּוִיסְׁ פְּרָיעָר וּוּאַלְאָמָּשָׁן זַיְבָּן זַיְמָט אַזְיִי אַיְפְּגָעַרְבָּעָט.

מר. קאנטאר זאנט וויטער, או דער דזוקער פלאן נויט שוויין פאָר די לעצטן 20 יאָר. נאָר אַזוי ווי עס אַזוי אַצט זויער גויטס אַ מושב-זקנִים, זיינְ אַדָּם די גִּינְסְטִיקָן צִיטִים. מֵיר דָּאַכְּטָן, או די קִינְדֶּעֶר דָּאַרְפָּן גִּיבָּעָר זיינְ אַונְטָנוּר אַ גּוֹטָר דָּרְצִיזָגָן אָוֹן פָּאַרְאָנְטָנוֹ אַוְּאַרְטָלְעַבְּסִיטִים. אַמְתָּה, מען דָּאַרְפָּן פָּאָר די אַוְּגָלִיקָלְעָבָעָל אַלְטָעָל לִיטָּוֹ אַודָּר אַבְּקוּעוּמָה הַיָּם אַוְּפָּצָז דָּרְלָעָלְבָּן זַיְוִינְדָּעָל עַצְּמָעָאַיְוָן, נִיטָּאַיְן קִיְּוָן פִּוְּעָר פָּאַסְטָקָעָ. מען האָט שְׂוִין ווַיְפָּלְמָאַל גַּעֲפָנוּן אַ פְּלָאָץ צָו בּוֹיעַן אַ נִּיעַ הַיָּם, ווַיְלַי אַבְּעָרָר קִינְגָּרָר נִיטָּהָבָן לְעַבְּנוֹן זַיְדָרָם מְאַנוּמָעָנָט פּוֹן עַלְתָּעָר. אַיד בֵּין מָעָר ווי זַיְכָּה, או די ווֹאָס זַאְרָגָן זַיְדָרָם אַזְוִי שְׁתָאָרָק אָוֹן זַאְנָן אַזְוִי שְׁוָאָלָט גַּעֲפָנוּן אַ גּוֹטָר דָּרְלָעָל צָו מְאַכוֹן פּוֹנָס בִּיתָּה יְתָהָמוֹם אַ מּוֹשֵׁב זְקָנִים, אוֹ ווֹעָן מְעָן ווֹאָלָט גַּעֲפָנוּן פְּלָאָץ צָו בּוֹיעַן אַ מּוֹשֵׁב זְקָנִים נִיטָּוֹן זַיְעָרָה הַיְמָעָן, ווֹאָלָט זַיְיָ שְׁתָאָרָק פָּרָאַטְּסִיטָּרִיטָּר . . .

מר. פאנטאר זאגט וויטער או די "סאשל אידיושענסים" זוכט עקיין
אמיע פאר דער יידישער גזעלאַפֿטעלעכִיט, ווי פאר דער קרטסטעלעכִער.
איד בין מעד ווי זיךער או דאס וויניפֿגער יידנטום וועט ניט לאזן צעתערו
אווא שײַנע אינסטיטוציע ווי דער ביהַיתוֹתִים, וועלכּער אויז געבעט געווארן
זיט איזויפֿל מי. אלע יידן ואס האבן געהאלפֿן פֿינְאנְצְיעָל דעם ביהַיתוֹתִים
ווײַזְעַנְעַן ניט אָרְעַמְעַר געווארן אונַ זוי וועלַן אַיְצַט ניט ריבער ווערן אויבּ מעַ
צעטילָן די קינְדֶר גַּרְעַנְטָטָה אַיְן פֿרְיוֹוָאָטָה היַעַמְעָן, ווֹ די דערצְיָוָגָן וועט ניט
פארברעטָטָם ווערן, נאר פֿאָרְעַנְדָּטָה ווערן. זוי וועלַן זיךער ניט קריין אוֹז
פֿאָרְאָנְטוֹוָאָרְטָלְעָבָּעָ יַיְדִּישׁ דערצְיָוָגָן ווי זוי קריין עס אַיְן ביהַיתוֹתִים, ווֹ
הַונְּדָרְטָעָר יַיְדִּישׁ קִינְדֶּר זַיְנָעָן שׂוֹין דערצְיָוָגָן געווארן אונַ זײַנען שׂוֹין
אַיְצַט זעלְבָּסְטָעְנְדִּיקָּעָ מַעֲנָצָשׁוֹן. זוי זײַנען אַכְבּוֹד פֿאָרְן ווּוַיְפֿעַגְעַר יַיְדָּנָה
טּוֹם אָנוֹ אַסְדָּ עַלְטָעָן וּאַלְטָן זַיְקָ גַּעֲוָונְטָשׁוֹן, אַז זַיְעָרָע קִינְדֶּר זַאְלָן וּזְיַיְן
אָנוֹ ווי קִינְדֶּר ווּאַס זַיְנָעָן דערצְיָוָגָן געווארן אַיְם ביהַיתוֹתִים.

* * * *

עם איז די גראטס מענטשלעבע טראגענדיע אויף דער עלטער צו
בריליאן אונ אהיים. מען אונ הייפלאז ווי א קליזן קינד. איר באשולדס ניט

די קינדרעה, וואס זייןגען ניט צוזאמען מיט די עטלטערן, אפשר איז דאס די שלד פון די עטלטערן אליאין. זוי זייןגען איזט זוי קלינגען קינדרעה, זוי נויטיקו זיך איזה היילך. מיטוואך ווועט זיין א טיי איז האדסאנס בעי, לטוובת דעם מושב זקנימן אונז עס איז די פליכט פון אלע יודישע שיבטן צו מאכון די אונז טערנונג א דערפאלג. זאלן קומען זונגען און אלטן!

דען ביית-יתומיים ניט איזט אויד אונז מיט זיין מיטגלאידער שאפט קאמפיו פון דער ליידיס אקוילער, די אלטצע לייט פונם כושב זקנימן פארו שווין צוירק פונם יאריך — די קינדרער פארו ערשות אויפין וועלטיארך.

עם געפינגע זיך איזן ביית-יתומיים איבער 100 קינדרה, וו זוי באקומען א יידיש-וועטלעכע דערציזונג אונז מען דראף זוי ערשת מאכון פאר נוצעלעכע מענטשן פאר זיך אונז דער מענטשהייט. אויף אונדז ליגט די מאראליישע פלייכט די בידיע אנסטאלטן צו שטיצען אונז לאכמר האפן אויף דעם על תשליכנו העת זקנה, אונז קינדרער זאלן קייזן יותומיים ניט בליבין.

* * *

איך באגרים די ליידיס סאסיטי פון ביית-יתומיים צו איר 50-יאריךן יוביילו, אונז איז דער זעלכער צייט אויד די בארד אָפַּ דירעטטארס אונז די ערער, וועלכע פאסן אויף דער פיזער, גיסטיקער אונז מאראליישער דערציזונג פון די קינדרער. מיט אונדזער שטיצע אונז צוזאמענארבעט האבן מיר דערציזונג שיענע, גוטע אונז נוצעלעכע קינדרער פאר דער געועלטשאפט, וואס זייןגען אכבוד פארו וויניפגעער יידנטום אונז פאר מערק קאננדער, יידן, קומט זיך פריערנו מיט אונדז דעם זונטיק איזן תלמוד תורה. עם איז איעיר פריד, איעיר יומטוב. מיר, די ליידיס סאסיטי, זאלמען דאס געלט פון איך. לאכמר דערלעבן דעם 50-יאריךן יובל איז א שענערער אונז בעסערער וועלט.

* * *

איזו ענטפער אויף דעם בריוו פון אַ לעזערין (וואס וויל איך נאמען ניט אויסמאגן), וועלכע טענחת פארוואס די ליידיס סאסיטי פון בית-יתומיים האט אראנוישרט איר יערלעכע טיי איזן האדסאנס בעי, וויל איך זאנז איז איז ביז איזר געווען איינען פון די קאנונוינערס בי דער טיי איזן איך האב ניט מורה אנצונגעבן מיין נאמען. די מורה וואס איך דרייקט איז או באילד ווועט מען ארויסשטען אַ "סִינְ" אַז מען וויל אונדז ניט האבן, איז אומבאנדערן-דעם. איז איזיבעס זאל חיליח קומען דערצייז, וועלן מיר, יידן דאן אליזן בויען נאדר גרעסערע איז שענערע האטען זוי די פארט געריז אונז ראייאל אלעל, אונז קייזן גוים ניט ארין... אונז בייז דאמאלסט וועלן מיר זיך שוין איז איסט-קארואטן, אונז מיר וועלן שייז ניט פארשעט וווען אפלו צויזן גוים.

איך פרענט וויטער: "פארוואס איז מען מאכט אַ טיי איז נארט-עננה, פאר זייר וויכטיקע געועלטשאפטלעכע צוועהן, איזו דער דערפאלג בלוייז איזום 50-60 דאלאר?" מיר דאכט זיך איז דערזיף דראף מען אויד ניט האבן קייזן מיניסטערקאָפַ עס צו פארשטיין. ניט די גאנצע יודישע געועלטשאפט סיימ-פאטיזוירט מיט אלע "טײַס", וויל עס זייןגען פאראו פארשויידענע אַרנאנדי-זאציעס וועלכע זייןגען פארטיעש. דער ביית-יתומיים אַבער איך איז אומפאר-

טעישע אינסטייטוציע. די קינדרער באלאנגגען צו אלע יידן פון שטאטן און דערפֿאָר קומען מענטשן פון אלע שיכטן.
מייטו לאנטשען איז אויד ניטרידיכטיך דער חשבון. מען האט גערפֿוּ נאָר די פֿרְעֹזִידְעַנְטִינְס פון די פֿאָרְשִׁידְעַנְטִינְס אָרגְנָאַזְיָעִים אָנוּ מ. דוש. פֿינְקְלְשְׁטִיןְס האט געהאלטן אָפְּאָרְטְּרָאָג אֹיףְּ דָעֵר טָעֵמָה "וּאָס דָעֵר בִּיתְּ יְתָהָרִים אָיז צו אָונְדוּ, אלע ווּינְיְעַנְעֶר יְידָן". די 25 פֿרְיוּן ווּאָס וַיְיַעַן דָּאָרטָן אָנוּזְעַנְד גַּעֲוָעָן, האָבוּן באַשְׁלָאָסְן צו שִׁיקְנָה קָאָנוּיְינָהָרָס פון זַיְעַרְעָ אָרגְנָאַנְדָּזָה זָאַצְיָעָם.

איָר ווִימְטָן מְקָנָה אָוּפְּן דָּרְפֿאָלָג — איָר דָעֵךְ אָז דָעֵר דָרְפֿאָלָג האָט גַּעֲדָאָרְפָּט וַיְיַזְּנָן נָאָר גַּעֲדָסְעָר. מען האָט גַּעֲבָעַטְן די גַּאנְצָע שְׁטָאָטָן, אָנוּ ווּעָר עַס האָט נִיט גַּעֲוָאָלָט גַּיְיָן אַדְסָאָנָס בעַי, קָאָן די בִּישְׁטִיעָרָוּנְג אַפְּגָעַבְּן אָיז דָעֵר נָאָרְטְּ-עַנְדָּר — עַס אָיז נִיט צו שְׁפָעָט. איָר ווּעָט זַיְכָּעָר וַיְיַזְּנָן אָז איָר האָט גַּעֲטָאָן אַיְיָעָר חֻבְּ צָוּם בִּתְּחִתְּוּמִים. עַס קְוָמָת אָדָעַךְ דָעֵר האַדְסָאָנָס בעַי פָּאָר בִּישְׁטִיעָרָוּנְג דָעַם זָאָל פֿרְיוּן אָפְּצָאָל, אָנוּ בַּיְּזָה מְעוֹן ווּעָט אָונְדוּ נִיט וּוּלָן, לאָמֵר דָרְוַוְיָיל מָאָכוּן דָאָרטָן אָונְדוּזְעַרְעָ אָונְטְּרָעַנְמָוּנָגָן, וּוּמַר קָאָנוּנָה אָבוּן גַּעֲדָסְעָר דָרְפֿאָלָג.

* * *

איָר בַּיְּזָה פָּוּן 83 יָהָר, אָנוּ די עַלְתְּסָטָע מִיטְגְּלִידָרְיָן אַיְמָם פּוּעַלְיָן צִיּוֹן פִּיאָנָגָרָן פֿרְיוּן קְלוּב אַיְזָן ווּנְיִנְפְּעָע. שְׂוֹן 25 יָאָר ווִיְיָ אַיְד שְׁטִיְיָ אָיז דָעֵר אַרְכְּבָעַט צְזָוָאָמָעָן מִיטְאָלָע חַבְרוֹת, אָנוּ פָּאָר צִיְּטָה האָבָּא אַיְד גַּעַהְאָט די זְכִיהָ צו בַּגְּעַנְגָּעָנָעָן זִיךְרָ מִיטְאָלָע שְׁלִיחָות, וּוּלְכָעָ זַיְנָעָן צו אָונְדוּזְעַרְעָן פָּוּן אַרְץ-יִשְׂרָאֵל. אַיְד וּוֹלֵד דָרְפֿאָר באַטְאָנָעָן דָעַם גַּרְוִוְיָן נִיְסְטוּקָן פָּאָרְגָּעָנִיָּן ווּאָס אַיְד האָבָּא גַּעַהְאָט צו. הָעָרָן חַבְרוֹת דָעַה מִיְּמוֹנָס שְׁלִידְעָרָוּנְג וּוּעָגָן דָעֵר אַזְוּיְוָטָעָר עַלְיהָ. אַיְיָן האַרְצִיקָּע, פּוּשְׁטָע וּוּרְטָעָר האָט זִי דָרְצִיְּלָט וּוּיְיַעַנְעָ עַרְשָׁטָע עַולְים האָבוּן זִיךְרָ מִיטְאָלָע פָּאָר קִיּוּן קְרָאָנְקָהִיָּט אָנוּ סְכָנָה, נָאָר מִיט עַקְשָׁנָה אָנוּ גַּלְבִּוּן אַיְזָן זַיְיָ גַּעַהְאָלָפְּן פָּאָרְוִירְשָׁלָעָן דָעַם צְזִוְיְוִינְגָן יָאָרְקָן חַלְוָם.

איָר שְׁטִיְיָ מִיטְן נָאָנָצָן הָאָרְצָן דָעַם פָּאָרְשָׁלָאָג פָּוּן חַבְרוֹת מִיְּמוֹן, אָז די אַמְּעָרְקָאָנָעָר אָנוּ קָאָנָאָדָר יְוָגָנָט וְאָלָפְּרָאָרָן אָנוּ הָעָלָפְּן בַּיְּזָה יִשְׂרָאֵל. דָּאָס וּוּעָט זַיְיָן אָז אַמְּהָתָעָר אָנְדָעַךְ נָאָר די וּקְסָמְלִיאָן קְדוּשָׁה אָנוּ אָמָקָהָמָן פָּאָר אָונְדוּזְעַרְעָ פָּאָלָק אֹיףְּ דָוּרוֹת.

איָר ווִינְמָשָׁחָה מִיְּמוֹן אָנוּ גַּעֲוָונָט אָנוּ גַּיְסְטוּרִיְּדָה לְעַבְּן אֹיףְּ אָסְדָּיָרְזָן; זָאָל זַיְיָ וּזְעָן בְּקָרְבָּן מִדְּוִינְתָּה יִשְׂרָאֵל, פָּאָר וּוּלְכָעָ זַיְיָ גַּעֲוָונָט אָנוּ מִיטְיִקְעָן קְעַמְפְּעָרָן, אַיְזָן וּוּוּלְטָמָן פָּוּן שְׁלָוָם.

* * *

איָר באַדָּאנָק דָעַם פּוּעַלְיָן צִיּוֹן פִּיאָנָגָרָן פֿרְיוּן קְלוּב פָּאָר קְוָמָעָן אַיְזָן נִיְּעָר הַיְּם צו פָּאָרְבָּרְעָנָגָן מִיטְמִיר אָנוּ אַוְנוֹתָן, אָנוּ מִיר סְוּרְפְּרִיְּזָן מִיטְאָתָה, וּוּלְכָעָן אַיְזָן בַּיְּמִיר די טִיְּעָרְשָׁטָע זָאָר אַיְזָן מִיְּזָן לְעַבְּן — אָסְעָרָה טִיפְּקָאָט אֹיףְּ 15 בַּיְּמִיר פָּאָרְפָּלְאָנָצָט אַיְזָן מִיְּזָן נִאמְעָן אַיְזָן אַרְץ-יִשְׂרָאֵל.
איָר בַּיְּזָה מְטוּן נָאָנָצָן הָאָרְצָן צְוּפְּרִידְוִן ווּאָס דָּאָס גַּעַלְטָמָן יְעָדָר חַבְרוֹת האָט בִּינְגְּשָׁטְיִיעָרָט גִּוְיִט פָּאָר אָזָא נִאְכְּלָעָן צְוּעָק, אָנוּ איָר ווּאָלָט גַּעֲוָונָטָשָׁן, אָז אלע אַרְגָּנָאַזְיָעִים ווּאָס אַרְבָּעַטְן פָּאָר טָבָת הַכְּלָל זָאָלָן טָאָן דָּאָס זַעְלָבָעָן.

אוויו ווי דער זומער אויז שווין פארביי אונז עם קומט אן א נײַער סעוזאן פון אקטיוויטען, אונז אלע ארגאניזאציעס פירן דורך וואלן פאר באמאטען, וואלט ווינטשנסווערט געווען צו זען אָפְּשָׁאָפְּן די סורפְּרִיןְ פָּאָרְטִּיעְסְּ וְאָסְּ די אָרְגְּאָנְּזָאָצְּיעְסְּ מאָכְּן פָּאָר זַיְעַרְעַ עַקְזְּקוֹטְיְוּעַם.

איין אָקָמְוּטָעַט זַיְנְעַן תְּמִיד פָּאָרְאָן 40-50 מַוְתְּגְּלִידְעָרִים פָּוּן וּוּעַלְּ בְּלִיּוֹן אָקְלִינְעַן צָאָל זַיְנְעַן אָקְטִיוֹן אָונֵן דַּי אָנְדְּרָעְ קְוָעָן אֲגַנְּזָאָר אָפְּלִילְ צָו די פָּאָרְאָמְלְגְּמָנְגָּן נִימְטְּ... נָאָר וּוּעַן עַס קְוָמְטָ צָו די וְאָלְן וְוּילְ מְעַן דָּרְרוֹוְוִילְט וּוּרָהְרָ, כְּדִי אָז וּוּעַן גָּאת וּוּטְעַט הַלְּפָנְ מְוּוּטְחַתְּהָנָה מאָכְּן אָקְנְהָרָה וּוּטְעַט די אָרְגְּאָנְּזָאָצְּיעְסְּ מאָכְּן אָסְּוּרְפְּרִיןְ פָּאָרְטִּיעְ... .

זאל יעדער פרְּרוֹי זַיְדְּ פְּרִירְעַר באָרְכְּבָּעַן צִי קָאָן זַיְ עַפְּסָם בְּיִמְרָאָנוֹ מִיטְ אָרְבָּעָם, אַיְדְּעַר זַיְ גְּיַיטְ אָרְיִין אַיְן אָקָמְוּטָעַט... מַוְתְּגְּלִידְעָרִים גְּנָוגְ פָּאָרְטִּעְ טְרָוְנְקָעַן מִיטְ טִיְיָעָן, לְאַנְטְּשָׁעָאָן אַיְן טְעַגְּטָאָן אַיְן נָאָר אָצְוָגָב — אָלְעַן מאָנְטִיסְקָ אָוּן דָּאָנְעָרְשָׁטִיסְקָ אָסְּוּרְפְּרִיןְ פָּאָרְטִּיעְ! . . .

* * *

עס ווּערט אִיצְט אָרְגְּאָנְּזָאָצְּיעְסְּ דָּרְרָ פָּאָרְיִינְקָטָעָר יְדִישְׂעָרְ קָאָמְפִּיןְ, אַיְן צְוִישָׁן דַּי אַינְסְּטִיטּוּצְיָעָם וּוּלְכָבָר עַר שְׁטִימְצָט, אַיְן אַוְידְ פָּאָרְאָן דַּי סְוּמָעָ פָּוּן פָּאָר דַּעַם "גָּאָלְדָעַן עִידּוֹשְׁ קָלוֹבְ". לְוִיטְ מִינְזְמָנָה וְוּאָלְטָ דָּאָס גַּעֲלָטָ גַּעֲקָאנְטָ בְּעַסְעָרְ פָּאָרְנוּצָט וּוּרָהְרָ אָוִיפְ פָּעָרְצִינְגָ אַיְן יְדִישְׂעָרְ קָוְלְטוֹרָה. אַיְדָ בֵּין שְׁוֹן אַיְן טִיּוֹן עַלְטָעָר אַיְן האָבָ אַיבָעָר 40 יְאָרְ אָקְטִיוֹן וִידָבָאָטְיִילְקָט אַיְן יְדִישְׂגָעְנוּלְשָׁאָפְּטָלְעָרְ אָרְבָּעָטָ (אַיְדָ בֵּין נִימְטָ גַּעַוּעַן קְיֻין שְׁטוּבְזִיצְעָרִין), אַיְן אִיצְט אַיְדָ קָאָן שְׁוֹן נִימְטָ אָרוֹסְגָּיִין, האָבָ אַיְדָ שְׁלָוָם גַּעֲמָאָטָ מִיטְן גַּעֲדָאָן אַיְן זְיַיְ אַיְן הוּוֹן. דָּרְרָ גַּרְעָסְטָעָרְ טְוִילְ פָּוּן דַּי אָלְטָעָ לְוִיטְ וְוּאָסָ קְוָמְעָן זַיְדְ צְוָנוֹף בְּיָם "גָּאָלְדָעַן עִידּוֹשְׁ קָלוֹבְ" נּוֹטִיְקָן זַיְדְ נִימְטָ אַיְן דָּרְרָ פָּאָרְוּוּיְלָוּגָן אָוִיפְ דַּי צְוָוְוִי שָׁעהָ. מַעַן בָּאָלְגָאנְצָ צָו סָאָסִיטִים אַיְן מַעַן פָּאָרְבָּעָנְגָט — מַעַן אַיְזָן נִימְטָ עַלְנָטָ... בָּאָשָׁר בְּכָן עַס קָאָסָטְ קְיֻין גַּעַלְטָ נִימְטָ. מַעַן שִׁיקָט טָעָקְסִים נָאָר דַי זַיְ אַיְן עַס קְוָמְעָן יְוָנְגָעָ וּוּיְבָלְעָדָ צָו פָּאָרְוּוּיְלָ... מַעַן פְּרָעָגָטְ בַּיְ דַּי אָלְטָעָ וּוּעַן עַס אַיְזָן וּוּיְרָעָ גַּבְוָרְטָסָטָאָן אַיְן מַעַן זְיַנְגָט זַיְיָ "חָעַפִּי בִּירְטָדְעִי" אַיְן דַי יְוָנְגָעָ וּוּיְבָלְעָדָ נְעַמְעָן דַי אָלְטָעָ זַיְדָן זַיְמָן טָאָנָצָן... דַי וּוּיְבָלְעָדָ מִינְיָעָן אַיְזָן זַיְיָ הָאָבָן דָּרְעָמִיטָ אָוִיפְסָ מְצָוָהָ — וּוּעַן דַי אָלְטָעָ לְוִיטְ וְאָלְעַן אַבָּעָר דַי צְוָוְוִי שָׁעהָ זַיְ אַיְן דָּרְרָ הָיָם אַיְן כָּאָפָן אָדְרָעָמָלָ, וְוּאָלְטָ זַיְיָ אָסְדָ מַעַר גַּזְוָנָטָ צְוָגְעָקָמוּן... אָיָוב שְׁוֹן עַפְעַם טָאָן פָּאָר דַי עַלְטָעָרָעָ מעַנְטָשָׁן, אַיְזָן גַּעַבְן זַיְיָ אָזְמָעָר וּוּאָקָצְיָעָ בָּאָטָשָׁ אָוִיפָ 8 טָעַג אַיְן אָקָמָפָ.

* * *

דָּרְרָ "גָּאָלְדָעַן עִידּוֹשְׁ קָלוֹבְ", וּוּלְכָבָר פְּרִיטָ אַיְן זַיְנְעַן אָקְטִיוּטָעָן אַנְגָּאָצָן וּוּינְטָה, צָו גַּעַלְשָׁאָפְּטָלְעָה, קְוָמָעָ זַיְיָ אַיְזָן וּוּינְטָה, אַיְזָן דַי נְרָעָסָטָעָ פְּרִיטָ, צָו פָּאָרְוּוּיְלָ דַי אָלְטָעָלִיְתָ (אַיְזָן קְלִיּוֹנָעָ מְצָוָהָ, לְוִיטְ מִינְזָמָנָה). בְּעַסְעָרְ וְוּאָלְטָמָעָן דַי אָלְטָעָ, פָּאָר דַי צְוָוְוִי וּמְעַרְחָדָשִׁים גַּעַנְמָעָן יְדָרָעָ מִיטְוֹוָאָר אַיְן אָפָאָרָק אָוִיפְ פְּרִישָׁעָרְ לְוּפְטָ, וְוּאָלְעַן זַיְיָ גַּעַהְאָטָא גַּרְעָסְעָרָעָ מְצָוָהָ.

ווען איד האב ביינעוווינט דאס ליגז דעם ווינקלשטיין פון דער נייר שער זדק של, אויף אקדמי ראה, איז מיר ארויפגעקומווען דער גראאנק ווען דעם צוישטאנד פון שטאט ווען איד בין אונגעקומען קיין וויניפגען און דעם גראיסן פאַרשריט וואָס זי האט געמאכט פאר דער דאַזקער ציט.

די ערשות יידן זיינגע נעקומען אהער איזן 1882 און דאס ערשות האבן זי גערנינדרעט אַשול צום דיאוונען. דאס איז נעווען די ראשפינה של אויף מאָרטָא סטָרִיט, אַונְ דערנָאָר די שער שמיים של אויף העני עוויע. וועלכע האט זיך שוין גערענט פאר אַ רעפאָרֶם של. ווען מען האט זיך אַבִּיסָל אַרוֹפְּגָעָרְבָּעָט, האט די לעצטע זיך אַרוֹפְּגָעָצָוְגָּוּןְ פון "מצ'רים" איזן עס איז גערנינדרעט געווארן די שער זדק של, אויף דאנְמָאָר סְטָרִיט.

אייצט ווערט גבעויט די של אויף אַקָּאָדָמִיכָּאָרָה, וועלכע ווועט אַוְיד האבן אַתְּלָמוֹד תּוֹרָה — נִימְטָא "סְאָנְדָעִי סְקוֹלְ" — ווּ מִזְוּעָט לְעָרְנָעָן 6 טָעָג אַוְיד.

* * *

עס קומט אַיְשְׁרָכָה דער באָרד אַפְּ דִּירְעָכְטָאָרָם פּוֹנֵם חָסֵד של אַמְּתָה פָּאָר דער אַזְמָדָעָמְדָלְעָכָר אַרְבָּעָט וואָס זיַּיְהָאָבָן אַנְגָּעָפְּרָט פָּאָר יָאָרָן לְאָנְגָּג אַזְנִים פּוֹן די גְּרוֹיסָע שְׁטָרְוָנְגָּעָן וואָס זיַּיְהָאָבָן אַנְגָּעָנָט, האָבָן זיַּיְהָ בָּאוֹזְוּן אַוְיפְּצָוְבָּעָן אַזְוָיְנָעָן אַיְנְסְטִיטְוּצְיָה. אַיד בין נעווען ביַה דער לְוִיהָ פּוֹן דער יְוָנָג פָּאַרְשָׁטָאַרְבָּעָנָר דָּרָאָרָה מִיְּמָאָן עַהָּה, אַזְנָה אַבָּן צְנוּעָעָן ווּיְעָטָרְבָּעָן הַנְּדָעָתָן מְעַנְשָׁהָן, וואָס זיַּיְנָעָן נַעֲקָמָעָן אַפְּגָעָבָן דער פָּאַרְשָׁטָאַרְבָּעָנָר אַיר לעצטן כָּבוֹד, האָבָן גַּעֲקָמָט אַרְיִינְקָמָעָן אַזְנָה דער גַּעֲבִידָעָץ צָו הָעָרָן דעם חסְפָּד.

די גְּרִינְדָּעָר פּוֹנֵם חָסֵד של אַמְּתָה האָבָן פָּאָר זיך גַּעֲשָׁאָפָּן אַזְיִיבָּקָן מְאָנוּמָעָנָט. אַזְנִים אַגְּזָעָלָפְּט גַּיְינָעָן אַפְּט אַונְטָעָר אַיְנְסְטִיטְוּצְיָה, אַבָּעָר די אַיְנְסְטִיטְוּצְיָה ווּעָט קִינְמָאָל נִיט אַונְטָרְגָּנִיּוֹן — זַיְדִינְטָסְיִיְהָ רִידְ. אַיְדָעָר דער מְעַנְשָׁהָן ווּעָרט נַאֲדָגְבָּיוֹר אַזְנָה עַר שָׂוִין פָּאַרְאָרְטִילְטָן צָו שְׁטָרְבָּן, ווּעָרְפָּרְעָר אַזְנָה ווּעָרט שְׁפָעָטָר — אַלְעָגָעָן מִיר דעם וּלְעָבָן ווּעָגָן יְיָדָן פּוֹן ווּינִיפְּגָעָן, אַיר מְעַנְשָׁטָן זַיְן שְׁטָאָלְזָן מִיט אַיְידָר חָסֵד של אַמְּתָה.

* * *

אַיד בין נעווען ביַה דער הוּכָה אַין אַנדָעָק פּוֹנֵם אַוְיפְּשָׁטָאָנָר פּוֹן דער ווּאַרְשָׁעָוָר גַּעְטָאָ. דאס פָּרָגָנָרָם אַיְן גַּעְוָעָן צְנוּעָפָּסָט צָוָם מְאָנוּמָעָנָט. עַס האָבָן זיך באַטְיָילְקָט, דער טָאַרְאַנְטָפְּלָעָר מוּוּקָעָר אַזְנָה צָוָם. בָּרָאַנְשָׁטִיּוֹן, אַזְנָה חָרָב שְׁוֹאַרְצָמָאָן. דער גָּסָט רְעָדָנָעָר אַזְנָה גַּעְוָעָן הרָב בַּיַּק, פּוֹן נִירִיאָרָק, ווּלְכָעָרָה האָט באַלְוִיכָּטָן דעם אַנדָעָק פּוֹן די קְדוּשִׁים אַזְנָה קְעַכְפָּרָה. אַזְוּי ווּיְעָט אַזְנָה גַּעְוָעָן אַיְן חָדְשָׁ נִיסְמָן, האָט מְעַן קִין "אַל מְלָא" נִיט גַּעְמָאָכָט, האָבָן זיך שְׂוִין גַּעְפָּנוּן "מְעַנְשָׁהָן" וואָס האָבָן באַשְׁוּלְדִיקָט דָּרְפָּאָר הָרָב בַּיַּק, ווּיְאָלָעָר אַזְנָה פּוֹן די "פָּרָגָנְרָעְסְּיוּעָ". עַס אַזְנָה דָּרְפָּאָר די שְׁוָלָד פּוֹנֵם פָּאַזְוִיצָה, וואָס האָט נִיט גַּעְמָאָכָט קִין דָּעַקְלָעָרָנוּן ווּעָגָן דעם, ווּיְלָא אַגְּרוּסָעָר פָּרָאַצְעָנָט פּוֹנֵם עַולְמָה האָט נִיט גַּעְוָוָסָט פּוֹן דעם מְנָהָג . . .

* * *

איך בינו אונומלט געועען איז געוזעלשאפט וו ס'אייז דיסקוטירט געוואווארן די לאגע איז ארץ-ישראל, האט מען מיד געואאלט לונטשן דערפער וואס איד האב אויסנעדרייקט מייזן מיינונג איז מיט טעראר ווועט מען ניט ווייכער מאכן די שטינענדנע הערצער פון די בריטישע רענירער. דער טעראר האט דערוויל ניט פרגונגערט די לאגע פון אויסגעואראצטעל איזן די קאנץ צענטראצייע לאגערין וועמעס איינציגקע האבענונג איזן אונזוקטען סיין ארץ ישראל, נאר האט בלוייז געבראקט גוריסן מאטעריעלן שעדרן אונז ניעו רבנות. לאמיר האפסן איז אונדווער צוויו טויזונט יאריקער געדולד ווועט ברענגן די ישועה אונז מיר וועלן ווערן א פאלק מיט פעלקלער גלייד.

וועגן וואגן אונן יידישע קאנדיידאטן

אלדרמן אנטלייטער האט פאר מיר פערענעלעך קיון טובות ניט געטאָה, נאָר פִּיל פּוֹן מַיְינָעַ בְּאַקָּאנְטָעַ וְעַלְכָּעַ האָבָּן זִיד גַּעֲנוּטִיסֶּט אֵין אַטּוֹבָה אַיז זַי נִיט שׁוֹועֵר גַּעֲנוּעַ אַצְּזֻקּוּמָעַן צַו אַלְדַּעַן. סְקָאַלִּיטָּעַר . . . אַיד קָאָן אַלְזַי נִיט אַרְוִיסְשָׁרְיוֹבָן, נָאָר אַיְזָן פָּקָט וּלְוִיל אַיד דָּא אַילּוּסְטְּרוּדָן: מַרְסָן, לִיטִינְסָקִי, אַפְּרוֹי אַן אַלְמָנָה, האָט אַיבָּעַנְטָרָאָטָן דָּאָס גַּעֲזַעַז אָוֹן פָּאַרְקוּיפָּט עַפְּעַס אַיְזָן אַיר נְרָאַסְעָרִי סְטָאָרָקָע נָאָר דָּו עַפְּנַטְלְעַכָּע שְׁטוּנָדוֹן, אַוְן זַי האָט גַּעֲדָרָפָט צָלָן שְׁטָרָאָפָּה. זַי האָט זִיד גַּעֲנוּנְדָעַט צַו אַלְדַּעַן. סְקָאַלִּיטָּעַר. דָּעַר יִכְתָּעַר האָט זִיד אַוִּיסְגָּעַדְרִיקְטָן: אַצְּרָה מִיט סְקָאַלִּיטָּעַרְוָן, אַוְעַטָּוּם מִישְׁתָּעַר זִיד זִיד אַרְיוֹן. אַזְּוִי צַי אַנְדָּרֶש — דִּי אַלְמָנָה האָט דִּי שְׂטוֹרָאָפָּה נִיט גַּעֲצָלָט . . . אַיְינָעַר אַזְּוִיְּנָעַר "נְאַרְטִינְדָּעַר" שְׁרִוְּבָט אַיז צִיּוֹנָגָג, אַז אַוְבָּמָר. טְרִילְעָד וּוּעַט אַוְיפְּתָאָן אַזְּוִיְּנָעַזְעָן וּזְיָן מַה. סְקָאַלִּיטָּעַר, וּזְיָן זָוּוּרָפָן זָאָמָר אַוְיָף דָּי טְרַעַפָּפָן דִּי סְטָרִיטִיקָרָם (אָום וּוּינְטָעַר וּוּעַן עַס אַיז גַּלְיְשִׁיךְ). — צָלָן זַי בְּיֹודָע זִיצְעַן אַיְזָן דָּעַר הַיּוֹם. זַעַט אַיר דָּאָד טָאָקָע, אַז אַפְּלוּ אַזְּוֹא קְלִינְיְקִיטָן, זַי וּוּאַרְפָּוּ זָאָמָר אַוְיָף דִּי טְרַעַפָּפָן, האָט זִיד אַזְּוִיד קִינְעָר נִיט גַּעֲפָנוּן וּוּאָסָן זָאָל עַס אַוִּיסְפָּרוֹן . . .

ירישע קאנדיידאטן, וויל זוי האבו דאם כשר פארדיינט ..

* * * *

א. יידישע פֿרְיוּ זָגַט מִיר אָנוֹמֶלֶט: מְרַס. שְׁעַטְמָעָה, אוַיְדָאָרְפָּט נָאָר
נִיט אָפְּעָלְרוֹן אָזְוִיפִּי. מִיר וַוֵּיסְטָן אַלְיוֹן פּוֹן מָה. גְּרוּסָא אָנוֹ מָה. אָוּוּרְבָּאָכְס
לִיְּסְטוֹנְגָּעָן צָו דָעַר גַּעֲזָלְשָׁאָפְּט. הָאָב אַיְדָאָרְיָה גַּעֲנְמָפְּעָרָט אָז
טַאָקָע דָעְרָפָן, אָבָעָר צָו שְׂטִימְקָאָסְטָן קָוְמָעָן בְּלוֹיזָו-16-17 הַוְּנְדָעָרָט מְעַנְתְּשָׁו
אוֹן נִיט 5,000 וַוֵּילָעָר . . .

היניינטיקס מלא דארפנן אלע פינך טויזנט יידישע ווילער קומען שטב מען. איך אבעליר צו די יידישע פרויען זיין ואלא פארטיך ווערן מיטן שבת אביסל פרעה, מאבן שבת דאנגערטשיטס, בבדי פרויטיך ואלא זיין קאנען ארויס-גינוי און באאיינפלוסון די שכנים צו שטימען פאר די יידישע קאנדרידאטון. ווער עס קאן ניט לוייענען דארוף זיך ניט שעמען און שטימען אפענעם באלאט. הונדרטרער שטימד-צעטלעד ווערן געפסלאט דערפאלר וואס מענטשן וויסון ניט ווי אוזו צו שטימען.

* * * *

איך האב איבערגעלויינט מארים גוטסינס ארטיקל וועגן משה גרעין און זיין געזעלשאפטלעכער ארכבעט. איך בין זיכער או אלע יידן אין וויניפגע וויסטן וועגן גראים טעטיקיטו, און אפלו אין מערב קאנאעד ווים מען אויר וועגן דעם. מיט צווויו ואבן צוריך, האט מר. וויקער פון אידנברידז גשריבן פארזוואס גרעין דערוווילט וועגן: מר. בעקלין, פון מאנטראטעראל, האט געשריבן און עס פאודרייסט אים וואס ער ווינט ניט אין וויניפגע און קאן ניט שטימען פאר גרעין, איזו ווי די פראזונציגעלע וואלן קומען פאר דינסטיק (און ניט פרייטיק, ער בעט שבת), וואלן אלע יידישע מענער פון פרוינע אראיס-גינע שטימען, און דער ערשטער אויה וויער צעתל וועט זיין משה גרעין — "דער מענטש, דער געזעלשאפטלעכער טוער". איך האה או ער וועט דער-ווילט וועגן מיט א גראיסער מעראהית, ווי ער האט עס כשר פאודינט.

* * *

נאט צו דענקען עס איז שווין זידער וואלן, און ווי שריבט מען ניט עטלעכע וווערטער — מײַן געויסן וואלט מיד געפלאנט . . .
עס ווינען פאראָן יידישע קאנדידאָטן ווועלכע ווינען פאר אונדו זיינער וויכטיך דערוווילט צו וועגן, און דאס זיינען מ. אּוּוּרְבָּאָר אִין סְפָּלְבָּאָר אַן דושען בלומבערג אֵין סִיטִּי קָאָוְסִיכִּי.

מיינע לייב שועסטער! איצט וועט איר שווין קיון תירוץ ניט האבן, איז איר האט ניט געוווסט וו זו גניין שטימען. יעדערער האט געקראנט אַקָּרְטָל וו סְאִין אַנְגָּוֹזֶן וו מען דארך שטימען. איך בין זיכער או ווען איר וואלט ניט געהאט קיון שטימערכט, וואלט איר געמאכט דעמאנסטראָ-ציעס, אפלו די פענטצטער אַין פָּרְלָאָמָּעָנָּט אַוְיסְגָּוּזָּצָּט . . . דָּא האט אַיך נאט געהאלפּן אֵין איר האט שטימערכט אַן פָּעַנְצָּטָר אַוְיסְגָּוּזָּצָּן, אַן דעמאָן-סְטָּרָאָצִּים — טָאָ פָּאָרְנָאָכְּלָעָסִּיקְּט וּשְׁעַ נִיט אַיעֲרָ רַעֲכָת . . .

* * *

עס איז שווין בי מיר אַ טְּרָאָדִיצִּיעַ צוֹ אַפְּעַלְיוֹן אֵין דער צִוְּיט פֿוֹן וואלן פאר די יידישע קאנדידאָטן. אַלְדָּעָרָמָּן בְּרָאָטָמָּאָן אֵין גוֹטָבָּאָן צוֹ די הִגְּנָעָה יַדְן אֵין די וואָס האָבָּן פָּאָר אִים גַּעַשְׂטִימָט אֵין אִים דערוווילט מִיט צְוַיָּה יָאָר צְוִירִיךְ, האָבָּן זַיְד אֵין אִים נִיט אַנְטוּוּשָׁת. ער האט געטאָן זַיְן פְּלִיכְמָט מִיט אַפְּעָנָע אָוֹנוֹ. ער האט באַקְעָמָפְּט דָּעַם בְּיַלְאָו קָעָנוּ די דּוֹשָׁאָנָּס דְּיוּרָם, האט גַּעַקְעָמָפְּט פָּאָרְן מַוְנִיצְפָּאָלְזִוְּזִוְּן דָּעַם פְּלָעָהָאָזָּן טְעָמָתָר, פָּאָר גַּעַשְׁלָאָן צְזֻוּנָמָעָן דָּעַם סִיטִּי יַאֲרָד פֿוֹן טְשָׁאָרְלָס סְטָּרָטִּס אַאָזָּו.

דָּוָד אַרְלִיקָאָו אֵין נִיט פְּרָעָזָעָלָע (אַפְּשָׁר ווען אַיך בְּין אַיצְט 20 אַלְטָם, וואלט אַיך גַּעֲזָוָת אַגְּלָעָנָהִיט דָּעָרָצָו), מִיאַי גַּעַוְנָט דָּעָרָ-לְוָבָּט מִיר נִיט צוֹ קָוָמָעָן פְּרָעָזָעָלָע זַיְד באַקְעָנָעָן מִיט אִים. זַיְוִי פְּנִים ווַיּוֹט אַכְּבָּר די שְׁטוּרְבָּן פֿוֹן אַשְׁיָּוּנָר אַינְטָעַלְגָּעָנָט מִיט אִים. איך האט גַּעַקְעָנָט זַיְן יַוְנָגָה פָּאָרְשָׁטָאָרְבָּעָנָה, אַינְטָעַלְגָּעָנָט מַוטָּר עַה, אֵין אַיך קָאָן זַיְן פָּאָטָר אֵין דִּי גַּאנָּצָּעָמָּה. זַיְיָ זַיְוִינָן אַינְטָעַלְגָּעָנָט באַוּוֹסְטוּזְיָינָקָעָ מַעְנָשָׁוּ מִיט אַעְפְּגִיל פָּאָר יוֹשָׁר אֵין גַּעַכְטִיקִיט. איך וואלט רַעַשָּׁמָעָנְדִּירָט אלָעָ ווַיְלָעָר זַיְיָ זַיְאָלָן אַיבָּרְלִיְּיָעָנָעָן ווָאָס זַיְן גַּעַוְזָעָנָעָר לְעָרָעָה, משה בלְאָשָׁתָּין, גוֹט באַקְעָנָט אֵין ווַיְנִיפְעָג, שְׁרוּבָּט וועָגָן אִים. איך בין זיכער, אֵין די ווָאָס קָאָנָעָן בְּלְאָשָׁתָּין זַיְיָנָעָן אַיבָּרְצִיְּגָט אֵין ער אֵין נִיט קִיּוֹן "פָּאָלִיטִישָׁן", זַיְיָנָעָן רַיְדָן

זינגען הארכיזיקע. די ווילער וועלן געבען מוט א זונגען, אינטעליגענטען יונגעמאן מיט וועלטלעבער אוּן יידישער בילדונג, צו גיינן אוּפֿן לוייטער פון גזעל שאפטלעבער ארבעט. עס וועט זוּן אַכְבָּד צוּן אַזְמִיר האָבָּן אַזְגָּנָּט וְאַסְמָּה אַזְמָּה וְעַרְתָּה צוּן פָּאָרְנוּמָּעָן פָּאָרָאנְטוֹאָרְטָלָעָבָּעָן פָּאָסְטָן.

* * *

איך האָלָט פָּאָר מֵיָּן חֻבְּ צוּן אַפְּאָר וּוּרְטָעָר וּוּגָּעָן דָּר. מִינְדָּל טְשְׁעַרְנִיאָק שְׁעַפְּם, וּוּלְכָּעָן אַיְזָן אַקְּנְדִּידָּאָטָן פָּאָר סְפּוּלְּ-טְרָאָסְטִין. זַי אַיְזָן נָאָר יְוָנָּג אָן הַוִּיבֶּט עֲרָשָׂת אַזְן גַּיְוִין גַּעֲזְלָשָׁאָפְּטָלָעָכְן לִוִּיטָר. זַי הָאָט באָקְוּמוּן אַנְצִיאָנָּאָל פָּרָאָנוּעָסְיוֹן יְדִישָׂעָדָעָרְצִיָּוָג אַזְן אַיְזָן אַזְיסְגָּנוּוֹאָקָסָן אַזְיָּזִי שָׁוֹל פָּוּן קִינְדְּלָרְגָּאָרָטָן אַזְיָּזִי דִּי הַעֲכָרָעָ קָוְרָפָן, אָן זַי שְׁמִיטָן נָאָר אַיְצָט אַזְיָּזִי מִיטָּ דָּרָ שָׁוֹל. זַי וּוּיָּס אָן פָּאָרְשָׂטִיט וְאַסָּה צוּן פָּאָדָרָוּן פָּוּן אַסְפָּלְטִיבָּאָרָה.

* * *

די סִירְסִידָעָפָּה האָט דָּעַם מָאָל 4 קָאנְדִּידָאָטָן — 3 פָּוּן וּוּלְכָּעָן זַיְנָעָן. יְדוּן, אָנוּ אַיְדָּק בֵּין זַיְכָּר אָזְזִיר וּוּעַט שְׁמִיטָּמָעָן פָּאָר זַיְ אַלְעָאָ. אַלְדָּ. בְּלוּמְבָּרָג, פָּאָנְדִּידָּאָטָן פָּאָר מְעֵיאָה, אַיְזָן אַיְדָּק נָוָט באָקְאָנָט מִיטָּ 31 זַיְ אַזְעַלְשָׁאָפְּטָלָעָכָד דִּינְסָטָן פָּאָר דָּרָ גַּאנְצָעָר באָפְּעַלְקָעָזָעָג אָן פָּאָר דִּי יְדָזָן בְּפָרָט. דָּרְעוּוּיְלָט אִים מִיטָּ אַגְּרוּסָטָרָעָמָרָעָטָרָעָמָר — עָרָה האָט עַם כָּשָׂרָפָרְדִּינְטָן.

דוֹד אַרְלִיְקָאָוּ אַזְן אַקְּנְדִּידָאָטָן פָּאָר אַלְדָּעָרָמָאָן, אָנוּ עָרָה האָט שְׁוֹן אַזְיָּזִי רַעֲקָאָרָד פָּוּן דָּרְיוּן יְאָרָ אלְסָקָולָ טְרָאָסְטִין. עָרָה האָט אַגְּנוּעָוָנְדָעָט זַיְן עַנְעַרְנִיעָן צוּן פָּאָרְבָּעָטָרָוֹאָלְטָוָן. אַיְיעָרָע אַינְטָעָרָעָסָן אַיְזָן שְׁטָאָטָ-פָּאָרְוָאָלְטָוָן.

דָּרָ עַנְעַרְנִיאָק האָט אַזְיָּזִי זַיְן יְחָום. זַיְנָעָן עַלְטָעָרָן, מָרָ. אָנוּ מָרָס, יְ. אָ. טְשְׁעַרְנִיאָק, זַיְנָעָן פָּוּן דִּי עַרְשָׁטָעָ פְּיָאָגָעָרָן אַיְזָן שְׁטָאָטָן אָנוּ זַיְן הַאָבָּן פְּיָיְלְבִּינְגָעָרָן צָמָן הַיּוֹם יְדִישְׁגַּעַלְשָׁאָפְּטָלָעָכָן אָנוּ קָוְלְטָרוּוּלָן לְעָבָן, בְּפָרָט פָּאָר יְדִישָׂעָדָעָרָגָן. זַיְוָעָר זַיְן גַּבְּיוֹרָן גַּעֲוָאָרָן זַיְן וּנְיִפְעָמָן האָט באָקְוּמוּן אַגְּטוּנָעָמָט אַגְּרוּנָעָמָט אַכְבָּדָעָמָט דָּרְצִיָּוָג אַיְזָן פָּרָץ שָׁוֹל, האָט אַקְּלָעָדָוש בְּיַיְלָן דָּרָגָעָן אַזְיָּזִי פָּאָרְנוּקָן אַגְּרוּנָעָמָט אַגְּרוּנָעָמָט אַגְּרוּנָעָמָט אַגְּרוּנָעָמָט אַגְּרוּנָעָמָט. עָרָ אַיְזָן וּוּצְעַדְפָּאָרְזִיְּצָעָר פָּוּנָמָקָנְגָעָם אַזְיָּזִי אַקְּטִיוֹן אַגְּרוּנָעָמָט וּוּלְפָלְעָפָרָפָאָנָה. גַּיְתָּ אִים אַיְעָרָעָרָעָסָן אַזְיסְוָאָלָן.

* * *

איך אַפְּעַלְיָר צָמָן וּוּנְיִפְעָגָעָר עַולְמָ אַרְוּסְצָוְגָיָן שְׁמִיטָּמָעָן אַיְזָן דִּי קָאנְדָּלָגָעָם וְאַלְוָן. אַיְזָן דָּרָ אַיְצְטָקָעָר גַּרְיוֹזָמָ-שְׁרָעַלְקָעָרָעָר צִיְּטָ פָּאָרָן יְדִישָׂעָן פָּאָלָה, טָאָר קוּינְגָעָר נִיטָּ פָּאָרְנָאָכְלָעָסִיקָן צַוְּשְׁמִיטָּמָעָן פָּאָר דִּי 18 דָּעַלְעַגָּאָטָן וְאַסָּה וּוּנְיִפְעָגָעָן דָּרָהָ דָּרְדוּוֹיְלָן צַוְּדָעָרָפָלְעָנָרָעָר סְעַטְיָעָ פָּוּנָמָקָנְגָעָם. פָּאָנְיִיעָר טְשְׁעַרְנִיאָק, קָאנְדִּידָאָטָן פָּוּן דָּרָ פָּרָץ שָׁוֹל, נִוְיטִיקָט זַיְדָן נִיטָּ אַיְזָן פָּאָרְשָׁטָעָלָן זַיְן. נָאָר מִיטָּ דָּרְיוּסִיק יְאָרָ צְרוּקָ פָּלְעָנָט זַיְ שְׁוֹיָן, נָאָר אַשְׁוּוּרָן טָאָגָן אַרְבָּעָט, נִיְזָן שְׁפִּיאָלָן טָעַטָּאָטָעָר יְעַדְעָר אַזְוָנָט מִיטָּן דָּרְאָמָאָטָן קָלוּבָן. אַדוֹם יְעַנְעָר צִיְּטָ האָט זַיְ אַזְיָּזִיר אַגְּנוּהָיָבָן אַגְּטוּרָיָן צַוְּשְׁמִיטָּמָעָן צַוְּשְׁמִיטָּמָעָן גַּעֲזָלָשָׁאָפְּטָלָעָכָן לְעָבָן.

גלאידערינס. זי האט אויך אומדרער מידלער געארבעט פאר די מלחהה לײידנ-
דייקע אין דער ערשותער וועלט-מלחמה, אין א טעטיקע טווערין אינט וועלפער-
פאנד, אינט הייל פארבאנד און רווייטן קרייז. מיט איר פערזעלעבקיט און
קלונגשאפט האט זי באינפלוסט פיל ארגאניזאציעס און ייחדים צו ארבעט.
וואס פאר א פֿלאַץ זי פֿאָרגעט איז פרץ של אופֿן געבטיט פֿון יידישער דער-
ציונגע, איז גוט באקאנט דער היגער יידישער געועלאַשאָפֿט. איך בין זיךער איז
צווישן די 18 דעלענאנטן וואס וועלז דערוילט ווערטן, ווועט זי זיון איינע פֿון
די ערישמע, וויל זי האט עס כשר פֿאָרדינט.

* * *

וועגן "קוקינג סקול"

ווען איך האב-געליענט איז צייטונג, איז מיס סו בּן-אַהֲרֹן, וועלכע האט
געדראָפֿט אַנְפִּירּוּ מיט דער "קוקינג סקול", פֿון "דאָס יִדִּישׁ וּאַרְטַּה", איז
פלוצ'ים קראָאנְק געווואר, איז איז מיס בעלאָ נאָזִיך ווועט פֿאָרגעטמען איר אַרט,
האָב איך זיך געלְלָעָרט: ווועט זי דאָס קָאנָעָן טָאָן? קָאָן זי דָּרָעָן יִדִּישׁ?
ווען איך בין געקומען צו דער "קוקינג סkol" דינְסְטִיק, בין איך געווען
דעָרְשְׁטוּינְט צו חערן דעם פרעָכְטִיקְן יִדִּישׁ ווּאָס מִיס נאָזִיך באָנוּצָת, הָגָם זי
האָט קִין יִדִּישׁ שָׁוֹל נִיט באָזָכְט (וואָרְשְׁיַינְלָעֶדְהָאָט זי דאָס אַירְעָן עַלְטָעָרָן
צו פֿאָרדָאנְקָעָן). מִיס נאָזִיך באָזָיכְט אַחֲוִיכְע אָנוּזְוּעָרְסְטִיטָעָט בּילְדָוָג אָזָן
איְרָע דעָמָאנְסְטְּרָאָצְיָע אַזְּנָאָקָאָן באָקָוָהָבָן זַיְעָר גּוֹט אָזְּסְגָּנוּמוֹעָן.

* * *

עם קומט אַיְשְׁרְכּוֹחַ "דאָס יִדִּישׁ וּאַרְטַּה" פֿאָר דָּרְכְּפִּירְן די "קוקינג
סקול". באָטְש איך בין נאָרְדְּ קִין אַיְזָן מָאָל נִט גּוֹעָען צוֹיְשָׁוּן די מְזָלִיקָע
גּוֹוּנְגָעָרָם, האָב איך דָּאָר גַּהְאָט גְּרוּאָס פֿאָרגְעָנָגְנָוָן פֿון דִּי דָּעָמָאנְסְטְּרָאָצְיָעָן,
בָּאוּנְדָּעָרָם ווּעָן איך האָב זיך צוֹגְעָהָעָרָט צוֹ דַּעַם יִדִּישׁ ווּאָס גָּלְדָּע
זָאָרָאוּ באָנוּצָת אַזְּנָאָקָאָן אַירְשְׁפָּרָאָר. עם קומט די עַלְטָעָרָן קָרְעָדִיט פֿאָר שִׁקְוָן
זַיְעָרָע קִינְדָּעָר אַזְּנָאָקָאָן דִּי יִדִּישׁ שָׁוֹל. סִי גָּלְדָּע זָאָרָאוּ אַזְּנָאָקָאָן אַירְשְׁפָּרָאָר
הָעַלְפָּעָרָן, בָּעָרְטָא זְלָאָטָן, זַיְנָעָן בּיְדָעָ גְּרָאָדְרִוְתָּעָן פֿון דָּעַרְפָּרָץ שָׁוֹל.

בָּאָגְרִיסְטָגְגָּעָן

אַהֲרָצִיקָע באָגְרִיסְטָגְגָּעָן צו "דאָס יִדִּישׁ וּאַרְטַּה" צוֹ דָעְשִׁינְעָן
פֿון דָעַר טָעַגְלָעָכְעָר צִיטָוֹנָג. אַיך ווּוִיס ווּיפֵל שְׂוּעָרְקִיטָן עַס זַיְנָעָן גּוֹעָעָן
אַנְצְּזָהָאַלְטָן די עַקְוִיסְטָעָנִי פֿון דָעַר צִיטָוֹנָג, נאָרְדְּ אַדְאָנְקָע דָעַר קָשָׁנָהָטָן
פֿאָרוּוֹאַלְטָוָנָג האָט זי דאָס קָומְטָן דִי עַלְטָעָרָן קָרְעָדִיט פֿאָר שִׁקְוָן
פָּאָגָן פֿון דָעַר טָעַגְלָעָכְעָר צִיטָוֹנָג ווּעָט זַיְנָאָגְגָעָדְרָטָן אַזְּנָאָקָאָן
ברָעָגָעָן פֿיל נָאָזָן דַעַם גּוֹעָלְשָׁאָפְטָלָעָן אַזְּנָאָקָוָהָבָן לְעַבּוֹן פֿון מְעָרָבָן אַנְגָּדוּעָן.

* * *

אַיך באָגְרִיסְטָגְגָּעָן דַעַם אַרְבָּעָטָרָר רִינְגָן צו זַיְוִינְגָן. מִיט 35 יָאָר
צָוְרִיק אַיְזָן נָאָטוּלְיָסָר בָּאָן אַפְּכָאל גּוֹקְמָעָן פֿוֹ דָעַר אַרְבָּעָטָר אַזְּנָאָקָאָן
דָעַצְיִילָט אַזְּנָאָקָאָן עַר שְׁלִיסְט זִיד אַזְּנָאָקָאָן אַרְבָּעָטָרָר רִינְגָן. עַס האָט זִיד דָאָזְּנָאָקָאָן
פָּאָנָגָעָן אַנְיִיעָ פָּאָזָע אַיְנָס יִדְרִישָׁן לְעַבּוֹן אַיְזָן ווּינִיפְעָגָן. דָעַר אַרְבָּעָטָרָר
הָאָט זִיד בָּאַטְּיַילִיקָט אַזְּנָאָקָאָן דָעַר יִדִּישׁ עַקְאָפְּעָרָאָטִיוּוּר בעַקְעָרִיָּי, ווּוּיְשָׁרָאָל
פְּרָאָסָאָן אַזְּנָאָקָאָן גּוֹעָוָן אַרְוֹוָאַלְטָעָר, אַזְּנָאָקָאָן עַר האָט אַסְרָר בִּינְעַטְרָאָגָן צוֹם סָאָר
צְיַאָלָן לְעַבּוֹן אַיְזָן דִי אַינְטָעָסָן פֿון דִי אַרְבָּעָטָרָר. דָעַר אַרְבָּעָטָרָר רִינְגָן
אַיך גּוֹעָהָלָפָן גּוֹנְדָּהָן די ערְשְׁטָעָיְדָעָ צִיטָוֹנָג (דָעַר קְרוּעָר) אַיְזָן שְׁטָמָטָם.

איך ווינטש די מיטגלאידער נאדר פיל פרוכטבארע יאָרֶן פון ארבעט און בייטראָג צום היגנו יידישגעעלשאַפְּטַלְכָּן לעבען.

* * *

איך באָנָּרוּס דעם לֵיעַנְקָרִיּוֹן קָאָנוּסְלִיל צו זַיִן פִּינְפְּטוֹן יֻבְּלִיּוֹן. די אוּפְּגָאָבָּעָן ווָאָס דַּעֲרָה לֵיעַנְקָרִיּוֹן קָאָנוּסְלִיל הָאָט זַיִן גַּעַשְׁטָעַלְט — צו פָּאָרָה שְׁפָרִירְטוֹן דָּאָרָם יְדִישָׁע בָּורְ זַוּוּשָׁן די יְדִישָׁע פְּרוּעָן, וְעוֹתָהּ גַּעַטָּאָן בְּשָׁלִימָוֹת. דַּעֲרָ קָאָנוּסְלִיל אִיז גַּעַנְרִינְדָּעַט גַּעַוָּרָן פָּוֹן אַגְּרוּפָן פְּרוּעָן מִיטּ פְּאַיּוּשׁ טְשָׁעַרְנִיאָק אָזְוּ רְאוּעָ עַלְקָזָן בְּרָאָשׁ, אָזְוּ זַיִן זַיִן גַּעַנְגְּנָעָן צו די פְּרוּעָן אָרָהּ גַּאנְזָאַצְּיָעָס אָזְוּ אַגְּיָרְטָהּ צו גְּרִינְדָּן לֵיעַנְקָרִיּוֹן. אָזְוּ אִיז גַּעַלְגְּנָעָן צו גְּרִינְדָּן 15 לֵיעַנְקָרִיּוֹן. דָּעֲרָנָאָר אִיז גַּעַקְמָעָן די שְׁפָאַלְטָוָגּ מִיטּוֹן "אַקְּסָּוֹף" אָזְוּ אָדָּאָק דַּעֲמָט זַיִן זַיִן אַיְצָּט פָּאָרָאָן 25 לֵיעַנְקָרִיּוֹן. מִיטּ דַּעֲרָ צַיִיט זַיִן זַיִן אָוִיד אַוְיְגָעְקוּמָעָן מַעְנְעַרְשָׁע לֵיעַנְקָרִיּוֹן, אַבְּעָר זַיִן גַּיְעָן אָנוּטָאָר אָזְנָאָר דַּעֲמָעָן — עַמְּ פָּאַסְטָמָט זַיִן נִיטּ דַּעֲרָ וּוּבְּעַרְשָׁרָעָן נִאמְעָן לֵיעַנְקָרִיּוֹן . . .

עם קומָט באָזָונְדָאָרָה קָרְעָדִיט דַּעֲמָט לֵיעַנְקָרִיּוֹן קָאָנוּסְלִיל פָּאָר בְּרָעַנְגָּעָן אָהָעָר די בָּאָרִימְטָע דִּיכְטָעָרָן, קָאָדִיע מַאֲלָאָדוּסְקָה, לְכָבּוֹד דַּעֲמָט זַיִן זַיִן . . .

* * *

איך באָנָּרוּס אָנוּזָעָר חַשְׁבוֹן רְעַדְקָטָאָר צו זַיִן זַיִן 25 יָאָר רְעַדְקָטָאָר פָּוֹן "דָּאָס יְדִישָׁע וּוּאָרָטָהּ". איך בֵּין נִיטּ אִימְשָׁטָאָנְדּ אַפְּצָוּשָׁאָצְּן זַיִן גַּרְוִיסָּע פָּאָרְדִּינְסָטָן פָּאָרָו יְדִישָׁן לְעַבְּן פָּוֹן וּוּנְיִפְּגָעָן בְּפָרְטָהּ אָזְוּ מַעְרָבָּן אָנָּאָרָהּ בְּכָלָהּ. מִיטּ זַיִן גַּרְאָדָן, לְאָנִישָׁן שְׁכָלָ פָּוֹן אַתְּלָמִיד חַכְּמָהָאָט עַר גַּעַשְׁרְבָּוּן זַיִן זַיִן אָרְחָהָס" וּוּעָן אַלְץ ווָאָס הָאָט צו טָאָן מִיטּן יְדִישָׁן לְעַבְּן אָזְוּ אָזְנָאָר דַּעֲמָעָן קוּלְטָר אָזְוּ דָּרְצִיּוֹנָגָן.

25 יָאָר רְעַדְקָטָאָר פָּוֹן אָזְ אַוְמָפָאָרְטָעִישָׁר יְדִישָׁעָר צַיְוּנָהָגָן, מִיטּ פָּאָרְאָנְטוּוּאָרְטָלְעַקְיִיטָן אָזְוּ טָאָלְעָרָאָנִי אַפְּלוֹן צו קָעְגָּנָרְסָמָן — אִיז שַׁוִּין גַּאֲרָנִיט אָזְוּ לְיִכְתְּ . . . די צַוְּקָנְפָטִיקָעָן גַּעַשְׁכִּיבָּרָם פָּוֹן אָוְנְדָּעָר וּוּנְיִפְּגָעָן יִשּׁוּבָּן וּוּלְעָן קָאָנוּזָעָן אַפְּשָׁאָזְוּ זַיִן גַּרְוִיסָּע פָּאָרְדִּינְסָטָן פָּאָרָו יִשְׁוּבָּן . . .

איך ווינטש פָּוֹן טִיפּוֹן הָאָרָצָן אָוְנוּדָעָר חַשְׁבוֹן רְעַדְקָטָאָר אָס סְדָ לְאָנְגָּעָן אָוְנוּ גַּלְקְּלָעְכָּעָ יָאָה, פָּאָרוּעָן זַיִן אָרְבָּעָטָ פָּאָרָ דַּעֲרָ יְדִישָׁעָר שְׁפָרָאָד אָזְוּ דַּעֲמָעָן גַּעַרְדּוּקְטָן יְדִישָׁן וּוּאָרָטָהּ . . .

* * *

מיָן הָאָרְצִיקָעָבָּן בָּאָנְגָּרְסָוָגָן צַוְּפָ. צַוְּאָנְקָיָן פָּאָר זַיִן מַזְוִיקָלְיִישָׁר דָּעָרָ גַּרְיוֹכָנָגָן ווָאָס דַּעֲרָ וּוּנְיִפְּגָעָן סִמְפָאָנִיְשָׁר אַרְקָעְסְּטָעָר הָאָט גַּעַשְׁפִּילְטָ זַיִן גַּעַנְגְּנָעָן אַקְּמָפָאָזְוִיצְיָעָ בְּיַיִם קָאָנְצָעָרטָם.

מר. צַוְּאָנְקָיָן הָאָט אַנְגָּהָבוֹן שְׁרִיבָּכָן מוֹזִיקָן אַיִן דִּי טִיפּעָ זַעַכְזִיקָעָר אָזְוּ זַיִן דָּעְגָּרְיוֹכָנָגָן אִיז אַכְּבָּדָ פָּאָר אָוְנוּדָזָ לְאָלְעָמָעָן. עַר אִיז גַּעַפְּמוּנָעָן זַוְּנִיפְּגָעָן מִיטּ 46 יָאָר צְרוּחָ, אָזְוּ זַיִן פְּרוּיָ אִיז גַּעַשְׁטָאָרָבָּן מִיטּ 16 יָאָר צְרוּחָ, הָאָט עַר "חַתּוֹנָה" גַּעַהְתָּמָטָ מִיטּ פִּילְ שְׁפָעְרִישָׁעָ יָאָר דַּעֲרָ מַזְוִיקָלְיִישָׁר קוֹנְסָטָם. דָּאָס וּוּטָ זַיִן זַיִן נִיסְטִיקָעָן יְרוּשָׁהָ פָּאָר דִּי קִינְדָּעָר לְדוֹרוֹת . . .

* * *

אָהָרְצִיםָעָר מַזְוִיל טָבָ צַוְּמָרָ. אָזְוּ מַרְסָ. יְ. אָ. טְשָׁעַרְנִיאָק לְכָבּוֹד זַיִד עַר 40 יָאָרִיקָן חַתּוֹנָה יֻבְּלָ. אָיך קָאָן די טְשָׁעַרְנִיאָקָסָ פָּאָר דִּי גַּאֲנָעָץ 40 יָאָר צַיִיט אָזְוּ בֵּין אַוִּידָגָטָ בָּאָקָאָנְטָ מִיטּ זַיִעְרָעָ פָּאָרְצָוּיְוָנָטָ גַּעַזְעַלְשָׁאָפְּטָלְעָכָעָ אַקְּטָיוֹיטָעָטָן אָזְוּ וּוּיְהָרָטָ פִּילְ דָּרְדִּאָרִיזָ פָּאָרָ יְדִישָׁן בָּזָה. עַרְשָׁתָמָעָלְעָצָטָוָגָן וְאָדָן צַוְּמָרָ אָזְוּ יְוָנְגָרְמָאָן, אָזְוּ עַר הָאָט קִיּוֹן צַיִיט נִיטּ צַוְּלִיְעָנָעָן. אָיך הָאָבָּ

אַיִם אֲנָגְעָוּזִין אוֹיֶף דֵי טְשֻׁרְנַיָּקָם, וְאַם נִימְתַּגְתָּ אֲוֹיֶף זַיְעַר גָּאנְצָעַר
אַרְבעַט לְטוּבַת הַכָּלְלַ, גַּעֲפִינְעַן זַיְיַ נָאָד אַוִיד צַיִיט צַו לִיְעַנְעַן אַבּוֹד.
אַלְטַעַר טְשֻׁרְנַיָּקָה חָאַט גַּעֲפִונְעַן צַיִיט צַו זַאֲרַגְנַה זַיְד פָּאָר פְּרָנְסָה, זַיְד
לִעְרַנְעַן אַפְּרָאַפְּסִיעַ, גְּרִינְדוֹן אַדְרַ, זְשִׁיטְלָאָוּסְקִי קְלוּבַּ, בָּאַטִּילְיוֹן זַיְד אַינְמָ
דְּרָאַמְּאַטְיִישָׂן קְלוּבַּ צַו שְׁפִילַן טְעַמְּטַר פָּאָר גַּעֲזַלְשָׁאַפְּטָלְעַבָּעַ, צְוּעַקָּן, אַרְבעַטָּן
פָּאָרָן וּוּוּילְיוֹן פָּנוֹ דֵי פְּרַץ פָּאָלָק שְׁוֹלִין אַאֲזַוְּ אַזְּ אַזְּ.

מְרַס. טְשֻׁרְנַיָּקָה, אַמְּאַמְּעַ פָּוֹן קִינְדְּרַה, אַיִן אַוִיד גַּעֲוּזַן אַיִן דְּרָאַמְּאָר
טִישַׁן פָּרִיְּן, וּוּ זַיְהָאַט גַּשְׁפִּילְטַ הַוּפְטַ רָאַלְוַן אַיִן אַלְעַ קְלָאַסְיַע פָּאַרְשְׁטָעַ
לְוָנְגָן, אַוּן אַיִן דַּעַר זַעֲכַר צַיִיט אַלְסַ אַשְׁתַּ חִיל, אַוִיד אַרְוִיְּסַגְּהָאַלְטַן דַּעַם
מָאוּן אַיִן דַּעַר פְּרָנְסָה (אַלְסַ דְּרָעַסְמַעְקָרְיוֹן), כְּדֵי טְשֻׁרְנַיָּקָה זַאֲלַ קָאנְגַּן שְׁטוֹרַ
דִּירַוּ . . .

זַיְיַ זַיְיַנְעַן בַּיְדַע גַּעֲוּזַן פָּוֹן דֵי עַרְשְׁטָע גַּרְינְדָּרָם פָּוֹן אַיְדִישְׁוּוּלְטַ
לְעַכְּבָר שְׁוֹלַ. מְרַס. טְשֻׁרְנַיָּקָה אַיִן אַוִיד גַּעֲוּזַן דֵי גַּרְינְדָּרָין פָּוֹן מַוְטָּר פָּאַרְיָן.
אַיִד וּוּנְטַשְׁ זַיְיַ אַזְּ דֵי צְוַיְוַטַּ 40 יָאָר זַאֲלַן אַוִיד זַיְיַ בָּאַלְאָדָן
מִיט עַנְעַרְגַּע אַוּן טְעַטְיִקְוַתַּ פָּאָר דַעַר יְדִישְׁעַר דְּרָצִיְוָן גַּוּן קְלָטָה, אַוּן
פָּאָר דַעַר יְדִישְׁעַר גַּעֲזַלְשָׁאַפְּטָלְעַבָּקִים.

* * *

אַיִד בָּאַגְּרִיס מְרַס. מִינְדִּים צַו אַיִר 40-יְאַרְקַעְרַה תְּהִוָּה. עַם אַיִן זַיְעַר
גַּרְינְג אַרְוִיסְצְּרוּיְדַן 40 יָאָר, אַבְּכָר דְּרָכְבִּינוֹן דֵי בְּרִיךְ פָּוֹן לְעַבְנַ פָּאָר אַזְּ
לְאַנְגַּן פָּעַרְיאָד. פָּוֹן לְעַבְנַ אַזְּ שְׁוֹי אַזְּ אַנְדְּעַר זַאֲדַ . . .

מְרַס. מִינְדִּים הָאַטַּ פָּאָר צַיִיט דְּרָכְנְעַמְּאַכְּטַ דֵי עַרְשְׁטָע וּוּלְטַ
מַלְחָמָה אַיִן דַעַר אַלְטַע הַיּוֹם, גַעֲוּזַן צְעַשְׁרוֹת מַטַּס אַיִר חָבָר אַיִן לְעַבְנַ פָּאָר
עַטְלְעַבַּע יָאָר, אַיִזְ גַעֲקְוּמַן קְיֻון קָאַנְדָּעַ אַיִן 1921 אַוּן אַנְגְּנַעַמְּגַע צַו בְּרוּעַן
אַיִר נַעֲסַט אַיִם נַיְעַם לְאָנְדָן. קִינְדְּרַ זַיְיַנְעַן גַעֲקְוּמַן אַוּן מַעַן הָאַטַּ גַעֲדָרְפַּט
פִּירַוְן אַשְׁוּרַן קָאַמְּפַטְּ פָּאָר עַקְאַנְמַשְׁעַר עַקְוּסְטַעְנַץ אַיִן דֵי אַרְוַן פָּוֹן קְרַזְוִים.
דֵי קָאַנְדְּרַה אַבְנַ גַעֲלָרָן אַרְלְגַנְיְזְוּוּלְטַעְבַּעַנְדַּעַ דְּרָצִיְוָן אַזְּ מְרַס. מִינְדִּים
חָאַט גַעְטְּרִי אַוְסְגַעְפְּרִיטַ דֵי פְּלִיכְטַן פָּוֹן אַפְּרִי אַזְּ אַיְבְּגַרְגְּנַעְבַּעְנַר מַוְטָּרַ
זַיְהָאַט אַבְּכָר אַוִיד גַעֲפְוּנַעַן צַיִיט פָּאָר גַעֲזַלְשָׁאַפְּטָלְעַבָּר אַרְבָּעַט אַזְּ פָּאָר
יְדִישְׁעַ אַנְקְטִיטְזִיעַם. זַיְיַ אַזְּ צַיִיט גַעֲוּזַן פְּרַוְיְדַעְגַּטְעַן פָּנוֹ לְיִדְרִים אַקְזְוּלְעַרְיָן
פָּוֹן מוֹשֵׁב זְקִים, בֵּית יְתּוֹמָם אַזְּ אַקְטִיוֹן אַזְּ פְּאַנְגְּרַן פְּרִוְיעַן.
אַיִד וּוּנְטַשְׁ מְרַס. מִינְדִּים אַזְּ אַיִר חָבָר אַיִן לְעַבְנַ צַו דְּרָלְעַבְנַ דַעַם
75 יְאַרְקַעְרַה תְּהִוָּה יוּבָל וּוּלְבָנַ זַיְיַ אַזְּ פְּיֻוְרַן אַזְּ מַדְרִתְן יְשָׁרָאֵל מִיטַּ פְּלַ
נַחַת פָּנוֹ קִינְדְּרַה, אַזְּ אַיִר זַאֲלַן אַזְּ צַוְוַיְעַטְקַעְגַּטְעַן גַעֲזַלְשָׁאַפְּטָלְעַד וּוּ בֵּיזְ אַזְּטַ.

* * *

אַהֲרָצִיקָע בָּאַגְּרִיסְוָנָגָע צַו בָּ. מַיְלָעָה, צַו זַיְוַן 50-יְאַרְקַעְרַה זַיְבָּל. מַיְלָעָם
פִּיפְּלָס בָּוק סְטָאָרַ, גַעֲנְרִינְדָּעַט (צְוֹזָאַמְעַן מַיִט הַיּוֹשָׁע גַּרְוּוּוִיטַשׁ) אַיִן נָאָד בֵּיזְ
חַיְוַנְטִיקָן טָאָג אַפְּלָאָז וּוּ עַס קְוּמַט זַיְד צְוֹאַמְעַן יְדִישְׁעַ אַינְטָעַלְגַּוְונָץ צַו
דִּיסְקְוּטְרַן וּוּלְטָלְעַבַּע יְדִישְׁעַ פְּרָאַבְּלַעְמַעַן. כֹּה. מַיְלָעָרַ אַלְיַיְן הָאַט אַוִיד פְּלַ
בִּינְגְּעַטְרָאַנָּן צַו הַיּוֹן יְדִישְׁעַ גַעֲזַלְשָׁאַפְּטָלְעַבָּן לְעַבְנַ אַזְּ דָוְרַ זַיְיַ גַעֲשַׁפְטַ
פָּאַרְשְׁפְּרִוִּיט עַר דֵי יְדִישְׁעַ לִיטְעַרְאָטוֹר אַזְּ יְדִישְׁעַ צִיּוֹנָנָעַן אַיְבְּעַר גָּאנְזָ

מַעְרַב קָאַנְדָּעַ. אַיִד וּוּנְטַשְׁ פְּרִיְינְדַּ מַיְלָעָרַ אַזְּ צַוְוַיְעַטְקַעְגַּטְעַן אַזְּ פְּזַפְּצִיקַע אַיִר זַאֲלַן אַזְּ
לְאָדוֹן זַיְיַ מִיט אַזְּוּפְיַלְעַבָּן גַעֲנְרַגְנַיְעַן וּוּ דֵי עַרְשְׁטָע.

נַעֲשֵׂר אֶלָּא נ

ר. ס. רָבִינְסָן ע"ה

אווֹף שׁוֹלֵץ סְטוּרִיט אַיּוֹ גַּעֲשְׁתָּאָרְבָּן אַיִינָעָ אֶמְרָם. קְלִיּוֹמָאָן, וּוּלְכָעַ
הָאָט אַיבָּעָרְגָּעָלָאָזָן פִּיר קְלִיּוֹנָעָ קִינְדָּרָעָר אַיּוֹ עַלְמָט אַזָּן גַּוְתָּמָט. דָּעַר מָאוֹ הָאָט
גַּעֲשְׁתָּאָרְפָּט גַּיְינָן אַזָּן עַס אַיּוֹ נִיט גַּעֲוָעָן וּוּרְעָס זָאָל אוֹוָף דִּי קִינְדָּרָעָר
אַכְּטוֹנָג גַּעַבָּן. אַיךְ הָאָב זִיד דָּאַמְּלָסְטָט גַּעֲטָרָאָפָּן מִיטָּמָר. ר. ס. רָבִינְסָן
בַּיְּ דָעַר לְוֹוִיה (מָר). קְלִיּוֹמָאָן אַיּוֹ גַּעֲוָעָן אַנְגַּעַשְׁתָּאָלְטָעָר בַּיְּ אִים). דָאָ
מְאַלְסָטָה אָבָּא אַיךְ גַּעֲהָרָט וּוּרְעָס הָאָט גַּעֲוָאָנָט צָו עַטְלָעָכָגָגָעָנָטָה: גַּעַט
זָאָל מִיר הָעַלְפָּן מִיר זָאָל שָׂוִין פָּאָרְטִיק וּוּרְעָס מִיטָּמָר תְּלִמּוֹד תּוֹרָה, וּוּלְ
אַיךְ תִּיכְּפָּה זָעָן אֹז וּוּנִיפְּעָג זָאָל הָאָבָּן אַבִּיתִיחְוּמִים. עַס הָאָט טָאָקָע לְאָנוֹ
נִיט גַּעֲנוּמָעָן וּוּרְעָס. רָבִינְסָן אַיּוֹ גַּעֲקָוּמָעָן מִיטָּמָר חִילָּפָּה צָוָם וּוּנִיפְּעָגָעָר
יְקִינְטוּמָן צָו בַּיְּ� יְתּוּמִים. דִּי עַרְשָׁטָע \$10,000 הָאָט עַר אַלְיוֹן בַּיְּ� גַּעַנְעָ
שְׁטִיעָרְטָה בַּתְּחָנָאִי אֹז דָעַר בַּיְּ� יְתּוּמִים זָאָל זָיְן אַנְדָּרָעָקָן פָּוּן זָיְן פָּאָרְשָׁטָרָ
בַּעֲנָעָר מִוּטָּה, אַסְתָּרָרָאָבִינְסָן. מִיטָּמָר יָאָרוֹן שְׁפָעָטָעָר אַיּוֹ שְׁטִיעָרְטָה
פָּאָרְאִינְיִיקָּט גַּעֲוָאָרוֹן מִיטָּמָר פָּאָלָקָס בַּיְּ� יְתּוּמִים אַונְטָמָרָן נָאָמָעָן מַעֲרָב קָאָ
נָאָדָעָר יִדְּיִשְׁעָר בַּיְּ� יְתּוּמִים.

מִיטָּמָר פָּוּן ר. ס. רָבִינְסָן הָאָבָּן וּוּנִיפְּעָגָעָר יְדָן פָּאָרְלָאָרָן אָ
פִּילְאָנְטָרָאָפִישָׁן, אַינְגַּעַשְׁתָּאָלְגָעָנָטָן, אַרְטָאָדָאָקָסִישָׁן יְדָן, וּוּמָעָם נָאָמָעָן וּוּעָט
תָּמִיד דָעַרְמָאָנָט וּוּרְעָס זָוָם גַּוְתָּן.

מִיטָּמָר. י. פָּאָרְטִינְגָּאָל ע"ה

מִיטָּמָר. י. פָּאָרְטִינְגָּאָל אַיּוֹ גַּעֲוָעָן אַיִינָעָ פָּוּן דִּי עַלְטָסְטָע יִדְּיִשְׁעָר תּוֹשְׁבִּים
אַיּוֹ וּוּנִיפְּעָגָעָר. זָי הָאָט דָא אַנְגַּעַשְׁתָּאָגָנָעָן אַיךְ גַּעֲוָעָן וּוּעַוְלָשְׁאַפְּטָלְעָכָבָע אַרְבָּעָט דָוָרָ
אַרְיוֹסְחָעָלְפָּן דִּי אַנְקָוּמָעָנְדָע יִדְּיִשְׁעָ אַיִמְנָרָאָגָנָט. זָי אַיּוֹ אַוְדָּר גַּעֲוָעָן אַקְּדָ
טִיוֹו אַיּוֹ דָעַר לְיִדְּרִים אַקְּזָוְלְעָרָיָפָּן פָּוּן רָאָשׁ פִּנְהָ שָׁוָל, תָּתָה, בַּיְּ� יְתּוּמִים, הָרְסָה
אַוְנָשָׁאָנָל קָאָנְסָיָל אָפָּ דּוּשְׁוִישָׁ וּוּמָעָן.

אַיךְ גַּעֲדָעָנָה, אֹז וּוּעָן אַיךְ בַּיְּ� אַנְגַּעַקְוּמָעָן קְיֻן וּוּנִיפְּעָגָעָן אַיּוֹ עַס גַּעֲוָעָן
עַרְבָּ יְמִידָּבָּר. קְיֻן פְּרִיאַנְטָה הָאָבָּן מִיר נִיט גַּעַהָטָם. מִיר זָיְנָעָן גַּעַנְגָּנָעָן
אַיּוֹ דָעַר בַּיְּ� יְשִׁוְוָה, יְשִׁוְוָה, אַוְיָה כִּירְטָא סְטוּרִיטָם. נָאָבָּן דָאַוְנָעָן קָוָטָץ זָיְמָר
צָו אַשְׁיְנָעָ, יוֹנָנָעָ פְּרוֹיָ, אַוְן פְּרִעְנָמָט מִיד וּוּעָן אַיךְ בַּיְּ� אַנְגַּעַקְוּמָעָן, פָּאָרְלִיּוֹר
גַּנְדְּרִיק מִיר אַיְרָ נַאֲסְטְּרִינְדְּלְעָכְקִיבָּיִט. דָאָס אַיּוֹ גַּעֲוָעָן זָיְמָר. פָּאָרְטִינְגָּאָל. זָי
הָאָט מִיד אַיְגְּנָעָלָאָדוֹן צָו זָיְדָ אַז גַּעֲפָרָעָנָט צָי מִיר נַוְיָוָן זָיְדָ אַז אַטְבָּה.
אַיךְ הָאָב אַיךְ הָאָרְצִיךְ בַּדְאָנָקָט אַזְוָעָן אַז מִין מִין אַמְּרָבָט אַיּוֹ אַ
דְּרוֹקְעָרִי אַזְוָעָן אַז עַר קָאָז שְׂוִין אַבְּסָל דִּי שְׁפָרָאָר.
שְׁפָעָטָעָר מִיטָּמָר יָאָרָ, וּוּעָן צִיְּן מִין אַיּוֹ גַּעֲשְׁתָּאָרְבָּן, הָאָב אַיךְ
אַנְגַּעַהְבָּוּנָוּ אַנְגַּעַנְגָּעָן בַּאֲשַׁטְּעַלְגָּנָעָן אַוְתָּה שְׁבָהָתָבָהָם. מָרָם. פָּאָרְטִינְגָּאָל אַיּוֹ גַּעַעַ
וּוּעָן דִּי עַרְשָׁטָע צָו דָעַרְמָוְתִּים זָיְזָאָלְמָן מִיד אַיךְ דָעַרְאָרְבָּעָט. זָי הָאָט אַפְּלִיּוֹלָוּ
נִירְטָ אַיְרָעָ פְּרִיאַנְטָה זָיְזָאָלְמָן מִיר גַּעַבָּן בַּאֲשַׁטְּעַלְגָּנָעָן. אַיךְ פָּלָג אַפְּטָקָוּמָעָן
אַיּוֹ אַירָהוּ אַוְיָה מִיְּפָלָסְטוּרִיט. זָי חָאָט גַּעֲפָרָעָנָט אַז אַרְטָאָדָאָקָסִישָׁה הוּאָיָוּ
אַזְוָעָבָן אַירָעָ קִינְדָּרָעָר אַז אַרְטָאָדָאָקָסִישָׁ וּוּלְכָעָלְעָכָבָעָ דָעַצְוָוָן.
עַרְעָ אַיּוֹ אַנְדָּרָעָקָט.

יִשְׂרָאֵל טַעַמְלָעָר ע"ה

יִשְׂרָאֵל טַעַמְלָעָר אַיּוֹ גַּעֲקָוּמָעָן קְיֻן וּוּנִיפְּעָגָעָר, אַיּוֹ 1904, פָּוּן קְרַעְמָעָנִי,
וּוּלְיִנְעָרָ גַּוְבָּה, צָו זָיְוָן בְּרוֹדָעָר נַוְיָוָן. שְׁפָעָטָעָר הָאָבָּן דִּי צָוְיָה בְּרוֹדָעָר
אַרְאָפְּגָעָבָרָאָכָט אַחֲרָנָאָרָגָט אַנְדָּרָעָר נַאָרָ 3 בְּרוֹדָעָר אַזְוָעָמָטָעָר מִיטָּמָר זָיְעָרָעָ מִשְׁפָּ

חות און איזו ארום איז דא פארליינט געוווארן די פארצווויגנטע משפהה — טעללער ברידער.

ישראל איז געוווען און אינטעליגנטעה, באווסטזיניקער יונגעראמאן. ער האט זיך באַלד גענומען ערנונג די לאָנד שפראָד און זיך אַרײַנגעוואָרטן איז דער געזעלשאָפטלעכער אַרבּעט. ער האט באַזונדרס זיך אַפְּגַּעֲבָן מיטן קאמפּ קעגּוֹן אַנטִיסֻםִיטִיזָם און צו באַקְעַמְפּן די יַדְישׁ מִיסְאָנְגָּרָן ווֹאָסּ זַיְנָעָן אַיז יַעֲנָע יַאֲרָן אַרְאָפְּגַּעֲכָמָן האָהָר פֿון עַנְּגָּלָן.

זַיְנָע קִינְדָּרְהָבָּן באַקְוּמוֹן אַידְישׁ דָּעָרְצִינוֹן אַיז ווּאַלְתְּלָעֶבָּעָן, אַיז זַיְנָע נַאֲר אַיז די פּוֹסְטְּרִיטָן פֿון זַיְנָע חַשּׁוֹן פְּאַטְּעָר.

מרם. מיטשל ע"ה

די גוטע, לִיבָּע, פִּוְנָּעַ מַוְטָּשֵׁל ע"ה אַיז גַּעֲכָמָן קִיּוֹן ווּנִיפְּעָג אַיז די צְוֹאַנְצִיךְעָר יַאֲרָן, פֿון רָאוּנוּ, וְאַלְנָעָר גַּבְּרָעָנִיעָן. זַיְנָע נַעֲכָמָן מִיטָּן אַיר מאָן, מַוְטָּעָר אַיז דָּרְיוִי שְׂעוּסְטָהָר, צו זַיְנָע שְׂעוּסְטָהָר מִרְמָן. מַשְׁחָה באַקְאָפְּסָקִי, קִיּוֹן טִידָּהָאָה, סָאָסְקִי, אוֹפְּפָאָרְם. די פְּאַרְשְׁטָאָרְבָּעָן שְׁטָמָטָן פֿון גַּרוּסְן יְחוּס. פָּוּנָּס פְּאַטְּמָעָם צַד אַיז זַיְנָע אַיז אַיְנִיְּקָל פֿון דָּעָם "אַפְּקִי יְהָוָה"; פֿון דָּעָר מַוְטָּעָר צַד שְׁטָמָטָן זַיְנָע באַוּסְטָעָן גְּבָרִים פֿון ווּאַלְנָעָר אַיז קַיְעָוָעָר גַּבְּרָעָנִים, גַּרְוִיסָּע לְמִדְיָוָן אַיז אַרְטָאָדָקְסִישׁ אַרְיָסְטָאָרָטָן. אַיר זַיְדָע, ר' יוֹסְהִיְּקָבָּר אַרְנְשָׁטִין, אַיז גַּעֲוָעָן אַיז "פְּאַטְּשָׁאָטָן גַּרְאַזְּדָרָן" אַונְטָהָר דָּעָם צַאָר אַלְעָקָסְאָנְדָר דָּעָם צְוּיִיטָן. אַבָּעָר חֹזֵץ אַיר גַּרְוִיסָּן מִשְׁפָּחָה יְחוּס האָט זַיְנָע זַיְנָע נַעֲהָאת יְחוּס עַצְמָוּ מִיטָּן אַיְנָגָעָן גּוֹטָן ווּאַרְטָפָאָר אַלְעָמָנְשָׁוֹן, אַבָּעָר דָּעָר שְׁלַעַכְּתָר גּוֹרְלָהָט זַיְנָע פְּאַרְפָּאָלָגָטָן.

אַקרְבָּן פֿון דָּעָר עַרְשָׁטָר וּוּאַלְתְּ-מְלָחָמתָה, ווֹ זַיְנָע אַיר גַּנְגָּצָע מִשְׁפָּחָה אַיז רַוְּנִירְט גַּעֲוָוָרָו פִּוְנָּשׁ אַיז עַקְאַנְגָּמִישׁ, פֿון דִּי פְּאַגְּרָאָמָעָן פֿון דָּעָנִיקָו אַיז פְּעַטְּלוֹרָא, אַיז זַיְנָע גַּעֲכָמָן קִיּוֹן קָאנְדָּאָר אַנְצְּוֹפָאָנְגָּנָע אַיז נַיְלָעָן. די עַרְשָׁטָע צִוְּתָאַיז אַיר אַבְּיָסְלָ שְׂוּעָר גַּעֲוָוָן, נִיטָּקָאָנְדָּיִיךְ די לאַנְדְּ-שְׁפָרָאָר. אַבָּעָר זַיְנָע האָט זַיְנָע אַוְיְסְגָּנְדִּין, די צִוְּתָאַיז האָט זַיְנָע אַיר פְּאַרְבָּעָכְעָרָט אַיז זַיְנָע האָט זַיְנָע צָוְפְּרִידָן גַּעֲוָוָן מִיטָּן דִּי אַוְשְׁטָמְעָדָן — אַיז גַּעֲכָמָן דָּעָר אַזְּקָרָאָט פֿון דָּעָר שִׁימְנָאָוּסְקִיחָהָפְּמָאָן באָנָּק אַיז רַוְּנִירְט גַּעֲוָוָרָן. דָּאָס האָט שְׁטָאָרָק גַּעֲוָוָרָק אַוְיָה אַים אַונָּע דָּר אַיז אַיְנָגָעָן גַּעֲשָׁטָאָרָבָּן.

מרם. מיטשל מיטן קעגּוֹן קִינְד זַיְנָע גַּעֲבָלִיכְן מִיטָּן ווּוִינְסָן מַיְטְלָעָן פָּאָר עַקוּסְטָעָן. אַיזוֹ ווֹי אַבָּעָר זַיְנָע אַיז גַּעֲוָוָן גַּנְאַדְוִוְרָטָן באַסְאָשִׁיסְטִיָּן, האָט זַיְנָע זַיְנָע צְוִוְּתָאַיז אַיר פְּרָאָפְּסִיעָן. קִיּוֹן סְךָ צִוְּתָאַיז האָט זַיְנָע נִיטָּקָאָנְט אַפְּ-גּוֹבְּ�ן דָּרְעוֹיָה, ווֹיְלָזֶה האָט גַּעֲדָרְפָּט אַוְפְּפָאָסְטָן אַוְיְפָן קִינְהָה, אַיז זַיְנָע זַיְנָע פְּזִוְּשָׁס. אַוְיָךְ נִיטָּקָאָנְט גַּעֲוָוָן צְוִוְּגָהָפָסָט פָּאָר שְׂעוּרָעָר אַרְכָּבָט, האָט זַיְנָע גַּעֲלִיטָן נּוֹיט. די לְעַצְמָעָ פָּאָר יַאֲרָבָּר האָט זַיְנָע אַיר קִינְד נַוְצְלָעָבָן מַעֲנְשָׁוֹן אַיז דָּעָר גַּעַזְעַלְשָׁאָפָּט. אַבָּעָר האָט צָום באַדוּרְיָן נִיט דָעַלְעָבָט צו זַיְנָע דָעָם נַחַת פֿון אַיר.

אהרן אַסְאָוּסְקִי ע"ה

די לְעַגְעַנְדָּע דָעַרְצִילְט, אַיז דָעָר מַלְאַדְיְחוֹמֹת האָט נִיט נַעֲקָאָנְט צָוָה קִומְעָן צַו דָוד הַמְּלָה, ווֹיְלָזֶה תְּמִיד גַּעֲוָוָסְטָן אַיבָּעָר אַסְפָּרָה. האָט עָר

דערזוען דורך פונצטער ווי מ'ברעכט די צוויגן פון זיין נארטן, האט ער אוועך געליגט דאס ספר פון האנט און אייז באאלד געתשאָרבן . . .
דעֶר אלט-יונגעער, ענרגנישער אַסָּאָוּסְקִין האט קיינמאָל קיון צויט ניט געהאט. אידק האב זיך געען מיט אַסָּאָוּסְקִין אַ טאג: פֿאָר זיין טויט, האט ער זיך באָקָלָגָם, אוֹ ער האט קיון צויט ניט, אוֹ געאנט, אוֹ גַּמֵּר וועלן זיך צוּוּמִין בְּנֵים ווּרְבָּל פּוֹן אָנוּבָּאָר בְּאַלְיוּבָּטוֹן בעדאָקָטָאָר . . .

אסאוסקי איז געווען פון די ערשות בויערטס פון דער תלמוד תורה
ווען ווינטערנונג האט זיך געוויטיקט איז און בית-תיתמיים אונז ר. ס. רא宾נסאָן
האט אַנגֶנְגָּבָָטָן די ערשותן 10 טויזנט דאלאר צו פֿאָראַאיַָבִָָקָָן דעם נאמען פון
זיין מושעה, האט אַסְאָוּסְקִי דעם פֿלָאָן באָקְעַמְפְָטָן ביַי אַפְּאַרְזָאַמְּלָוָן פון די
שְׂאַטְּמַבְּלָעַבָּאַטָּם. ער איז געווען קענען דעם אוֹ דער בית יתומים זאל טראָגָן
אַ פְּרִיוֹוָאָטָן נאמען. דאס האט געפְּרִיט צו אַ שְׁפָאַלְטָוָן אַוְן דער גְּרִינְדוֹגָן
פון צוּווֹי בֵּית יתומים. מיט דער צוּיָּת איז דער רָאַבְּינְסָאָן בֵּית יתומים אַוְן
טְּבֻרְגָּעָנָגָעָן.

אסאוסקי האט וויער פיל בייגעטראג זום אופכבי פונס בית יתומות
ווע ער איז 10 יאל צייט געווען סופעראנטערענט. אונטער זיין אופזיכט
האבן די קינדרער באקומווע אידיש טראדייציאנעלע און וועלטלאכע דערץינונג.
מ' האט די קינדרער אויך געלערנט מוזיק און אָרכְַעַסְּטֶר אִיז פּוֹן זַיְגָּאָר
נייזרט געוווארן, וועלכער פֿלְעָגְט אָוְפְּטָרָעָטן אָוִוֵּף אַלְעָן יִדְּוִשְׁ-אֲנָצִיאָנָלָע
וּסְמֻטוּבִּים. אָסְרָ גַּדְעָנָקָעָן נָאָר דָּעָם פָּאָרָאָד נָאָד דָּעָר בָּאָלְפּוֹר דָּעָקְלָאָרָאָצִיעַ,
וּאָסְ אִיז גַּעֲוֹעַן אַקְוָנָט אַרְבָּעָט. אָסְאָוּסְקִי האט דָּעָרְיוֹן גַּעַהְאָט וּוְיעָר אַ
גְּרוּזִין חָלָק.

די וואס זייןען געתמאןען מיט אים בי דער מושב זקנעם ערבעט,
ווע ער האט גערבעט בייזן לעצטן טאג פון זיין לעבען, וועלן זיכער אפשראץן
זיין גרויסן בייטראג צו דעם אנטשטלט. עס איז זעיר שוער אנטזההאלטן אַ
קחלשן אמת און נאדר געפינען צייט פאר אנדערע אקטיוויטעטן, אַסאָזקי
אייז געווען די דינאמישע נאמטר וואס האט געפינען צויט פארו
יידישן קאנגרעם, פארו דעם ציוניזם און האט נאדר אויד געשריבין אַ בור צויזי
וועלטן — דריי דורומען, וואס וועט בלײַבן אַ מאָנוועמעטן נאדר אים.

וושרוור היער ע"ה

וועלוֹל קעלער איז אונגעומען אעהר איז 1912. איז האב זיך באקענען מיט אים איז מיט זיין פרוי (איד או לענגעראָד). איז פֿרְזַשׂ, ווּ זִין גַּעֲנָעָן רַאֲלֵד וְעוֹזָרָן אַסְטָמוֹן. ער. קעלער האט געארבעט בעי מאטריאָן אָנוּ נַאֲדָר אֶת

שוווערןTAG ארבעתן, פלאונט ער קומוין אין שול. קיון וועלע-ערפאנד איז דא-
מאלאסט נאר ניט געווען אוון צו שאפונ געלט פאר דער עקייסטען-ען פו זער שול
אייז אנטקומיין זיעיר שווער. פאר קעלען איז אבער קיון ארבעתן לוטובת דער
שול ניט געווען צו שווער. איד ועדענס נאר די באזאואר וואס זייןען דוכגע-
פירט געווארן אייז שטיימאנס האיל, אויף סטלקייך עווענהיין וויפל ענרגניין און
געונט וועלול קעלעראט האט דארט אוועקגעגעבן או די באזאואר זאלז זיין א-דר-
פאלאג ...

וועלול קעלער האט געהאט דעם שליסל פון זיין הארץ — איזן קע-
שנען . . . וווען ער האט געזען או די פרץ שוֹל נויטיקט זיך איזן א נייער געבי-
דע, צוֹלִיב דעם וואס דער יודישער יושב קליובט זיך אָרוּבער איזן די וויטערע
צפונדייקע געגנטו פון שטאטם, האט ער אַפְּנַעֲשֵׂרְבִּין \$10,000 פֿאָר אַנְיָעֶר שוֹל,
צום גרויס באָדְיוֹיעָן האט דער מײַט אַים צוֹגָעָנוּמָעָן פֿאָר דער צִוְּיט.
זיין נויסט אָכְעָר לעַכְתָּן איזן שוֹל.
ער זיין אַנדְעָנָס!

שלום מילעד ע"ה

זו פרוצייטיק אין עיר פון אונדו צונענומען געוואָרטן. ער אויז גזעקמען קייזן וויניפערג באָלד נאָדר דער ערישטער וועלט-מלחמה און עס האָט לאָנג ביט גענעמען ווי וויניפערג האָט אויז אַים דערקענט דעם יידישן תלמיד-ה'כט. ער האָט פֵיל בִּינְגֶּרְטָאָן צום הײַן יִדְישׁוֹ לְעָבָן, באָזונְדָּרָס אַוְפָּן דערצ'יזָנָגָן געבעטִין אָוֹן אַין דער ערלבָּכָּר צִיט זִיד אָוֹד דערוֹאָרְבָּן אַ הַוִּיכָּעָן וועלט-לְעָבָן בִּילְדוֹנָגָן גְּרָאָדְוִינְדִּיקָּס אַלְס אַדְוּאָלְאָטָם.

זינע לעקציעס איבער יידישן הומאָר און סאטירע, וועלכע ער
פלעגט איזו פריגענבק ניכּן בי יידייש פאלקס ארגאניזיעס אונ-
טערנונגנען, זינענו געווען זיעיר פאָפּולער אין שטאטן און די אויסנאנבע
פּון זייז בוד אויפּ דעם געבעט — "פּוֹנְסִים יַדְרִישָׁן קָוָאָל" — איזו גע-
בליכּן און איביקער מאָנוּמענטן נאָדר אַים.

דר. בנימין וויקטור ע"ה

דער טויט פון דר. וויקטאר איז ניט נאר א פאלטסט פאר זיין פרו
איזן פינדרער, נאר אויך פאר דער ווינויפגען יידיישער געועלשלאפעט, וווע ער האט
געעלבעט איזן געוווירקטען סייז אלס דאסקטאר אונן נאר מער אלס געועלשלאפעטעלכער
טוער איזן מענטש. נאר דער ערשטער וועטלט מלחמה, בין איז אמאל געועז
כבי אים איז אפס אונן געטראפּו א סיד פאנציענטן. זאגט ער צו זיך: מרבּ

שעכטער, וו געטט מעו צו באצאלן די טעלסעס? איד האב א גרויסע פראקטיך, אבער זיין זיינען ערמען ארבטער... קאָן איד ניט באצאלן מיינע טעלסעס...

דר. וויקטאר, דער ייד, האט זיינען קינדרער געגעבען אַידישׂ-וועטלעכּ בערצעינונג. כי אים איז הויז זיינען די קינדרער ערצעינונג געווארן אויף דער יידישער שפראָד און זיינען שטאָלעץ יידזֿן. משה, דער דאָקְטָאָר אָוֹן יצחָה דער אָדוֹוָאָקָאָט, האָבוֹן דָּוָרְגָּנְמָאָכָּט די פֿרֶזֶשׁ שְׁוֹ פָנוּם קִינְדְּרָעָנָאָרטָן אָוֹן בֵּין די העכברע קָרְסָן — די עַלְתָּרָוּן האָבוֹן נִיט מָרוֹא גַּהֲהָאָט פָּאָר זַיְעָר אַקְצָעָנָט. דער דאָקְטָאָר, משה, האָט זַיְד גַּעַלְעָרָנְט אַוִּיפֶּס קִפְּלָאָלְעָרְשִׁוּסֶס אָוֹן גַּעַנְדְּרִיקְטָמִיט אַנְּלְדָעָנָעָם מַעְדָּאָל.

איד דערמאָן זַיְד אָוֹן עַפְיוֹזָד פָנוּם קלְיִינְק אָוֹן דַּוְשָׁעָנְרָאָל האָסְפִּיטָאָל, ווֹעַן משה אָיז נָאָר גַּעַוּוֹן אָוֹן אִינְטָרָוּן, האָט אָונְגָּנָּע יִדְיָוָשׁ פָּרוֹי גַּעַרְעָטָט צָו אִים אָיז עַנְגְּלִישׁ אָוֹן עַר האָט אִיר גַּעַנְטָפָּרָט אַוִּיפֶּס. פָּרָעָן אָיד אִים פָּאוֹרוֹוָאָס עַר רַעַדְטָמִיט צָו אִיר אַוִּיפֶּס. עַנְטָפָּרָט עַר מִיר: מִיט וּמַעַן דָּעָן זַיְל אַרְדָּרְיוֹן יִדְיָוָשׁ אָיז שְׁפִּיטָאָל, מִיט דֵי גּוֹיִים?

דר. וויקטאר דער יַיְד אָזֶן מַעְנָטָש, אָזֶן גַּרְוִיסָּרְפָּטָמִיט וּזְיִינָן פְּרִזְיִיטִיקָן טּוּיט. עַס אָיז צָו האָפָּוֹן אָזֶן גִּוְיסָּט וּוּעָט לְעָבָן אַוִּיפֶּס דָּרוֹתָן לְאָנָּגָן אָזֶן זַיְינָן קִינְדָּרָעָן וּוּלְעָלָן נָאָכְפָּאָלָן אָזֶן די פּוֹסְטָרִיטָט פָּוּ זַיְעָר גַּרְוִיסָּן פָּאָטָעָר...

מייכָל אָזֶן רְבָּקָה-לְאָה טְעַמְּלָעָר ע"ה

מִיט די טְעַמְּלָעָרָם בֵּין אִיד גַּעַוּוֹן שְׁכָנִים אַוִּיפֶּס סְטָעָלָא עַוְעָנוּן נָאָר מִיט 35 יַיְלָא צְרוּךְ. אִיד בֵּין אָפְּטָגָעָן בֵּין זַיְיָ אָיז הוּוּן. מִיט באַשְ׀יִידְקִינְיָטָן אָזֶן גַּוְתְּהָאָרְצִיקִיטָה האָט מִיד מְרָמָם. טְעַמְּלָעָר תָּמִיד אַוִּיפָּגָעָנוּמוּן. קִינְמָאָל נִיט גַּהֲהָעָרָטָט די רַעַנְטָמָן וּוּאָס די שְׁכָנִים האָבוֹן בָּאָרְלָאָנְגָּט האָט זַיְיָ גּוֹעַבְנָה, עַס זַיְל זְיִינָן בָּאָקוּוּמָעָר.

מרם. טְעַמְּלָעָר האָט נִיט צִוְּתָה גַּהֲהָט צָו זְיִינָן אַכְּלָל-טוּרָרִי, אַזְוִי זַיְיָ אִיד גַּעַטְרִיעָר לְעַבְנָס-בָּאָגְּלִיְּטָעָר וּוּלְכָבָעָר האָט גַּעַהְלָפָּן בּוּעָן אַלְעַגְּהָנָעָן צְדָקָה אַיְנָה סְטִיטְוִיצְיָום, אָבָעָר זַיְיָ האָט תָּמִיד גַּעַשְׁטִיטָצָט אַלְעָאָרָגָנָאָנִיאָזְצִיעָס וּוּוּ זַיְיָ האָט באָלְקָאנְגָּט. וּוּעָר עַס אַיז גַּעַהְמָוּעָן אָיז נִיט אָוּוּקָמִיט לִיְדִיקָן. אִיר הַיִּם אָיז תָּמִיד גַּעַוּוֹן שְׁטָרָעָנָגָן רְלִינְגִּיָּוֹן אָזֶן די קִינְדָּרָעָן האָבוֹן באָקְעָמָן אַרְעָלִינְגִּיּוֹעָד דְּרָעָצִוְנָגָן אָזֶן וּוּלְכָלְלָעָכָע. בִּילְדָּוֹגָן. זַיְיָ גַּעַוּוֹן די יִדְיָוָשׁ מַאֲמָאָה וּוּסָהָה האָט נִיט גַּעַוּכְטָמִיט צָו בָּאָפְּרִיְּעָן זַיְד פָּוּ שְׁוּוּרָעָרָר אַרְבָּעָט. זַיְיָ האָט קִינְדָּרָעָר דְּרָעָצִוְנָגָן "בָּעִיבִּי סִיטָּעָרָס", וּוּינְגָטָר נִיט גַּעַפְּאָרָוּן וּוּסָ'אִיז וּוּאָרְעָם אָזֶן זַוְּמָעָר נִיט. גַּעַפְּאָרָוּן וּוּסָ'אִיז קָאָלָט. זַיְיָ האָט נָאָר אָרוֹיְס-גַּעַהְלָפָּן אַלְסָס פָּאָרָה וּוּאָלְטָעָרָין פָּוּ די קָאָטְעָדוֹשָׁעָם אָרוּס אִיר הוּוּי. אִיד האָב אַבָּרָאמָאָל גַּעַרְעָגָט פָּאָרוֹוָאָס זַיְיָ צִיּוֹן זַיְד נִיט אָרוֹיְס פָּוּ סְטָעָלָא עַוְעָנוֹתָה אַזְוִי גַּעַנְנָטָרָה פָּעָרָטָה: גַּאֲטָה האָט מִיר גַּעַהְלָפָּן אִיד האָב אַוִּיפֶּס סְטָעָלָא עַוְעָנוֹתָה מִינְיָנוּ קִינְדָּרָעָר צָו גַּאֲטָה אָזֶן צָו לִיְתָה גַּהֲהָתָה גַּעַמְאָכָט... מִיר וּוּלְעָלָן שְׁוֹן פָּוּ סְטָעָרָה לְאָעֻוּנָהוּ אַוּוּקָגְּנוּיָן אִיז דָּרָא אַיְבִּקְעָרָר רָוּ... זַיְיָ זְיִינָן גַּעַוּוֹן פָּוּ אִיז סָאָרָט כָּאָרְאָקְטָעָר — צְזָוָמָעָן גַּעַלְעָבָט אָזֶן צְזָוָמָעָן גַּעַשְׁמָרָבָן...

א דערקלעַרְזָנָג פֿוֹן אַסְטָר שֻׁכְטָעֶר

שווין א צאל יאן או איך האב געפְלאנט דאס בוך. אין
וועלךן עס זאל פָּאַרְצִיכְנֵט וווערַן דער גאנָג פֿוֹן מײַן לעבן רײַד
אין פָּאַרְצִיכְדָּעָנָע דערפָּאַרְזָנָגָן, און מײַנָּע קְלִינָגָן בִּישְׂטִיעָנָה
רְוָנָגָן צָוִים יְוִידִישָׁן גַּעֲזָלְשָׁאַפְּטָלָעָכָן לעבען. עס האט זיך מיר
געודכט או דאס קָאָן בִּיְוִתְרָאָנָן עַפְּעָם צַוְּ דִּי מַאְטָעָרְיָאָלָן פָּאַרְזָנָג
הִיסְטָאַרְיָקָעָר, ווֹאָס פָּאַרְשָׁט דָּעָם שְׁטוּרָעְמָדִיקָן גָּאנָג פֿוֹן יְוִידִישָׁן
לעבען פֿוֹן דִּי לְעַצְטָע פָּאָר דָּרוֹות.

איך האב לעצטָנָם גַּעֲרִילָט זיך צו פָּאַרְוּרְקְלָעָכָן אַט
דָּעָם גַּעֲדָאָנָק, ווַיְיַלְּ מַיְן עַלְמָעָר אָוָן שְׁוֹאַכְבָּר גַּעֲונָט דָּעָלְוִיבָט
מִיר עס מַעַר נִיט אָפְּלִינְגָן. אָדָאָנָק מַיְןָע פִּילְצָאַלְקָעָר פְּרִיאַנְט,
ווֹאָס הָאָבָן מִיר גַּעֲגָבָן זְיוּעָר הַילָּךְ. אַיְזָה דָּאָס אַיְצָט דָּעָמְעַגְּלָעָכָט
גַּעֲוָאָרָן.

איך ווַיְיַלְּ דָא פָּאַרְצִיכְעָנָעָן מִיט טִיפְעָר דָּאַנְקָבָאַרְשָׁאַפְּט
די הַיְּלָךְ ווֹאָס איך האב פָּאָר דָּעָם גַּעֲקָרָאָנָג פֿוֹן פָּ. סִימְקָוָן
אַרְוִיְּסָגְעַבָּר פֿוֹן "דָּאָס יְוִידִישָׁ וּוְאָרָת"; דָּעָם רַעֲדָאַקְטָאָר פֿוֹן
דָּעָר צִיְּתוֹנָג. ש. מ. זְעַלְמָשָׁעָן אָוָן אַלְעָ מִיטְגָּלְיָדָר פָּוָנָם פָּעָר-
סָפָּאָנָל פֿוֹן דָּעָר צִיְּתוֹנָג, אָוָן בְּפָרָט מִיכְלָן נִיטְקָמָאָן, ווּעְלְכָבָר,
חוֹזָן זְעַצְּן דָּאָס בּוֹךְ האט אַיְזָה אַיְן אַגְּרִוְיסָטָר מָאָס גַּעֲהָאַלְפָן
רַעֲדָאַקְטִירָן דָּעָם רַוְיָעָן מַאְטָעָרְיָאָל אָוָן אַפְּקָלִיבָן אַיְם.

א באָזְוָנְדָעָר דָּאָנָק די אַלְעָ פְּרִיאַנְט ווֹאָס הָאָבָן מִיט זְיוּעָר
בִּישְׂטִיעָרְזָנָגָן גַּעֲהָאַלְפָן אַרְוִיְּסָגְעָבָן דָּאָס בּוֹךְ. ווֹאָס איך ווֹאָלָט
ニִיט גַּעֲקָאָנָט טָאָן מִיט מַיְןָע אַיְגָעָנָע מִיטְלָעָן.

מִיט דָּרְקָ-אָרֶץ אָוָן דָּאַנְקָבָאַרְשָׁאַפְּט.

אסְטָר שֻׁכְטָעֶר

די דאזיקע אויסגאבע איז דערמגעלעכט געוווארן אַדָּאנָק דָּעֵר מִיטְהִילֶּפֶךְ פּוֹנְדִּי אַרְגָּאָנוֹזִיכְיָעֶס :

עיידארדושי פֿרוּיעַן סַאֲשַׁל קְלוּב
 נִיקָּאַלְיֻוּעָר הַילְּפַרְאָרִין
 אַינְדָּעַפְּנַדְעַנְטַ פְּרִי לְאָאוֹ פֿרוּיעַן
 קִיעְוּעָרְ פֿרוּיעַן לִיעְנְקָרְיוּן
 קִיעְוּעָרְ סַאֲסִיְוִין
 וּוּנְיִינְגְּ אַיְדַּיְתַּ
 וּוּנְיִינְגְּ טַשְׁאַפְּטַעַר הַדְּסָה
 רָאוּנְעָרְ פֿרוּיעַן פְּרִאָרִין
 קְרַעְמַעְנִיצְעַר לְאַנְדְּסָמָאַנְשָׁפְטַ
 דָּוָר פֿינְסִקְיָה לִיעְנְקָרְיוּן (לְאָסְטַ
 אַנְדוּשְׁעַלְעַם, קָאָלְ)

לִיעְנְקָרְיוּן קָאָנוֹסִיְל
 לִיעְנְקָרְיוּן לִיעְנְקָרְיוּן
 אַבְרָהָם רִיּוֹן לִיעְנְקָרְיוּן
 פְּרִץ פְּאַלְקַ שָׁוֹלִן עַקְוּעַסְטוּוּ
 מּוֹטָעָר פֿאָרְ פֿיְיְרַפְּאַלְקַ שָׁוֹלִן,
 צְוּוִינְגַּן, 1, 2, 3 אָן 5
 יְדִישָׁע פְּאַלְקַם בִּיבְּלַיְאַטְעַק
 פּוּעַלְיָ צְיוּן פֿיאָנְעַרְן פֿרוּיעַן קְלוּב
 אַחֲרוֹתָ פֿרוּיעַן סַאֲשַׁל קְלוּב
 נַאֲדָאָנִיא פֿיאָנְעַרְן פֿרוּיעַן קְלוּב

די דאזיקע אויסגאבע איז דערמגעלעכט געוווארן אַדָּאנָק דָּעֵר מִיטְהִילֶּפֶךְ פּוֹנְדִּי פְּאַלְגָּנְדִּיקְעַן פֿרִיְינְט :

בְּצָבָעָן אַן
 מְרָם. פְּאַנְיָע טַשְׁעַנְיָאַק
 מְרָם. רָאוּעָעַלְקִין
 מְרָם. מְ. וּוּאַכְנָאָוּ
 מְרָם. עַטְלְקָלְעַר
 מְרָם. אַיְדָא נַאֲטָנוֹאָן
 מְרָם. זַעְלְרָעַלְעַוְוִין
 מְרָם. מִינְיָן קָאַלְאָוּסְקִי
 מְרָם. רָובִי קָאַטְלָעַר
 מְרָם. עַלְעַן קָאַטְלָעַר
 מְרָם. טַעַלְמָאַ קָאַהָעָן
 מְרָם. אַרְעָלָא דְּיִמְאָנָדְר
 מְרָם. פְּעַנְיָע עַדְעָלָ (נוֹוִיְאָרָק)
 מְרָם. סָאַנְיָע זְלָאָטִין
 מְרָם. סָעַמְעָע עַדְעָלָ (נוֹוִיְאָרָק)
 מְרָם. סְ. בָּאַסְאָוּסְקִי
 מְרָם. מִיכְאָאַנְאָוּסְקִי
 מְרָם. גּוּרְוּוּיְטַש
 מְרָם. מְ. חַאְלְפָעָרִין
 מְרָם. בְּעַסְמָ גּוּבְעַרְמָאָן
 מְרָם. רָאוּנְפְּעַלְדָּר
 מְרָם. פְּעַלְמָעַד
 מְרָם. לְוִוְוִינְסְקִי
 מְרָם. דִּינְהָ וּוּאַכְנָאָוּ
 מְרָם. בְּ. שִׁיבָּא
 מְרָם. אַנְעָטָא אַרְקָן
 מְרָם. דּוֹשָׁ. מִירְעָסָם
 מְרָם. בָּאַקְאָוּסְקִי אַן קוֹנְדָעָר
 מְרָם. מְ. דְּ. סְפִּיוּוֹאָק
 מְרָם. בְּעַטְיָ רַמְטָע
 מְרָם. קָאַלְיָע פְּאַטְטָנָאָה
 מְרָם. אַ. לְוֹדוֹוִינִי
 מְרָם. אַ. שְׁמַעְלְגַנִּיצְיָקִי
 מְרָם. סָאַנְיָע אַיְזְוְנְכָעָרָג
 מְ. נְרָאָש
 אַ. דְּ. גְּרָאָש
 סְ. נְאָדָל

גַּסְוָרָאָק
 מְ. אַ. גְּרָעָע מְלָאָ
 לְאָיִ אַרְלִיקָאָוּ
 דָּוָד אַרְלִיקָאָוּ
 עַ. אַ. בְּרָאַטְמָאָוּ
 אַ. גַּאְלָאַמְבָּ (מַעֲקִיםִקְאָ)
 נְחָמָן זְעַטְשָׁעָן
 חַיִּים פְּעַרְלָמָאָן
 בְּעַרְלָמָאָן
 יְאָסָל מִיְּמָאָן
 לְהָוִי סְעַדְלָעַצְיָ
 הַעֲרִי שְׁטִיְינְבָּרָג
 מְשָׁה קָאַהָעָן
 גַּ. זָאָרָאָוּ
 בְּ. קָאַהָעָן
 יְעַקְבָּ פְּלָאַטְקָיָן
 בְּ. מִילְעָר
 דּוֹשָׁ. סְ. פְּיִיעְרָמָאָן
 אַ. אַ. שְׁעַנְעָס
 נְחָ וּוּסְמָאָן
 יְעַקְבָּ אַוּעְרָבָאָר
 בְּ. זָאָרָעָצָקִי (קָלְגָּאָרִי)
 וְ. דָאָנְעָר
 סָאַל טַעַפְעָר
 דּוֹשָׁאָוּ עַרְלִיכְמָאָן
 יַ. פְּאַרְטִיְאָל
 פְּ. צְוּוֹאַנְקָיָן
 5. שְׂוֹאַרְיָ
 דּוֹשָׁ. הַ. הַעַכְט
 אַ. קְוָשְׁנָעָרָאָוּ
 טְשָׁאָרְלִי מִינְיָוק
 גּוּרְ-אָרְיָה סְקוּלְסָקִי
 פְּ. בְּיִקְעָר
 אַ. בְּקוּוֹאָלְד
 מְרָם. קְרוֹגְלִיקָאָוּ